Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü

Eser Adı: Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî Dîvânı
Müellifi: Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî
Hazırlayan: Fatma Sabiha Kutlar Oğuz
Yayın Yılı: 2017
ISBN: 978-975-17-3984-1
Ana Yayın Numarası:3554
Kültür Eserleri Dizisi-558

Adres: Anafartalar Mahallesi, Cumhuriyet
Caddesi, No: 4, B-Blok, 06030 Ulus/ANKARA
Telefon: 00 90 312 3099001
Faks: 00 90 312 3098998
e-posta: yaphaz@kulturturizm.gov.tr

www.kulturturizm.gov.tr-
http://ekitap.kulturturizm.gov.tr

ARPAEMÎNİ-ZÂDE MUSTAFÂ SÂMÎ

DÎVÂN

Hazırlayan
FATMA SABİHA KUTLAR OĞUZ

ANKARA
2017

KISALTMALAR

AKM	Atatürk Kültür Merkezi
cl.	Cetvel
ct.	Cilt
DTCF	Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
H.	Hicrî
hzl.	Hazırlayan
ist.	İstinsah
K.	Kaside
kt.	Kâğıt
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
Ktp.	Kütüphane
M.	Miladî
MMKTYK	Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
nr.	Numara
ölç.	Ölçü
st.	Satır
szb.	Söz başı
TDK	Türk Dil Kurumu
trh.	Tarihi
TYDK	İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu
vr.	Varak
Yay.	Yayınları
yk.	Yaprak
yz.	Yazı çeşidi

Sevgili Dayım

Mustafa Zihni Kutlar'ın aziz anısına...

GİRİŞ

XVIII. yüzyılın ilk yarısında siyasal ve sosyal alanlardaki çöküntü kendini iyice hissettirmekle birlikte bu durumun klasik Türk edebiyatı üzerinde doğrudan bir etkisi olduğu söylenemez. Özellikle sosyal hayatta kendini göstermeye başlayan Batı etkisinin bu edebiyatta herhangi bir değişiklik meydana getirdiğinden de söz edilemez. Edebiyattaki sanat anlayışının genel olarak geçmiş yüzyılların bir devamı niteliğinde olduğu görülür. Sadece önceki yüzyıllarda görülen Fars edebiyatı etkisinin ve Osmanlı şairlerinin onlara ulaşma yolundaki gayretlerinin azaldığı ve bu düşüncelerini şiirlerinde sık sık dile getirdikleri dikkati çeker. Bu dönem için, kuralları belirlenmiş, her türünde çok başarılı örnekler verilmiş bir edebiyatın en verimli dönemidir demek mümkündür. Bu devirde önceki yüzyıllarda olduğu kadar zirveye çıkmış sanatçılardan söz edilememesi, şairlerin başarısızlığından çok aynı edebî anlayışla biçimlenen malzemenin, şairleri ancak kişisel yetenekleri ölçüsünde başarıya ulaştırdığı bir edebî anlayışın hâkimiyetinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde, divan şiirinin belirli çerçevesi içinde son aramalar, son keşiflerin yapılmış, Nedîm -daha sonra da Şeyh Gâlib- divan şiiri imkânlarını sonuna kadar kullanarak önceden yapılmamış olanların sentezini ortaya koymuşlardır[1].

Şairler, kasidede Nef'î'nin, gazelde Nâbî ve Nedîm'in etkisinden kurtulamamış ve klasik Türk edebiyatı taklitçi ve nazireci bir edebiyat hâlini almıştır[2]. Yüzyılın ilk yarısında kişisel dehası sayesinde sadece Nedîm zirveye çıkmayı başarmıştır. XVIII. yüzyılın ilk yarısında gerek konularda gerekse dilde mahallileşmenin etkileri kuvvetlenmiştir. XVII. yüzyıl sonunda belirginleşen yerli unsurların, âdet ve ananelerin şiire girmesi bu yüzyılda daha da artarak sürmüştür. Özellikle Lâle Devri şairleri, başta Nedîm olmak üzere, Sadâbâd'ı, yeni yapılan köşkleri, köprüleri, düzenlenen eğlenceleri, düğünleri, helva sohbetlerini kısaca yaşanan hayatı anlatan şiirler yazmışlardır. Dolayısıyla gündelik dilde kullanılan atasözleri, deyim ve tabirlerin şiire girme oranı da artmıştır. Nedîm'in hece vezni ile bir türkü yazması divan edebiyatında yerlileşmenin etkilerini göstermesi ve şiirdeki katı kuralların yumuşamaya başlamasının işareti olması bakımından önemlidir[3]. Shaw'a göre Doğu etkisinin büyük ölçüde terk edildiği, XIX. ve XX. yüzyıllarda görülen Avrupalı biçimlerin üstünlüğünün henüz ortaya çıkmadığı XVIII. yüzyılın, sadece ilk yarısı değil tümü Osmanlılar için edebî dönemlerin en Türk olanıdır[4].

---

[1] Halil Erdoğan Cengiz(1983). *Divan Şiiri Antolojisi*. Ankara: Bilgi Yay. 580-581; Hasibe Mazıoğlu (1982). "Türk Edebiyatı, Eski". *Türk Ansiklopedisi*. C. XXXII. İstanbul: MEB Yay.130-132.

[2] Hasibe Mazıoğlu (1992). *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*. Ankara: Akçağ Yay. 7.

[3] Atabey Kılıç (2004). *Mîrzâ-zâde Ahmed Neylî ve Divanı*. İstanbul: Kitabevi Yay. 94-96; Hasibe Mazıoğlu (1982). "Türk Edebiyatı, Eski". *Türk Ansiklopedisi*. C. XXXII. İstanbul: MEB Yay. 130; Hasibe Mazıoğlu (1992). *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*. Ankara: Akçağ Yay. 6.

[4]Fatma Sabiha Kutlar (1996). *Arpaemîni-zâde Sâmî Dîvânı (Tenkitli Metin- İnceleme-Özel Adlar Dizini-I-II)*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. 8.

Son Klâsik Dönem olarak adlandırdığı XVIII. yüzyılın belirgin çizgilerinin "…anlamdan ziyade sese önem veren, açık, tabiî, zarif bir söyleyişe dayanan klâsik üslûp; klâsik üslûp içinde kalmakla birlikte ses yerine anlamı (fikri) ön plâna çıkaran tebliğî (hikemî, didaktik üslûp); anlamın ön plâna çıktığı, girift ve yeni mazmunlarla yüklü muğlak, tasannulu söyleyişe dayanan bediî üslûp (Sebk-i Hindî) ve konuşma diline ait deyişlerle yüklü, külfetsiz, açık bir söyleyişe yaslanan mahallî/folklorik üslûp…" olduğunu vurgulayan Horata; şairlerin Hind üslubuyla doruğa ulaşan külfetli ve sanatkârane söyleyişe bir tepki olarak nesir üslubuna yaklaşan tasannudan uzak, külfetsiz, açık ve zarif bir söyleyişi tercih ettiklerini, ancak klasik ve folklorik üsluptaki yüzeyselliğin, zaman zaman tepkilere yol açtığını ve bazı şairlerin de bu nedenle sanatlı ve külfetli söyleme özelliği taşıyan Sebk-i Hindî'ye (Hint üslubu) şairlerin ifadesiyle *Acem tarzı*na yöneldiklerini belirtir[5].

XVIII. yüzyılın ilk yarısında da etkisi devam eden Sebk-i Hindî şiirinde Mum'un belirttiğine göre öne çıkan özellikler özetle şöyledir: **1.** Yeni bir şiir dili kullanmak, **2.** Düşünce ve hayallerde incelikten ve ayrıntıları ortaya çıkarmaktan hoşlanmak, **3.** Tabiata ve toplum yaşantısına fazla yer vermek, **4.** Aklı ön plana geçirerek duyguyu geri plana itmek, **5.** Kafiye ve redif bağıyla bağlanan bağımsız beyitlerden oluşan gazeller yazmak, **6.** Gazel beyitlerinde üslub-ı muadele adı verilen özel bir yapı kullanmak, **7.** Istıraba yer vermek, **8.** İçeriğe ve anlama önem vermek, **9.** Sözü kısa söylemek ve az sözle çok şey anlatmak, **10.** Yeni mazmunlar, yeni hayaller yaratmak, **11.** Paradoksal imajlar oluşturmak, **12.** Çoklu duyulamalardan (duyu karışıklığı) yararlanmak, **13.** Lugaz, muamma ve tarih düşürmeye önem vermek[6].

Türk edebiyatında bazı özelliklerinin belirgin bir şekilde XVII. yüzyılın ilk yarısında Nef'î'de görüldüğü Sebk-i Hindî'nin, daha sonra aynı ölçüde olmamakla birlikte divan şairlerinin hepsinde ve bilhassa Nâbî takipçisi sanatçılar üzerinde etkili olduğunu belirten Mum'a göre Fars şairlerinde olduğu gibi, bu üslubun temsilcisi divan şairlerinde de çeşitli farklılıkları olan iki ayrı eğilim ortaya çıkmıştır: "…Bir yanda şiirlerinde ahlakî, hikemî, irfanî ve içtimaî konulara fazla yer veren, şiirin dilinde sadeliği gözeten; halkın günlük konuşma dilinden yararlanan, tabiat ve sosyal yaşam gibi çevre unsurlarından faydalanarak birtakım yeni teşbih, yeni istiare ve mazmunlar yaratmaya önem veren, fakat bunu anlamda kapalılığa yol açabilecek boyutlara kesinlikle vardırmayan Sâ'ib-i Tebrîzî'nin tarzı ile paralellik gösteren Nabî ve onun yolunu sürdüren şairler vardır. Diğer yanda ise, hayal unsurlarına her şeyden daha fazla ağırlık veren, karmaşık ve girift hayaller geliştiren, tasavvufun da etkisiyle zihinden uzak birtakım teşbih, istiare ve mazmunlarla anlamda kapalılığa yol açan Şevket-i Buhârî ve Bîdil-i Dihlevî gibi bazı Fars şairlerinin tarzlarıyla benzerlik gösteren Nâ'ilî ve Şeyh Galip gibi şairler bulunmaktadır…"[7]. XVIII. yüzyılın ilk yarısında, Sebk-i Hindî'nin üstat sanatçılarının izinde giderek kendilerini kanıtlamayı başaran iki sanatçı öne çıkar. Bunlardan biri şiirlerinde her iki tarafın belli başlı niteliklerine yer veren ve alışılmamış yabancı kelimelerle yüklü bir şiir dili kullanan Halepli Edip, diğeri ise Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî'dir[8].

---

[5] Osman Horata (2004). "Son Klasik Dönem". *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. C. 5. Ankara: AKM Yay. 457-458, 470.

[6] Cafer Mum (2006). "Sebk-i Hindî". *Türk Edebiyatı Tarihi*. C.2. İstanbul: KTB Yay. 382-389.

[7] Cafer Mum (2006). "Sebk-i Hindî". *Türk Edebiyatı Tarihi*. C.2. İstanbul: KTB Yay. 379.

[8] Osman Horata (2006). "Klasik Estetikte Hazan Rüzgârları: Son Klasik Dönem". *Türk Edebiyatı Tarihi*. C.2. İstanbul: KTB Yay. 483; Cafer Mum (2006). "Sebk-i Hindî". *Türk Edebiyatı Tarihi*. C.2. İstanbul: KTB Yay. 379.

ARPAEMÎNİ-ZÂDE MUSTAFÂ SÂMÎ'NİN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

1.1. Hayatı

Arpaemîni Osmân Efendi'nin oğludur. Babasının görevinden dolayı Arpaemîni-zâde olarak tanınan İstanbullu şairin doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Mustafâ'dır. Sadece İsmâil Belîğ bir adının da Mehmed olduğunu söyler. Divanında bulunan tarihlerden Afîfe ve Zelîhâa isimli iki kızı olduğu ve bunların genç yaşta vefat ettiği anlaşılmaktadır.

Kaynaklar Sâmî'nin kitâbet mesleğinde ilerleme kaydettiğinden, Karakız namıyla tanınan Hâce-zâde Mehmed Efendi'nin yanında sülüs ve nesih öğrendiğinden, icâzet alarak özellikle taʿlik ve şikeste- taʿlik yazıda maharetiyle tanındığından söz etmektedir. Bilinen ilk resmî görevi ıstabl-ı âmire-i evvel ambarı ikinci kâtipliğidir. Ardından rikâb-ı hümâyunda başmuhasebeci vekilliğine tayin edilmiştir. 20 Zilkade 1127'de (17 Kasım 1715) iki ay kadar sürecek olan küçük evkaf muhasebeciliğine getirilerek hâcegân zümresine katılmış, 20 Muharrem 1128'de (15 Ocak 1716) şehreminliğine tayin edilmiştir. 27 Cemâziyelâhir 1130'da (28 Mayıs 1718) küçük rûznâmçeciliğe nakledilmesine kadar bu görevde kalmıştır. Küçük rûznâmçecilikte iki ay çalıştıktan sonra azledilmiş, 3 Rebîülevvel 1132'de (14 Ocak 1720) ikinci defa şehremini olmuş ve Şevval 1133'e (Ağustos 1721) kadar bu görevini sürdürmüştür. Bu tayinle ilgili belgelerdeki "sâbıkan haslar hâcesi" ifadesi aradaki dönemde haslar mukataacılığı yaptığını düşündürmektedir. Mustafâ Sâmî Bey 6 Şevval 1134'te (20 Temmuz 1722) cebeciler kâtipliğine, 17 Şevval 1136'da (9 Temmuz 1724) ikinci defa küçük rûznâmçeciliğe tayin edilmiş ve 8 Şevval 1138'de (9 Haziran 1726) piyade mukabelecisi olmuştur. 11 Şevval 1140'ta (21 Mayıs 1728) üçüncü defa küçük rûznâmçeciliğe getirilmiş ve bu görevi bir yıl kadar sürmüştür. 14 Şevval 1142'de (2 Mayıs 1730) ikinci defa piyade mukabeleciliğine tayin edilmiştir. 15 Cemâziyelevvel 1143'te (26 Aralık 1730) arpaemînliğine getirilmiş ve dört buçuk ay bu görevde kalmış, bu sırada Çelebi-zâde Âsım Efendi'nin yerine vakʿanüvis tayin edilmiştir. 26 Ramazan 1144'te (23 Mart 1732) üçüncü defa piyade mukabelecisi olduğunda vakʿanüvislik görevini de sürdürmektedir. 15 Şevval 1146'da (21 Mart 1734) getirildiği maliye tezkireciliği son görevi olmuştur[9]. Fatîn Efendi'nin ve Müstakîm-zâde Süleymân Saʿdeddîn'in kaydettiği "mezâhir" kelimesinin ebced hesabındaki karşılığı olan 1146'da (1734) muhtemelen Şevval (Mart) ayı sonlarında İstanbul'da vefat etmiştir. Kimi kaynaklarda ölüm yılı olarak gösterilen diğer tarihler doğru değildir. Mezarı Ali Paşa-yı Cedîd Camii hazîresindedir.

Vakʿanüvisliğinden ziyade şairliğiyle tanınan Sâmî'nin bazı şiirlerinde mûsiki terimlerine yer vermesi, mûsiki makamları hakkında bir de mesnevi yazması hattatlığın yanı sıra mûsiki ile de uğraştığını göstermektedir. Şiirlerinde yer alan tasavvufî özellikler ve "mevlevî" redifli bir de gazel yazması Müstakîm-zâde'nin, mevlevîliğe intisap ettiği yolunda verdiği bilgiyi doğrulamaktadır. Divan nüshalarından birinde ilâhî cezbeye kapıldığı işaret edilen Sâmî'nin, bir ara da tımarhaneye girdiği belirtilmektedir[10]. Edirne'den söz ettiği bazı beyitlerle Edirne kışını anlattığı şitâiyyesi onun muhtemelen 1712'de Şehîd Alî Paşa'nın maiyetinde bir müddet Edirne'de

---

[9] Erhan Afyoncu (1999). "Vekayi'nüvis Arpaemini-zâde Mustafâ Sâmî'nin Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. (I): 235-239.

[10] Ahmet Talat Onay (1992). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*. (hzl. Cemal Kurnaz). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 116.

bulunduğunu düşündürmektedir. Damad İbrâhîm Paşa'ya sunduğu bir kasidesinden ve bu kasidenin bir nüshasındaki başlıktan babadan kalma eviyle eşyalarının yandığı ve maddî sıkıntı çektiği anlaşılmaktadır.

1.2. Sanatı

Sâmî, kaynakların büyük kısımında şairliğine dair olumlu değerlendirmeler yapılan bir sanatçıdır. Tezkirecilerden Sâlim ve Râmiz, onun şiirindeki hayâl unsurlarının ve mazmunların özgünlüğü üzerinde dururken[11]; Safâî ve Cemâleddîn, şiirini "selîs" buldukları Sâmî'nin "maârif-enîs"[12] bir şair olduğunu, Müstakîm-zâde ise gittiği tarzda sivrildiğini belirtir. Ancak Müstakîm-zâde, şairin gittiği bu tarzın ne olduğu konusuna açıklık getirmez[13]. Ziya Paşa, Harâbât mukaddimesinde Sâmî'yi "Nâbî mektebinin müdavimi" kabul eder. Değerlendirmeleri arasında Sâmî'nin şiirinin parlak görünmesine rağmen her zaman aynı düzeyde olmadığı, karışık, anlaşılmaz ve külfetli mısralarının bulunduğu ve sadece külfet etmediği zaman "rengîn" şiirler söylediği gibi hususlar da yer alır[14]. Fesahat, belagat ve muhtevayla ilgili kimi olumsuz eleştirilerinde Sâmî'den de söz eden ve bazı beyitlerini bu noktalarda örnek gösteren Nâmık Kemâl, Ziyâ Paşa'nın Sâmî'nin külfetli söylemediği zaman "rengîn" sözleri olduğu görüşüne katılmaz. O, şairin sanatlı şiirlerini aynı zamanda latif bulduğunu belirtir[15]. Tezkireci Fatin, Anadolu şairleri içerisinde kasidede Nef'î, gazelde ise Sâmî gibi bir şair gelmediği görüşündedir[16]. Muallim Nâcî, Osmanlı şiirinin en muktedirlerinden saydığı ve üstat kabul ettiği Sâmî'nin, külfetli şiir söylediğini ve şiirinin okuyanı sıktığını[17]; Şemseddîn Sâmî de benzeri bir ifadeyle külfetli ve selâsetten uzak şiir yazmasına rağmen üstat şairlerden sayıldığını işaret eder[18].

Gibb'e göre Sâmî, Nâbî'yi izleyenlerin en parlak ve en sanatkâr olanıdır. Eserinin ana karakteri, saklamaya çalışmadığı bir ilhamsızlıktır. Fakat her şeye rağmen çok başarılıdır ve parlak ustalığı sanatının derinliklerinde gizlidir. Akıcı dili, oturaklı düşünceleri ve özenle yapılmış tasvirleriyle geçiş dönemi ürünlerinden daha çok klasik dönem çalışmalarına benzer. Zamanının modası olan romantizmden uzak duran, gerçekler yerine soyutlamalarla uğraşmayı tercih eden ve mısralarında yok denecek kadar az yerellik olan bir şairdir. Kullandığı kelime ve deyimlerde Türkçe olanların azlığı çarpıcıdır. Şiirleri genellikle felsefî ya da en azından düşündürücüdür. Çağdaşlarının ilgisini çeken dünyevî konularla nadiren ilgilenir. Nedîm'in neşesi, Sâbit'in kaba mizahı onda görülmez. Nedîm'in bir akım haline getirmeye çalıştığı romantik, oyun ve neşe dolu şiirden sadece bir iki nazire yazacak kadar etkilenmişse de

---

[11] Sâlim Mîrzâ-zâde (1315). *Tezkire-i Sâlim*. İstanbul: İkdam Matbaası. 322; Sadık Erdem (1994).*Râmiz ve Âdâb-ı Zurâfâ'sı (İnceleme-Tenkidli Metin)*. Ankara: AKM Yay. 157.

[12] Safâî Mustafâ. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Millet Ktp. (Ali Emiri). 771. vr. 200; A. Cevdet Cemâleddin (1314). *Âyine-i Zurefâ (Osmanlı Tarih ve Müverrihleri)*. İstanbul: İkdam Matbaası.46.

[13] Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn. *Mecelletü'n-Nisâb. Süleymaniye Ktp. Halet Efendi* 628. TDK Fot. 37. vr. 247 b.

[14] İsmail Ünver (1988). "XIX. Yüzyıl Dîvân Edebiyatı, XIX. Yüzyıl Dîvân Şiiri". *Büyük Türk Klâsikleri*. C. 8. İstanbul: Ötüken-Söğüt183.

[15] Kâzım Yetiş (1989). *Nâmık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri ve Yazıları.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.109-110.

[16] Fatîn Dâvûd (1271). *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Tezgâhı. 181.

[17] Muallim Nâcî (1308). *Esâmî*. İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası. 160.

[18] Şemseddîn Sâmî (1311). *Kâmûsu'l-A'lâm*. C.4. İstanbul: Mihran Matbaası. 2012.

bu yönde kalıcı bir başarı için gereken özel bir yeteneğe sahip olmadığı açıktır. Verebileceğinin en iyisini verme gayretinde olan, gerçekten söylenmeye değer şeyleri ancak üst düzeyde yetişmiş bir ustanın hâkim olabileceği bir dille, etkileyici ve akıcı bir biçimde söyleyen Sâmî kolay bir şair değildir. Dilini kavramak zahmetli, tarzı genellikle kapalı, anlaşılmaz ve düşünceleri derindir. Dizelerindeki karmaşıklığı kelime ve deyimlerin kötü düzenlendiği yolunda yorumlayan ve Nazîm'le aynı tarzda yazdığını söyleyen Ziyâ Paşa'nın görüşü doğru değildir. Çünkü Sâmî, eski tarzın elverdiği ölçüde basit şiirler yazan Nazîm'in tam tersi bir tarzı seçmiştir. Nâmık Kemâl Bey de Sâmî'nin ustalığının en açık biçimde yapay şiirlerinde görüldüğünü söylemektedir[19].

Tezkirelerde, edebiyat tarihlerinde ve diğer kaynaklarda hakkında yapılan çok sayıdaki değerlendirmenin yanı sıra şiirlerinin tanınmış şairler tarafından tanzir edilmesi de Sâmî'nin beğenilen bir şair olduğunu göstermektedir. Özellikle Râgıb Paşa, Keçecizâde İzzet Molla, Şeyhülislâm Ârif Hikmet, Hersekli Ârif Hikmet, Leskofçalı Gâlib, Nâmık Kemâl, Kâzım Paşa ve Şinâsî... gibi birçok ünlü isim tarafından şiirlerine nazireler yazılmış, ayrıca bazı gazelleri bestelenmiştir. Bu besteler de onun şiirlerinin beğenildiğinin bir işareti olarak değerlendirilmelidir.

Şiirleri üzerinde yaptığımız incelemeden hareketle Sâmî'nin, şiirde mazmun, nükte ve manayı ön plana aldığını, bunları şiirin özü olarak kabul ettiğini, fakat lafzın önemini de tamamen dışlamadığını söylemek mümkündür. Manaya verdiği önem nedeniyle birçok şiirinde merhun beyitler de yazan şair, akıcı ve kısa olması gerektiğine inandığı şiirlerinde rengîn, yeni, özgün ve ince hayaller oluşturmaya çalışmış, daha çok teşbih, istiare, kinaye, mecaz-ı mürsel, leff ü neşr, mübalağa ve tezat sanatlarını kullanmayı tercih etmiştir. Muhayyilesi geniş bir şair olan Sâmî'nin, benzerlik ilişkisi farazî ve uzak çağrışımlara dayalı ve özellikle duyu organları ya da duyu organlarının işlevlerini kullanarak oluşturduğu benzetmeleri dikkat çekicidir. Kimi beyitlerinde nahiv bakımından bağımsız mısralar arasında sağlamaya çalıştığı "eşitlik özelliği" ve bu nitelikleri taşıyan beyitlerindeki "berceste mısralar" şiirinin öne çıkan özelliklerindendir.

Sâmî, üç kelimeden oluşan vasıf tamlamalarının da yer aldığı, Farsça kurallara göre yapılmış zincirleme tamlamalardan meydana gelen bir şiir diline rağbet etmiştir. Hatta Türkçe herhangi bir kelimenin bulunmadığı, tümüyle tamlamalardan oluşmuş böyle mısralarını Farsça kabul etmek bile mümkündür. Üstelik bu tür mısralara, alışıldığı gibi sadece kasidelerinde değil, gazellerinde de yer verdiğini özellikle belirtmek gerekir. Şairin, Farsça kurallara göre yapılmış ikilemeleri art arda sıralamak suretiyle de şiirlerinde âhenk sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Şiirlerinin büyük kısmında deyim kullanmaya özen göstermiş, Farsça deyimleri Türkçe kelimelerle birleştirmesi ise bu noktada en dikkati çeken özelliğini oluşturmuştur. Şiir dilinde Farsça unsurların hâkimiyetinin tesadüf sonucu olmadığını, bilinçli bir tercihten kaynaklandığını ise, Anadolu'da Acem ibareleriyle kendisinden başka böyle şiir yazan bulunmadığını söylemek suretiyle kendisi de vurgulamıştır.

---

[19] E. J. Wilkinson Gibb (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi, A History of Ottoman Poetry.* (Tercüme: Ali Çavuşoğlu). Ankara: Akçağ Yay.309-310.

Sâmî, bazı şiirlerini eski diye nitelediği ve rağbet etmediği bir vadide (Sebk-i Irakî) yazmışsa da yeni bir tarza yöneldiğini belirtmiştir. Şiirlerinde sık sık andığı ve beğendiğini işaret ettiği birçok şair ismi de, "Bâkî, Nazîm, Nâbî, Hâkânî, Örfî, Kelîm, Sâ'ib, Şevket...", bu konuda söylediklerini kuvvetlendiren bir unsur olarak değerlendirilmelidir. Yeni tarzla kastettiğinin -şiirlerinde yer aldığını belirlediğimiz özelliklerin büyük kısmından, şiirine ilişkin olarak kendisinin ve kaynakların yaptığı değerlendirmelerinden hareketle- Sebk-i Hindî olduğu açıktır. Yalnız yapılacak değerlendirmelerde Sebk-i Hindî'nin bütün özelliklerinin her şiirinde aynı yoğunlukta yer aldığını söylemenin -sadece Sâmî'ninkiler için değil, bu üslubun temsilcisi sayılan birçok şairin şiirleri için de- zor olacağı gözardı edilmemelidir.

Bâkî'den başlamak üzere Bağdatlı Rûhî, Nef'î, Nâ'ilî-i Kadîm, Fehîm, Malatyalı Şehrî, Vecdî, Nâbî, Nazîm, Nedîm, Râşid, İzzet Ali Paşa ve Koca Râgıb Paşa'ya, İranlı şairlerden Örfî-i Şîrâzî, Sâ'ib-i Tebrîzî, Şevket-i Buhârî ve Nâmî'ye nazireler yazan; Hayâlî ve Kelîm'in beyitlerini tazmin eden Sâmî'nin Bağdatlı Rûhî'nin Terkîb-i Bendi'ne yazdığı nazire ise en tanınmış şiirlerinden biri olma özelliğini taşır. Farklı nazım şekilleri ve türlerinde yazdığı şiirlerden oluşan orta hacimde bir *Dîvân* sahibi olan şairin *Dîvân*'ında, en hacimli kısmı gazeller ve çeşitli nazım şekilleriyle düşürülmüş tarihler oluşturur. Bu şiirlerin hepsinin aynı güçte olduğunu söylemek ise elbette mümkün değildir. Bununla birlikte Sâmî, renkli ve alışılmamış hayallerin yer aldığı şiirleriyle dikkati çekmiş, külfetli bir dilin güçlü şiirler kaleme almaya engel olmadığını kanıtlamış ve sanatının gücünü de bu nitelikleri taşıyan şiirlerinde göstermeyi başarmış bir şairdir.

1.3. Eserleri

1. Dîvân. Otuz iki yazma nüshasını tesbit ettiğimiz *Sâmî Dîvânı* Mısır'da basılmıştır (Bulak H.1253). Üzerinde iki doktora ve bir de yüksek lisans tezi hazırlanmış olan eserin çevriyazılı metni tarafımızdan yayımlanmıştır[20]. Altı nüshanın karşılaştırmasıyla hazırladığımız bu metne göre *Sâmî Dîvânı*'nda, "ikisi Farsça otuz beş kaside (altısı tarih), kırk bir kıt'a-ı kebire (hepsi tarih), bir murabba, altı şarkı, iki müseddes (biri tarih), iki terkib-i bend, altı mesnevî, beşi Farsça yüz kırk dokuz gazel[21], biri Farsça on altı rubaî (biri tarih), on iki kıt'a (ikisi tarih), dokuz nazm, altısı Farsça 128 matla[22], beşi Farsça on üç müfred (üçü tarih)" yer almaktadır.

2. Târih. Sâmî'nin vak'anüvis sıfatıyla 1143-1146 (1730-1733) yılları arasındaki olayları anlattığı tarihi Çelebi-zâde Âsım Efendi'nin eserine zeyil olarak yazılmış, ancak müstakil bir eser olarak tanınmamıştır. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesindeki nüsha 1143- 1144 (1730-1731) yıllarını içine aldığından müellifin sadece bu yılların olayları üzerinde durduğu belirtilmektedir. Zira vak'anüvis Şâkir Hüseyin eserine 1145 (1732)

[20] Fatma Sabiha Kutlar (2004). *Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmî, Dîvân.* Ankara.
[21] Sadece bir nüshada sayfa kenarında yer alan ve mahlas beyti bulunmayan 144 numaralı Türkçe üç beyitlik eksik gazelin şaire aidiyetinden emin olamadığımızı belirtelim.
[22] Şairin matlalarının önemli bir kısmı sadece matbu nüshada yer almaktadır. Bunun neden kaynaklandığı belirlenememiştir.

olaylarıyla başlamıştır. Subhî Mehmed Efendi, Sâmî'nin ve diğerlerinin (Şâkir, Râmîpaşa-zâde, Hıfzî Mehmed) kaleme aldığı bölümleri kendi yazdığı bölümün başına eklemiştir. Sâmî ve Şâkir'in telif ettiği kısımlar aynen aktarıldığından eser *Târîh-i Sâmî ve Şâkir ve Subhî* ismiyle tanınmış ve bu isimle 1198'de (1784) İstanbul'da Beylikçi Râşid ve vakʿanüvis Vâsıf Efendilerin yeniden açtıkları matbaada basılmıştır. Subhî Târihi olarak da tanınan kitabın 1^{a}-71^{b} yaprakları arasındaki kısmı Sâmî ve Şâkir'e aittir. Hanîf-zâde, eserin adının *Târîh-i Vekâyi'* olduğunu ve 1143- 1147 (1730-1734) yılları arasındaki olayları kapsadığını belirtmekteyse de ele geçen yazmalarının hiçbirinde olaylar 1146'dan (1733) ileriye gitmez.

3. Muhtelif Nesirler: Sâmî'nin Râzî'nin gazeline yazdığı bir takrîz, Örfî-i Şîrâzî'nin kıtalarından biri için yaptığı şerh, İzzet Paşa'ya sunduğu arz-ı hâl ve içindeki bilgilerden yakını olduğu anlaşılan Süleymân Çelebi'ye hitaben kaleme aldığı iki mektuptan ibaret nesirleri *Dîvân*'ın Süleymaniye Kütüphanesindeki nüshasında yer almaktadır (Yahyâ Tevfik Efendi, nr. 300, vr. 110^{b}-113^{b}). Takrîzi Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesindeki nüshada da mevcuttur (Ulucami, nr. 6075, vr. 156^{a}-157^{a})[23].

2. BÖLÜM: SÂMÎ DÎVÂNI'NIN NÜSHALARI

Sâmî Dîvânı'nın biri Viyana, üçü Mısır, biri Bursa, yedisi Ankara ve yirmisi İstanbul'daki kütüphanelerde olmak üzere tespit ettiğimiz yazma nüshalarının sayısı otuz ikidir. *Dîvân*'ın, baskıya esas alınan nüshayı belirleyemediğimiz bir de matbu nüshası mevcuttur[24]. Bu nüshalardan MMKTYK'da 1792 numara ile kayıtlı olanın başladığı belirtilen mısra[25] diğerlerinde yer almamaktadır. Nitekim *Şeyhülislâm Yahya Dîvânı*'ndaki ilk gazel de aynı mısra ile başlamaktadır[26] ve katalogda muhtemelen içindeki diğer şiirler Sâmî'ye ait olduğu için *Dîvân*'ın nüshası olarak kaydedilmiştir. Konuyla ilgili şüpheleri ortadan kaldırmak ancak metnin incelenmesiyle mümkünse de görme imkânı bulamadığımız bu nüsha, katalogdaki kayda dayanarak *Sâmî Dîvânı* nüshaları arasında gösterilmiştir.

Sâmî Dîvânı nüshalarına ilişkin bilgilerin büyük kısmı kütüphane kataloglarından alınmıştır[27]. Viyana nüshasında yer alan şiirlerin sayısı Flügel'de verilmediği için bu

---

[23] Fatma Sabiha Kutlar (2004). *Arpaemînî-zâde Mustafa Sâmî, Dîvân.* Ankara. 13-82; Fatma Sabiha Kutlar (2006). "Mustafa Sâmî Bey". *İslam Ansiklopedisi*. C. 32. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 354-356.

[24] Karşılaştırmada kullanıldığı için matbu metne de nüsha tavsiflerinde yer verilmiştir.

[25] Bu nüsha "Bir dilde ki ʿaşḳun odı ola peydâ" mısraıyla başlamaktadır (MMKTYK 1989: 71).

[26] Hasan Kavruk (2001). *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin.* Ankara: MEB Yay. 25.

[27] (Komisyon (1965). *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu.* C. III. İstanbul: MEB Yay. 670-677; Müjgan Cunbur vd. (1999) *Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*. Ankara: TDK Yay; Müjgan Cunbur vd. (2001). *Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu.* Ankara: KB Yay: 207-209; Flügel, Gustav (1865). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der*

konuda Kemal Kahramanoğlu'dan yararlanılmıştır[28]. Viyana nüshasında bulunan şiirler, araştırmacının hazırladığı metinden hareketle yeniden tasnif edilmiş ve Sâmî'nin olup olmadığını belirleyemediğimiz mesnevî kafiyeli bir muamma ile Nazîrâ'ya ait olduğunu saptadığımız iki tarih kıtʿası bu tasnife dâhil edilmemiştir. TYDK'da yer almadığını belirlediğimiz bir nüsha ile DTCF nüshaları ve Bursa nüshasının tavsifinde ilgili kütüphanelerin kataloglarındaki bilgilerden de yararlanılmış ve bu bilgiler gerektiğinde değiştirilmişse de bunlar dipnotta gösterilmemiştir. Türkiye kütüphanelerinde bulunan nüshalardaki şiirler, nazım şekillerine göre yeniden tasnif edilmiş ve bunların sayısı verilirken, tarih manzumelerinin nüshalarda ayrı bir bölüm oluşturduğu göz önünde tutularak, parantez içinde kaçının tarih manzumesi olduğu da belirtilmiştir. Aşağıda *Sâmî Dîvânı*'nın nüshalarının tavsifi; karşılaştırmada kullanılan nüshalar, diğer nüshalar olmak üzere iki gruba ayrılarak yapılmıştır.

2.1. Karşılaştırılan Nüshalar

1. MATBU DÎVÂN

Dîvân'ın 1-104. sayfalar arasını kapsayan birinci bölümde kaside, gazel, terkib-i bend, murabba, mesnevî, müseddes nazım şekilleriyle yazılmış şiirler; 1- 47. sayfalar arasındaki ikinci bölümde çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış tarihler; 1- 67. sayfalar arasındaki üçüncü bölümde ise gazel, şarkı, rubaî, kıtʿa, nazm ve beyitler yer almaktadır. Bu nüshada toplam 35 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 16 rubaî (1'i tarih), 52 kıtʿa (43'ü tarih), 7 nazm, 113 matla ve 7 müfred (2'si tarih) mevcuttur. Basım tarihi: H.1253

2. SÜLEYMANİYE KTP. (ESʿAD EFENDİ) 2644

Bu nüshada toplam 33 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 7 nazm, 17 matla ve 10 müfred (3'ü tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

İst. trh. : 1161

İst. eden: Dîvân'ın başında "Dîvân-ı Sâmî Be-Hatt-ı Müstakîm-zâde" kaydı vardır.

143 yk., 213x129-152x75 ölç., talik yz., 17 st., âbâdî taklidi kt., hafif yaldız bşk., kırmızı szb., ilk çift sayfa yaldız cl., diğerleri kırmızı, kahverengi meşin kenarları

Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien. Wien.670-671; Komisyon (1989). *Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu (Daru'l-Kütüb el-Kavmiyye Kısmu'l-feharis el-Şarkıyye 1870-1980).* C. II. The General Egyption on Book Organization. 71)

[28] Kemal Kahramanoğlu (1995). *Sâmî, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

istampa yaldızlı ct.

Başta Esʿad Efendinin vakıf mührü basılıdır.

3. MİLLET KTP. (PERTEV PAŞA) 399

Bu nüshada toplam 35 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 145 gazel, 14 rubaî (1'i tarih), 49 kıtʿa (41'i tarih), 6 nazm, 24 matla, 10 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Cemâlu'llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir'ât
Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

Son : Koydı ol vâdî-i Yesribde Mevlâ
Ümmet olmaklıga bir hüccet ana

127 yk., 192x122-154x77 ölç., talik yz., 19 st., âbâdî taklidi kt., 1 ve 79. yaprak başlıkları nakışlı ve tezhipli, kırmızı szb., yaldız cl., arkası ve kenarları meşin, üstü kumaş kaplı, etrafı istampa yaldızlı ct.

Başta Pertev Paşa'nın vakıf mühriyle kütüphanenin resmî mühür ve damgası basılıdır.

4. REVAN KTP. (TOPKAPI SARAYI MÜZESİ) 752/1

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 148 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 45 kıtʿa (42'si tarih), 6 nazm, 17 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدهٔ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

İst trh. : 1164

İst. eden: Hüseyn Râşid

İst. kyd.: كتبه الفقير حسين راشد من تلاميذنخطاط محمد رفيع افندى الشهير بكاتب زاده عفى عنه سنه ١١٦٤

123 yk., 248x142-181x84 ölç., talik yz., 19 st., âbâdî taklidi kt., kırmızı szb., diğerleri kırmızı, açık vişne rengi meşin, zencirekli ct.

Başta Sultan I. Abdülhamid tuğralı vakıf mührü basılıdır. Eser, içinde bulunduğu mecmuanın birinci yaprağından başlar.

5. REVAN KTP. (TOPKAPI SARAYI MÜZESİ) 751

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 147 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 7

nazm, 19 matla, 10 müfred (3'ü tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : Ruhsâr-ı al-i yâra tagıldukça kâküli

Geh Gülşenî ider kişi[yi] gâh Sünbülî

124 yk., 202x126-152x82 ölç., nesih yz., 19 st., âbâdî taklidi kt., 89. yaprakta yaldız bşk., kırmızı szb., 89. yaprak cedveli yaldız, diğerleri kırmızı mürekkep, açık kahverengi meşin, zencirekli ct.

Başta Sultan III. Mustafa'nın vakıf mührü basılıdır.

6. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KTP. 5503/1

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 14 rubaî (1'i tarih), 52 kıtʿa (43'ü tarih), 8 nazm, 19 matla, 10 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : Bu lugaz sırrın anlayan cânun

Âferîn tabʿ-ı pâkine anun

103 yk., 258x149-202x85ölç., talik yz., 23 st., âbâdî taklidi kt., 1, 52, 74, 99. yaprak başlıkları yaldız çiçekli, kırmızı szb., ilk çift sayfa yaldız diğerleri kırmızı mürekkeple cl., meşin, zencirekli ct.

Başta Sultan III. Selim'in tuğra şeklinde mühriyle kütüphanenin resmî damgası basılıdır.

2.2. Diğer Nüshalar

1. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KTP. T. 2799[29]

Bu nüshada toplam 33 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 6 nazm, 15 matla, 9 müfred (3'ü tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى

كمتر از ذره مصطفى سامى

103 yk., 247x158-178x102 ölç., talik yz., üç sütun üzerine mâilen yazılı 15 st.,

[29] İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu'nda 1899 numarada olduğu belirtilen bu nüsha kütüphanede 2799 numarada kayıtlıdır (1965: 670).

âbâdî taklidi kt., 1 ve 77. yaprak nakışlı ve tezhipli bşk., kırmızı szb., yaldız cl., kahverengi meşin, şemseli, zencirekli ct.

Başta kütüphanenin resmî mühriyle Mehmed Râkım adına bir mühür basılı ve üç temellük kaydı yazılıdır.

2. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KTP. T. 1214

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 147 gazel, 14 rubaî (1'i tarih), 50 kıtʿa (42'si tarih), 7 nazm, 22 matla, 11 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

İst. trh.: 22 Safer 1163

İst. eden: El-hâc Mustafâ Sıdkî

İst. kyd.: تم بعون الله و توفيق فى ليلة يسفر صباحا عن نهار السبت المبارک الثانى و العشرين عن
صفرالخير سنه ١١٦٣ ثلاث و ستين مائة عدالاف بقلم الفقير الحاج مصطفى صدقى غفرله

95 yk., 260x137-209x87 ölç., rik'a yz., 27 st., âbâdî taklidi kt., nakışlı ve tezhipli bşk., kırmızı szb., yaldız cl., kahverengi meşin, zencirekli ct. Bu nüsha oldukça düzenlidir.

Başta kütüphanenin resmî mührü basılıdır.

3. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KTP. T. 431

Bu nüshada toplam 30 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 2 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 4 mesnevî, 133 gazel, 1 rubaî (tarih), 43 kıtʿa (tarih), 3 müfred (tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : Miyân-ı halka-ı zülfde hâl dâne gibi
Yine bu dâm-ı hümâ sayd-ı murg-ı câna gibi

İst. kyd. : تمت الديوان افصح الشعرا السامى

121 yk., 211x145-170x103 ölç., talik yz., 17 st., avrupa kt., nakışlı ve tezhipli bşk., ilk çift sayfa yaldız cl., diğerleri kırmızı, arkası meşin, üstü siyah bez kaplı ct.

Başta kütüphanenin resmî damgası basılıdır.

4. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KTP. T. 1474

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 148 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 6 nazm, 17 matla, 9 müfred (3'ü tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدهٔ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

159 yk., 245x138-171x85 ölç., talik yz., 15 st., elvan avrupa kt., 1 ve 116. yaprak başlıkları nefis tezhipli ve nakışlı, yaldız szb., yaldız cl., yeşil renkte meşin, yaldız kenar sulu ct.

5. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ KTP. (İBNÜLEMİN) 3872[30]

Araya başka şairlere ait şiirlerin de yazılmış olduğu oldukça düzensiz bu nüshada toplam 34 kaside, 1 murabba, 6 şarkı, 1 müseddes (tarih), 2 terkib-i bend, 5 mesnevî, 121 gazel (1'inin sadece tek beyiti yazılı), 14 rubaî (1'i tarih), 44 kıtʿa (36'sı tarih), 5 nazm, 23 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Cemâlün ârzû eyler nigâhum yâ resûla'llâh
Çıkar her şeb anunçün ʿarşa âhum yâ resûla'llâh

Son : Zîr-gû olsa da mutrib meselâ
Zîrgûle ider anı bâlâ

74 yk., talik yz., sütun ve satır sayısı her sayfada farklıdır.

6. SÜLEYMANİYE KTP. (ŞEYH MURAD) 397

Bu nüshada toplam 18 kaside (1'i tarih), 3 şarkı, 1 müseddes, 1 terkib-i bend, 119 gazel yer almaktadır.

Baş : Cemâlu'llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir'ât
Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

Son : Üşkûfelerle hâme-i gül-rîz-bâf-ı nazm
Nesc itdi Sâmiyâ bu girân-kadr kâleyi

İst. trh. : 1 Şaban 1168

İst. eden: Ahmed Hamdî

30 Bu nüsha İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu'nda yer almamaktadır.

İst. kyd.: تمت الديوان بعناية الله الملک المنان المحرره الفقير احمد حمدى يازيجى اوجاغ يکيچريان درکاه عالى غفر ذنوبه و ستر عيوبه عنه قد تم التحرير فى غرۀ شهر شعبان المعظم سنه ثمان و ستين و مأته و الف

70 yk., 222x163 ölç., nesih yz., 17 st., avrupa kt., kırmızı szb., arkası meşin, üstü ebri kâğıt kaplı ct.

Başta Şeyh Hafız Mehmed Murad'ın vakıf mührü basılı ve son yaprakta Cebehâne baş halifesi Kasab-zâde'nin bir kıtʿası yazılıdır.

7. SÜLEYMANİYE KTP. (HAFÎD EFENDİ) 346

Bu nüshada toplam 28 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 2 mesnevî, 141 gazel, 12 rubaî (1'i tarih), 32 kıtʿa (28'i tarih), 6 nazm, 13 matla, 2 müfred yer almaktadır.

Baş : Cemâlu'llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir'ât
Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

Son : İtdi sâz-ı kalem-i nâdire-kâr
Sâmiyâ nagme-i temmetle karâr

İst. trh. : Receb 1171

İst. eden: Süleymân bin Muhammed es-Selmânî

İst. kyd.: قد وقع الفراغ عن يد عبدالحقير سليمان بن محمد السلمانى غفر ذنوبهما و ستر عيوبهما تحريرا فى رجب شريف سنه احدى و سبعين و مأته و الف ١١٧١

105 yk., 208x143-173x93 ölç., nesih yz., 19st., âbâdî taklidi kt., 1 ve 69. yaprak başlıkları nakışlı ve tezhipli kırmızı szb., yaldız cl., vişne rengi meşin, şemseli, selbekli, zencirekli ct.

Başta Hafîd Efendi'nin vakıf mührü basılı ve 104, 105. yapraklarda Nâbî'nin bir gazelini Ragıb Paşa'nın tahmisi ve İbni Kemâl'in "Eylemek zümre-i nâdân ile ülfet ne belâ" mısraı ile başlayan bir manzumesi yazılıdır.

8. SÜLEYMANİYE KTP. (ES'AD EFENDİ) 2643

Bu nüshada 30 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 134 gazel, 10 rubaî (1'i tarih), 44 kıtʿa (41'i tarih), 6 nazm, 14 matla, 6 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع کرد اين جريدۀ نامى
کمتر از ذره مصطفى سامى

İst. trh.: 12 Cumâdelâhire 1251

İst. kyd.: تمت الديوان فى ١٢ ج سنه ١٢٥١

110 yk., 230x155 ölç., rik'a yz., 21 st., âbâdî taklidi kt., kırmızı szb., yeşil renkte meşin, zencirekli ct.

Başta Es'ad Efendi'nin vakıf mührü basılıdır.

9. SÜLEYMANİYE KTP. (YAHYA TEVFİK EFENDİ) 300

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 143 gazel, 14 rubaî (1'i tarih), 48 kıtʿa (41'i tarih), 6 nazm, 24 matla, 10 beyit (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Cemâlu'llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir'ât
Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

Son : Koydı ol vâdî-i Yesribde dilâ
Ümmet olmaklıga bir hüccet ana

109 yk., 236x133 ölç., talik yz., 21 st., aharlı âbâdî taklidi kt., kırmızı szb., kahverengi ciltli olup bazı yapraklarını güveler tahrip etmiştir.

Başında ve sonunda Rumeli kazaskeri ve Nakibü'l-eşraf Mehmed Sıddik Efendi'nin vakıf mühriyle kütüphanenin resmî damgası basılıdır.

109-112. yapraklarda Sâmî'nin bir takrizi ve Örfî-i Şîrâzî'nin kıtʿalarından birine yazdığı bir şerh ile İzzet Paşa'ya yazılmış bir arz-ı hâl, Süleymân Çelebi'ye yazılmış iki mektup vardır.

10. SÜLEYMANİYE KTP. (LALA İSMAİL EFENDİ) 446

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 33 kıtʿa (30'u tarih), 6 nazm, 17 matla, 6 müfred yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

116 yk., 133x139-180x86 ölç., talik yz., 19 st., âbâdî taklidi kt., 1 ve 83. yapraklar yaldız bşk., kırmızı szb., yaldız cl., koyu kırmızı renkte meşin, zencirekli ct.

Başta Lala İsmail Efendi'nin vakıf mühriyle kütüphanenin resmî damgası basılı ve İbrahim Nâşid adına bir temellük kaydı yazılıdır.

11. REVAN KTP. (TOPKAPI SARAYI MÜZESİ) 754

Bu nüshada toplam 32 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 2 müseddes (1'i tarih), 2

terkib-i bend, 4 mesnevî, 141 gazel, 12 rubaî (1’i tarih), 51 kıtʿa (41’i tarih), 3 nazm, 20 matla, 8 müfred (2’si tarih) yer almaktadır.

Baş : Cemâlu’llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir’ât

Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

Son : Emr eyledi tâ ki ola mahbûs

Balyos ile ol gürûh-ı menhûs

106 yk., 204x126-154x70 ölç., talik yz., 21 st., âbâdî taklidi kt., 1, 71 ve 101. yaprak başlıkları hafif tezhipli, kırmızı szb., yaldız cl., arkası ve kenarları meşin, üstü ebri kâğıt kaplı ct.

Başta Sultan III. Mustafa’nın tuğralı vakıf mührü basılı ve ser halife Osman imzasıyla iki beyit yazılıdır.

12. BAĞDAD KTP. (TOPKAPI SARAYI MÜZESİ) 167

Bu nüshada toplam 33 kaside (6’sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1’i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 11 rubaî (1’i tarih), 43 kıtʿa (40’ı tarih), 6 nazm, 15 matla, 9 müfred (3’ü tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى

كمتر از ذره مصطفى سامى

111 yk., 284x152-207x85 ölç., talik yz., 21 st., aharlı âbâdî taklidi kt., adi yaldız çiçekli bşk., yaldız cl., arkası ve kenarları meşin, üstü kâğıt kaplı, zencirekli ct.

Başta Sultan III. Selim’in tuğra şeklinde mührü basılıdır.

13. MİLLET KTP. (REŞİD EFENDİ) 760

Bu nüshada toplam 31 kaside (6’sı tarih), 1 murabba, 2 müseddes (1’i tarih), 2 terkib-i bend, 2 mesnevî, 4 gazel (1’inin sadece bir beyti yazılı), 40 kıtʿa (tarih) ve 2 müfred (tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : Vefât itdükde hâtif didi târîh

Zelîhânun ola firdevs câyı

73 yk., 228x146 ölç., talik yz., 21 st., avrupa kt., arkası ve kenarları meşin, üstü ebri kâğıt kaplı, miklepli ct.

Başta Reşid Efendi’nin vakıf mühriyle kütüphanenin resmî mühür ve damgası basılıdır. Bu nüsha güveler tarafından tahrip edilmiştir.

14. MİLLET KTP. (PERTEV PAŞA) 397/1

Bu nüshada toplam 2 kaside (1'i eksik), 1 şarkı, 78 gazel, 1 kıtʿa (tarih), 3 matla ve 1 müfred yer almaktadır.

Baş : Libâsı n'eyler olınca tenâsüb-i aʿzâ

Yerinde cümleten esbâb-ı hüsni ser-tâ-pâ

Son : Eksügini tutmaga mâhun felek

Döndi terâzû ile tâ subha dek

26 yk., 212x123 ölç., talik yz., 17 st., avrupa kt., arkası meşin, üstü ebri kâğıt kaplı ct.

Başta Selimiye tekkesinin vakıf mühriyle kütüphanenin resmî mührü basılı ve Fasih Dede'nin 4 gazeli yazılıdır. Eser içinde bulunduğu mecmuanın birinci yaprağından başlar.

15. MİLLET KTP. (ALİ EMİRÎ EFENDİ) 196

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 139 gazel (2'si eksik), 11 rubaî (1'i tarih), 42 kıtʿa (39'u tarih), 6 nazm, 17 matla, 5 müfred yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى

كمتر از ذره مصطفى سامى

102 yk., 222x147 ölç., talik yz., 23 st., âbâdî taklidi kt., kırmızı szb., neftî renkte meşin, istampa yaldızlı ct.

Başta Ali Emirî Efendi'nin vakıf mühriyle kütüphanenin resmi mühür ve damgası basılı ve 1283 tarihli Hüseyin bin Câzim imzası yazılıdır.

16. DTCF KTP. M. ÖZAK I 862

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 148 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 6 nazm, 17 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى

كمتر از ذره مصطفى سامى

İst. trh.: 1189

İst. eden: Hüseyn Ağa-zâde

137 yk., 117x22 ölç., talik yz., 17 st.

17. DTCF KTP. A 353[31]

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 6 nazm, 15 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

İst. trh.: 25 Cumâdelûlâ 1191

İst. kyd.: تمت الديوان ٢٥ و من ج ١١٩١

135 yk., 205x135-155x88 ölç., talik yz., 17 st.

18. MİLLÎ KTP. 06 Mil. Yz. A. 1636

Son sayfası kopuk olan bu nüshada toplam 31 kaside (5'i tarih), 1 murabba, 4 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 147 gazel, 9 rubaî, 27 kıtʿa (26'sı tarih), 6 nazm, 11 matla, 5 müfred yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : يا رب اين مجموعۀ رنگين سرشت
بيخزان باشد چو گلهاى بهشت

109 yk., 218x14-156x89 ölç., talik yz., 19 st., taç ve üzüm salkımı fligranlı kâğıt, 1b, 77b müzehheb renkli mihrabiyeli, ilk iki cedvel yaldızlı, sözbaşları ve cedveller kırmızı, yaldız zencirekli kahverengi meşin ct.

19. MİLLÎ KTP. 06 Mil. Yz. A. 1892

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 12 rubaî, 46 kıtʿa (39'u tarih), 5 nazm, 16 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : Sen insâf it nice âh itmeyüp sabr itsün Sâmî
Güzelsün bî-bedelsün hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsün

119 yk., 219x135-164x83 ölç., talik yz., 19 st., çift sütun, çiçek filigranlı kâğıt,

---

31 Bu nüsha DTCF Ktp. kataloğunda müellif hattı olarak kaydedilmişse de 133b'deki istinsah kaydı nüshanın müellif hattı olmadığını göstermektedir.

serlevha ve ilk iki sayfa cedveller müzehheb, sözbaşları ve cedveller kırmızı, kenarları kahverengi meşin, kapakları solmuş ebrû kâğıt kaplı ct.

20. MİLLÎ KTP. 06 Mil. Yz. A. 5374

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 148 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 42 kıtʿa (40'ı tarih), 7 nazm, 17 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

112 yk., 236x134-177x80 ölç., talik yz., 21 st., çift sütunlu, suyolu filigranlı kâğıt, serlevha ve ilk iki sayfa cedvelleri müzehheb, diğer sayfa cedvelleri kırmızı, sırtı vişne rengi meşin ile tamir görmüş, sağ kapak müzehheb, gömme şemseli, köşebentli, sol kapak müzehheb köşebentli, kapaklar yeşil bandizot kaplı ct. Zahriyyede Mehmed Vecdî'nin 1274/1857 tarihli temellük kaydı var.

21. MİLLÎ KTP. 06 Mil. Yz. A. 5610/1

Aradan bazı yaprakları kopuk olan bu nüshada toplam 30 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 1 müseddes (tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 94 gazel (2'si eksik), 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 6 nazm, 14 matla, 6 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : جمع كرد اين جريدۀ نامى
كمتر از ذره مصطفى سامى

100 yk., 203x131-169x79 ölç., talik yz., 19 st., çift sütunlu, su yolu filigranlı kâğıt, baştan 30 yaprak şirazeden kesik ama kopuk değil, serlevha tezhipli, kenar cedvelleri müzehheb, sayfalar yer yer rutubet lekeli, sağ kapak gömme şemseli, siyah pandizot kaplı mukavva ct.

22. TÜRK DİL KURUMU KTP. Yz. A 379

Bu nüshada toplam 33 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 4 mesnevî, 143 gazel, 11 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 7 nazm, 11 matla, 6 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : Şeş-der-i kalbe oldı ârâyiş

Fikr-i zülfiyle ol meh-i sâmin

İst. trh.: 1264 (?)[32]

121 yk., 200x165-110x80 ölç., talik yz., 19 st., çift sütunlu, samanlı ince ipek saykallı kâğıt, konu başları, kenar cedvelleri ve bazı sayfalarda mahlaslar kırmızı ya da altı kırmızı çizgili, 1b, 63b ve 90b yapraklarında serlevhalar müzehheb ve kenar cedvelleri yaldızlı, sırtı kahverengi meşin, satıhları dört köşe müzehheb, zencirekli, şemseli köşebentli açık kahverengi mukavva cilt.

Bu nüshada ilk kasideden sonra Nâbî'ye ait olduğu belirtilmeden "Sebeb-i Kitâb-ı Hayr-âbâd" başlığı altında Hayr-âbâd'ın 20 beyti yazılıdır.

23. BURSA GENEL KTP. (ULUCAMİ KISMI) 6075[33]

Bu nüshada toplam 34 kaside (6'sı tarih), 1 murabba, 5 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 144 gazel, 9 rubaî (1'i tarih), 43 kıtʿa (40'ı tarih), 5 nazm, 15 matla, 8 müfred (2'si tarih) yer almaktadır.

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

Son : ... gül-gûne-keş-i ruhsâre-i terabbuʿ olmışdur

157yk., talik yz., 15 st., çift sütunlu, kimi sayfalar rutubet almış, 1b ve 121b serlevhalar münakkaş ve tezhipli, kenar cedvelleri müzehheb, 79b, 117b ve 122b boş, sonraki yaprakların başındaki şiirler ise eksik, 156a-157a'da Sâmî'nin mensur takrizi yazılı, 156a'da kenarda "Şiʿr-i Râzî-i Şîrîn-makâl" başlıklı bir gazel, 157b'de Farsça bir beyit yazılı.

24. OESTERREICHISCHE NATIONAL BIBLIOTHEK VIENNA 424

Bu nüshada toplam 30 kaside[34] (6'sı tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 5 mesnevî, 142 gazel, 14 rubaî (1'i tarih), 48 kıta (40'ı tarih), 5 nazm, 22 matla, 7 müfred vardır.

Baş : Cemâlu'llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir'ât

Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

---

32 İstinsah tarihi katalogda bulunmamaktadır. Fakat bu nüshanın son yaprağının sol alt kenarında oldukça küçük bir şekilde 1264 tarihi yazılıdır.

33 Bu nüshanın istinsah tarihi olarak Bursa'daki kütüphane kataloğunda H.1146 tarihi verilmişse de yaptığımız incelemede eserde böyle bir tarihe rastlamadık.

34 [Kemal Kahramanoğlu (1995). *Sâmî, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni.* Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.124), Viyana nüshasında 36 kaside (5'i na't, 6'sı tarih) olduğunu belirtmiştir. Fakat araştırmacının hazırladığı metnin kasideler kısmında bu nüshada yer aldığı belirtilen kaside sayısı 6'sı tarih 2'si na't olmak üzere toplam 30'dur. Ayrıca çalışmada Farsça kasidelerin sadece E nüshasına ait varak numaraları verilmiştir. Bu nedenle Farsça kasidelerin Viyana nüshasında bulunup bulunmadığı anlaşılamamıştır. Eğer bunlar da nüshada mevcutsa bu durumda kaside sayısı 32 olmalıdır.

Son : İtdi sâz-ı kalem-i nâdire-kâr

Sâmiyâ nagme-i temmetle karâr

İst. trh. : 1163

İst. kyd. : Eserin sonunda H.1163 (11 Aralık 1749) yılında bittiğini belirten bir hitam kasidesi vardır.

124 yk., 7 1/4 x 5 ¼ ölç., nesih yz., 19 st., açık sarı kâğıtlı, çift sütunlu, okunaklı, yazı ve çerçeveler kırmızı, iyi korunmuş, metin tashihli. Nüshanın başına başka bir elden düşülen "Dîvân-ı Sâmî Bekir Paşa Be-Diyârbekrî" kaydı yanlıştır. Hammer'de 29 numara ile kayıtlıdır.

25. MISIR MİLLÎ KTP. 1790 (EDEBU TÜRKÎ HALİL AĞA 2)

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

İst. trh. : 1166

İst. eden: Sâlih bin Osmân el-Üsküdârî

İst. kyd.: تمت سنة ١١٦٦ صالح بن عثمان الاسكدارى

İçinde bulunduğu mecmuanın 57-166. yaprakları arasında, 22x12.5 ölç., talik yz., 21 st., müzehheb cl.

26. MISIR MİLLÎ KTP. 1791 (EDEBU TÜRKÎ TALʿAT 192)

Baş : Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd

İst. trh. : Evâhiru Ramazan 1251

İst. eden: Hüseyn

İst. kyd.: تمت فى اواخر رمضان ١٢٥١ سنة بخط حسين

114 yk., 21x13.2 ölç., talik yz., 19 st., ciltli.

27. MISIR MİLLÎ KTP. 1792 (s 4315)

Baş : Bir dilde ki ʿaşkun odı ola peydâ

87 yk., 23x12 ölç., talik yz., 27 st., müzehheb cl., ciltli.

SONUÇ

Şiirlerinden ve kaynaklarda hakkında verilen bilgilerden yararlanarak Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî'nin hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi vermek; *Dîvân*'ının tenkitli metnini ortaya koymak amacıyla yaptığımız bu çalışmadan hareketle sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

Sâmî, III. Ahmed ve I. Mahmûd dönemlerinde yetişmiş şairlerdendir. Asıl adı Mustafâ'dır. Babasının görevi dolayısıyla Arpaemîni-zâde sanıyla anılmaktadır. Sülüs, nesih ve talik yazıda mahir olan ve devrin ünlü hattatlarından Hâce-zâde Karakız Mehmed Efendi'den hattatlık dersleri alan Sâmî'nin belirlenebilen ilk görevi arpaemaneti kâtipliğidir. Daha sonra hacegân zümresine katılarak sırasıyla şehreminliği, rûznâmçecilik, haslar mukataacılığı, piyade mukabeleciliği, arpaemînliği, vakʿanüvislik ve maliye tezkireciliği gibi devlet görevlerine getirilmiştir. H. 1146/M.1734'te İstanbul'da vefat etmiş ve Ali Paşa-yı Cedid Kabristanı'na gömülmüştür.

Sâmî'nin elimizde ikisi mensur biri manzum üç eseri mevcuttur. Bunlardan ilki vakanüvislik yaptığı H.1143/M.1730- H.1146/M.1733 tarihleri arasında meydana gelen olayları anlattığı Osmanlı tarihidir. Çelebi-zâde Âsım'ın eserinin zeyli olan bu tarih, *Târîh-i Sâmî ve Şâkir ve Subhî* adıyla H.1198/M.1784 yılında İstanbul'da basılmıştır. *Subhî Tarihi* ya da *Târîh-i Vekâyiʿ* olarak da bilinen bu eserin 1-71. sayfalar arasındaki kısmı Sâmî ve Şâkir'e aittir.

Sâmî'nin diğer mensur eseri, bir "takrîz", Örfî-i Şîrâzî'nin kıtʿalarından birine yazdığı "şerh", İzzet Paşa'ya sunduğu bir "arz-ı hâl" ve Süleymân Çelebi'ye yazdığı iki "mektup"tan ibaret olan nesirleridir.

Sâmî'nin tek manzum eseri ise, yurt içi ve yurt dışındaki kütüphanelerde otuz iki yazma nüshasını belirleyebildiğimiz *Dîvân*'ıdır. Bu *Dîvân*, H.1253/M.1837 tarihinde Mısır'da Bulak Matbaası'nda basılmıştır. Türkiye ve Avrupa kütüphanelerindeki nüshaların tasnif edilmesi ve bu nüshalardan altısının karşılaştırılması sonucunda hazırladığımız metne göre *Sâmî Dîvânı*'nda 2'si Farsça 35 kaside (6'sı tarih), 41 kıtʿa-ı kebire (hepsi tarih), 1 murabba, 6 şarkı, 2 müseddes (1'i tarih), 2 terkib-i bend, 6 mesnevî, 5'i Farsça 149 gazel, 1'i Farsça 16 rubaî (1'i tarih), 12 kıtʿa (2'si tarih), 9 nazm, 6'sı Farsça 128 matla, 5'i Farsça 13 müfred (3'ü tarih) yer almaktadır. Birçok divan şairi gibi gazel nazım şekliyle şiir yazmayı tercih eden Sâmî'nin, muhtemelen tarihçi olmasının etkisiyle, *Dîvân*'ında farklı nazım şekilleriyle kaleme aldığı çok sayıda tarih manzumesinin bulunması dikkati çekmektedir. *Dîvân*'ındaki şiirlerin en meşhurunun ise Bağdatlı Rûhî'nin terkib-i bendine yazdığı nazire olduğunu söylemek mümkündür.

Şiirlerinin karışık, külfetli, anlaşılmaz, selasetten uzak olduğu ve her zaman aynı

düzeyde şiir söyleyemediği şeklindeki değerlendirmeler de bulunmakla birlikte kaynakların büyük kısmında Sâmî'nin şiirinden ve şairliğinden övgüyle söz edilmektedir. Bu değerlendirmelerde özellikle şiirlerindeki hayal unsurları ile mazmunlarındaki özgünlüğe dikkat çekildiği, onun takip ettiği tarzda çok başarılı olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Kaynaklarda Nâbî'yi izleyenlerin en başarılısı kabul edilen Sâmî'nin hayallerine ve mazmunlarına değinilirken İranlı şairler Sâ'ib-i Tebrizî, Şevket-i Buhârî ve Örfî-i Şîrâzî'nin isimlerinin anılması ise takip ettiği tarzın Sebk-i Hindî olduğunu göstermektedir.

Sâmî, Sebk-i Hindî'nin dış dünya yerine iç dünyaya dönük şiir anlayışını benimsemiştir. Geniş bir hayal gücüne sahip olduğu görülen şair, şiirlerinde özellikle mübalağa ve tezat sanatını çok kullanmış; bu tarzın temsilcisi birçok sanatçı gibi kısa söyleme anlayışının etkisiyle sözü uzatan sanatlara genellikle yer vermemiş; kısa ve redifli şiirler yazmayı tercih etmiştir. Sebk-i Hindî'nin "beytin bir mısraında ileri sürülen düşüncenin diğer mısraında temsil, leff ü neşr, teşbih gibi sanatlardan yararlanılarak belirginleştirilmesi" özelliğinden hareketle kaleme aldığı beyitleri de dikkat çekicidir.

Mana, mazmun ve nükteyi ön plana alan, şiiri dışta ve süste değil içte arayan, Acem ibareleri kullanarak yazdığını belirten Sâmî'nin şiirlerinde genellikle vasf-ı terkîbîlerin yer aldığı zincirleme tamlamalardan meydana gelen bir dil hâkimdir. Arapça ve özellikle de Farsça kuralların hâkimiyetindeki bu şiir dilinin sadece kasidelerinde değil, gazellerinde de yer aldığını söylemek mümkündür. Kaleme aldığı bazı sade beyitleri de olmakla birlikte bu niteliği taşıyan beyitleri sayıca azdır. Şair, vasıf tamlamalarıyla iç içe geçmiş zincirleme tamlamalarla oluşturduğu birçok mısraında kimi zaman Türkçe yardımcı fiil, zamir ve herhangi bir ek de kullanmamıştır. Böyle mısralarını Farsça kabul etmek bile mümkündür. Sâmî'nin; şiirlerinin anlaşılmasını güçleştiren bu külfetli dille, soyut ve somut kavramları bir araya getirmek suretiyle zengin hayaller yaratmayı başardığını da belirtmek gerekir.

Sonuç olarak şiirlerinden, tezkirelerle diğer kaynakların büyük kısmında sanatına ilişkin olarak yapılan olumlu değerlendirmelerden ve birçok şiirinin tanzir edilmesinden hareketle Arpaemîni-zâde Mustafâ Sâmî'nin; gerek devrinde gerek daha sonra gelen sanatçılar tarafından beğenilen ve Sebk-i Hindî temsilcisi her iki grubun şiirlerinde bulunan niteliklere de yer vererek iyi şiirler yazmayı başaran değerli bir şair olduğunu söylemek mümkündür.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (hzl.) (1999). *İsmail Belîğ, Nuhbetü'l-Âsâr lî-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*. Ankara: AKM Yay.

Afyoncu, Erhan (1999). "Vekayi'nüvis Arpaemini-zâde Mustafâ Sâmî'nin Hayatı Hakkında Yeni Bilgiler". *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*. (I): 235-242.

Aksoy, Fatma Yaşar (1992). *Dîvân-ı Sâmî.* Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.

Babinger, Franz (1992). *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri.* (Çev. Coşkun Üçok). Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.

Bursalı Mehmed Tâhir (1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. 2. İstanbul: Matba'a-ı Âmire.

A. Cevdet Cemâleddîn (1314). *Âyine-i Zurefâ (Osmanlı Tarih ve Müverrihleri)*. İstanbul: İkdam Matbaası.

Cengiz, Halil Erdoğan (1983). *Divan Şiiri Antolojisi*. Ankara: Bilgi Yay.

Cunbur, Müjgan, Dursun Kaya, Niyazi Ünver, Hacı Yılmaz (1999). *Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu*. Ankara : TDK Yay.

Cunbur, Müjgan, Dursun Kaya, Niyazi Ünver (2001). *Millî Kütüphane Yazmalar Kataloğu.* Ankara: KB Yay.

Erdem, Sadık (1994). *Râmiz ve Âdâb-ı Zurafâ'sı, İnceleme-Tenkidli Metin-İndeks-Sözlük*. Ankara: AKM Yay.

Fatîn Dâvûd (1271). *Tezkire-i Hâtimetü'l-Eş'âr*. İstanbul: İstihkâm Alayları Litografya Tezgâhı.

Flügel, Gustav (1865). *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*. Wien.

Gibb, E. J. Wilkinson (1999). *Osmanlı Şiir Tarihi, A History of Ottoman Poetry*. C. III-IV. (Tercüme: Ali Çavuşoğlu). Ankara: Akçağ Yay.

Horata, Osman (2004). "Son Klâsik Dönem". *Türk Dünyası Edebiyat Tarihi*. C. 5. Ankara: AKM Yay. 443-551.

Horata, Osman (2006). "Klasik Estetikte Hazan Rüzgârları: Son Klasik Dönem". *Türk Edebiyatı Tarihi*. C.2. İstanbul: KTB Yay. 435-542.

Komisyon (1965). *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu.* C. III. İstanbul: MEB Yay.

Komisyon (1989). *Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu (Daru'l-Kütüb el-Kavmiyye Kısmu'l-feharis el-Şarkıyye 1870-1980)*. C. II. The General Egyption on Book Organization.

Kahramanoğlu, Kemal (1996). "Arpaeminizade Sami'nin Bir Beytinin Etrafında Mânâ ve Mazmun Üzerine Düşünceler". *Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*. (7): 175-181.

Kahramanoğlu, Kemal (1996). *Sâmî, Hayatı, Sanatı, Eserleri ve Dîvânı'nın Tenkîdli Metni*. Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Kavruk, Hasan (2001). *Şeyhülislâm Yahyâ Divânı Tenkitli Metin*. Ankara: MEB Yay.

Kılıç, Atabey (2004). *Mîrzâ-zâde Ahmed Neylî ve Divanı*. İstanbul: Kitabevi Yay.

Kutlar, Fatma Sabiha (1996). *Arpaemîni-zâde Sâmî Dîvânı (Tenkitli Metin-İnceleme-Özel Adlar Dizini-I-II)*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

Kutlar, Fatma Sabiha (2004). *Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmî, Dîvân*, Ankara.

Kutlar, Fatma Sabiha (2009). "Arpaemînizâde Sâmî'nin 'Ta'kid' Örneği Bir Beyti Üzerine". *Turkish Studies - Şerh/Annotation - Prof. Dr. Cem Dilçin Adına*. (4/6): 346-359.

Kutlar, Fatma Sabiha (2006). "Mustafa Sâmî Bey". İslam Ansiklopedisi. C. 32. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 354-356.

Mazıoğlu, Hasibe (1992). *Nedim'in Divan Şiirine Getirdiği Yenilik*. Ankara: Akçağ Yay.

Mazıoğlu, Hasibe (1982). "Türk Edebiyatı, Eski". *Türk Ansiklopedisi*. C. XXXII. 130-132.

Mehmed Süreyyâ Bey (1311). *Sicill-i Osmânî*. C. 3. İstanbul: Matbaa-ı Âmire.

Muallim Nâcî (1308). *Esâmî*. İstanbul: Mahmûd Bey Matbaası.

Mum, Cafer (2006). "Sebk-i Hindî". *Türk Edebiyatı Tarihi*. C. 2. İstanbul: KTB Yay. 369-392.

Müstakîm-zâde Süleymân Saʿdeddîn. *Mecelletü'n-Nisâb*. Süleymaniye Ktp. Halet Efendi 628. TDK Fot. 37.

Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn. *Mecmûʿa-ı Müstakîm-zâde*. DTCF Ktp. M. Özak I 455.

Müstakîm-zâde Süleymân Sa'deddîn (1928). *Tuhfe-i Hattâtîn*. İstanbul: Devlet Matbaası.

Özmen, Kemal (2004). "Geçmiş Zamandan Kurgulanmış Yaşama ya da Sözcüklerin 'Çağrıştırıcı Büyüsü'". *Frankofoni*. Ortak Kitap No: 16. Ankara, 2004. 65-76.

Safâî Mustafâ. *Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. Millet Ktp. (Ali Emiri) 771.

Sâlim Mirza-zâde (1315). *Tezkire-i Sâlim*. İstanbul: İkdam Matbaası.

Şemseddîn Sâmî (1311). *Kâmûsü'l-A'lâm*. C. 4. İstanbul: Mihran Matbaası.

Tuman, Mehmet Nâil (2001). *Tuhfe-i Nâilî*. (haz. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatçı). Ankara: Bizim Büro Yay.

Ün, Cumhur (2009). "Penbe-i Mînâ'ya Dâir". *Journal of Turkish Studies*. (33/II): 221-231.

Ünver, İsmail (1988). "XIX. Yüzyıl Dîvân Edebiyatı, XIX. Yüzyıl Dîvân Şiiri". *Büyük Türk Klâsikleri*. C. 8. İstanbul: Ötüken-Söğüt. 99-245.

Yetiş, Kâzım (1989). *Nâmık Kemal'in Türk Dili ve Edebiyatı Üzerine Görüşleri ve Yazıları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.

SÂMÎ DÎVÂNI

[KASÎDELER]

1
Naʿt-ı Şerîf

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Olınca perde-ber-endâz-ı nazra çeşm-i şühûd
Görindi âyine-i dilde çihre-i maksûd

2. Dil oldı garka-be-nûr-ı müşâhedât-ı cemâl
Temevvüc eyledügi demde bahr-ı ʿaşk-ı vedûd

3. Ne ʿaşk bâʾis-i hestî-i âferîde-i gayb
Ne ʿaşk ʿillet-i îcâd-ı ʿâlem-i meşhûd

4. Ne ʿaşk neşve-i evvel zuhûr-ı rûz-ı elest
Ne ʿaşk mebdeʾ-i hilkat maʿâd-ı sırr-ı vücûd

5. Ne ʿaşk nâtıka-pîrâ-yı rûh-ı insânî
Ne ʿaşk sırr-ı heyûlâ-yı Âdem-i mescûd

6. Ne ʿaşk mıskal-i âyîne-i dil-i ʿâşık
Ne ʿaşk mâhî-i jeng-i hevâ-yı nefs-i ʿanûd

7. Ne ʿaşk emtiʿa-ı çâr-sûy-ı hayrânî
Ziyân-kârî-i rüsvâyî ana mâye-i sûd

8. Ne ʿaşk mûcib-i güstâhî-i Züleyhâyî
Ne ʿaşk ʿismet-i dâmân-ı Yûsuf-ı mevdûd

9. Ne ʿaşk âfet-i îmân-ı şeyh-i Sanʿânî
Ne ʿaşk dîn-şiken ü kıble-bend-i küfr-efzûd

10. Ne ʿaşk mâşıta-ı haclegâh-ı bîdârî
Ne ʿaşk perde-der-i bezmgâh-ı çeşm-i rukûd

11. Ne ʿaşk sûziş-i te’sîr-i hâletindendür
Şerer-feşân negamât-ı ney ü terâne-i ʿûd

12. Ne ʿaşkdur bu ki ser-mâye-i hakîkatdür
Bununla fehm olunur remz-i gâmız-ı maksûd

13. İfâza-bahşî-i hâlât-ı ʿaşkdur ey dil
Hezâr-ı bâgda hûnîn terennümât ü sürûd

14. ʿAkîk-pâre-i mahrûtî-i zebânumda
Bu âb ü tâb-ı suhan oldı ʿaşkdan mevcûd

15. Surâdıkât-ı suhandan ʿarâ’is-i maʿnâ
Teʿâvün-i gam-ı ʿaşk ile oldı çihre-nümûd

16. ʿAle’l-husûs ki ilhâm-ı vâridât-ı nuʿût
Derûna ʿaşk ile oldı şeref-pezîr-i vürûd

17. Ne naʿt naʿt-ı şerîf-i habîb-i Yezdânî
K’odur şefîʿ-i cemîʿ-i güneh dem-i mevʿûd

18. Hudâygâne-i halvet-serây-ı kurbiyyet
Hıdîv-i mülk-i nübüvvet şeh-i ferişte-cünûd

19. Emîn-i vahy-i İlâhî Muhammed-i ʿArabî
Fürûg-ı çeşm-i dü-ʿâlem hulâsa-ı mevcûd

20. Kemâl-i zâtına munzam hakâyık-ı eşyâ
ʿUlüvv-i şânına muhtas şuʿûn-ı fıtrat-ı bûd

21. Zuhûr-ı cevher-i ferd-i vücûdıdur bi’z-zât
Bedâyiʿ-i ʿaraz-ı mümkinâtdan maksûd

22. Çü nokta-kâr-ı nuhustîn-i halka-ı pergâr
Vücûdıdur sebeb-i devr-i çerh-i nâ-âsûd

23. Yazınca levhe kalem nîstî vü hestin olur
ʿAdem ʿadem diyü mihrâb-ı lâya ser-be-sücûd

24. Misâl-i edʿiye-i müstecâb o cism-i latîf
Nüh âsmânı geçüp lâ-mekâna itdi suʿûd

25. Ser-i mübârekine ebri sâyebân itdi
Habîbini sakınur çeşm-i mihrden maʿbûd

26. Sehâb olmasa fânûs-ı şuʿle-i hüsni
O şemʿ-i encümen-i kurbı itse ger meşhûd

27. Tezerv-i mihr-i murassaʿ-per ü mülemmaʿ-bâl
İderdi sûz ile pervâne gibi mahv-ı vücûd

28. Zihî kerîm ki yokdur kemâl-i lutfından
Sevâd-ı aʿzam-ı cûdında iltizâm-ı hudûd

29. Şikâr-ı şîve-i şeh-bâz-ı çeşmi tâʿir-i kuds
Kemend-i kâküli kerrûbiyâna dâm-ı kuyûd

30. Nikâta-ı mütezâ'id olursa ger encüm
Muhâsib-i felek olmaz yine rakam-kun-ı cûd

31. Olur bidâyet-i sıfr intihâ-yı her asfâr
ʿİdâd fazl ü kemâlâtın idemez maʿdûd

32. Güşâde olsa nikâb-ı cemâl-i pür-nûrı
Olur eşiʿʿa-ı hurşîd sâye gibi nümûd

33. Nesîm-i nehyi eger olsa mâniʿ-i cereyân
Olurdı halka-ı zencîr-i pâyı mevce-i rûd

34. Tahayyül eylese dil rûy-mâlî-i hâkin
Meşâm-ı câna virür dûd-ı âh nükhet-i ʿûd

35. Kemîne-katre-i âb-ı şefâʿati eyler
Şivâz-ı nâr-ı cahîmi füsürde-tâb-ı humûd

36. Nebiyy-i müntahabâ şâh-ı Hâşimî-nesebâ
Eyâ şefîʿ-i güneh-pîşegân-ı yevm-i hulûd

37. Kalurdı ketm-i ʿademde cemîʿ-i mahlûkât
Sen olmasandı eger ey hulâsa-ı mevcûd

38. O demde kim nazar-ı pâk-i kibriyâyîden
Olınca nûr-ı cebînün hoy-ı hicâb-âlûd

39. Çekîde-i katarâtından âferînişde
K'olundı ta'biye-i hilkat-ı hakîkat-ı bûd

40. Yüzün suyına yaradıldı cümle mevcûdât
Eyâ bihîn-güher-i bahr-ı bî-nihâyet-i cûd

41. İder vücûdun ile daʿvî-i mübâhâtı
Zemîn sipihr-i berîne zemîne çerh-i kebûd

42. Tahammül eylemedi heybet-i vilâdetüne
Yıkıldı tâk-ı bülend-âstân-ı turfe-nümûd

43. Basît-i esfel-i hâke fütâde olmaz idi
Cihânda sâye-i maʿdûmun olsa ger mevcûd

44. Sevâd-ı dîde-i hurşîd olurdı aʿlâda
İzâfet-i bedenünle o cevher-i nâ-bûd

45. Eger olursa terâzû-yı bî-misâlîde
Eyâ habîb-i muʿallâ-serîr-i kurb-ı vedûd

46. Güneş melâhatüne hüsn-i pâk-i Yûsuf meh
Dü keffe birisi sîmîn ü biri zer-endûd

47. Olurdı menzil-i hurşîd evvelîn-i felek
İderdi kurs-ı kamer târem-i sipihre suʿûd

48. Cemâl-i pâküne nâmûs-ı ekber âyinedâr
Sevâd-ı çeşmüne ما زاغ kuhl-i dîde-güşûd

49. Nüvişte mushaf-ı pîşânî-i latîfünde
Çü نون والقلم ol ebrû-yı hilâl-nümûd

50. O denlü oldı reh-i hidmetünde germ-şitâb
Şafakla kan dere gark oldı rûy-ı çerh-i kebûd

51. Nücûm dâne olup rîsmân şihâb-ı felek
Zebân-ı tevbe-güzâr olsa mû-be-mûy vücûd

52. Muhâlifün ki ola sübha-gerd-i istigfâr
Karîn-i magfiret olmaz sen olmasan hoşnûd

53. Yeter cesâret-i medhünde vazʿ-ı güstâhî
Zebân-ı kilki hem-âgûş-ı maʿzeret kıl zûd

54. Tarîk-ı naʿtda lagzîde-pây-ı noksândur
Ne denlü çâbük ü çüst olsa kilk-i müşk-âlûd

55. Siyâh-rûy-ı hatâyam çü hâme-i müşkîn
Baʿîd-i nûr-ı savâbam misâl-i şuʿle-i dûd

56. Tarîd-i dergehün itme bu ʿabd-ı rû-siyehi
K’ider mi ʿaks-i ruh-ı zişti âyine merdûd

57. Kemâl-i zâtunı vasf eylemek ne haddümdür
Medîha-senc-i kemâlün olınca Rabb-i vedûd

58. Eyâ şefîʿ-i ümem ʿözrümi kabûl eyle
Sözümde var ise ʿafv it hatâ-yı nâ-maʿdûd

59. Gel ey gönül idelüm dergeh-i İlâhîde
Cebîn-i ʿilleti hem-çîn-i bûriyâ-yı sücûd

60. Niyâzmend olalum girye-cûş ü nâle-kunân
Ki cins-i magfirete sîm-i eşk oldı nukûd

61. Be-hakk-ı اشهد ان لا اله الا الله
Be-sıdk-ı ekmel-i tevhîd-i kalb-i ehl-i şühûd

62. Be-ism-i zât ki müstecmiʿ-i cemîʿ-i sıfât
Be-feyz-i bâg-ı ʿalîm ü be-nûr-ı ism-i vedûd

63. Be-Mûsî-i ارنی-gûy لن ترانی-gûş
Be-hâstgârî-i rü'yet be-intizâr-ı şühûd

64. Be-şuʿle-i yed-i beyzâ vü muʿcizât-ı ʿasâ
Be-nûr-ı Eymen-i Tûr-ı tecelliyât-nümûd

65. Be-hakk-ı sûre-i tâ-hâ vü sûre-i yâ-sîn
Be-ahsenü'l-kasas-ı Yûsuf ü be-sûre-i hûd

66. Be-heşt-bâg-ı naʿîm ü be-kâsırâtü't-tarf
Be-heft-dûzah-ı âteş-nümûn-ı zât-ı vukûd

67. Be-fart-ı sabr-ı Halîl ü hitâb-ı کونی برد
Be-gülsitân-tırâzî-i âteş-i Nemrûd

68. Be-hem-rehî-i Kelîm ü be-iftirâk-ı Hızır
Be-sırr-ı ʿilm-i ledünn ü be-çeşm-i ehl-i şühûd

69. Be-âyet-i kerem-i انا ربنا لغفور
K'odur ʿusâta penâh ü sened dem-i maʿhûd

70. Be-şuʿle-hîzî-i âh-ı gelû-güdâz-ı derûn
Be-rîziş-i katarât-ı sirişk-i hûn-âlûd

71. Be-iştibâk-i nücûm-ı münevvirât-ı felek
Be-kâr-hâne-i nüh-tâk-ı bî-sütûn ü ʿamûd

72. Be-zât-ı pâk-i resûl ü be-çâr-yâr-ı güzîn
Be-nûr-ı nâsiye-pîrâ-yı hazret-i Mahmûd

73. Be-ibtidâ-yı süver yaʿnî satr-ı bismi'llâh
Be-remz-i âyet-i انسان لربه لكنود

74. Be-sırr-ı çâr kitâb ü nüzûl-i Cebrâ'îl
Be-Mustafâ vü Halîl ü be-Mûsî vü Dâvûd

75. Hidâyet eyle meded Sâmî-i güneh-kâra
Beni girîve-i ʿisyân kıldı pâ-fersûd

76. Benem o gavta-hor-ı kulzüm-i güneh-kârî
Ki mevc-i ye's olur ancak bana kenâre-i sûd

77. Meded-res ol meded ey dest-gîr-i cümle ʿibâd
Koma hazîz-i maʿâsîde k'ola dil nâ-bûd

78. Hemîşe hâmemi ratbü'l-lisân-ı naʿt eyle
Zülâl-i feyz-i ʿamîmünle ey Hudâ-yı vedûd

79. Hemîşe neşve-i ʿaşk ile ʿâşık ü maʿşûk
Ola cihânda tâ kim niyâz ü nâz-efzûd

80. Niyâz-ı ʿaşk-ı dil-i ʿâşıkândan efzûn
Revân-ı pâk-i resûle ola selâm ü dürûd

2

Naʿt-ı Hazret-i Server-i Kâ'inât ʿAleyhi Efdali's-Salavât

Naʿt-ı Şerîf

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Dil oldı güm-sürâg-ı deştgâh-ı ʿaşk ü hayrânî
Ki gerd-i hâtır-ı ʿuşşâkdur rîg-i beyâbânî

2. Gönül bâr-efgen-i gafletdür ol vâdîde kim anda
İder bîdâr savt-ı pây-ı mûrân çeşm-i düzdânı

3. Derâ-yı kârvânı savt-ı Mansûr-ı ene'l-Hak-gû
Metâʿ-ı nâ-revâcı küfr-i mahmil-zîb-i Sanʿânî

4. İder her zahm-ı pâyı âteşîn-gird-âb-ı bahr-ı ʿaşk
O tîh-i bî-kerânun rîze-seng-i şuʿle-efşânı

5. Hızır pergârveş ser-geşte-gerd-i sath-ı pehnâsı
Felek çün nokta-ı nâ-çîz hasr-ı devr-i meydânı

6. İder çün katre-i emvâc-ı sîm-âb âb ile bâda
Ser-â-pâ raʿşe-hîz-i bî-karârî reh-neverdânı

7. Sipihr-i nüh-kıbâbı şuʿle-cûş-ı ıztırâb eyler
Misâl-i hâr ü has âteş-revânun bâd-ı dâmânı

8. Kebâbâsâ döner ser-geşteler sîh-i mahabbetde
İdüp pâdan güzer serden çıkar hâr-ı mugaylânî

9. Şebi hem-reng-i âh-ı teşnegân-ı el-ʿataş-gûyân
Sabâhı tûde-i hâkister-i güm-kerde-râhânî

10. O deşt-i cân-güdâza pâ-nihâde olmak istersen
Seri çün şuʿle-i şemʿ eyle pâyı berk-ı cevlânî

11. Fetîl-i şuʿle-tâb-ı râhı pây-ı istikâmetle
Gönül katʿ itdi çün mikrâze-i şemʿ-i şebistânî

12. İrişdi bir sevâd-ı aʿzam-ı nâ-dîde-etvâra
Ki seng-i sürmeden tertîb olunmış tarh-ı bünyânı

13. Misâl-i sohbet-i işrâkıyânî güft-gûlar hep
Hamûş-ı ser-be-ceyb-i hayret-i dîdâr sükkânı

14. Harîdâr olmada sûdâgerânı nakd-i cân der-kef
Metâʿ-ı derdi bâzâr itmede kâlâ-fürûşânı

15. Resîde oldı nâ-geh çeşmi bir gülzâr-ı raʿnâya
K'ider nev-bâve-çîn-i bâg-ı hayret seyr Rıdvânı

16. Güli dâg-ı derûn ü sünbüli dûd-ı dil-i ʿâşık
Dıraht âlûde-i hûn-ı ciger çün şâh-ı mercânî

17. Nesîm-i cân-fezâsı feyz-i enfâs-ı Mesîhâyî
Reg-i bûy-ı güli mevc-i nigâh-ı mâh-ı Kenʿânî

18. Siyeh hâki sevâd-ı çeşm-i meh-tâb-ı tecellâyî
Cebîn-i cûybârı çîn-fürûş-ı âb-ı hayvânî

19. O bâg-ı feyz-bahşun bâgbânı cevher-i evvel
Bihîn-fihrist-i Kur'ân-ı mübîn evrâk-ı agsânı

20. Olup ser-germ-i sahbâ-yı hakîkat pây-ı pîşinde
Dil-i hayret-zede gül-geşt iderken ol gülistânı

21. Nümâyân oldı bir kâh-ı muʿallâ dîde-i câna
Garîk-ı nûr-ı vahdet yek-sere meclis-nişînânı

22. Güşâde revzeni laʿl-i tebessüm-rîz-i havrâveş
Der-i meftûhı gûyâ ʿâşıkun çâk-i girîbânı

23. ʿUrûc itmekde saf saf ʿişve-i hûbân gibi ervâh
Hemânâ pâyehâ-yı nerdbânı çîn-i pîşânî

24. Kalem nây-ı hasîri levh-i mahfûz-ı ezel sakfı
Per-i Cibrîl dîbâ-perde-i dihlîz-i eyvânı

25. Gürûh-ı enbiyâ vü evliyâ saf-beste-i hidmet
Tavâf itmekde ser-der-pîş-i haclet kudsiyân anı

26. Teʿâla'llâh zihî kasr-ı feleksâ kim derûnında
Habîb-i kibriyâ ârâyiş-i evreng-i nûrânî

27. Şeh-i kişver-güşâ-yı لی مع الله Ahmed-i mürsel
Ki nakş-ı hâtem-i hatmiyyetidür nass-ı Kur'ânî

28. O sultân-ı serîr-ârâ-yı mülk-i قاب قوسين'î
Ki tîr-i hükmidür âmâc-zîb-i ʿarş-ı rahmânî

29. Terabbuʿ-sâz-ı evreng-i risâlet mazhar-ı levlâk
Şeh-i refref-süvâr ü yekke-tâz-ı kurb-ı Yezdânî

30. O sâhib-fatk ü ratk-ı muʿdilât-ı kişver-i eflâk
Ki medd-i satr-ı bismi'llâhdur tugra-yı fermânı

31. Rumûz-âmûz-ı ıkra' hâce-i hejdeh-hezâr ʿâlem
Ki mir'ât-ı dil-i Cibrîldür levh-i debistânı

32. Vücûdı gevher-i nâ-yâb-ı genc-i كنت كنز oldı
Cemâl-i pâkidür mir'ât-ı hüsn-i sunʿ-ı Yezdânî

33. Hayât-ı câvidânî buldı ʿÎsâ feyz-i lutfından
Derinde hazret-i Mûsâ ʿasâ-der-dest derbânı

34. Sübût-ı daʿvî-i peygam-berîye iki şâhiddür
Dü şakk itdi ser-engüşt-i latîfi mâh-ı rahşânı

35. Vücûd-ı pâki oldı harf-ı illâ ile müstesnâ
Benânıyla dü nîm itdükde kurs-ı mâh-ı tâbânı

36. Şikâf-ı meh degül vasf-ı ruhında iki mısraʿdur
Ki bâm-ı çerhe itdi ʿaklı-ı küll âvîhte anı

37. Şafak sanma dökildi hûnı tarf-ı dâmen-i çerhe
Gazâl-i meh yolında nîm-bismil oldı kurbânı

38. Görüp nâ-gâh hüsn-i âftâb-efrûzını gerdûn
O şeb çâk eyledi sevdâ-yı ʿaşkıyla girîbânı

39. Sevâd-ı ʿanber-i mevc-i ʿademdür sâye-i pâki
Anunçün olmadı hâl-i ruhı mihr-i dırahşânî

40. Nuhustîn câ-nişîn-yâb-ı ziyâfetgâh-ı kurbiyyet
Ki Cibrîl-i emîndür çün meges ser-geşte-i hânı

41. Hem-âgûş-ı şeker-hâb olsa ger çeşm-i Hudâ-bîni
Olur gîsû-yı ʿanber-nükhet-i Yûsuf meges-rânı

42. Olur zâhir havâs-ı bâtını çün pençe-i hurşîd
Güzâr itse gönülden fikr-i nûr-ı vech-i tâbânı

43. Zamîrinden ideydi mâh-ı nev deryûze-i envâr
Beyâz-ı gerden-i hurşîd olurdı leyl-i zulmânî

44. Olursa hâksârân müstaʿidd-i feyz-i eltâfı
İder her şeb-nem-i üftâde cezb-i mihr-i nûrânî

45. İdüp meşk-ı gedâyî levh-i ferş-i âstânında
Debîr-i âsmân itmekde sebt-i hatt-ı pîşânî

46. Bu maʿnâyı ider intâc şekl-i evvel-i miʿrâc
Bedîhîdür cemîʿ-i enbiyâdan fazl ü rüchânı

47. N’ola ser-pûş olursa çerh-i atlas cümle eflâke
Şeref virdi ana tamga-yı naʿl-i sümm-i yek-rânı

48 Hazîz-i âstân-ı rifʿat-ı gerdûn-cenâbında
Olur İdrîs-i ʿâlî-rütbe şâgird-i sebak-hânı

49. Hayâl itseydi kuhl-i hâk-i pâyın aʿmî-i fıtrî
Olurdı mû-şikâf-ı nokta-ı mevhûme müjgânı

50. Kalem kim dîde-dûz-ı maʿnî-i rengîn-i naʿtıdur
Harîr-i bûy-ı güldür câme-pûş-ı cism-i ʿuryânı

51. Şerîʿat kâh-ı gerdûn-tâkdur sultân-ı kevneyne
Cenâb-ı çâr-yâr-ı muhteremdür çâr erkânı

52. Mü'essesdür binâ-yı şerʿ ü dîni öyle müstahkem
Ki te'sîr idemez hasmun hurûş-ı seyl-i ʿudvânı

53. O kim râh-ı hilâf-ı hükmine vazʿ-ı kadem eyler
İder âmâde zîr-i pâda sad-şemşîr-i bürrânı

54. Hudâ itdi bihişti ol dür-i yektâ ile itmâm
Suver-bînân kıyâs itdi şikeste oldı dendânı

55. Hîç âzâd olmamak mümkin midür ol kimse dûzahdan
K'ola bir böyle mahbûb-ı Hudânun bende-fermânı

56. Sözi bahr-ı muhît-i ʿilm-i Hakdan müntahab gevher
Derûnı kenz-i lâ-yefnâ-yı sırr-ı vahy-i sübhânî

57. Saʿâdet-hânesi âl-i ʿabâya matlaʿü'l-envâr
Der ü dîvârı pür-nakş-ı tecelliyyât-ı Rabbânî

58. Olan her rîze-seng-i pây-mâli reh-güzârında
Olur kerrûbiyânun dürr-i târek-zîb-i pîçânı

59. Şefîʿ-i her güneh-kârâ resûl-i pâk-kirdârâ
Gürûh-ı enbiyâ vü evliyânun şâh-ı zî-şânı

60. Sen ol dîhîm-i ʿizzet-ber-ser-i taht-ı risâletsin
Ki pîşünde Hudâ hidmet-güzâr itdi sürûşânı

61. Şeb-i isrâda remz-i قاب قوسين اوادنا'dur
İden inbâ vücûdun oldugı vahdetle hakkânî

62. Ne şeb ebrû-yı bârîk-i hilâle vesme-i zîbâ
Ne şeb kuhl-i cilâ-bahş-ı ʿuyûn-ı necm-i nûrânî

63. ʿAzîmet eyledükde âsmâna pîşgâhunda
O şebdür micmer-i sîmîn-i mâhun ʿanber-efşânı

64. Hilâl ibrîk-ı sîmîn taşt-i zer mihr âb-ı ruhsârun
O şeb çerh eyledi pâyuna rîzân ebr-i nîsânî

65. Teʿâla'llâh zihî şâm-ı saʿâdet-nâm-ı ʿâlî-kadr
Ki virdi ʿarş-ı rahmâna ʿurûcun ana ʿunvânı

66. Ne leyle'l-leyl-i pür-enverdür ol kim sûy-ı Aksâdan
İdüp çerhe Burâk-ı berk-ı nâzük-pây cünbânî

67. Fürûg-ı gerdiş-i çeşm ü şerâr-ı naʿl-i sümminden
Zemînün zıll-ı mahrûtîsi oldı kalb-i nûrânî

68. Burâk oldı nesîm [ü] rûh-ı pâkün bûy-ı verd-i huld
İrişdün lâ-mekâna tarfetü'l-ʿayn içre cismânî

69. Gelüp refref nişîmengâh-ı cism-i pâkün oldukda
Bu ikbâl ile güm-nâm eyledün taht-ı Süleymânı

70. Vücûd-ı nâzenînün çekdi âgûşa mahabbetle
Geçürdi sidreden tayy eyledi sahrâ-yı imkânı

71. Sadâ-yı لاحترقت-âsmân-sûzıyla Cebrâ'il
Çeküp bir âh-ı hasret yandı şemʿ-i bâl-i sûzânı

72. İrişdün mâ-verâ-yı müntehâ-yı sidre vü ʿarşa
K'o bezme hazretünden gayrı yokdur mahrem-i sânî

73. Zihî bezm-i hüviyyet-reng-i vahdet-cûş-ı maʿşûkî
Ne ism ü resm peydâ anda ne hestî-i imkânî

74. Zamân maʿdûm ü taʿyîn-i mekân mümkin degül aslâ
Mukaddes şeş cihetden ol tecellîgâh-ı nûrânî

75. Bu bezm-i kurb-ı cemʿü'l-cemʿe kim vahdet didi
Mevlâ Yine sensin seni seyr iden ey ʿâlemlerün cânı

76. Bilâ-savt ü hurûf ü lafz ü maʿnâ eyledün sohbet
Bu sırrun kâleb-i elfâza nâ-güncîde bünyânı

77. Hemân ber-muktezâ-yı ʿaşk idi bu güft-gûy-ı nâz
Bu hâletdür olan endîşe-sûz-ı ʿaklı-ı insânî

78. Ne insân ʿakl ü nüh eflâk ü emlâk ü vesâtetden
Hudâ selb eyledi bu maʿnî-i pinhâna izʿânı

79. Beyânında zebân ebkem kalem taʿbîre nâ-mahrem
Hamûş-ı nâ-şinâsı fem dü leb mahtûm-ı hayrânı

80. Senün zât-ı şerîfün medh-i şâʿirden muʿallâdur
Hemân aʿlâsı izhâr eylemekdür ʿacz ü noksânı

81. Ne kâdir naʿtunı inşâda kilk-i bende-i nâ-çîz
Ki Hak vasf-ı cemîlün ide ey ʿâlemlerün cânı

82. Hep ahkâm ü kasas vaʿd ü vaʿîd ü nâsih ü mensûh
Hakîkatde senün vasfundur âyât içre pinhânî

83. Nice medhünde şâʿir hâme-cünbân-ı suhan olsun
Ruh-ı tabʿı k'ola sîlî-hor-ı sad-dest-i nâ-dânî

84. Tehî-dest olsa ger dergâhuna ruh-sûde bir sâ'il
İderdün rıfk ü tatyîb ile sultân-ı cihân anı

85. İde yâhud gedâlardan biri bir berg-i sebz ihdâ
İderdün nakd-i rahm ü şefkat ile ana ihsânı

86. Siyeh-kâr ü tehî-dest-i ʿamel dergâhınun şimdi
Ben oldum bir gedâ-yı ahkar-ı âşüfte-sâmânı

87. Hevâ-yı nefse çüst ü tâʿat-ı Bârî-Hudâda süst
ʿAmel hep nâ-dürüst itdüm hatâ vü cürm-i ʿisyânı

88. Devâtum kâse-i deryûzedür elde ʿasâ hâmem
Fakîr-i nâ-tüvânem hasb-ı hâlümdür perîşânî

89. Kemâl-i ihtiyâc-ı fakr ile dergâhuna geldüm
Ayaklandur meded nakd-i şefâʿatla bu nâlânı

90. Tahammül itmez oldum bâr-ı evzâʿına nâ-dânun
Dil-i nâ-dîde-kâma gâlib itme hükm-i nâ-dânı

91. Cihânda devlet-i yek-rûze ile itmede nahvet
Temâşâdur hele erbâb-ı câhun hod-nümâyânı

92. Ne ʿilm ü maʿrifet ne ehl-i tabʿa rûy-ı dil izhâr
Hemîşe ehl-i hâcâta şiʿârı çîn-i pîşânî

93. Nenün tahtındadur haml-i sakîl-i vazʿını çekmek
Ki tefrîk itmeye hammâl ile eshâb-ı ʿirfânı

94. Dili bu nâ-şinâsân-ı zamâna eyleme maglûb
Eyâ ehl-i niyâzun melce'-i bâb-ı felek-şânı

95. Muʿallâ dergehündür dil-penâhum yâ resûla'llâh
Elüm al düşmişem şâd eyle lutfunla bu giryânı

96. Garîk-ı bahr-ı mevc-â-mevc-i pür-gird-âb-ı ʿisyânam
Dili müstagrak-ı şerm eyledi âlûde-dâmânî

97. Bu ʿabd-ı bî-kes ü nâ-çâra lutf eyle mürüvvet kıl
Hep efʿâl-i kabîhi cümle maʿlûmun kerem kânı

98. Ne hâcet itmege mâ-fi'z-zamîri hâk-i pâya ʿarz
Degüldür pîş-i nezzârende bir şey sana pinhânî

99. Suhan pâyân-resîde oldı gayrı çekme gam ey dil
Sıle nakd-i şefâʿatdur budur âyîn-i sultânî

100. Tevakkuf itme îsâr-ı salât-ı bî-hisâb eyle
Ki tahlîs idesin dest-i günehden tâ girîbânı

101. Revân-ı pâkine Sâmî nice yüz bin selâm olsun
Dahı âline k'anlardur resûlün hem-nişînânı

3

Kasîde-i Bahâriyye Der-Midhat-ı Sultân Ahmed-i Sâlis

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Nev-bahâr irdi yine oldı cihân hurrem ü şâd
Eyledi şûre-zemîn-i gamı firdevs-âbâd

2. Zîver-i rûy-ı dükân oldı metâʿ-ı şâdî
Reste-bâzâr-ı kesel oldı be-hem-pîç-i kesâd

3. Kâleb efsürde iken irdi nebâtâta hayât
Âşkâr oldı yine maʿnî-i haşr-ı ecsâd

4. Öyle nakş eyledi levh-i güle üstâd-ı ezel
Cânı var mı k'ide tasvîr anı kilk-i Bih-zâd

5. Kıldı sahn-ı çemene darb-ı hıyâm-ı ʿişret
Dâver-i nâmiye çâder çiçegin itdi güşâd

6. Tabʿ-ı yâbis o kadar oldı rutûbet-âgîn
Gül-i rengîn olur ahger yerine zîb-i remâd

7. Çâr-sûy-ı çemenistânda dellâl-i hezâr
Hâs ü ʿâma güher-i ʿişreti itmekde mezâd

8. Hâbdan dîde-güşâ oldı çemende nergis
Subh-dem fâhte vü bülbül idince feryâd

9. Ser-fürû-bürde-i hüzn olsa benefşe nʿaceb
Gonçeler olmış iken mâye-i gül-hand-ı murâd

10. Ceyş-i sermâya hücûm eyledi sultân-ı rebîʿ
Eyleyüp kartopını deşt-i çemende îcâd

11. Bezmi gülşende kurup nahl-i güli çeng idicek
Başladı nagmelere murg-ı terennüm-muʿtâd

12. İtmege geşt-i hıyâbân-ı sipihr-i hadrâ
Dest-ber-dest-i vifâk oldı çenâr ü şimşâd

13. Kalem-i mâşıta-ı sunʿ ile çün bâg-ı naʿîm
Gülşenün rûz-be-rûz olmada hüsni müzdâd

14. Kuvvet-i nâmiyede öyle tekâzâ var kim
Olsa hurşîd-i cihân-cûya eger pertev-dâd

15. Hey'et-i ʿaksi olup ser-zede çün nîlûfer
Bûyı eyler dem-i ʿÎsâ gibi tefrîh-i fu'âd

16. ʿAks-i verd-i ter olur âyineden nükhet-sâz
Gülşeni tâ o kadar itdi hevâ feyz-âbâd

17. Şûre yerler dahı bu demde nemâ-yâftedür
Zühd-i huşk ile meger sâha-ı kalb-i zühhâd

18. Eser-i kâmile-i nâmiyeden olsa sezâ
Bûy-ı hadrâ-yı zemîn gıbta-dih-i müşk ü zebâd

19. Levh-i sîm üzre hemân nakş-ı kalem-kârîdür
Halka-ber-halka-ı emvâc idüp cûları bâd

20. Varak-ı sûsen ile lâle kılıç haftândur
Gönderür vâlî-i nev-rûza şeh-i ferruh-zâd

21. Nice şeh mihr-i cihân-tâb-ı sipihr-i ikbâl
Nice şeh mâ-hasal-i memleket-i dâniş ü dâd

22. Şeh-i ferhunde-şiyem maʿdelet-efrûz-ı himem
Çihre-perdâz-ı kerem âb-ı rûh-ı rüşd ü sedâd

23. Kahramân-pîşe hudâvend-i Tehemten-savlet
K'oldılar emrine şâhân-ı zamâne münkâd

24. Vasf-ı pâkin kalem-i nâdire-senc-i maʿnâ
Levh-i taʿzîme bu taʿbîr ile eyler inşâd

25. Mazhar-ı lutf-ı ezel sâye-i Hak ʿazze ve cel
Nâzım-ı dîn ü düvel dâver-i pâkîze-nihâd

26. Âsmân-mertebe hân Ahmed-i deryâ-dil kim
Reşk ider kevkebe-i câhına Cemşîd ü Kubâd

27. Pâdşâh-ı felek-evreng-i ʿadâlet-güster
Revnak-ı saltanat ârâyiş-i iklîm ü bilâd

28. O şehenşâh-ı kader-re'y-i hıred-fersâ kim
Zâtıdur ʿâleme mahz-ı kerem-i Rabb-i ʿibâd

29. Perde-i devletine atlas-ı gerdûn ezyâl
Hayme-i rifʿatine nûr-ı kevâkib evtâd

30. Buldı ʿahdinde mebânî-i salâh istihkâm
Lâne-i bûm-ı ferâg oldı harâbât-ı fesâd

31. Hîç umılmazdı ola böyle siyeh-kâse iken
Ehl-i ʿirfâna müsâʿid felek-i sifle-nihâd

32. ʿİllet-i gâ'iye imdâd-ı şehenşâhîdür
Yohsa lutf itmege kâdir mi sipihr-i bî-dâd

33. Minnet Allâha zamânında cihân âsûde
Bâ-husûs ehl-i dilün râhatı ber-vefk-ı murâd

34. Güher-i hamd ü sipâsı şeref-i zâtı ile
Kudsiyân eyledi pîrâye-i silk-i evrâd

35. O rızâ-dâde-i takdîr-i Hudâ kim aʿdâ
Safha-ı sînede olsa rakam-ârâ-yı fesâd

36. Fi'l-mesel sâl-i hezâr olsa mukadder ʿömri
Münʿakis zâ'id olur sıfr-ı ulûf-ı aʿdâd

37. Şastı bir mertebe kim kavs-i hümâ-saydından
Virse bir kez o hadeng-i kader-endâza güşâd

38. Tarfetü'l-ʿaynda âvîze-i fitrâki olur
Murg-ı hurşîd-i mülemmaʿ-per-i çerh-i bî-dâd

39. Mûmdan olsa da peykân-ı kazâ-te'sîri
Ten-i gırbâle döner şekl-i nişân-ı fûlâd

40. Çâk olur safhada mânend-i dü-mısraʿ kalemi
Vasf-ı şemşîrini bir şâʿir eger eylese yâd

41. Görse ol tîg-ı kazâ-cevheri behrâm-ı felek
Dehşetinden olur üftâde be-hâk-i münkâd

42. Berk-ı samsâm-ı cilâ-dâde-i düşmen-gîri
Oldı âteş-zen-i hırmenkede-i ehl-i ʿinâd

43. Olsa tabʿından eger vâye-pezîr-i idrâk
Kâbil-i hikmet-i insânî olur tabʿ-ı cemâd

44. Gül-i hurşîde ider taʿne giyâh-ı hod-rû
Nâmiye eylese lutfından eger istimdâd

45. Olsa perverde-i ebr-i felek-i insâfı
Hârdan dâmen-i gül-gonçe olurdı âzâd

46. Himmeti olsa eger takviye-bahşâ-yı zafer
Per-i ʿankâyı şikest eyler idi pây-ı cerâd

47. Sahn-ı gülşende vezân olsa nesîm-i ʿadli
Pençe-i hurdan ider şeb-nemi gül istirdâd

48. Sarsar-ı kahrı vezân olsa ider bir demde
Bahri tennûr-ı pür-âteş güherin fahm-ı sevâd

49. Dîde-i terbiyeti olsa nigeh-sâz-ı cihân
Gösterür beççe-i sî-murg ü hümâ beyze-i hâd

50. Behmen ü Husrev olur gâşiye-ber-dûşânı
Olsa şevketle süvâr-ı feres-i şûh-nijâd

51. O sebük-seyr-i zemîn-gerd-i felek-peymâ kim
Düşmene her şerer-i naʿli olur sâʿika-zâd

52. Mâ-verâ-yı felegi sebkat ider nûr-ı nigâh
Dîde-i râkibi sürʿat demini eylese yâd

53. Olsa sürʿatle cilev-rîz-i ʿinân reftârı
Peyk-i endîşe degül sâyesin eyler ibʿâd

54. Sürʿati vasfını tahrîre irişmez hâme
İtseler nüh felegi hokka yedi bahri midâd

55. Dâverâ dâdgerâ husrev-i ʿâlî-güherâ
Ey şehenşâh-ı ʿÖmer-ʿadl ü ʿAlî-istiʿdâd

56. Bir iki beyt ile dergâhuna güstâhâne
İdeyüm mertebe-i tabʿ-ı bülendüm îrâd

57. Devletünde benem ol şâʿir-i sihr-âver kim
Olur âvâze-i nutkum güher-i gûş-ı bilâd

58. Âb-ı hayvân gibi oldı reşehât-ı kalemüm
Zindegî-bahş-ı maʿânî-i füsürde-ecsâd

59. Âteşîn-nâtıkayam k'oldı sevâd-ı nazmum
Hâl-i ruhsâr-ı suhan dâg-ı derûn-ı hussâd

60. Kuvvet-i tabʿumı dîvân-ı suhanda hâme
İtdi her beyt-i dü-mısraʿum ile istişhâd

61. Deste levh ü kalem alsam mele'-i aʿlâdan
İrişür gûş-ı dile zemzeme-i tahsîn-bâd

62. Feyz-yâb olsa eger lezzet-i güftârumdan
Telhî-i hanzal olur gayret-i şehd-i kannâd

63. Fenn-i eşʿârda sâhib-yed-i tûlâyam kim
ʿAkl-ı kül püşt-i kef-i ʿaczi ider pîş-nihâd

64. Geldi hengâm-ı duʿâ eyleme ıtnâb-ı suhan
Tâ-be-key lâf-ı temeddühle bu teksîr-i sevâd

65. Eyle şimden girü sıdk ile duʿâ ey Sâmî
Müstecâb eyleye lutfıyla anı Rabb-i ʿibâd

66. Eyleyüp feyz-i ʿamîm ebr-i bahârî tâ kim
Ola günden güne gülzâr-ı cihân hurrem ü şâd

67. Görmeye rûy-ı hazân bâgçe-i ikbâli
Hâr-ı gamdan ola gül-gonçe-i zâtı âzâd

68. Tûl-i ʿömr ile çemen-suffe-i devletde müdâm
Her şebi kadr ola her rûzı misâl-i aʿyâd

4

Kasîde-i Nûniyye Berây-ı Sultân Ahmed Ez-İfâkât-ı ʿİllet-i Teb

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Şükür Hudâya ki feyz-i ʿamîm-i ihsânı
Güşâde itdi dil-i zâr-ı müstmendânı

2. Hezâr hamd ü senâ kim Hudâ-yı ʿazze ve cel
Cihâna virdi yine bir neşât-ı rûhânî

3. Olup kesâd ile der-beste çâr-sûy-ı emel
Açıldı teng-i metâʿ-ı dükân-ı şâdânî

4. Zamân sirâyet-i feyz-i neşât ile hurrem
Zemîn meserret ile reşk-i bâg-ı Rıdvânî

5. Hücûmı var o kadar inbisâtun ʿâleme kim
Olur neşât dahı leb-gezâ-yı hayrânî

6. Cihân güşâde vü ʿâlem şüküfte halk besîm
Bu demde ʿâmdur âyîn ü resm-i handânî

7. Ki oldı ʿillet-i gâʾiyyesi sürûr ü neşât
Zuhûr-ı sıhhat-ı cism-i latîf-i sultânî

8. O pâdşâh-ı ʿadâlet-penâh kim oldı
Sikenderân-ı zamân dergehinde derbânı

9. Hudâygân-ı felek-bârgâh kim dehre
Vücûd-ı nâzükidür mahz-ı lutf-ı rabbânî

10. Sipihr-erîke şeh-i Cem-cenâb kim tutdı
Cihânı velvele-i kûs-ı şevket ü şânı

11. Revân-ı kâlbüd-i devlet-i cihân-gîrî
Fürûg-ı encümen-i tahtgâh-ı ʿOsmânî

12. Şuʿâ-ı neyyir-i ikbâl hân Ahmed kim
Müsellem oldı ana mülket-i cihânbânî

13. O pâdşâh-ı Tehemten-şükûh-ı yektâ kim
Kul itdi dergehine husrevân-ı devrânı

14. Hazîz-i hâk-i der-i rifʿat-âstânında
Kemîne mûr ider daʿvî-i Süleymânî

15. Olur sevâbite mülhak nücûm-ı seyyârât
Sükûn-ı gerdiş-i eflâke itse fermânı

16. Sirâyet eylese kuhsâra hilmi eyler idi
Çerâg-ı bezm-i gazâlân çeşm-i şîrânı

17. Celâli tefrika-fermâ olursa pervîne
Benât-ı naʿşa döner hâlet-i perîşânı

18. Nice tahammül ider düşmenân-ı saht-dilân
İder güdâhte-i tâb-ı kahrı sindânı

19. Zuhûr-ı berk degül penbe-i sehâbı çü şemʿ
Tutuşdurur şerer-i naʿl-i sümm-i yek-rânı

20. O dem ki tabʿ-ı hoş-âyende-i medîha-tırâz
İdince vasfını tahrîre hâme-cünbânî

21. Kemâl-i feyz ile itdi derûnuma ilhâm
Hudâ bu matlaʿ-ı rengîn-i gevher-efşânı

22. Şüküfte oldı letâfetle verd-i handânı
Çiçek çıkardı sanur halk o şâh-ı zî-şânı

23. Benân-ı sunʿ ile üstâd-ı çîre-dest-i ezel
Cemâli mushafına itdi sîm-efşânî

24. İhâta eyledi mâh-ı ruhın saʿâdet ile
Sipihr-i saltanatun encüm-i dırahşânı

25. Habâb-ı âb-ı hayât oldı ʿârızında bedîd
Temevvüc eyleyicek mevc-i çîn-i pîşânı

26. Çiçek degül yed-i kudretle Îzid-i müteʿâl
Ser-i mübârekine saçdı dürr-i rahşânı

27. Gören sanur gül-i al üzre şeb-nem-i terdür
Çiçek ihâta idince o rûy-ı tâbânı

28. Hazân resîde olınca şükûfe-i ʿilele
Açıldı gonçe-i sıhhat-şemîm-i rûhânî

29. Sipâs ü minnet-i bî-had Hudâ-yı lem-yezele
İrişdi ʿâfiyet-i cism-i pâk-i sultânî

30. Duʿâya başla tazarruʿ-kunân ey Sâmî
Ki cûş-ı bahr-ı suhan buldı hadd ü pâyânı

31. Kemâl-i sıdk ile şükrâne bir duʿâ eyle
Budur ümîd ki Mevlâ kabûl ide anı

32. Hemîşe tâ ki hücûm-ı sürûr ü şâdîden
Cevân-ı tâze ola pîr-i ʿâlem-i fânî

33. Vücûd-ı pâki ola taht-ı ʿâfiyetde mekîn
Muʿammer eyleye Bârî o şâh-ı devrânı

34. Ola cihânda sürûr ü neşât ile dâ’im
Sabâhı ʿîd ü şeb-i târı kadr-i nûrânî

5

Der-Hakk-ı Sultân Ahmed Hân

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Geldi ol demler ki ʿâlem şâd ü handân olmada
ʿUkdeler açılmada gamlar perîşân olmada

2. Zulm ile vîrân olan diller olup maʿmûrezâr
Köhne-bünyân-ı sitem hâk ile yeksân olmada

3. Gerçi yüz bin pâre olmışdı merâyâ-yı kulûb
Her birinden şimdi rûy-ı lutf tâbân olmada

4. Muzmahil oldukda sedd-i bîm cân itdi zuhûr
Birbirin taʿkîb iderken halk pinhân olmada

5. Bîm-i cândan kimse göstermezdi baş her kârda
Rûhdan ahfâ idi ser-der-girîbân olmada

6. Sûdmend olmak nice mümkindür ol bâzârda
Kim ziyân-ı kemteri ser-mâye-i cân olmada

7. Gicelerde bî-çerâg eylerdi mazlûmân duʿâ
Sâyesin câsûs zannıyla hirâsân olmada

8. Böyle bir hengâm-ı nâ-mesbûk idi kim her nefes
Yâd olundukça müzîl-i ʿaklı-ı insân olmada

9. Ol hamûş ey dil bu da bir şîve-i takdîr idi
Menʿ-i lâ-yüs’el komaz bu sırrı pursân olmada

10. Çâre yok teslîmden gayrı bu hayretgâhda
Kâr-ı ʿâlem inʿikâs-ı fiʿl-i Yezdân olmada

11. Gerçi bu sâl-i teşettüt-fâlde emr-i Hudâ
Ceyş-i dîni iktizâ itdi perîşân olmada

12. Baʿd ez-în me'mûldür düşmenden ahz-ı intikâm
Kim hemîşe celb-i daʿvât-ı garîbân olmada

13. Hak budur kim zahm ile mecrûh olan hâtırlarun
Merhem-i tedbîr içün saʿy-i ferâvân olmada

14. Müşrikîni garka-yâb eyler bu dem ümmîdümüz
Mü'minînün seyl-i eşk-i çeşmi tûfân olmada

15. Çün tekâbül üzredür dâr-ı mükâfât-ı İlâh
Her ʿilâca derd her bir derde dermân olmada

16. Gam yime ey dil zuhûr itdi henûz eltâf-ı Hak
Sîr-çeşm ol gayrı bezl-i hân-ı ihsân olmada

17. Gülsitân-ı devleti açdı nesîm-i ʿadl ü dâd
Her giyâh-ı huşkdan güller nümâyân olmada

18. Her tehî-dest-i emel olmakda gül-çîn-i merâm
Cûd ü himmet zer-feşân-ı kîs ü hemyân olmada

19. Şâh-râh-ı sâ'ilân-ı matlaba şâfî cevâb
Sükkerîn-cüllâb-ı derd-i ye's ü hırmân olmada

20. Çâr-sûy-ı gam olup der-beste-i kufl-i neşât
Behcet ü şâdî metâʿ-ı rûy-ı dükkân olmada

21. Çerh-i kec-reftâr olup ber-vefk-ı hâtır cilve-sâz
Gerdiş-i nâ-ber-savâbından peşîmân olmada

22. Allâh Allâh bu ne tevfîk ü ʿinâyetdür ki hep
Ser-be-ser âsâyiş-i dünyâya fermân olmada

23. Bu ne eltâf-ı İlâhîdür ki dîn ü devlete
Böyle bir zât-ı melek-haslet nigehbân olmada

24. Sad hezârân şükr-i Yezdânî ki ol sâhib-himem
Revnak-ârâ-yı muʿallâ-sadr-ı dîvân olmada

25. ʿAdl ü insâf ile halka dil-nevâz-ı merhamet
Lutf ü cûdı dest-gîr-i hâksârân olmada

26. Bir vezîr-i pâk-gevherdür ki dehr-i ʿâleme
Fikri hayr-ı mahz ü kârı lutf ü ihsân olmada

27. Âsaf-ı Risto-hıred kim dikkat-ı endîşesi
Hayret-efzâ-yı ʿukûl-i mû-şikâfân olmada

28. Tabʿı beyt-i müfred-i mecmûʿa-ı rüşd ü sedâd
Zât-ı pâki matlaʿ-ı garrâ-yı dîvân olmada

29. Cümle evsâfına yokdur hadd ü gâyet bâ-husûs
Tavrı memdûh-ı şehenşâh-ı cihânbân olmada

30. Ol şehenşâh-ı ʿavâkıb-bîn ü kâr-âgâh kim
Çâk çâk-i ʿaklı-ı Eflâtûn-ı Yunan olmada

31. Dâver-i sâhib-basîret kim zamîr-i enveri
Dûr-bîn-i mâ-verâ-yı çerh-i gerdân olmada

32. Ol veliyy-i niʿmet-i hurd ü kelân-ı dehr kim
Kâse-lîs-i matbahı fagfûr ü hâkân olmada

33. Husrev-i sultân-nişân-ı heft-kişver kim anun
Leşker-i Tatara bir kemter kulı hân olmada

34. İftihâr-ı dûde-i ʿOsmâniyân kim şevketi
Gıbta-bahş-ı mülket-i Îrân ü Tûrân olmada

35. Şeh-süvâr-ı sâha-ı ikbâl kim gerd-i rehi
Sürme-i çeşm-i şeh-i mülk-i Sıfâhân olmada

36. Pîşgâhında cenîbet-keş şeh-i hâversitân
Mâh ana sîmîne-naʿl-i sümm-i yek-rân olmada

37. Mislini görmiş degüldür pîr-i çerh-i köhne-sâl
Zâtı ʿâlîdür rehîn-i şibh ü akrân olmada

38. Hazret-i sultân Ahmed hân-ı gâzî kim anun
Âstânı bûse-cây-ı pâdşâhân olmada

39. Nûr-ı fıtratdur heyûlâsında sûret-bend olan
Fıtratı ser-mâye-bahş-ı ʿakl ü izʿân olmada

40. Hem-ʿinân olmaz ana çâbük-revân-ı saltanat
ʿArsa-ı yektâ-süvârîde feres-rân olmada

41. Habbezâ hing-i seher-pîşânî vü zerrîn-kutâs
Mihr-satl ü mâh-ı nev-zîn berk-cevlân olmada

42. Vasfın eylerken bu reftâr üzre ser-hayl-i beyân
Sahn-ı maʿnâya kümeyt-i hâme perrân olmada

43. Haşmet ü iclâl ile bindükçe rahş-ı devlete
Gâşiye-ber-dûşı hayl-i tâcdârân olmada

44. Âsmân-gerdiş zemîn-temkîn ü seyl-âbe-hurûş
Şâh-bâz-ı bî-per-i tay-sâz-ı ezmân olmada

45. Perçem-i müşkîn ile oldukça cünbîde-ʿinân
Gûyiyâ bir dil-ber-i kâkül-perîşân olmada

46. Ol semend-i bâd-peymâdur ki hengâm-ı şitâb
Peyk-i endîşe kalur yollarda pûyân olmada

47. Cilve-rîz oldukça yek mîh üzre hüsn-i şîveden
Nakş-ı pâyı gerdiş-i çeşm-i gazâlân olmada

48. Naʿli âteşler saçup sürʿat demi şâyestedür
Şuʿle-i cevvâle dinse germ-cevlân olmada

49. Öyle çâbük-pây-ı hoş-reftârdur kim seyr iden
Pey-devân olsa nigâh-endâz-ı imʿân olmada

50. Görmeyüp gerdiş dahı peyk-i hayâl-i tîz-rev
Tarfetü'l-ʿayn içre şekli vakf-ı nisyân olmada

51. Taht-ı zînin cilvegâh itdükçe sultân-ı cihân
Ber-hevâ kasr-ı muʿallâ-yı Süleymân olmada

52. Reşk o esb-i şeh-nişîne kim idüp kâ'im-makâm
Bende-i hâssı rikâbında şitâbân olmada

53. Bir bunun gibi hizebre meh olupdur zîr-i rân
Böyle bir âsaf yanınca pây-cünbân olmada

54. Bir şehenşâh-ı cihân-ârâ ki bî-şibh ü nazîr
Bir vezîr-i muʿteber kim fahr-ı akrân olmada

55. Bâreka'llâh tabʿ-ı pâk-i pâdşâh-ı dehre kim
Müsteşârı böyle bir sadr-ı suhan-dân olmada

56. Matlaʿ-ı ikbâl ü devlet erşed-i cümle hıred
ʿAkl-ı küll idrâkine meftûn ü hayrân olmada

57. Gûşe-i gencîne-i tabʿında şâh-ı ʿâlemün
Müddehar bir gevher-i pâkîze-i kân olmada

58. Rütbe-i vâlâ-yı istiʿdâdını fehm eyleyüp
İʿtibâr ü ragbeti hakkında her ân olmada

59. Nice yıl evvel bilürdi sâdıkâne hidmetin
Şimdi hod saʿyı hezârân-der-hezârân olmada

60. Bezl-i makdûr eyleyüp nazm-ı umûr-ı dîn içün
ʿAdl ü dâdı ber-tıbâk-ı hükm-i Kur'ân olmada

61. Vasmet-i agrâz-ı fâsidden beriyyü's-sâhadur
Re'yi bi'l-cümle savâb-ı nîk-hâhân olmada

62. Nâhun-ı engüşt-i insâf ile kâr-ı halkdan
İnhilâl-i ʿukde-i ser-beste âsân olmada

63. Hayr-hâhîdür veliyy-i naʿmına endîşesi
Kârı tevfîk-ı kulûb-ı müstmendân olmada

64. Müncezib dergâhına hep bî-kesân-ı rûzgâr
Var ise seng-i rikâbı keh-rübâsân olmada

65. Var mı âyâ kimse gark-ı bahr-ı cûdı olmayup
Çeşmesâr-ı lutfına hasretle ʿatşân olmada

66. Hâşe li'llâh kalmadı 'ahdinde bir nâ-dîde-kâm
Kişt-i ümmîd ebr-i inʿâmıyla reyyân olmada

67. Virmede beynûnet-i ezdâda ʿadli ittihâd
Târ ü pûd-ı câme-i meh-tâb kettân olmada

68. Zâlim ü mazlûm olup ʿasrında yek-reng-i vifâk
Gurg-ı derrende şubân-ı gûsfendân olmada

69. Hilm ü lutfı ʿâleme tâ öyle te'sîr itdi kim
Âhuvân âgûş-der-âgûş-ı şîrân olmada

70. Cân bagışlar hüsn-i taʿbîri dem-i güftârda
Cûş-ı emvâc-ı selâset âb-ı hayvân olmada

71. Nüsha-ı sîmâdan istidlâl ider kasd-ı dili
Feylesûf-ı tabʿı îmâdan zebân-dân olmada

72. Nazra-ı ûlâda anlar her kesün mâhiyyetin
Nutka hâcet yok fehîm-i râz-ı pinhân olmada

73. Eyleyüp habl-i metîn-i şerʿe dâ'im istinâd
İntizâm-ı ʿâleme ber-çîde-dâmân olmada

74. Muktezâ-yı cifr-i hikmet böyledür bî-iştibâh
Kim ki tâlibdür cihân pür-nazm ü sâmân olmada

75. Niyyetin hâlis idüp evvel li-mardât-ı İlâh
Hayra saʿy eyler karîn-i lutf-ı Yezdân olmada

76. Mazhar-ı tâmmı bu nîkû-kâr memdûhun henûz
Şükr-i Îzid kim bu düstûr-ı felek-şân olmada

77. Müjdeler âfâka şimden sonra esnâf-ı ümem
Şübhesüz dil-hâhı üzre cümle şâdân olmada

78. Âsafâ sâfî-zamîrâ sadr-ı ʿâlî-gevherâ
Ey ki zâtun nuhbe-i saff-ı vezîrân olmada

79. Sensin ol pîrâye-i ser-safha-ı iclâl kim
Gayrılardan cevdetün mümtâz ü rüchân olmada

80. Sendedür hâsiyyet-i iksîr-i himmet sendedür
Her nigâhun kîmiyâ-yı kâm-cûyân olmada

81. Ey hıdîv-i kâm-bahş-ı müstaʿiddân-ı zamân
Feyz-i medhün âb-ı cûş-â-cûş-ı ʿirfân olmada

82. Tabʿum ister kim suhanda eyleyüp sihr-i helâl
Gösterem iʿcâz-ı mazmûnı gazel-hân olmada

83. Hat degül mir'ât-ı rûyında nümâyân olmada
Çeşm-i ʿâşıkdan sevâd-ı ʿaks-i müjgân olmada

84. Âh-ı serdümden olur pûşîde-i semmûr-ı nâz
Zülf kim ber-gerden-i kâfûr-ı cânân olmada

85. Geymiş ak hâre gelür cân-bahş olup ʿuşşâkına
Mevc-hîz-i âb-ı hayvândur hırâmân olmada

86. Düşdi kaldı merdüm-i çeşmüm rivâk-ı ʿaşkdan
Hâl sanman der-bün-i çâh-ı zenahdan olmada

87. ʿAks-i hüsniyle perî-der-şîşedür her katresi
Germî-i nezzâreden rûyı hoy-efşân olmada

88. Güft ü gûy-ı ʿaşkda lagzîdedür pây-ı beyân
Seng-i reftâr-ı suhan hayretle dendân olmada

89. Sâmiyâ oldı kasîde vü gazel gayrı tamâm
Temme bi'l-hayr-ı suhan vird-i sürûşân olmada

90. Baʿd ez-în ihlâs ile ʿanber-feşân-ı daʿvet ol
Kim felekde kudsiyân âmîn-gûyân olmada

91. Yâ İlâhî pâdşâh-ı dîni mansûr eyleyüp
Kıl ʿinâyet gâlib-i erbâb-ı tugyân olmada

92. Eyleyüp zâtın terabbuʿ-sâz-ı evreng-i zafer
Düşmeni makhûr ola der-bend-i hizlân olmada

93. Dîde-i hussâddan hıfz eyle yâ Rabbe'l-felak
Kim vücûd-ı pâki dehre zıll-ı Yezdân olmada

94. Âsaf-ı pâkîze-kirdârın dahı ikbâl ile
Eyle dâ'im hayr-hâh-ı şâh-ı devrân olmada

95. Eyle takdîre muvâfık dâ'imâ tedbîrini
Kim hayâli rûz ü şeb ıslâh-ı devrân olmada

96. Merkezinde tûl-i ʿömr ile ola sâbit-kadem
Şevk ile tâ kim bu heft ecrâm gerdân olmada

6

Temmûziyye Berây-ı Sitâyiş-i Sultân Ahmed Hân

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Temûz irişdi cihân gark-ı tef ü tâb oldı
Zemîn harâret ile vakf-ı pîç ü tâb oldı

2. İdüp kemâl ile germiyyet-i hevâ te'sîr
Çekîde-i ʿarak-ı gül-ruhân gül-âb oldı

3. Düşince pertev-i hurşîd kaʿr-ı deryâya
Derûn-ı yemde olan mâhiyân kebâb oldı

4. O denlü şiddet-i tâb-ı temûz kim zerrât
Cihânda her biri bir kurs-ı âftâb oldı

5. Bu demde katre-i bârân degül harâretden
O denlü pûte-i gerdûn pür-iltihâb oldı

6. Siyeh gamâmı güdâzendegî-i hurşîdî
Misâl-i külçe-i fûlâd eritdi âb oldı

7. Bu fart-ı harr-i hevâ iştidâd-ı germâdan
Tuyûra bâʿis-i hem-rengî-i gurâb oldı

8. ʿArak-feşândur o da sanma rûy-ı deryâda
Hurûş-ı mevce ile câ-be-câ habâb oldı

9. O dem ki zîbiş-i tahrîr-i vasfı temmûzun
Murâd-ı mâşıta-ı tabʿ-ı müstetâb oldı

10. İdüp külâle-i dûşîze-i hayâle eser
Çü reng-i surh-ı ʿalev hod-be-hod hızâb oldı

11. İdüp güdâhte sîmîne-kurs-ı mâhı temûz
Degül hilâl-i felek halka-sâz-ı bâb oldı

12. Ne bâb dâ'ire-i halka-ı felek-sâyı
Muhît-i merkez-i mülk-i Ferâsiyâb oldı

13. Ne bâb zerre-i nâ-çîz-i hâk-i şeh-râhı
Yegâne-gevher-i ser-tâc-ı âftâb oldı

14. Dahı ʿalâmet-i nâ-şüste-rûyı bâkîdür
Kamer o bâbda ruh-sûde-i türâb oldı

15. Ne bâb pâdşehân-ı cihân-gîrâna
Melâz-ı müstened ü cây-ı intisâb oldı

16. O bârgâhda keyvân-ı heftümîn ile mâh
Gulâm-ı halka-be-gûş-ı felek-cenâb oldı

17. Mülûk-i ʿâlemün ilçileri yüzin sürerek
Gelüp o bâb-ı saʿâdetde kâm-yâb oldı

18. Bu bâbda sözüm isbâta kâdirem dir isem
Ki pâdşehlere de merciʿ ü me'âb oldı

19. Ne bâbdur ki anun südde-i muʿallâsı
Memerr-i esb-i şehenşâh-ı meh-rikâb oldı

20. Sipihr-kevkebe şâh-ı Sikender-istiʿdâd
Ki re'yi âyine-i çihre-i savâb oldı

21. O ber-güzîde-i ʿOsmâniyân kim ikbâli
Kadem-nihende-i ecrâm-ı nüh-kıbâb oldı

22. Fezâ-yı evcde haytü'ş-şuʿâʿ-ı hurşîdî
Hıyâm-ı devletine zer-feşân tınâb oldı

23. Muhît kûze-i cûdında katre-i nâ-çîz
Nüh âsmân yem-i lutfında bir habâb oldı

24. Eritdi beyze-i mâhı hilâl idince felek
Miyân-ı savletine tîg-ı şuʿle-tâb oldı

25. Olup vezîde nesîm-i bahâr-ı insâfı
Cünûd-ı fitne ser-ender-lihâf-ı hâb oldı

26. Figân ider gam-ı ʿâlemle yok zamânında
Meger ki nâle-i bî-hûde-i zübâb oldı

27. Harem-serây-ı şükûhında kemterîn güncişk
Kemâl-i zûr ile nâhun-zen-i ʿukâb oldı

28. Olınca sâha-ı kuhsâra münteşir ʿadli
Gazâle pençe-i şîrân serîr-i hâb oldı

29. Dem-i bahârda bârân degül hoy-efşândur
Ki dest-i cûdı hacâlet-res-i sehâb oldı

30. O şeh-süvâr-ı saf-ârâ-yı kâm-rânî kim
Kümeyt-i haşmetine mâh-ı nev rikâb oldı

31. Zihî semend-i süreyyâ-kutâs-ı çâbük-pây
Ki hem-çü sâʿika ol dem ki pür-şitâb oldı

32. Kemîn-şerâre-i naʿli hilâl resmidür
Suʿûd idüp felege şuʿle-i şihâb oldı

33. O hing-i bâsıra-cevlân ki peyk-i endîşe
Dem-i müsâbaka pes-mânde-i hicâb oldı

34. Hudâygâne-i dehrâ şeh-i felek-kadrâ
Maʿârif ehline lutfun ki bî-hisâb oldı

35. Kasîdeme nazar it ʿâtıfetlü hünkârum
Bu ʿarz-ı hâle fakat şefkatün cevâb oldı

36. Felek didükleri nâ-ber-karârdan feryâd
Ki dil elinde sitem-horde-i ʿikâb oldı

37. Bu tengnâ-yı felâketde kalb-i nâ-şâda
Hemîşe kârı anun renciş-i ʿazâb oldı

38. Derûnı âteş-i mihnetle eyleyüp pür-dâg
Tenûr-ı sînede laht-ı ciger kebâb oldı

39. Felâhen-i sitemi sengsâr-ı zucret idüp
Misâl-i hâtır-ı ʿâşık gönül harâb oldı

40. Sipihr-i kînever ü bed-meniş hayâlinde
Eziyyet ehl-i dile mûcib-i sevâb oldı

41. Gürûh-ı nâdire-sencân-ı nükte-fehmâna
ʿAdâveti hele bî-şekk ü irtiyâb oldı

42. Meded-res ol meded ey pâdşâh-ı zî-şânum
Ki lutf ü merhametün dehre bî-hisâb oldı

43. Penâhgâh ideli dergeh-i muʿallânı
Sipihre ʿarz-ı niyâz itmek irtikâb oldı

44. Fütâdegâna olan dest-gîr sensin sen
Ki yüz süren der-i vâlâna kâm-yâb oldı

45. Nigâh-ı merhamet et Sâmî-i garîbüne de
Ki dergehünde o da bende-i türâb oldı

46. ʿİnâyet ü kereme mazhar eyle kim diyeler
Telâfî-i sitem-i çerh-i nâ-savâb oldı

47. Ümîd-i mertebe-i hâcegî-i dîvânî
Derûna mâye-i teşvîş ü ıztırâb oldı

48. Be-hakk-ı nûr-ı nebî nâ'il-i merâm eyle
Der-i saʿâdetüne geldi pür-şitâb oldı

49. Bilindi maksad-ı mâ-fi'z-zamîr hâmûş ol
Suhan resîde-i ser-maktaʿ-ı nisâb oldı

50. Söz âhir oldı hulûs ile bir duʿâ it kim
Sürûş-ı gayb diye müjde müstecâb oldı

51. Hemîşe sûziş-i tâb-ı temûz ile tâ kim
Zemîn pür-âteş ü ʿâlem pür-ıztırâb oldı

52. Sipihri zâtuna Hak sâyebân-ı râhat ide
Ki şekl-i felke-i zerrîni âftâb oldı

53. Ola vücûdı murabbaʿ-nişîn-i kasr-ı hayât
Binâ-yı ʿömr-i ʿadû tâ ki pür-harâb oldı

7

Kasîde-i Şitâ'iyye

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Yine âsârın izhâr eyledi hengâm-ı dey hakkâ
ʿAceb esdi savurdı nice günler serdî-i sermâ

2. Degül berf üstine çil akçe saçdı erbaʿîn içre
Sıtanbulun felek taʿzîm-i şânın eyleyüp icrâ

3. Zemîn üzre o denlü pek sarılmış kabza-ı hurşîd
Ne çekdi refʿ idince pençesin bî-tâb idüp sermâ

4. N'ola ʿattâr-ı çerhün olsa rîzân kand-i kâfûrı
Kırıldı tablasında tondı ke's-i encüm-i zehrâ

5. Kudûm-ı lâleye nezzâre-senc-i hasret olmakdan
Gözine ak düşüp berf ile nergis oldı nâ-bînâ

6. Çemende döndi her serv-i sehî bir şemʿ-i kâfûra
Serinde şuʿleveş zâhir olup gice meh-i garrâ

7. Soyınup hânkâh-ı Gülşenîde erbaʿîn çekdi
Nihâl-i verd geydi pîr-i deyden hırka-ı beyzâ

8. Neyistânun çalındı benzi dem-serdî-i sermâdan
Ham itdi pîr-i çengî-i şitâ eşcârı çengâsâ

9. Soyınmışdı egerçi nev-nihâlân kuşti-gîrâne
Misâl-i Zâl-i Zer meydâna çıkdı basdı kış ammâ

10. Sovuk tutsa ʿaceb mi şimdi rindân câm-ı billûrı
Görinür çeşmine hem-sûret-i yah sâgar-ı mînâ

11. Ayagını kümeyt-i mey üşütdi eyle gel taʿrîf
Yetişsün tâ ki sâkî germ olınca neş'e-i sahbâ

12. ʿAceb mir'ât-ı yah-reng-i felekde oldı mı merʿî
Bu gûne inʿikâs-ı incimâd-ı sûret-i gabrâ

13. Meger kürsîde dîdârı ola şeyh-i mürâ'înün
Kelâm-ı bâridin serd eyledükçe zemherîrâsâ

14. Ger ibrâz-ı hüner itse bu dem Zerdüşt-i sâhib-Zend
Şerâr-ı seng olur mânend-i erzen müncemid peydâ

15. Sebâtı kıl kalemle zîbakun ahgerde mümkindür
Bürûdet tabʿ-ı nâra öyle te'sîr eyledi hakkâ

16. İderdi imtinân ehl-i cahîme Mâlik-i dûzah
Eger bu kış kıyâmetle göreydi ʿâlemi farzâ

17. O denlü tabʿ-ı sermâ-dîdeye nâr oldı şevk-âver
Ki rûy-ı mankal-i sûzâna oldukça nigeh-peymâ

18. Sanur bir kâsedür kim dâne-i rümmân ile memlû
Ekilmiş üstine hâkisteri sükker durur gûyâ

8

Kasîde Der-Sitâyiş-i Vezâret-i Baltacı Muhammed Paşa

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Bâreka'llâh zihî ʿâtıfet-i settârî
Gamun oldı mütevârî-i ʿadem âsârı

2. Kalmadı âyîne-i dilde küdûretden eser
Oldı saykal-zede-i dest-i safâ jengârı

3. Bâg-ı dehrün bu meserretle degül müstebʿad
Olsa üşkûfe-nümâ nâ-be-mahal eşcârı

4. Muhtefî idi ʿarûs-ı tutuk-ârâ-yı emel
Oldı çeşm-i dile âyîne-nümâ ruhsârı

5. Öyle ser-germ-i neşât oldı cihân kim zühhâd
Felegi câm sanur mey şafak-ı hûn-bârı

6. N'ola olmazsa bu hengâm-ı sürûr-efzâda
Bir dahı kâʿide-i girye-i mihnet cârî

7. Varsa sûretkede-i Çîne bu demlerde sabâ
Şevk ile raksa gelür her suver-i dîvârı

8. Dest-ber-hem-zen olup şevk ile ehl-i dü-cihân
Çeşm-i baht-ı siyehe girdi dem-i bîdârî

9. İtdi âvîhte zühhâd-ı dürûg-pîşe bu dem
Gerden-i zühde hamâ'il gibi mûsîkârı

10. Bezm-i ʿâlem o kadar pür-negam-ı behcet kim
İtse Ferhâd bu eyyâmda nâhun-kârî

11. Sûret-i kâse-i tanbûra dönüp kûh-ı girân
Tîşe mızrâb ü reg-i seng olur evtârı

12. Sâbitât oldı misâl- katarât-ı sîm-âb
Bî-karâr eyledi şâdî felek-i devvârı

13. Tîre-bahtâna tulûʿ eyledi mihr-i ümmîd
Muzmahil oldı zalâm-ı şeb-i mihnet-kârı

14. Zîver-i rûy-ı dükân oldı metâʿ-ı şâdî
Baʿd ez-în kalmadı kâlâ-yı gamun mikdârı

15. Eyledüm ser-be-girîbân-ı tahayyür dilden
Bu meserret nedür âyâ diyü istihbârî

16. Pây-cünbân-ı safâ raks-kunân-ı tebşîr
Didi sad müjde eyâ gam-zede-i nâ-çârî

17. Yine üftâdelere rifʽat ü şân el virdi
Oldılar dest-be-dâmân-ı ʿatâ-yı Bârî

18. İtdi tevfîk-ı Hudâ nâ'il-i mihr-i devlet
O cihân-dâver-i düstûr-ı felek-kirdârı

19. Eylese sâye hudâvend-i muʿazzam kim olur
Gûşe-i dâmeni fark-ı felegün destârı

20. Bende-i halka-be-gûş-ı der-i cûdı Hâtem
Bermekî dergehinün kâse-be-kef cerrârı

21. Vasf-ı pâkinde ider kilk-i bedîʿü'l-erkâm
Levh-i taʿzîme bu taʿbîr ile gevher-bârî

22. Âsaf-ı devr-i zamân mâ-hasal-i kevn ü mekân
Nuhbe-i devletiyân mazhar-ı lutf-ı Bârî

23. Çihre-perdâz-ı kerem dest-be-bâlâ-yı himem
Mesned-efrûz-ı haşem masdar-ı nîkû-kârî

24. Râ’iz-i edhem-i ikbâl Muhammed paşa
Küremânun ʿalem-efrâz-ı sipeh-sâlârı

25. Maşrık-ı ʿâtıfetün mihr-i celî-şaʿşaʿası
Sadef-i câh ü celâlün güher-i şehvârı

26. Serv-i mevzûn-ı hıyâbân refîʿü’ş-şânı
Gülşen-i mekrümetün tâze gül-i bî-hârı

27. Ser-fürû eylemez ikbâl ile Cengiz olsa
Bârgâhında kemer-beste olan Tatarı

28. Kâse-lîs eyledi fagfûr ile şâh-ı Çîni
Rîze-çînân-ı simât-ı niʿam-ı bisyârı

29. Felegi zîr-i esâsında bulur dergehinün
Olsa tarhında Sinimmâr-ı hıred miʿmârı

30. Dest-i cûdında kalem altun olukdur gûyâ
Zâtıdur kıble-i hâcât himem züvvârı

31. Olsa kevneyni n’ola dâ’ire-i cûdı muhît
ʿArşdur noktası kutbeyn-i felek pergârı

32. Lezzet-i kand-ı mükerrer gibi kâm-ı dehri
İtdi pür-şehd-i safâ makdem-i şîrîn-kârı

33. Kendidür yine nazîri var ise dünyâda
İtme ahvel gibi mir’ât-ı zunûn enzârı

34. İtdi bu maʿnî-i tahkîk-nümâyı te’yîd
Mesned-i sadr-ı vezâretde anun tekrârı

35. Hasmı dem-beste ider sürme-i tûz-ı kavsi
Söyledür kuvvet-i bâzûsı leb-i sûfârı

36. Olsa rûşenger-i nezzâre gubâr-ı kademi
Reşk-i âyîne-i İskender ider enzârı

37. Şefkati bî-ser ü sâmânı ayaklandursa
Pây-ı leng eyleyemez bir dahı kec-reftârî

38. Himmeti olsa eger takviye-bahş-ı zuʿafâ
Bâza gâlibter ider mûrçe-i tayyârı

39. Nâmiye vâye-pezîr olsa eger cûdından
Dâne-i laʿl-i girân-kıymet ider gül-nârı

40. ʿAdli te'sîr-i belîg eyledi âfâka n'ola
Püşt-i şeh-bâzda kebk eyler ise reftârı

41. Düşmeni cevher-i şemşîri ider ser-geşte
Gösterür halka-ı gird-âb-ı yem-i zehhârı

42. Dehşet-i şuʿle-i şemşîr-i kef-i temkîni
Eridür su gibi tîg-ı kemer-i kuhsârı

43. Târ ü mâr ide meger darbet-i dest-i şâne
Sünbül-i zülf-i şiken-der-şiken-i dildârı

44. Devr-i ʿadlindeki esbâb-ı perîşânîden
Oldı cemʿiyyet-i gül-deste-i ʿâlem ʿârî

45. İtse devletle ger irhâ-yı ʿinân-ı ikbâl
Çeşm-i hurşîde basar esb-i sabâ-reftârı

46. Habbezâ esb-i sebük-seyr-i felek-peymâ kim
Kemterîn-gerd-i rehi sebkat ider efkârı

47. Âhuvân dil-şude-i ʿişve-i çeşm-i şûhı
Hûblar şîfte-i perçem-i müşkîn-târı

48. Hâsılı hem-çü bütân-ı mütenâsib-aʿzâ
Oldı matbûʿ ü pesendîde anun etvârı

49. Görse yek-mîhda tarz-ı cevelânın ʿuşşâk
Bir dahı yâd idemez gerdiş-i çeşm-i yârı

50. Naʿlinün olsa eger bir şerer-i nâ-çîzi
Kemterîn cünbiş ile atlas-ı çerhe sârî

51. Zîr-i gırbâlden âgûş-ı temâşâya alur
Mâ-verâ-yı felegi râkibinün enzârı

52. Kâgıd-ı bâd gibi safha uçar destinden
Vâsıfı alsa ele kilk-i sebük-reftârı

53. Sürʿatin yine kalem vasf idemez olsa eger
Nüh felek hokka yedi bahr midâd-ı cârî

54. Âsafâ sâf-dilâ bahr-ı mürüvvet-güherâ
Ey bihîn-dürr-i girân-mâye-i feyz-i Bârî

55. Sensin ol perde-ber-endâz-ı nihân-hâne-i cûd
Sana mahsûs tılısm-ı keremün izhârı

56. Gelmedi sencileyin dehre vezîr-i aʿzam
Görmedi çeşm-i cihân sende olan âsârı

57. ʿAdem-i şibhüne hükm eyler idüm gâhî eger
Zîb-i dest itmesen âyîne-i pür-envârı

58. Gözi kaldı felegün halka degüldür görinen
Dergeh-i rifʿatünün tâ ola hidmet-kârı

59. Hep akup gelmede dergâhuna ehl-i hâcât
Bahr elbette çeker kendüsine enhârı

60. Ben dahı kûze-i işkeste-i ümmîd-be-dest
ʿAzm idüp sûy-ı yem-i lutfuna katrevârî

61. Oldı deryâ-yı dil âgûş-güşâ-yı emvâc
Sadef-i feyz nisâr etdi dür-i şehvârı

62. Eyledüm zîver-i ser-tâc-ı mezâmîn ü nikât
Yaʿnî bu matlaʿ-ı rengîn-i güher-mikdârı

63. Tâb-ı mey eylese hoy-kerde o gül-ruhsârı
Mevc-i mînâ-yı perî-hâne ider enzârı

64. Nigehi oldı çü bâdâm-ı dü-magz-ı şîrîn
Çeşm-i ahvel görüp ol laʿl-i şeker-güftârı

65. Yâd-ı laʿliyle olup dîde-i ter şîşe-i kand
Benzedi çûb-ı nebâta müje-i hûn-bârı

66. Eyledi gavta-hor-ı hayret o çâr-ebrûnun
Çâr-mevc-i yem-i hüsni bu dil-i nâ-çârı

67. Görse peymâne-be-kef ol mehi eyler zâhid
Gerdiş-i câma bedel sübha-ı istigfârı

68. Dil-i gam-dîdeyi çerh eyledi mahrûm-ı visâl
İtdi âgûş-be-âgûş saf-ı agyârı

69. Dâd gerdûn-ı siyeh-kâse-i dûn-perverden
K’eyledi ehl-i dile vâye gam ü ekdârı

70. Oldı ham kâmet-i bâlâ-yı emel vakt-i şebâb
Çekmedenbâr-ı girân-ı felek-i gaddârı

71. Oldı ber-ʿaks-i usûl-i harekât-ı devrân
Sâz-ı bahtum gibi bî-câ negam-ı edvârı

72. Gerd-i hâtır olur ehl-i suhana kuhl-i gelû
Böyle kalursa gam ü mihnetün istimrârı

73. Vasfunı böyle mi eylerdüm eyâ mihr-i kemâl
Olsa gönlümde eger zerre sürûr âsârı

74. İtme bî-hûde şikâyet bu müsellemdür kim
Dâ'imâ cevrdür ehl-i dile çerhün kârı

75. Çâre yok şîve-i takdîre rızâdan gayrı
Fehm olunmaz hikem-i sırr-ı hafiyy-i Bârî

76. Âsafâ tabʿa idüp feyz-i medîhün te'sîr
İtdüm engüşt-nümâ hâme-i gevher-bârı

77. Eyledüm himmet-i evsâfun ile peyveste
Fark-ı şiʿrâya ser-i silsile-i eşʿârı

78. Feyz-i medhünle ben ol şâʿir-i mümtâzam kim
Çekerüm nazma bilâ-rişte dür-i güftârı

79. Saf-be-saf leşker-i ervâh-ı maʿânî-i latîf
Oldı beytü'l-harem-i nâtıkamun züvvârı

80. O kadar nazm-ı selîsümde letâfet var kim
Kalemümden olur âb-ı güherâsâ cârî

81. Nazm-ı rengînümün engüşt-i masâriʿde olur
Tamla yâkût gibi her nukat-ı hemvârı

82. Enverî-i suhan-ârâyı ider dâg-be-dil
Mihr-i burcü'ş-şeref-i matlaʿumun envârı

83. Pây-ı taht-ı suhanumda olamaz haclet ile
ʿÖrfî zânû-zede-i sandelî-i pindârî

84. Es-salâ nâdire-sencân-ı suhan-fehmâna
İşte mîzân-ı kalem işte suhan mikdârı

85. Nice fahr eylemesün tabʿ-ı bülend-ikbâlüm
Bir senün gibi vezîrün ola midhat-kârı

86. Ko mübâhâtı hulûs ile yeter ey Sâmî
Bir duʿâ eyle k'ola zerk ü riyâdan ʿârî

87. Tâ ki âsârı zuhûr eyleye seyyârâtun
Döndüre dest-i kazâ nüh-felek-i devvârı

88. Ola bî-jeng ü keder zîver-i zânû-yı neşât
Dâ'imâ âyîne-i tabʿ-ı safâ-kirdârı

89. ʿÖmr ü devletle olup sadr-ı vezâretde mukîm
İde ikbâlini günden güne efzûn Bârî

9

Kasîde-i Feth-i Tabur-ı Moskov Berây-ı Baltacı Muhammed Paşa

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Bâreka'llâh ey bihîn-serdâr-ı meydân-ı vegâ
Hayr-makdem ey yegâne-saf-der-i kişver-güşâ

2. Çekdi bir mûy-ı zaʿîfâsâ gürûh-ı düşmeni
Kabza-ı tîgün meger kim ola seng-i keh-rübâ

3. Düşmene gösterdi el-hak muʿcizât-ı Ahmedi
Âferîn ey sadr-ı haydar-hamle-i nusret-livâ

4. Düşmeni şakk-ı ʿasâ itdükde tefrîk eyledün
Buna lâyık dinse açıldı tefârîkü'l-ʿasâ

5. Boynı baglu bende itdün sille-i ikbâl ile
Eyleyüp gerden-keşân-ı ʿâlemi rû-der-kafâ

6. Böyle sehl-i mümteniʿ olmış mı bir feth-i celîl
Var ise gelsün disün cümle tevârîh-âşinâ

7. Hâsılı olmış degüldür böyle bir feth-i ʿazîm
Sana mahsûs ü müsellemdür be-te'yîd-i Hudâ

8. Var yüri feth eyle şark ü garbı İskender gibi
Kalmadı şimden girü bir sedd-i râh olur sana

9. Zâtuna dirsem sezâ İskender-i gîtî-sitân
Tîgüne lâyık disem âyîne-i ʿâlem-nümâ

10. Zûr-ı bâzû ile feth itdün kılâʿ-ı düşmeni
Eylesen âvîhte şemşîrüni ʿarşa sezâ

11. Hod-be-hod hasmı giriftâr itdi bîm-i savletün
Halka-ı taburı oldı kendüye dâm-ı belâ

12. Mevc urup seyl-âbe-i tûfân-hurûş-ı ceyş-i dîn
Eyledi ser-geşte taburın misâl-i âsiyâ

13. Kendü âb ü dânesidür çekdi hayl-i düşmeni
Mühre-i top ü tüfeng ü mevc-i şemşîr-i kazâ

14. Virdi âb-ı tîg ile misket guzât-ı müslimîn
Eyledükçe kâfiri germ-iştihâ kaht ü galâ

15. Sanma kim ceng ü cidâl içre tüfeng ü harbedür
Ellerinde oldı küffâr-ı zaʿîfânun ʿasâ

16. Toplar kundak bırakdı hânmân-ı düşmene
Bir agızdan eyleyüp hengâme-i rûz-ı cezâ

17. Çar-ı murdâra paçavra gönderürdi toplar
Yaş içinde kanlı yaşın silmek içün dâʼimâ

18. Çar-ı bed-hencâr nâ-çâr el-amân dirse n'ola
Kim bozıldukda hurûf-ı çar olur elbet recâ

19. Çekmedi kimse bu heycâda taʿab mânend-i tîr
ʿÂdeti olmakla kavsün kâmeti oldı dütâ

20. Raksa geldi bezm-i rezm içre ser-i aʿdâ-yı dîn
Turreler itdükçe kûs-ı heft-cûşı pür-sadâ

21. Sûr idi gûyâ nefîr-i mehterân bir nefh ile
Eyledi düşmenleri üftâde-i hâk-i fenâ

22. Âftâb-ı râyet-i nusret olınca âşkâr
Hep tagıldı leşker-i küffâr-ı zulmet-âşinâ

23. Re’s-i küffâra düşüp hum-pâre-i encüm-feşân
ʿAsker-i şeytânı san recm eyledi ehl-i semâ

24. Döndi laʿlîn sâgara mînâ-yı nîlî-fâm-ı çerh
Münʿakis oldukda reng-i deşt-i pür-hûn-ı vegâ

25. Eyledi aʿlâ vü ednâyı bu nusret şâd-kâm
Didiler tahsîn idüp ins ü melek niʿme’l-gazâ

26. Gûyiyâ bir kaç şehîd olan dil-âverler içün
Düşdi mülk-i Lehle nice hısn-ı ʿâlî hûn-bahâ

27. Nefʿî merhûm eylemiş bu mısraʿ-ı ber-cesteyi
Nice yıl evvel senün vasfunda inşâ gûyiyâ

28. Bir gazâ itdün ki hoşnûd eyledün peygam-beri
Eyleyüp isr-i resûlu’llâha el-hak iktidâ

29. Bir gazâ itdün ki bîm-i tîg-ı kahrundan senün
Fitne vü gavgâ kesildi oldı ʿâlem pür-safâ

30. Bir gazâ itdün ki te’sîr-i sadâ-yı şöhreti
Oldı rûh-ı Kahramân ü Rüsteme hayret-fezâ

31. Bir gazâ itdün ki şimden sonra saff-ı rezmüne
Karşu turur var ise meydâna gelsün es-salâ

32. Çar-ı Moskov bir gedâveş n’ola istîmân ile
Olsa bâb-ı devletünde rûy-ber-hâk-i recâ

33. Kayser ü İskender-i Yunan bu cengi görseler
ʿAcz ile anlar da olurdı deründe cebhe-sâ

34. Gûş idince müjde-i nâ-geh-**z**uhûr-ı nusreti
Böyle tahrîr eyledüm elkâb-ı medhün bî-riyâ

35. Erdşîr-i şîr-savlet âsaf-ı Cem-menkabet
Kahramân-heybet vezîr-i gâzî-i Rüstem-vegâ

36. Kâr-fermâ-yı zafer sâhib-kırân-ı nâmver
Kâm-kâr-ı dâdger sadr-ı şecâʿat-intimâ

37. Mâlik-i mülk-i saʿâdet iftihâr-ı saltanat
Rütbe-bahşâ-yı sadâret mazhar-ı lutf-ı Hudâ

38. Hazret-i paşa-yı ekrem dâver-i gerdûn-haşem
Sâhib-i seyf ü kalem hem-nâm-ı fahrü'l-enbiyâ

39. Ol vezîr-i sâʿibü't-tedbîr kim tevfîk-ı Hak
Eylemiş takdîr ile re'y-i rezînün âşinâ

40. Zîb-i bâlâ-hâne-i ikbâl kim şâyestedür
Olsa câ-rûb-ı deri şeh-bâl-i sî-murg ü hümâ

41. Bahr ü ber olsa n'ola muhtâc-ı lutf ü himmeti
Bir eli deryâ-yı cûd ü bir eli kân-ı sahâ

42. Pîşgâhında cenîbet-keş şeh-i hâversitân
Eblak-ı câhında meh sîmîn-rikâb-ı pür-ziyâ

43. Hâk-mâl-i südde-i rifʿat-medârı âftâb
Çerh râhında kedû-yı mâh-der-kef bir gedâ

44. Şukka-ı râyât-ı ikbâline tahrîr eyledi
Sûre-i انا فتحنا kilk-i te'yîd-i Hudâ

45. Baʿd ez-în her kanda ʿazm eylerse nusret-yâb olur
Gâlib olur cümleten aʿdâ-yı dîne gâlibâ

46. Zûr ile aʿdâyı sulh itdürdi gayrı kimsenün
Kana girmez desti bu demlerde bî-reyb ü mirâ

47. Sâkî-i bezm-i tarab ola meger sâgar-be-kef
Dest-i hûbâna vire zînet yâhud reng-i hınâ

48. Teng idüp cây-ı gürîzi hasma bîm-i heybeti
Halka-ı zencîr olup pây-ı ʿadûya nakş-ı pâ

49. Takviyet-bahş-ı zaʿîfân kim kemîn bir kâh-ı huşk
Eylese kemter-gubâr-ı dergehine ilticâ

50. Cezb ider buʿd-ı mesâfe olsa da sâl-i hezâr
Fi'l-mesel mânend-i kûh-ı Kâf olursa keh-rübâ

51. Nazrası olurdı çeşm-i sûzen-i ʿÎsâya târ
Hâk-i pâyın aʿmî-i fıtrî ideydi tûtiyâ

52. Lutfını yâd itse cisminde gedâyânı olur
Mevc-i hârâya bedel nakş-ı cebîn-i bûryâ

53. Bîd-i baht-ı vâj-gûn bâr-âver-i maksûd olur
İrse bir katre midâd-ı lutf ü cûdından nemâ

54. Her cebel bir tûde-i ʿanber olur cûlar gül-âb
Bûy-ı ahlâkın beyâbâna nisâr itse sabâ

55. Bûy-ı hulkı var iken zîr-i lihâf-ı nâfdan
Zâhir olsa mahv olur müşk-i Hoten ile Hıtâ

56. Mû-şikâfân-ı Aristo-hikmetân-ı rûzgâr
Nüsha-ı re'yinde bulmazlar sevâd-ı nâ-be-câ

57. Rütbe-i vâlâ-yı câhın bilseler itmezdiler
Ehl-i hey'et iʿtibâr-ı lâ-halâ vü lâ-melâ

58. Şeh-süvâr-ı ʿarsa-ı heycâ ki pîşinde müdâm
Hızr-ı tevfîk-ı Hudâ-yı lem-yezeldür reh-nümâ

59. Olsa devletle semend-i şûh-reftâra süvâr
Pâyına olur fütâde düşmen-i ser-der-hevâ

60. Dûşına almış vücûd-ı nâzükin çün bûy-ı gül
N'ola ol esb-i sebük-seyre disem bâd-ı sabâ

61. Âhuvâne zîn-pûş-ı al ile itse hırâm
Cilve eyler gûyiyâ bir dil-ber-i gül-gûn-kabâ

62. Sürʿati ol rütbedür kim râkibi vakt-i direng
Eylese sehven eger destin ʿinâna âşinâ

63. Göz yumup açınca kutr-ı arzı devr eyler hemân
Bü'l-ʿacebdür kondugı yerden yine olmaz cüdâ

10

Bahâriyye-i Sâmî

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü feʿûlün

1. Hengâm-ı dey irişdi yine bâd-ı subh-dem
Oldı çemen-tırâz-ı nev-âyîn-i köhne dem

2. Nakkâş-ı tâze-tarh-ı bahâr-ı kühen yine
Levh-i zemîne eyledi nakş-ı siyeh kalem

3. Gûyâ ki hall idüp zehebi lâceverdî cû
Evrâk-ı bûstâna çeker cedvel-i ʿAcem

4. Eyler hisâb nakd-i zerin hâzin-i hazân
Zencîr-i hurde-mevce-i cûdan döküp rakam

5. Sultân-ı sayf idince sefer celle ismuhu
İtdi bih ü enârı bihîn-top-ı zer-ʿalem

6. Zâtında togrıluk görüp itdi mü'ebbeden
Sebze bahârı nâmiye tîmâr-ı serve zam

7. Istanbulun hevâ-yı latîfi ʿale'l-husûs
Oldı bu fasl içinde safâ-bahş-ı bîş ü kem

8. Ahsente iʿtidâl-i hevâ-yı Sıtanbula
K'olmış hacâlet ile nihân gülşen-i İrem

9. Oldı fusûl-i çârda yek-reng-i Çâr-bâg
Sayf ü şitâsıdur gül-i raʿnâ-yı ʿayş ü dem

10. Pür-nahl-i sûr dâhil-i sûrında ravzalar
Sad devha hâricinde anun der-kenâr-ı yem

11. Magz-ı seri hemân seped-i gül-fürûş olur
Yâd eylese hevâsını bir şeyh-i pür-herem

12. Her tahte-i şükûfe künûz-ı defînedür
K'olmış nühüfte anda nice dürc-i beste-fem

13. Vaktinde şakk-ı arz idüp üstâd-ı nâmiye
İzhâr ider cevâhir-i medfûnı dem-be-dem

14. Tarh idüp âbnûsî siyeh pîş-tahteler
Üstâd-ı bâgbân-ı çemen-perver-i hikem

15. Saklar piyâz-ı lâleyi kat kat harîr ile
Cevfinde hem-çü laʿl ü yevâkît idüp be-hem

16. Zerrîn kadehle jâle-i terden ʿarak görür
Her tahte oldı nergise şâhâne taht-ı Cem

11

Der-Hakk-ı Şehîd ʿAlî Paşa

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Bahâr irdi yine sahn-ı çemen pür-zînet ü ferdür
Bihişt-i câvidânîden cihânun lutfı berterdür

2. Bilür çeşm-i hakîkatle temâşâ eyleyen ʿârif
Cemâl-i Hakka her berg-i çemen bir gûne mazhardur

3. Feleklerdür hum-ı fîrûze-fâm-ı sıbgatu'llâhî
Nebâtâtun anunçün her libâsı levn-i dîgerdür

4. Leb-i cû su gibi takrîr ider lutf-ı çemenzârı
Serivler hâme-der-kef nakş-perdâz-ı gül-i terdür

5. Degül üşkûfeler eşcârdan rîzân olan hâke
Letâfetle zemîn âyînedür bu ʿaks-i ahterdür

6. Letâfetle zemînün sâye-i rengîn-i ezhârı
Dimâg-ı câna mânend-i benefşe nükhet-âverdür

7. Berîşim-rişte-i gül-deste itse bâgbân mümkin
Reg-i seng öyle te'sîr-i hevâdan nerm-i hoşterdür

8. Olur gül çûb-ı huşk-i lâne-i bülbülden üşküfte
Tekâzâ-yı nemâ kim hadd-i zâtından füzûnterdür

9. Bahâristânı yazdı levh-i bâga kâtib-i kudret
Müselsel-mevc-i bârîk ile cûlar ana mıstardur

10. Zümürrüd-gûn varakla şâh-ı pîç-â-pîçde gonçe
Kafesde al minkâr ile tûtî-i suhanverdür

11. Nesîm-i nev-bahârî feth idüp gevher nisâr eyler
Tılısm-ı bâga kim çerh-i felek kufl-i müdevverdür

12. Nesîm-i çîre-dest anı sarar serv-i hırâmâna
Açıldı tâzelendi yâsemen destâr-ı dil-berdür

13. Yeşil dîbâdan incüli cibinlik berg-i şeb-nem-pûş
Derûnında ʿarûs-ı gonçe bir pâkîze duhterdür

14. Makâm-ı evc-i şâh-ı gülde taksîm-i neşât eyler
Ne nagme itse teklîf istemez bülbül muhayyerdür

15. Dem-i subhı beyâz-ı gerden-i havrâ-yı ʿilliyyîn
Cebîn-i şâhid-i feyze şebi zülf-i muʿanberdür

16. Şeb-i meh-tâbda seyr-i leb-i cû nazra-ı gülşen
Mezâk-ı hâhişe hem-çâşnî-i şîr ü şekkerdür

17. Düşince cûybâra pertev-i hurşîd-i ʿâlem-tâb
Derûn-ı şîşede ʿaynıyla nârenc-i müdevverdür

18. Mesîhâsâ şemîmi mâye-bahş-ı zindegânîdür
Bahûr-ı Meryeme her lâle bir yâkût micmerdür

19. Çemen tâ öyle cûş-â-cûş-ı emvâc-ı tarâvet kim
Temâşâda nigâh-ı ârzû gûyâ şinâverdür

20. Sefâ'indür dırahtân bâdbân açmış sefîd ü surh
Çemen sahnı donanma-yı bahâra bahr-ı ahzardur

21. Şarâb-ı jâle-i gülşenden olmaz mihrveş sîr-âb
Anunçün mâh-ı tâbân gâh ferbih gâh lâgardur

22. Bu hengâm-ı safâda nazra-senc-i gülsitân olmak
Terâzû-yı kıyâs-ı dilde cennetle ber-â-berdür

23. Ne ʿâlemdür nezâre safvet-i âyîne-i cûya
Temâsîl-i suver ʿaks-efgen-i hüsn-i mükerrerdür

24. Görince mihr ider bâm-ı felekden kendüsin pertâb
Hazîz-i hâk o denlü gark-ı nûr-ı zîb ü zîverdür

25. Hakîm-i nâmiye bî-şübhe şakkü'l-arza kâdirdür
Ki izhâr itdügi hep genc-i elmâs ü dür ü zerdür

26. Hıyâbâna döşendi bir çiçekli mahmil-i sebzî
Sabâ tertîb-sâz-ı meclis-i şâhâne-güsterdür

27. ʿAceb mi tahte-i üşkûfede olsa terabbuʿ-sâz
Ki evreng-i rebîʿe lâle şâh-ı tâc-ber-serdür

28. Bahârun vasf-ı rengîni ile her beyt-i matbûʿum
Müzeyyen şîşe şîşe lâlelerle verd-i ahmerdür

29. Dizüp üşkûfedân safha-ı sîmîn-i nikât üzre
Çemen-pîrâ-yı hâmem gül-feşân-ı bezm-i dâverdür

30. Ne dâver âsaf-ı sâhib-hıred dânâ-yı bî-hemtâ
Ki zât-ı bî-nazîri muʿtenâ-yı heft-kişverdür

31. Müşîr-i Bû ʿAlî-hikmet hıdîv-i müşterî-fıtnat
Felek-câh-ı semâhat müsteşâr-ı peyk-ahterdür

32. Hakâyık-dân-ı eşyâ fâzıl-ı nihrîr-i müstesnâ
Penâh-ı pîr ü bernâ sadr-ı zî-şân-ı hünerverdür

33. Semiyy-i Haydar-ı Kerrâr düstûr-ı velî-kirdâr
Müşârün bi'l-benân-ı rûzgâr ü cûd-güsterdür

34. Vahîd-i ʿasr dâmâd-ı şehenşâhî ʿAlî paşa
Ki her ne emr iderse emrine ʿâlem müsahhardur

35. O revnak-bahş-ı dîvân-hâne-i sadr-ı vezâret kim
Vekîl-i mutlak-ı şâh-ı cihânbân-ı muzafferdür

36. Felâtûn pîş-i idrâkinde şâgird-i sebak-hânı
Aristo-yi zamâne dergeh-i ʿadlinde çâkerdür

37. Kavânîn-i hikemde Ristatâlîs-i dakâyık-senc
Nevâmîs-i Hudâda nükte-dân-ı her suhanverdür

38. Zamîr-i pâki burc-ı âftâb-ı hikmetü'l-işrâk
Harîm-i kalbi ʿarş-ı kudsiyân-ı şemʿ-i enverdür

39. Sirişt-i nâzenîni mehbit-i envâr-ı istiʿdâd
Vücûdı ʿıtr-ı şâhî-i kerâmetle muhammerdür

40. Gubâr-ı dergehiyle mihr germ-â-germ-ünsiyyet
Meh-i nev halka-ı bâb-ı refîʿiyle ber-â-berdür

41. Benân-ı kilki hall ü ʿakda nâhun-kâr-ı âsânî
Şikâr-ı fatk ü ratka şîr-i fermânı gazanferdür

42. Havâs-ı bâtını çün pençe-i hurşîd olup zâhir
Anun kim kalbi rûşen-nûr-ı feyz ile münevverdür

43. ʿAceb mecmûʿa-ı sırr-ı Hudâdur ʿunsur-ı pâki
Mücessem ʿakl ü rüşd-i mahz bir nûr-ı musavverdür

44. Dili gencîne-i ilhâmdur vakt-i hamûşîde
Tekellümde zebânı nâvdân-ı âb-ı gevherdür

45. Cebîninde kerâmet mâh-tâbâsâ nümâyândur
Kelâmında letâfet cân-ı şîrîn gibi muzmerdür

46. Cihân memnûn-ı hüsn-i hulkı ʿâlem bende-i lutfı
Senâ-yı devletinde cümlesi mecbûr ü muztardur

47. Bu ahlâk-ı hasen bu ʿâtıfet bu ʿadl ü bu şefkat
Bu fazl ü kâbiliyyet gayra bî-şek nâ-müyesserdür

48. Reʿâyâ-perver ü zâlim-küş ü hâmî-i beytü'l-mâl
Müzîl-i nâm-ı rişvet muhyî-i dîn-i peyem-berdür

49. Vezîr-i bî-müdânîdür hudâvend-i melek-hûdur
Müdebbirdür sahîdür muttakîdür ehl-perverdür

50. Bu bir memdûh-ı ʿâlî-menkabetdür kim suhan-sâzân
Ne gûne vasfa âgâz itse andan zâtı berterdür

51. Sütûde-menkabet sadrâ hudâvend-i felek-kadrâ
Gubâr-ı âstânun âftâba zîb-i efserdür

52. Sen ol ʿâdil-vezîr-i bî-garaz sâhib-mürüvvetsin
Ki ʿahdünde ehibbâ hoş-dil ü aʿdâ muhakkardur

53. Zamânunda cihân öyle müreffeh kim garîbâna
Hacer bâlîn-i penbe hâk-i külhen pupla pisterdür

54. Bütün dünyâya itdün hilʿat-ı âsâyişi ilbâs
Cihâna feyz-i ʿâm-ı re’fet ü cûdun ser-â-serdür

55. Televvünden berîdür cümle-i evsâf-ı memdûhun
Kıyâm-ı zât-ı pâkün bî-ʿaraz hem-reng-i cevherdür

56. Küdûretden musaffâ eyleyüp rûşenger-i ʿadlün
Merâyâ-yı zemîn hem-hâl-i mir’ât-ı Sikenderdür

57. Musâfât üzredür hep dest-i şekvâlar girîbânlar
Dem-i ʿadlünde mazlûmân ile zâlim ber-â-berdür

58. N’ola sûfî-i sâfî-meşrebe taʿn itmese zühhâd
Bu demde seng ü mînâ birbiriyle âşinâlardur

59. Netîce gelmemişdür dehre sultânum gibi memdûh
Tevârîh-i selef manzûr-ı çeşm-i ʿabd-ı ahkardur

60. ʿAceb ʿahd-i muvâfıkdur ki şimdi ehl-i istiʿdâd
Ne hasm-ı tâliʿ ü ne düşmen-i çerh-i sitemgerdür

61. Mukaddem zîver-i dîvânçe-i nisyân idi eşʿâr
Henûz ârâyiş-i mecmûʿa-ı zîbâ-yı serverdür

62. Metâʿ-ı nazm ü inşâ nakş-ı tamga-yı kabûlünle
Müzer-keş-atlas-ı gerdûn ile hem-kadr ü hem-serdür

63. Bi-hamdi'llâh dükân-ı çâr-sûy-ı iʿtibârunda
Derârî-i suhan sencîde-i mîzân-ı gevherdür

64. Pey-ender-pey zuhûr-ı ragbetünle şâʿirân hoş-hâl
Hemîşe iltifâtunla suhan-sencân muvakkardur

65. O şâʿir kim suhan-sâz olmaya vasf-ı şerîfünde
Eger şîr olsa da kuvvetde tabʿı kendüsi hardur

66. Yâhud ol söz ki silk-i medhüne nazm itmeye gevher
Dür-i yektâ da olsa kadri çün har-mühre kemterdür

67. Hele vasfunda bu ʿabd-ı senâ-hânun gibi olmaz
Lebîb-i nükte-pîrâ şâʿir-i pâkîze-gevherdür

68. Güher-pâş-ı girîbân-ı hüner Vassâf-ı nâzük-tabʿ
Gazel-perdâz-ı maʿnâ münşî-i mazmûn-perverdür

69. Zebân-ı Tâzîde Hassân-ı şîrîn-lehce-i îhâm
Kasîde-gûylukda haylî üstâd-ı hünerverdür

70. Devâtında midâdı hâl-i rûy-ı şâhid-i ilhâm
Benânında kalem sûretger-i sad-gûne peykerdür

71. Sevâd-ı şiʿri şaʿr-ı perçem-i hûbân-ı maʿnâdur
Mezâmîn-i muʿakkad anda pîçîde girihlerdür

72. Zebânı tercemân-ı sırr-ı gaybü'l-gayb-ı endîşe
Zamîri kâsırâtü't-tarf-ı bâg-ı huld-manzardur

73. Egerçi tabʿı her vâdîde rükbân-ı belâgatdur
Tegazzülde velîkin cilve-sâz-ı tarz-ı âherdür

74. Nigâhum rişte-i gül-deste-i ruhsâr-ı dil-berdür
Saf-ı müjgânlarum hod şâne-i zülf-i muʿanberdür

75. Hayâl-i lezzet-i gül-bûse-i laʿliyle cânânun
Sanavber-şekl olan dil gûyiyâ bir kelle şekkerdür

76. İdüp çâk-i girîbân sîne-i pür-dâgı gösterdüm
O şâh-ı mülk-i hüsne şehr-i dilden ʿarz-ı mahzardur

77. Ne hoşdur mest-i şekker-hâb iken bâdâm-ı çeşm-i yâr
Cebîn pür-mevc-i çîn-i ʿişve çün pâlûde-i terdür

78. Yeter Sâmî uzatma zülf-i meh-rûyân gibi nazmı
Ki zîrâ kâfiye hâl-i dehân-ı teng-i dil-berdür

79. Hulûs-ı kalb ile eyle duʿâ şimden girü çünkim
Kasîde âhir oldukda duʿâ emr-i mukarrerdür

80. Yenâbîʿ-i şuʿûnât-ı tecelliyyât-ı Bârîden
Ki reşh-i şeb-nem-i lutfıyla ʿâlem tâze vü terdür

81. Hemîşe gülşen-i ikbâli pür-neşv ü nemâ olsun
Sehâb-ı nev-bahârî bâga tâ kim feyz-güsterdür

82. Bahâr-ı devlet ü ʿömri hazândan ola âsûde
Ki bûy-ı verd-i lutfıyla dimâg-ı cân muʿattardur

12

Kasîde Berây-ı ʿAlî Paşa-yı Şehîd

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Kasem be-nâm-ı Hudâ-yı müfettihü'l-ebvâb
Be-nûr-ı nâsiye-pîrâ-yı mefharü'l-eshâb

2. Be-dest-i şîr-i Hudâ kâliʿ-i der-i Hayber
Be-hâk-i şâh-reh-i Bû Türâb-ı ʿarş-cenâb

3. Be-fevc fevc-i cüyûş-ı semâ-der-i daʿavât
Be-mevc mevc-i hurûş-ı icâbet-i vehhâb

4. Be-zırh-pûşî-i Zâl-i sipihr-i pür-ahter
Be-tîg-bâzî-i mâh-ı nev ü be-tîr-i şihâb

5. Be-heft-çâder-i şeş-hâne-i çehâr-sütûn
Be-zer-nişân-ʿalem-i âftâb-ı ʿâlem-tâb

6. Be-lemʿa-pâşî-i nûr-ı teveccühât-ı kulûb
Be-rûşenâyî-i âsâr-ı himmet-i aktâb

7. Be-âh-ı nîm-şeb-i sâlikân-ı râh-ı Hudâ
Be-incizâb-ı dil-i ʿâşıkân-ı derd-me'âb

8. Be-zâhidân-ı mürâyî-i jeng-beste-derûn
Be-ʿârifân-ı merâyâ-kulûb-ı safvet-yâb

9. Be-sükkerîn-semerât-ı duʿâ-yı ehl-i hulûs
K'ider dimâg-ı sürûşânı lezzeti sîr-âb

10. Be-şevk-ı tıfl-ı dil-i sâdık-ı seher-hîzân
Be-mevc-i şîr-i tebâşîr-i subh-ı feyz-nisâb

11. Be-pûşiş-i hilaʿ-ı ten-bürehnegân-ı niyâz
Be-perniyân-ı sefîd-i müşaʿşaʿ-ı meh-tâb

12. Be-cüz'-i ferd-i kabûl-i tecezzî-i mevhûm
Be-hall-i ʿukde-i cezr-i asamm-i fenn-i hisâb

13. Be-inhinâ-yı kad-i çeng ü râstîn negamât
Be-sîne-kûbî-i tanbûr ü nâlehâ-yı rebâb

14. Be-ihtilâf-ı tıbâʿ-ı ʿadû-yı bed-menişân
Be-ittihâd-ı tamâm-ı meşârib-i ahbâb

15. Be-hûb ü zişt-i ʿukûs-ı mecâlî-i evhâm
Be-nakş-ı bü'l-ʿaceb-i mâ-verâ-yı perde-i hâb

16. Be-feyz-i neşve ki dil mest-i ser-girânı idi
Meşâm-ı câna dahı gelmemişdi bûy-ı şarâb

17. Be-Şâh-nâme-i Firdevsî-i suhan-perdâz
Be-Heft-hân-ı Tehemten-talîʿa-ı ahzâb

18. Be-hâme-i kasem-ârâ-yı müstakîmü'l-kavl
K'ider telâtum-i sıdkı binâ-yı hubsı harâb

19. Be-hakk-ı şâh-ı nübüvvet be-çâr-yâr-ı güzîn
Budur hulâsa-ı ahlâf-ı sâdıkü'l-îcâb

20. Ne geldi ʿâleme böyle şehenşeh-i gâzî
Ne sadrı gibi vezîr-i dilîr-i nusret-yâb

21. Yegâne-sadr-ı muʿazzam hıdîv-i deryâ-dil
Ki bahr-ı himmetine nüh felek kemîne habâb

22. Nigâhbân-ı gumûz-ı ʿavâkıb-ı her kâr
Ki elde hâmesidür dûr-bîn-i râh-ı savâb

23. Dakîka-dân-ı hıredmend-i mû-şikâf-ı hüner
Karîn-i fehm-i mezâyâ-yı hikmet ü âdâb

24. Maʿânî-i kelimâtı ʿarâ'is-i tahkîk
Zarâ'ir-i fıkarâtı kevâʿib-i etrâb

25. Hizebr-pîşe-i heycâ' dilîr-i maʿreke-gîr
Semiyy-i sıhr-ı şehenşâh-ı tâhirü'l-ensâb

26. Güzîde-i vüzerâ hazret-i ʿAlî paşa
Ki zâtıdur yem-i hestîde gevher-i nâ-yâb

27. Şücâʿ-ı pür-dil-i sâhib-himem ki yanında
Cebîn-be-hâk-i hevân oldı Rüstem ü Sührâb

28. Gehî hilâl ü gehî bedr idüp felek kameri
Netîce idemedi esb-i devletine rikâb

29. Makâm-ı sadr-ı hükûmetde kûh-ı hilm ü vakâr
Dem-i muhârebede nerre-şîr-i berk-şitâb

30. ʿAdû şikence-hor-ı çengel-i hezîmet olup
O şâh-bâza şikâr oldılar misâl-i gurâb

31. ʿİnâyet-i ezelî bahr ü berden itdi zuhûr
Hurûş-ı seyl-i vegâ hasmı itdi hâne-harâb

32. Su'âle yer mi kor aʿdâ-yı herze-güftâra
Ki tîg-ı hâmesidür elde hem-zebân-ı cevâb

33. Bütünce tuʿme-i şemşîr-i intikâm oldı
Rü'ûs-ı düşmen olup sîh-i nîzelerde kebâb

34. Ser-i ʿadûyı iderlerdi gûy-ı bâzîçe
Guzâta hûn-ı şahâdet virüp neşât-ı şarâb

35. Zihî ʿatiyye-i gaybiyye-i ilâhiyye
Ki mü'minîne zuhûr itdi bî-şümâr ü hisâb

36. Ne lutfdur bu ki yek-çend rûz müddetde
İde bu fethi müyesser müfettihü'l-ebvâb

37. Budur bu ʿâdet-i dîrîne-i Hudâ-yı kadîm
Felek bir emr-i ʿasîri iderse ger ısʿâb

38. Cihânda bir girih-i nâ-güşûde zâhir ola
Ki halli ide benân-ı ʿukûli bî-fer ü tâb

39. Yâhud tezâhum ide muʿdilât-ı devlet ü dîn
Ki Bû ʿAlîler ola çâk çâk-i istisʿâb

40. O dem ʿinâyet idüp bir vücûd-ı pâk-güher
Bulur nizâmını ʿâlem be-vefk-ı fikr-i savâb

41. İder havâle o müşkil-güşâ-yı dânâya
Olur hep ʿukde-i pîçîdeler güşâyiş-yâb

42. Henûz o vakt-i safâ-cûş-ı emn ü râhatdur
Ki gerdiş itmede ʿadl üzre bu kühen dûlâb

43. Ne dem durur bu dem-i intizâm ü âsâyiş
Ki âhuvân ile şîr oldı ser-be-bâliş-i hâb

44. Ser-â-ser eyledi âfâka ʿadl ü dâd eser
Ki çînedân-ı hamâm oldı pençe-i ʿukâb

45. Vezîr-i bahr-dilâ âsaf-ı güher-pâşâ
Eyâ eden kef-i cûdı cihâna bezl-i nisâb

46. Sen ol yegâne-i ʿasr ü ferîd-i devrânsın
Yapıldı re'y-i rezînünle bu cihân-ı harâb

47. Yekûn-ı cümle-i erkâm-ı kâ'inât itmiş
İden vücûdunı ser-defter-i ulü'l-elbâb

48. Eyâ vezîr-i mükerrem hudâygân-ı zamân
Kapundur ʿâlemiyâna penâhgâh ü me'âb

49. Mübârek ola dile mansıb-ı ʿubûdiyyet
Ki halka-ı der-i cûdundur ana tavk-ı rikâb

50. Bu devletün nice şükrin edâya kâdir olam
Ki âstânun ola bana gûşe-i mihrâb

51. Kifâyet eylemez evsâfun itmege tahrîr
Midâd olursa yem ü hokka çerh-i heft-kıbâb

52. Budur kasîde-tırâzâna resm-i dîrîne
Olur kalem dem-i tahrîr ser-be-pîş-i hicâb

53. Bilür kusûrını vasf-ı bülend-i zâtunda
Suhan selîs ü müfîd ola lîk bî-itnâb

54. Hulûs-ı tâm ile Sâmî duʿâya eyle şürûʿ
Ki irdi feyz-i zamân-ı icâbet-i vehhâb

55. Neberdgâh-ı cihânda hemîşe nusret ile
Semend-i bahtun ide cilve-i iyâb ü zehâb

56. Bunun gibi nice feth ü zafer müyesser ide
ʿAzîmetünle cenâb-ı müfettihü'l-ebvâb

57. Hudâ cenâbunı ikbâl ile muʿammer idüp
Hasûd-ı devletünün hânmânın ide harâb

13

Kasîde-i Tebrîk-i ʿÎd-i Ramazân
Der-Medh-i Şehîd ʿAlî Paşa

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Yine ʿîd-i Ramazân oldı şeref-bahş-ı cihân
İtdi îmâ-yı bisâta meh-i nev refʿ-i benân

2. Lemʿa-pâş itdi girîbân-ı sabâh-ı ʿîdi
Tügme-i necmi çözüp pençe-i mihr-i rahşân

3. Yûsufistâna dönüp ʿîdgeh-i Istanbul
Dil-berân oldılar ârâyiş-i keff-i mîzân

4. Gerdiş-i çerh ile geh evc ü gehî oldı hazîz
Mâhveş pelle-i dûlâbda hurşîd-ruhân

5. Bî-karâr oldı salıncak gibi kalb-i ʿuşşâk
ʿÎdgehde salınup seyre çıkınca hûbân

6. Meh gibi hâle-nişîn oldı salıncakda o şûh
Rîsmânı çü şihâb itdi ruhı pür-lemeʿân

7. Müstehillîne işâret ider ebrû-yı hilâl
Gâh gül-bûs-ı leb ü gâh der-âgûş-ı miyân

8. Şîr-i feyz elbet ider câmını leb-rîz-i safâ
Meh-i nev gam yimesün olsa da ham-geşte-miyân

9. Vaʿde-i bûseye nûn-ı neʿam oldı şimdi
Şekl-i lâ olmuş iken gurre-i şehr-i Ramazân

10. Bî-hirâs-ı peder ü mâder idüp geşt ü hırâm
Oldı âzâd ü murahhas yine her serv-i çemân

11. Oldı ebrû-yı bütân ile perâkende hilâl
Sîne-ber-sîne vü âgûş-der-âgûş kırân

12. Rûze itmişdi şeb-i ʿayşı mukaddem tesvîd
Seher-i ʿîd anı kim çekdi beyâza el-ân

13. Zîver-i hânçe-i subh oldı ʿadîm olmış iken
Rûzede pâre-i nân hem-çü hilâl-i Ramazân

14. İmtinâna dili bitdi felegün gurre degül
ʿÎdi itdükde telâfî-i hilâl-i Ramazân

15. ʿAnber-i feyz-i terâvih ü sıyâm eyledi ʿûd
Bûy-ı ʿûd eyleye tervîh-i meşâm-ı dil ü cân

16. Rûzeye irmedi ölçüp döküp ʿayşa desti
Buldı kulpın göricek mâh-ı sebûnun rindân

17. Âferîn mâh-ı nev-i ʿîde tehî-kâse iken
Ser-be-ser ʿâleme bast eyledi hân-ı elvân

18. Işık olmış idi ol meh Ramazân babaya
Elde keckûl-i şikesteyle tehî bir enbân

19. Ne kerâmet Hâcı Bayrama olup şimdi mürîd
Döşedi ʿâleme başdan başa hân-ı elvân

20. Merhabâ cilve-i âmîziş-i ünsiyyet kim
Dest-ber-dest olup ahbâb ile bîgâne-revân

21. Mâh-ı nev sanma gemin gevmededür tevsen-i ʿîd
Giceyi gündüze katmış gelür ol çüst-ʿinân

22. Lutf-ı Hak itdi bu hengâm-ı sürûr-efzâda
Gamı zânû-zede-i saff-ı niʿâl-i nisyân

23. Seheri hande-kun-ı çihre-i evgâr-ı sıyâm
Pençe-i mihr ile münhal girih-i mühr-i dehân

24. Olup âhir meh-i nev kufl-güşâ-yı ümmîd
Sabr miftâh-ı ferec oldugını itdi ʿıyân

25. Rûzedârâna meh-i ʿîd açup âgûşın
İder ikrâm ile iclâs-ı serîr-i gufrân

26. Bu dem-i zevk ü safâda görinen sanma hilâl
Çeng-der-dest olup mutrib-i gerdûn raksân

27. Tuhaf-ı şevk ile mâlî gelicek fülk-i hilâl
Şehr-i ʿîd içre neşât oldı metâʿ-ı erzân

28. Bu dem-i behcet-eser gıbta-dih-i cennetdür
K'oldı ârâste yek-reng cevân ü pîrân

29. ʿAcebâ mâh-ı nev-i ʿîd midür yohsa felek
İsm-i memdûhun ider ʿaynını sadrında beyân

30. Âsmândan ham ider kaddi hilâl-i şevvâl
Dâmen-i âsafı bûs itmege tebrîk-kunân

31. Öyle memdûh-ı mükerrem ki derinde meh-i nev
Halka olurdı eger olmasa işkeste-miyân

32. Tâk-ı câhında gümiş topveş âvîze idi
Gelmese mâh-ı gül-efzâra ufûl-i noksân

33. Böyle memdûh-ı cihân âsaf-ı ʿâlî-şânun
ʿAlemiyle nice hem-ser ola mâh-ı tâbân

34. Nice âsaf ki döner nokta-ı pergâr gibi
Kevkeb-i tâliʿinün üstine çerh-i gerdân

35. Nice âsaf kim olup leb-be-leb-i şâhid-i feyz
Her kim olursa dehen-sûde-i bûs-ı dâmân

36. Nice âsaf yaraşur olsa eger gerd-i rehi
Zîb-i dîhîm-i zer-endûde-i mihr-i rahşân

37. Halka-ı dergehini gûş-ı meh-i garrâya
İtse mengûş felek hem-çü kalender şâyân

38. Mihr zann eyleme gül-mîh-i der-i ikbâlin
Pâlheng eyledi abdâl-ı sipihr-i gerdân

39. O bihîn-dâver-i pâkîze-güher kim oldı
Taʿbiye gevher-i zâtında kemâl-i insân

40. Sebak-âmûz-ı debistân-ı kemâlâtı ʿukûl
Tabʿ-ı derrâkine ervâh-ı mücerred hayrân

41. Dem-be-dem tîgi virür hasma cevâb-ı kâtıʿ
Muʿdilâta kalemi ʿukde-güşâyende benân

42. Vasf-ı rengînini bu vech ile meşşâta-ı kilk
İder ârâyiş-i rabbât-ı hicâl-i ʿunvân

43. Sâhib-i ʿizz ü haşem hâmî-i esnâf-ı ümem
Mâhî-i zulm ü nedem müstened-i hurd ü kelân

44. Sıhr-ı mahbûb-ı Hudâ ile semiyy ü hem-nâm
ʿİlm ü takvâda dahı vâris-i şâh-ı merdân

45. Kâbiliyyetle şeh-i dehre vekîl-i mutlak
Fart-ı haysiyyet ile sadr-ı sudûr-ı devrân

46. Zîver-i mesned-i ikbâl ʿAlî paşa kim
Oldı dâmâd-ı şehenşâh-ı ekâlîm-sitân

47. Fikr-i bârîkine kıl konduramaz bir kimse
Diye meddâhı meger mûy-şikâf-ı devrân

48. Fârisân-ı hünere darb-ı meseldür ʿilmi
Bahsde virmez Ebu'l-Fazl da olsa meydân

49. Hâriku'l-ʿâdedür evzâʿ-ı hikem-perdâzı
İder üslûb-ı hakîm üzre cihâna fermân

50. Hâsılı ʿaklı-ı mücerredle bu tedbîr olmaz
İtmese temşiyet ilhâm-ı Hudâ-yı mennân

51. Bellüdür müntahab-ı nüsha-ı takdîr idügi
Nazar-ı ʿibret ile rü'yete olsa imʿân

52. Gelmedi böyle ʿÖmer-ʿadl ü ʿAlî-hulk âsaf
Olalı nâmver-i saltanat âl-i ʿOsmân

53. Felegün pîş-i girîbân-ı kabâ-yı subhı
Olsa şâyeste beyâz üstine zeyl-i haftân

54. Maʿn ü Hâtem der-i cûdında cebîn-sây-ı niyâz
Sâ'il-i râh-güzâr-ı keremi Bermekiyân

55. Cümle efʿâl-i pesendîdesi makbûl-i Hudâ
Harekâtı heme ber-vefk-ı hadîs ü Kur'ân

56. Eyleyüp tefrikadan ʿadli berî ezdâdı
Buldı ʿahdinde cihân tâ o kadar emn ü amân

57. Seng mînâ ile âb âteş ile şemʿ ile bâd
İtdiler ʿakd-ı uhuvvet çü gazâl ü şîrân

58. Terbiyet bulsa nesîm-i nefes-i feyzinden
Berg-i eşcârı perîşân idemez bâd-ı hazân

59. Baʿd ez-în çâr-sûy-ı dehrde insâfı ile
Sûd maʿnâsına müstaʿmel olur lafz-ı ziyân

60. N'ola bâr-âver-i feyz olsa kalem vasfında
İtmede bâg-ı hayâli yem-i lutfı reyyân

61. Şerbet-i bâdiye-i mahbere-i ihsânı
Sîr ider bâdiye-gerd-i emel olsa reyyân

62. Kef-i dür-pâşına taklîd idemez çatlasa da
Taşdan taşa urup başını mevc-i ʿummân

63. Hükmi tâ öyle nefâz üzre mü'essirdür kim
İtmedin safha-ı fermâna dahı nokta nişân

64. Ciger-i hasmı deler renciş-i peykân-ı hirâs
Hâme engüşti ile oldugı dem tîr ü kemân

65. Hod-be-hod terk-i vatan itse dahı menfîdür
Lâm-elif şekli olup dest-i ʿadûsında ʿinân

66. Bir kemîn ʿabdi dem-i korneş-i teslîminde
Ham-şude kaddin ider tâk-ı sipihre ʿunvân

67. Yapdı üstâd-ı mühendis-meniş-i tedbîri
Mütezelzil iken aktâʿ-ı ekâlîm-i cihân

68. Pek yakın idi k'ola rahne-pezîr-i âzâr
Rubʿ-ı meskûn ile bu şeş-cihet-i çâr-erkân

69. Oldı çün vefk-ı murabbaʿ mütesâvî-adlâʿ
Hâne-i kutb olıcak zâtına sadr-ı dîvân

70. Var ise şibhi yine âyinede ʿaksidür
Yokdur ol gevher-i yektâya nazîr ü akrân

71. Eb ü ceddiyle mükennâ olan erbâb-ı ʿulûm
Dergehinde bulamaz mertebe-i ebced-hân

72. Cümle-i halkun efendisi velî-niʿmetisi[n]
ʿÂleme eyledün inʿâmunı bî-hadd ü kerân

73. Bâ-husûs itdigün ihsân şuʿarâ-yı ʿasra
Lutf-ı eslâfı unutdurdı be-hakk-ı Yezdân

74. Nîl-i aksâ-yı merâm ile be-vefk-ı dil-hâh
Felegi kendüye râm eyledi sana kul olan

75. Görmişüz cümle tevârîhi kim itmiş bakalum
Böyle tatyîb-i kulûb ile cihâna ihsân

76. Bin kasîdeyle senün midhatün itse bi'llâh
Kâdir olmaz keremün şükrini îfâya zebân

77. Bîm-i tasdîʿ ile gayrı iderüz hatm-i kelâm
Yohsa mümkin midür evsâfuna hadd ü pâyân

78. Şevk-ı evsâfı bagal-gîr-i mümâşât olıcak
Bir ayag üzre turup Hindû-yı kilk-i dü-zebân

79. Bir lisân ile kasîde diyerek yeri ile
Eyledi bu gazel-i bî-bedeli tarh ü beyân

80. Nice tîz olmaya şemşîr-i nigâh-ı cânân
Dil-i sengîni ki her dem biledür hem-çü fesân

81. Câme-i sebz ile çeşmümde hayâl-i kaddi
Benzer ol serve leb-i cûyda dâmen-be-miyân

82. Kavs-i ebrû vü hadeng-i müje-i yârı görüp
Meh-i nev oldı dehen-bâz-ı tahayyür çü kemân

83. Gûyiyâ nısfı budur nısfı o bir elmanun
Zenah-ı yârum ile gabgab-ı mâh-ı Kenʿân

84. Penç beyt ile bu rengîn gazelüm ey Sâmî
Bahr-ı maʿnâda olur pençe-i şâh-ı mercân

85. ʿAkl-ı kül-mertebe sadrâ müteʿâlî-kadrâ
Ey olan bâʿis-i âsûdegî-i kevn ü mekân

86. Ser-be-ser oldı cihân bende-i cûd ü keremün
Siyyemâ mazhar-ı lutfun olan ehl-i ʿirfân

87. Sensin ol nâzım-ı silkü'd-dürer-i devlet kim
Buldı zâtunla şeref nazm-ı umûr-ı ekvân

88. Sendedür gevher-i hâsiyyet-i ʿaklı-ı evvel
Sana maʿlûmdur esrâr-ı kemâlât-ı nihân

89. Ehl-i tahkîk ü nazar bilmedi sırr-ı kaderi
Sana vâ-beste-i yek-lahza-ı çeşm-i izʿân

90. Dest-i tedbîrüne her ʿukde-i saht ü düşvâr
Tügme-i ceyb-i kabâ çözmesi denlü âsân

91. Pençe-der-pençe-i hurşîd-i icâbet idelüm
Refʿ idüp dest-i duʿâyı taraf-ı ʿarşa hemân

92. Tâ ki her sâl idüp seyr-i burûc ü menzil
Birbirin ide teʿâkub meh-i ʿîd ü ramazân

93. Tûl-i ʿömr ile Hudâ her günini ʿîd itsün
Dâʾim evkâtin ide zevk ü safâda güzerân

94. Şemʿ-i ikbâline pervâne olup bendelerün
Bâg-ı ʿâlemde çerâgân idesin nice zamân

95. Bîm-i ʿadlünle felek kimseye gadr eyleyemez
Bagludur gerdenine silsile-i kâh-keşân

14
Der-Midhat-ı Şehîd ʿAlî Paşa

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Ey vücûdun sebeb-i rifʿat-ı şân-ı devlet
Âstân-ı keremün kehf-i amân-ı devlet

2. Müftehir hidmet-i dergâhun ile câh ü celâl
Mürtefiʿ nisbet-i zâtunla mekân-ı devlet

3. Perveriş-yâfte-i pençe-i hurşîd-i kemâl
Bihterîn-gevher-i gencîne-i kân-ı devlet

4. Dökmege âb-ı ruhın dâmenüne teşne fuhûl
Hem mükedder yem-i bî-kaʿr ü kerân-ı devlet

5. Reşha-ı âb-ı hayât-ı kalem-i lutfundur
Ten-i fersûde-i kâm-ı dile cân-ı devlet

6. Cûşiş-âmûz-ı muhît-i ʿazametdür câhun
Ey kefi menbaʿ-ı sad-lücce-feşân-ı devlet

7. Teşne-i deşt-i temennâya devâtundan olur
Mevc-der-mevc hurûş âb-ı revân-ı devlet

8. Hâtem-i şâhid-i ikbâlüne el-hak yaraşur
Nakş-ı nîkû-eser-i nâm ü nişân-ı devlet

9. Felke-i râyet-i zer-şemse-i eyvânundur
Neyyireyn-i felek-efrûz-ı cihân-ı devlet

10. Kâf-ı ikbâlde ʿankâ-yı şükûhunla hümâ
Olamaz hem-ser-i bâl-i tayerân-ı devlet

11. Cûd-ı isbât-ı vücûd itdi vücûdunla senün
Şâhidümdür buna kilk-i dü-zebân-ı devlet

12. Pençe-i mihr gibi sâʿid-i bahtun ter ider
Olsa da kavs-i kuzah denlü kemân-ı devlet

13. Zabta kim kâdir idi esb-i harûn-ı felegi
Olmasa kabza-ı destünde ʿinân-ı devlet

14. Kerem ü cûd ile reşk-âver-i fazl-i Hâtem
ʿAkl ü tedbîr ile Risto-yi zamân-ı devlet

15. Göricek rütbe-i haysiyyet-i istiʿdâdun
Hasr idüp didi Felâtûn-nişân-ı devlet

16. Görmese bilmez idi kimse sevâd-ı kalemün
Ne imiş nüsha-ı pâkîze-beyân-ı devlet

17. Kim bilürdi kerem oldugını nâmun birle
İtmesen hall-i muʿammâ-yı benân-ı devlet

18. Sebkat itdi küremâ-yı selefi dirsem olur
Vech-i rüchâna makar Bermekiyân-ı devlet

19. Sana mahsûsdur âyîn-i semâhat bi’llâh
Yokdur eslâfda bu tâb ü tüvân-ı devlet

20. Gelse ʿahdünde Aristo vü Nizâm ü Âsaf
Hep olurlardı sana menkabe-hân-ı devlet

21. Hâsılı gelmedi zâtun gibi bu mesnede hîç
Sadr-ı sâhib-hıred ü nâdire-dân-ı devlet

22. Eyleyüp ʿâleme naʿmâ-yı ʿatâyı yagmâ
Ey velî-niʿmet-i ser-halka-ı hân-ı devlet

23. Besledi halkı ʿakîdeyle zer-i ihsânun
Oldı pür şekker-i şükrünle dehân-ı devlet

24. Var iken zât-ı şerîfün gibi düstûr-ı güzîn
Yâda gelsün mi fülân ibni fülân-ı devlet

25. Gelmedi sencileyin dehre vezîr-i aʿzam
Görmedi mislüni çeşm-i nigerân-ı devlet

26. Tumturak-ı haşem ü ʿadlüni görse kul olur
Sana İskender ile Nûşirevân-ı devlet

27. Gayrı evsâfa ne hâcet bu şeref kâfîdür
Hazret-i pâdşeh-i kevn ü mekân-ı devlet

28. Seni dâmâd idinüp itdi vekîl-i mutlak
Eyleyüp zâtunı mümtâz-ı cihân-ı devlet

29. Sadr-ı rûşen-güherâ âsaf-ı ʿâlî-kadrâ
Ey ki nakş-ı kademi tâc-ı serân-ı devlet

30. Dâne-çînân-ı simât-ı kerem ü cûdundur
Sîr-çeşm oldı bütün hurd ü kelân-ı devlet

31. Bâ-husûs ehl-i dil ü tabʿa idüp bezl-i tamâm
Oldılar gıbta-dih-i devletiyân-ı devlet

32. Her biri rütbe-i hâlinde suhan-sâzânûn
Hak budur k'oldı ser-efrâz-ı cihân-ı devlet

33. Kâle-i zer-keş-i eşʿârı iden pây-endâz
Buldı tamga-yı kabûlünle nişân-ı devlet

34. Bâreka’llâh zihî germî-i bâzâr-ı kerem
Fart-ı sûd eylemede mahv-ı ziyân-ı devlet

35. Hâsılı fikr-i medîhünle duʿâ-gûyundur
Sana her şâʿir-i muʿciz-suhanân-ı devlet

36. Her nefes zikr-i cemîlünle olup sübha-şümâr
ʿÂlem olmakda sana menkabe-hân-ı devlet

15
Kasîde-i İʿtizâriyye-i Hod

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Cûd ü himmet ana dirler ki be-cây-ı taʿzîr
ʿAfv ile bende-i güstâha ide lutf-ı kesîr

2. Sâfdur tabʿ-ı kerem âyîneden kim olmaz
ʿAks-i rûy-ı siyeh-i mücrim ile jeng-pezîr

3. Ehl-i rifʿatdür iden cezb-i kulûb-ı zuʿafâ
Zerre-perverlik olur kâʿide-i mihr-i münîr

4. Bir vücûdun ki siriştinde ola nûr-ı hilm
Zulmet-i gayz ü gazab itmez anı tîre-zamîr

5. İder aʿzâr-ı güneh-kârı kabûl ehl-i kerem
Cûş-ı âmîziş-i enhârı yem itmez tenfîr

6. Meşreb-i pâk-i hatâ-pûşa tagayyür gelmez
Hâr ü has bahr-ı derûn-sâfı ider mi tekdîr

7. Maslahat-bîn-i niyâz-âver olan zâtun ider
Kâr-ı düşvârını Allâhu teʿâlâ teysîr

8. ʿUkde-i hâtıra-ı bî-kesi hall eyleyene
Hod-be-hod münhal olur her girih-i emr-i ʿasîr

9. Kezm-i gayz eyleyenün vasf-ı pesendîdesini
İtdi furkân-ı kerîminde beyân Rabb-i kadîr

10. ʿAfvdur şîme-i müstahsene-i ehlu'llâh
ʿAfvdur sünnet-i peygam-ber-i miʿrâc-serîr

11. Hüsn-i hulk âdeme ser-mâye-i âsâyiş olur
Dâ'imâ mîh-i benânında döner çerh-i esîr

12. Dest-i ikbâli olur mâye-i gencîne-i kâm
Bir yıkılmış dili her kim ki iderse taʿmîr

13. İttisâf eylese ahlâk-ı hamîdeyle kişi
İder efʿâline bî-şübhe tevâfuk takdîr

14. Seng galtîde olur âb-ı mülâyimle k'ider
Kâr-ı sahta galebe nermî-i rûy-ı tedbîr

15. İki ʿâlemde gül-i devleti yek-reng olur
Halkı kim itmez ise hâr-ı sitemle dil-gîr

16. Bed-nihâd itse de sad sâle ʿibâdet olamaz
Bir nefes vazʿ-ı hulûsâne-i hoş-hûya nazîr

17. Eyleyen hâk-nişînâna tevâzuʿla nigâh
Mihrveş mesned-i vâlâsı olur evc-i münîr

18. Her sebük-magz idemez zâ'ika-ı taklîdin
Lezzet-i fıtrat-ı marziyye ile vâye-pezîr

19. Dâd-ı Hakdur hele şîrînî-i hüsn-i ahlâk
Leb-i ihlâs ulü'l-elbâba olur şekker ü şîr

20. Şimdi bu vazʿ ile ber-tıbk-ı beyân-ı pîşîn
Muttasıf tabʿ-ı silâhdâr-ı şeh-i ʿâlem-gîr

21. Nice şeh mazhar-ı ilhâm-ı hudâvend-i ezel
Nice şeh ʿâkil ü dâd-âver ü Dârâ-tedbîr

22. Bâreka'llâh zihî pâdşeh-i heft iklîm
Ki sezâ dergehine heft kıral olsa esîr

23. Bihterîn-gevher-i silk-i neseb-i ʿOsmânî
Mâlik-i mülk-i cihân sâhib-i dîhîm ü serîr

24. Veraʿ ü zühd ile evreng-i hilâfetde ʿalem
Fıtnat ü ʿadl ü kiyâset ile ʿâlemde şehîr

25. Nüh felek kulzüm-i cûdında habâb-ı kemter
Ki o şâhenşeh-i ʿadl-âver-i bî-misl ü nazîr

26. Hâne-i hâssadan fehm idüp istiʿdâdın
İtdi bir Edhem-i dânâyı silahdâr ü müşîr

27. Eyledi tîg-ı mülûkâne-i cevherdârı
Dûş-ı ikbâline âvîhte sultân-ı dilîr

28. Ten-i iclâline her vech ile çespânterdür
Zînet-i hilʿat-ı zer-beft ü murassaʿ-şemşîr

29. Meclis-i ʿâliye-i saltanata mahrem-i hâs
Gûşdâr-ı kelimât-ı şeh-i şîrîn-takrîr

30. Farkına üsküf-i zer-kâr-ı saʿâdet lâyık
Kâmet-i câhına şâyeste libâs-ı takdîr

31. Hidmet-i hırka-ı mahbûb-ı Hudâda nice dem
İtdi bâzû-yı ʿubûdiyyeti çünkim teşmîr

32. Yaʿlema'llâhu te'âlâ iderüm bî-şübhe
Hilʿat-ı devlet-i dâreyn ile anı tebşîr

33. Pertev-i rüşd ü sedâd âyîne-i tabʿından
İtmede rûşenî-i cevher-i ʿaklın tenvîr

34. ʿUnsur-ı pâki füyûzât-ı kemâlât ile pür
Tıyneti mâye-i envâʿ-ı sadâkatle fatîr

35. Dil-nevâz ü şefakat-senc-i kerîm oldugına
Şâhid-i ʿadl yeter tecribe-i ʿabd-ı fakîr

36. Yalunuz bahşiş-i nakdîne degüldür ihsân
Lutfdan ʿadd olunur ʿafv ile hüsn-i taʿbîr

16

Bahâriyye-i Mülhem-i Gayb Berây-ı İbrâhîm Paşa

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Mey gibi virdi safâ reşha-ı bârân-ı bahâr
Çıkdılar hande-kunân rûy-ı zemîne ezhâr

2. Cûylar halka-ı hâtem olup etrâfında
Görinür fass-ı zümürrüd gibi şekl-i kuhsâr

3. Tutuk-ı surhı ʿarûs-ı gül idince ser-pûş
Sîm telden ana âvîzeler eyler emtâr

4. Al saya çukadan hâke döşer ferş-i latîf
Pertev-i sâye-i rengîn ile verd-i gülzâr

5. Tıfl-ı gül-gonçenün agzında degüldür şeb-nem
Bâng-i nâ-geh-res-i bülbülden olur âbiledâr

6. Sîmden mükhüledür gonçe-i zanbak gûyâ
Dîde-i nergise ʿarz itmede mîl-i zer-kâr

7. Gül degül bülbül idüp vird-i sehergâhı tamâm
Mushafın eyledi âvîze-i mîh-i ser-i hâr

8. Jâleden oldı çü mecmûʿa-ı gül âb-zede
Kurıdur safhaların açmış anun bâd-ı bahâr

9. Gonçedür hokka-ı elmâs-terâş-ı laʿli
Nefehâta çeker andan kalem-i sunʿ kenâr

10. Ser-fürû-bürde benefşe bir ayag üzre turup
Âteşîn-berg-i güle secde ider Hindûvâr

11. Mazhar-ı nûr-ı tecellî varak-ı sebzidür
Gûyiyâ nahl-i gül oldı şecer-i ahzar-ı nâr

12. Ser-nigûn bîd egilüp gûş-ı güle virdi haber
Söyledi hâke rücûʿ idecegin âhir-i kâr

13. Sâgarın tutsa n’ola lâle iki desti ile
ʿAyş-ı yek-rûze içün çekmede yıllarca humâr

14. Yine her serv-i sehî destine câ-rûb almış
Sâha-ı hâtır-ı pür-gamdan ider defʿ-i gubâr

15. Bâgbân oldı yine hâce-i sâhib-dûlâb
Nakd-i kârında bulup neşv ü nemâyı her bâr

16. Nakd-i berfi kef-i cû su yerine harc iderek
Virdi ser-mâye-i sermâya halel tâb-ı buhâr

17. Sâzdur her giyeh-i tâze kenâr-ı cûda
Bâdî-i nagme olup ana nesîm-i eshâr

18. Servden tâke konup fâhte itdükde makâm
Râstdan eyledi bir şuʿbe ile asma karâr

19. Bülbülün lânesidür kâse-i tanbûra bedel
Tayerân itse olur şekl-i perî mûsîkâr

20. Gayrı murgân idemez nagmesinün binde birin
Hüsn-i savt ile olup vâhidu ke’l-elf hezâr

21. Kevser-i cennetün enhârı mülâsık cârî
Kâmet-i hûr ile hem-sâye nihâl-i gülzâr

22. Virmede kalbe ferah Göksu hıyâbânında
Mevc-i ʿanber gibidür sanki zılâl-i eşcâr

23. Her çemen-suffe-i pür-sâye leb-i cûy üzre
Oldı hem-hâl-i siyeh-hâl-i leb-i nev-hat-ı yâr

24. Açılur bâsıradan semt-i meşâma reh-i nev
Zîb-i ser-şîşe-i çeşm olsa eger ʿaks-i bahâr

25. Kuvvet-i nâmiyede öyle tekâzâ var kim
Âba ʿaks eyleyicek mihr-i sipihr-i devvâr

26. Hey'et-i pertev-i rengîni degül emr-i baʿîd
Ser-zede olsa çü nîlûfer-i cûy-ı gülzâr

27. Zevk-ı imrûz ile şevk-ı seher-i ferdâdan
Ortada mûy-ı miyân gibi görinmez şeb-i târ

28. İtdi ressâm-ı hamel dâ'ire-i rûzı vesîʿ
Nokta-ı leyli idüp merkez-i hatt-ı pergâr

29. Rûz çün verd-i sefîd oldı tamâm üşküfte
Leyl mânend-i benefşe görinür bî-mikdâr

30. Mûy-ı bârîkveş oldı şeb-i târîk bedîd
Kâse-i çerhi leb-â-leb idicek şîr-i nehâr

31. Benzedi leyl hilâl yakasına deryâda
Her nefes basmadadur karasın enhâr-ı nehâr

32. Gerdiş-i câm-ı mey ü dâ'ire-i ʿişret ile
Döndi nüh-bâgçe-i çerhe zemîn-i gülzâr

33. Oldı gül mihr ü hevâ sünbül ü meh-tâb semen
Lâle mânend-i şafak necm-i dırahşân ezhâr

34. Gül-i raʿnâ gibi evsâf-ı bahârîde n’ola
Olsa berg-i suhanum reng-pezîr-i tekrâr

35. Garazum maʿnî-i rengîn ile her bir beyti
İtmeden tahte-i üşkûfe-i bâg-ı eşʿâr

36. Gül-i sad-berg-i medîhin o nihâl-i cûdun
İtmedür şakk-ı kalemden çü şakâ’ik izhâr

37. O nihâl-i çemen-ârâ-yı vezâret kim olur
Kalemi şâh-ı berûmend-i ʿatâ-yı bisyâr

38. Serv-i mevzûn-ı çemenzâr-ı isâbet re’yi
Dikkati rişte-i gül-deste-i cemʿ-i efkâr

39. Nutkı firdevs-i hükûmetde zülâl-i tesnîm
Nefes-i pâki nesîm-i seher-i feyz-âsâr

40. Şemmedür nefha-ı maʿnâ-yı gül-i hulkından
Nüsha-ı çâr-fusûl içre bütün fasl-ı bahâr

41. Fi’l-mesel himmeti bir nahl-i muʿallâdur kim
Oldı her bergi anun şeh-per-i ʿankâ-yı vakâr

42. Dâmen-i kûh-ı vakârında keşef-beçče misâl
Cebel-i Kâf ser-ender-şikem-i istihkâr

43. Şeb-çerâg-ı güher-i vasfı ider böyle zuhûr
Mevc-der-mevc olıcak bahr-ı sutûr-ı eşʿâr

44. Dür-i yektâ-yı himem zîver-i ser-tâc-ı kerem
Hürmüs-i fenn-i hikem sadr-ı Felâtûn-kirdâr

45. Mâlik-i devlet ü dîn âsaf-ı sâhib-temkîn
Revnak-ı sadr-ı nigîn zübde-i eşrâf ü kibâr

46. Dâver-i mihr-ʿalem yaʿnî vezîr-i aʿzam
Kim anun pençe-i fermânıdur eflâke medâr

47. Şemʿ-i tedbîrine takdîr-i İlâhî fânûs
Şuʿle-i emrine pervâne bu çerh-i devvâr

48. Şarkdan garba degin beyze-i hükmi görinür
Deşt-i pehnâver-i ʿadli o kadar der-hemvâr

49. Genc-i bâd-âver-i ebr-i güher-efşândan eger
Aldugın saklamasa kîse-i esdâfa bihâr

50. Hâme sad şerm ü hicâb ile iderdi teşbîh
O muhît-i keremün keffine vakt-i îsâr

51. Terbiyet bulsa nem-i ebr-i kef-i cûdından
Yeşerüp kesb-i nemâ eyler idi her has ü hâr

52. Nâmiye meşreb-i sâfından alaydı feyzi
Verd-i raʿnâ dahı yek-reng açılurdı bî-hâr

53. Tamla yâkût kadar dânesi zî-kıymet olur
Olsa ger perveriş-âmûz-ı ʿatâsı gül-nâr

54. Fikreti perde-ber-endâz-ı habâyâ-yı umûr
Kilki miftâh-ı nihân-hâne-i feyz-i settâr

55. Nakş ider levh-i nigâha kalem-i müjgânı
Olmadın dilde leb-âlâ-yı tekellüm esrâr

56. Pîş-i ʿilminde olur tîr-i suhan elbet râst
Kad-i ikrârı kemân itse de bâr-ı inkâr

57. İtse sayyâd eger tâliʿ-i fîrûzını yâd
Dâmdan evvel atar kendüyi fitrâke şikâr

58. Düşmen-i devletinün râhatı yokdur meselâ
Ger zehirlense olur ana çörek halka-ı mâr

59. Zuʿafâyı eser-i hıfz-ı mükâfâtı ile
Zîr-i pâya alamaz zâlim-i mazlûm-âzâr

60. Olur âzürde-i pây-ı müje-i mevhûmı
Eylese fîl-i girân dîde-i mûr üzre güzâr

61. Her kesün zevk ü refâhiyyetidür matlûbı
İstemez oldugın ʿâlemde gumûm ü ekdâr

62. Zerre denlü komadı mıskale-i insâfı
Levh-i mir’ât-ı havâtırda gubâr-ı jengâr

63. Halka âsâyiş içün yapdı hakîm-i re’yi
ʿArsa-ı sulhda bir kasr-ı metîn ü hemvâr

64. Kubbe sakf oldı siper nîze sütûn tîg-ı kemer
Kafesi zırh ü ʿalem râyet ü peykân mismâr

65. Devr-i lutfındaki rezm oldı mübeddel bezme
Oldı bî-kâr o kadar âlet-i ceng ü peygâr

66. Tîg-ı şeb-tâb misâl-i nigeh-i çeşm-i bütân
Hâb-ı râhatda niyâm içre hem-âgûş-ı karâr

67. Benzedi pençe-i mutribdeki mûsîkâra
Tîr-keşde görinen tîr-i müretteb-sûfâr

68. ʿAhdi ser-mâye-i tevfîk-ı kulûb oldı meger
İhtilâfâtı rakîb ile ide ʿâşık-ı zâr

69. İttifâk üzre zamânında fe-li’llâhi’l-hamd
Nükte-sencân-ı maʿârifle sipihr-i gaddâr

70. Şâhid-i bahtına necm-i siyeh-i ehl-i dili
Eyledi mâşıta-ı himmeti hâl-i ruhsâr

71. Re’yi kim bedraka-ı semt-i mesâfât oldı
Açdı sahrâ-yı tevâfukda tarîk-ı hemvâr

72. ʿÖzr-i leng eyleyemez şakk-ı ʿasâ itdügine
Râst-tabʿân ile şimdi felek-i kec-reftâr

73. Hüner erbâbına bâb-ı keremi nâ-mesdûd
Müstaʿiddâna ʿatâyâsı bilâ-hadd ü şümâr

74. Rifʿat istersen eger pâyına düş var ey dil
Her işün zillet ile olmaya tâ kim düşvâr

75. Âsafâ kâmverâ sadr-ı semâhat-güherâ Ey
kemîn-reşha-ı bahşâyişi bahr-ı zehhâr

76. ʿArz-ı hâl eylemek ister ʿakab-ı medhünde
İznün olursa eger kilk-i perîşân-güftâr

77. Bâd-ı âhumla biraz cûy-ı midâdı ideyüm
Be-hem-âmîhte-i kulzüm-i bî-kaʿr ü kenâr

78. Yaʿnî evzâʿını tahrîr ideyüm tâliʿümün
Mâ-cerâ-yı dilümi söyleyeyüm bir mikdâr

79. Virmez âmîzişi deryâya tagayyür bilürüm
Karatagdan cereyân itse de mevc-i enhâr

80. Dâd bu çerh-i siyeh-kâse-i dûn-perverden
İtmedi mezraʿ-ı âmâlüme bir katre nisâr

81. Hayf kim kaldı dıraht-ı emelüm huşk-nemâ
Tıfl-ı dil görmedi hengâm-ı zuhûr-ı esmâr

82. Gelse endîşeme gül-çînî-i nahl-i ümmîd
Devha-ı kalbüm ider şuʿle sıfat âteş-bâr

83. Zâgveş nâ-be-mahal nevha ider baht-ı siyâh
Âşyânında olur bülbül-i tabʿum bî-zâr

84. Devr-i câm-ı tarabı şuʿle-i cevvâle misâl
Tarfetü'l-ʿayn idemem zîver-i dest-i enzâr

85. Bâʿis-i lagziş olur kec-revî-i tâliʿ-i şûm
Sâkî-i çerh elüme virse ayag-ı ser-şâr

86. Düşdi gird-âba gönül dâ'ire-i hayretde
Bulmadı sâhil-i maksûdda bir cây-ı karâr

87. Berg-i sâmânumı hep hırmen-i hırmân itdi
Rûzgâr eylemedük mahv ü telef habbe mi var

88. Kaldı müsvedde-i hulyâda beyâz olmadı kâm
Rişte-i mıstar-ı gam olmış iken cism-i nizâr

89. Kıl şeref-yâb sınuk hâtırumı yap yalnız
İhtiyâc ile beni gayra meded eyleme hâr

90. Kimse taʿmîr idemez kalb-i harâb-âbâdum
Kerem ü lutfun olur ancak olursa miʿmâr

91. Bir teveccüh yeter ikbâlün ile maʿmûr it
Yeter oldum yeter üftâde-i hâk-i idbâr

92. Bilürüm fart-ı kabûl-i kerem ü ihsânun
İtmez işkeste yıkıl diyü derûnum tekrâr

93. Kevkeb-i sûhtem itdürmedi bir gün râhat
ʿArsa-ı hâne-i vîrânem idüp vâdî-i nâr

94. Dûd-ı âh ile göz açdurmadı gerd-i âlâm
Çeşm-i bahtum nice bîdâr ola kaldum bî-dâr

95. Sedd-i şekvâyı cesâretle n'ola bâz itsem
Çünki bâb-ı keremün halka degüldür dîvâr

96. ʿAfv kıl vasf-ı cemîlünde kusûr itdüm ise
Kor mı tahrîk-i zebân itmege kayd-ı ekdâr

97. Hîç tek-â-pûy-ı medîhünde gelür miydi fütûr
Pây-ı endîşede olsaydı mecâl-i reftâr

98. Böyle mi cünbiş iderdi reg-i nabz-ı kalemüm
Zaʿf-ı tâliʿle eger olmasa tabʿum bîmâr

99. Süst olur mıydı benüm kuvvet-i istiʿdâdum
Çekmesem haml-i sakîl-i gam-ı dehri her bâr

100. Yohsa ol şâʿir-i zûr-âver-i ʿasram ki olur
Pençe-i nazmumun efsürdesi rûh-ı ʿAttâr

101. Beyt-i maʿmûr-ı felek-mertebedür her beytim
Fevc fevc olmada ervâh-ı mücerred züvvâr

102. Kavsveş münharif oldukda kitâbetde benân
Nâvek-i hâmem ider tâ’ir-i iʿcâzı şikâr

103. Çıkarur hâme-bagal-gîr olarak ʿarşa sözüm
Süllem-i kasr-ı hünerdür bu sutûr-ı eşʿâr

104. Yaraşur muntazım-ı silk-i mübâhât olsa
Deldügüm mıskab-ı fikr ile bu dürr-i şehvâr

105. Girmedi beytine bir ferdün olup tabʿına zevc
Oldı halvetgeh-i nazmumda maʿânî ebkâr

106. Tev’emân togdı hep etfâl-i maʿânî andan
Çift idüp mısraʿ-ı ebyâtumı kilk-i sehhâr

107. Dehrde olmasa mecmûʿa-ı Bâkî dir idüm
Cemʿ olunmaz bu kadar lafz ile maʿnâ bisyâr

108. Tevriye sanʿat-ı teşbîh ü cinâs ü îhâm
İstiʿârât ü kinâyât ü musannaʿ güftâr

109. Bir mi katmer-gül-i zîbâ ile verd-i sâde
Benzemez nâtıka-ı gayra bu şiʿr-i hemvâr

110. Nazm-ı rengîn-güşâdeyle hüner gösterdüm
İtmedüm perde-i iglâkı nikâb-ı ruhsâr

111. Kilküm üstâd-ı suver-kâr-ı tahayyüldür kim
Nokta-ı cevher-i ferd üzre ider nakş ü nigâr

112. Fikr-i bârîküme toz konduramaz hîç kimse
Zeyl-i maʿnâya meger tokuna hâtırda gubâr

113. Görse bu sübha-ı lü'lü'ye müşâbih suhanum
Nâ-be-câ dahline itmez mi hasûd istigfâr

114. Zehr olur düşmene pâ-zehr dil-i ahbâba
Eser-i şakk-ı yerâʿamda dü hâsiyyet var

115. Bu kasîdem n'ola ser-defter-i dîvân olsa
Nâmını mülhem-i gayb itdi re'îsü'l-eşʿâr

116. Sâmiyâ tâ-be-key ıtnâb-ı temeddühle kelâm
Baʿd ez-în eyle duʿâ verdini zîb-i destâr

117. Tâ ki feyyâz-ı ezel sâhire-i gabrâyı
Nev-bahâr ile ide garka-be-nûr-ı ezhâr

118. Haşr-ı ecsâd-ı nebâtât ile tâ kim her sâl
Kudretin zâhir ide sunʿ-ı celîl ü cebbâr

119. Görmeye rûy-ı hazân bâgçe-i ikbâli
Çemen-i devletini Hakk ide hemvâre bahâr

120. Serv-i zâtı ola bîh-efgen-i zevk-ı câvîd
Konmaya gûşe-i dâmânına gerd-i ekdâr

121. Haşre dek gülşen-i devletde safâlarda olup
İde îkâd çerâgân-ı kesîrü'l-envâr

17

Kasîde-i Bahâriyye Der-Medh-i
İbrâhîm Paşa

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Evvel-bahâr irdi yine oldı cihân pür-feyz-i kâm
Mînâ-yı dil oldı mey-i şevk ile leb-ber-leb be-nâm

2. Her lâle-i yâkût-gûn olmakdadur sâgar-nümûn
Mânend-i bîd-i ser-nigûn dönsün sürâhîler müdâm

3. Güller açıldı rû-be-rû itmekde bülbüller gulû
Mestâne cûlar sû-be-sû gülşende cârî subh ü şâm

4. Sünbüllerün çözdi sabâ zülfin misâl-i dil-rübâ
Tefrîh-i cân itmez mi yâ itdükçe taʿtîr-i meşâm

5. Tutmış elinde gül ayag sahn-ı çemen bezm-i ferâg
Rind olana gül-geşt-i bâg içmezse mey olsun harâm

6. Sâkî ayag al destüne ihsân-ı tâm it mestüne
Bakma firâz ü pestüne toldur şarâb-ı laʿl-fâm

7. Bu dem durur ʿişret demi gör feyz-i vakt-i hurremi
Gül üzre seyr it şeb-nemi virmekde kevserden peyâm

8. Mey didügümdür ʿaşk-ı pâk peymâne kalb-i derdnâk
Sâkîsidür bî-infikâk feyz-i Hudâ-yı lâ-yenâm

9. Hum-hânesi bu nüh felek mestânesi ins ü melek Hillinde
yokdur reyb ü şek çün zemzem-i beytü'l-harâm

10. Bu bâdedür cûş eyleyen hayretle bî-hûş eyleyen
Bir katresin nûş eyleyen mest oldı tâ rûz-ı kıyâm

11. Gamdan dili eyler halâs keyfiyyeti bî-ihtisâs
Pîrâye-i bezm-i havâs ârâyiş-i tabʿ-ı ʿavâm

12. Sâza virür sûz-ı sadâ hamr-ı mecâzîye safâ
ʿUşşâka dâg-ı ibtilâ maʿşûka hâl-i müşk-fâm

13. ʿAşk âteşidür muttasıl hestî-güdâz-ı âb ü gil
Mişkât-ı şemʿ-i cân ü dil andan fürûzândur tamâm

14. ʿAşk oldı sî-murg-âşiyân zıll-ı hümâ-yı lâ-mekân
Terk-i külâh-ı târikân tâc-ı selâtîn-i ʿizâm

15. ʿAşk âyet-i kübrâ-yı Hak ser-nâme-zîb-i her varak
ʿAkl-ı küle levh-i sebak ol safha-ı vahy-irtisâm

16. Ol nüshadan tesvîd ider levh-i hayâle dil meger
İlhâm-ı Hakkı ser-te-ser bî-hâme vü harf ü kelâm

17. Sonra olup dilden ʿıyân sad-maʿnî-i râz-ı nihân
Hâmem ider ratbü'l-lisân evsâf-ı sadr-ı nîk-nâm

18. Sadr-ı sudûr-ı bî-bedel gayret-keş-i dîn ü düvel
Nazm-âver-i mülk ü milel düstûr-ı sâhib-ihtişâm

19. Ol sadr-ı memdûhü's-siyer ol dâver-i rûşen-güher
Ol müsteşâr-ı pür-hüner ol âsaf-ı ʿâlî-makâm

20. Lutf-ı Hudâdur ʿâleme inʿâmı gâlib Hâteme
Vâcib durur her âdeme itmek senâsın iltizâm

21. Seyr it kef-i ihsânını dehrün düketdi kânını
Kemter-dür-i galtânını neşr idemez bahr ü gamâm

22. Sultân-ı dehrün mahremi dâmâd ü sadr-ı aʿzamı
Düstûr-ı sâhib-hâtemi engüşt-nümâ-yı hâs ü ʿâm

23. Ser-cûş-ı ʿummân-ı kerem dergâhıdur kân-ı kerem
Yagmâ-kun-ı hân-ı kerem paşa-yı İbrâhîm-nâm

24. Mülk-i cihâna gelmedi mânend-i zât-ı evhadi
Dünyâyı memnûn eyledi ol server-i ferhunde-nâm

25. Cûd ü sahâda bî-riyâ şibh ü nazîr olmaz ana
Caʿfer rikâbında sezâ olursa bir kemter gulâm

26. Tevfîk-ı Hakdur yâveri defʿ eyledi şûr ü şeri
Maʿmûr idüp her kişveri ʿasrında râhatda enâm

27. Fermân-beri tîg ü kalem mahkûmı esnâf-ı ümem
Tedbîri dehre dem-be-dem pîrâye-bahş-ı intizâm

28. Lutfı ki ʿadl ü dâd ider âfâkı yek-ser şâd ider
Bülbül fakat feryâd ider ol dahı pür-şevk ü garâm

29. Bir ferdi çerh-i fitne-kâr itmez dem-i ʿadlinde zâr
Murg-ı dile gîsû-yı yâr ola meger kim tavk-ı dâm

30. Refʿ itdi ʿadli bî-sitem beynûnet-i ezdâdı hem
Ünsiyyet-i gurg ü ganem eyler hezârân igtinâm

31. ʿAhdinde âşûb ü mihen güm-geştedür âfâkdan
ʿAdliyle nîrân-ı fiten efsürde-i برد و سلام

32. Dünyâya feyz-i şâmili râhat-resândur hâsılı
İnsâf-ı tabʿ-ı kâmili müşkil-güşâ-yı her merâm

33. ʿItr-ı senâsın nâ-gehân yâd itse olur bî-gümân
Müjgân-ı çeşm-i hastegân şâne-zen-i zülf-i meşâm

34. Ey zîver-i sadr-ı güzîn ey dâver-i mesned-nişîn
Ey saf-der-i nusret-karîn ey zât-ı bircîs-ihtirâm

35. Sensin melâz-ı bî-kesân kehfü'l-amân ârâm-ı cân
Hâtır-nevâz-ı bendegân iksîr-i aʿzam-bahş-ı kâm

36. Dergâhunı ehl-i hüner idüp melâz ü müstakar
İkbâl-i tâliʿle ider gerdûndan ahz-ı intikâm

37. Bu ʿabd-ı hâsun siyyemâ dergâhun idüp mültecâ
Oldı be-vefk-ı müddeʿâ lutfunla makziyyü'l-merâm

38. Mazhar olup eltâfuna ihsân-ı tabʿ-ı sâfuna
Şâyestedür evsâfuna incü gibi virse nizâm

39. Tabʿumla itdüm baʿd ez-în bu vech ile ʿahd-i metîn
Kim hâme-i feyz-âferîn idüp senânı iltizâm

40. İtdükçe feyz-i Hak zuhûr oldukça tabʿum gark-ı nûr
Hîç itmeye andan sudûr evsâfunun gayrı kelâm

41. Sâmî bu niyyet üzre gel izhâr idüp hüsn-i ʿamel
Vir nazm-ı pâke mâ-hasal daʿvât-ı hayr ile hitâm

42. Fasl-ı bahâr ile cihân tâ kim ola reşk-i cinân
İkbâlün ola bî-hazân çün ravza-ı dârü's-selâm

43. İkbâl ü ʿömrün dâ'imâ efzûn idüp Bârî-Hudâ
Hussâdun ola mübtelâ derd ü gama bî-infisâm

18

Kasîde-i ʿÎdiyye Der-Sitâyiş-i Merhûm İbrâhîm Paşa

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Hilâl-i ʿîd kim pîrâye-bahş-ı çerh-i mînâdur
ʿAmûd-ı subh ile tâk-ı binâ-yı ʿarş ber-pâdur

2. Zihî subh-ı tarab kim gerden-i cânân gibi mergûb
Sevâd-ı leyl ise mânend-i zülf-i ʿanberâsâdur

3. Serinde şâhid-i ʿîdün hilâlî oldı destârı
Sarılmış nâzükâne hak budur kim tarz-ı zîbâdur

4. Kıyâs itdüm görüp şekl-i hilâl-i behcet-efzâyı
Dem-i vuslat çözilmiş tügme-i ceyb-i dil-ârâdur

5. Kamer kim nâvdân-ı sîmdür bâm-ı sipihr üzre
N'ola nûr aksa andan çeşme-i hûr ana mecrâdur

6. Hilâlün gûşe-i ebrû ile telmîhi ʿuşşâka
Geh âgûş-ı miyân geh bûs-ı laʿl-i şûh-ı raʿnâdur

7. Felek ʿaynıyla bir şemsiyye sâʿatdur meh-i şevvâl
Mukaddem lafz-ı ʿîdün ʿaynı çıkmış anda peydâdur

8. Olup imsâk ile pür-ʿukde hayt-ı ebyazı fecrün
Ki halle nâhun-ı meh evvel-i şebden müheyyâdur

9. Ser-engüşt-i şuʿâʿı pençe-i mihr-i dırahşânun
Açup târ-ı seherden bend-i savmı ʿukde-fersâdur

10. Güşâde itmege kufl-i dehân-ı rûzedârânı
Hilâl-i âsmân miftâh-ı sîmîn-i mücellâdur

11. Tehî bir kâsedür sad âferîn mâh-ı nev-i ʿîde
Cihâna bezl-i naʿmâ-yı ʿatâsı hân-ı yagmâdur

12. Ayaklansun çekilsün sâgar-ı sahbâ gibi rindân
Meh-i nev sûy-ı ʿişretgâha kim engüşt-i îmâdur

13. Şafakla âsmân gûyâ hum-ı mey-hâne-i ʿişret
Kenârında meh-i nev câm-ı billûrîn-i sahbâdur

14. Çıkardı sâhil-i magrib-zemîne gavs idüp hurşîd
Sadef-pâre meh-i nev çerh-i mînâ bahr-ı hadrâdur

15. Meger tebrîk-i ʿîd-i âsaf-ı ʿâlî-cenâb eyler
Ki meh taʿzîm-i dâmen-bûsda ham-geşte-bâlâdur

16. Cenâb-ı âsaf-ı devrân ki nakş-ı sümm-i rahşından
Hilâl-i ʿîdveş sad-şekl-i müstahsen hüveydâdur

17. Yegâne-şeh-süvâr-ı sahn-ı himmet kim semendinden
Çıkan her bir şerâr-ı naʿli dâg-efrûz-ı şiʿrâdur

18. Hazîz-i âstânı evc-i eflâk üzre müstaʿlî
Gubâr-ı reh-güzârı gevher-i tâc-ı süreyyâdur

19. Şuʿâʿ-ı mihr eyvânında zer-târ-ı serâ-perde
Sabâh-ı ʿîd dihlîz-i derinde ferş-i dîbâdur

20. Eger tek tursa terk-i inkılâb itse o dergâhun
Hilâl olmaklıga tâkında çift evlâ vü ahrâdur

21. Ser-i câ-rûb meydân-ı derinde zerre-i nâ-çîz
Cevâhir kuhl-i çeşm-i âftâb-ı ʿâlem-ârâdur

22. Derinde Maʿn ü Hâtem iki cârû-keş gulâmıdur
Yanında rahşınun ʿabd-ı meges-rândârı Dârâdur

23. Vezîr-i aʿzam-ı zî-şân ki dest-i gevher-efşânı
Tehî-sâz-ı künûz-ı muhtefî-i kân ü deryâdur

24. Ne deryâdur ki kemter katresi tûfân-ı heybetdür
Ne kândur zerresi ser-mâye-i iksîr-i ʿuzmâdur

25. Midâdı ʻanber-i sâhil-res-i bahr-ı semâhatdür
Kalem destinde deryâ-yı pey-â-pey-cûşa mecrâdur

26. Kef-i inʿâm ü cûdı bir muhît-i bî-kerândur kim
Hemîşe cezri yok emvâcınun meddi ser-â-pâdur

27. Dil ü desti midâdı feyz-i kilki meşreb-i sâfı
Reh-i âmed-şud-ı dergâhı lutfı heft deryâdur

28. Yedi deryâ ne kâdir ʿöşr ü miʿşârı kadar feyze
Yedi vakt-i ʿatâ bir katre îsâr itse deryâdur

29. Zamân-ı devletinde her gedâ sâhib-nisâb oldı
Denânîr ü direm îsâr-ber-îsâr-ı yagmâdur

30. Dimiş vasf-ı selefde Nefʿî ammâ şimdi ʿâlemde
Kerîm ü kâm-rân var ise İbrâhîm paşadur

31. Müzehhebdür kitâb-ı müstetâb-ı lutf ü ihsânı
Ser-â-ser nüsha-ı pâkîze-i cûdı muhaşşâdur

32. İden pür sâgar-ı gûşın mey-i hüsn-i hitâb[un]dur
Kadeh-şûy-ı dehân-ı ârzû-yı keyf sahbâdur

33 Bezimgâhında mâh-ı hâledâr encümle etrâfı
Gümiş pullarla gûyâ sufre-i şemʿ-i şeb-ârâdur

34. Kalem pergâr-ı tevfîk ile dehrün nakş-ı tedbîri
Bilâ-kayd-ı tasavvur levh-i idrâkinde peydâdur

35. Nihâd-ı pâki ʿıtr-ı kâbiliyyetle muhammerdür
Zamîr-i fıtratı iksîr-i hikmetle mürebbâdur

36. İdüp devr-i safâ-bahşında tahsîl-i refâhiyyet
Cihânun halkı el-hak mazhar-ı eltâf-ı mevlâdur

37. ʿAdâlet bî-şümâr ü merhamet bî-had kerem mebzûl
Felekden ehl-i hâcet şimdi bî-kayd-ı temennâdur

38. ʿAceb lutf-ı İlâhîdür vücûd-ı pâki âfâka
Ne gelmişdür selefde ne gelür bî-misl ü hemtâdur

39. Melek memnûn-ı hayrâtı beşer gark-ı ʿatiyyâtı
Yed-i ʿulyâsı pey-der-pey-dih-i aʿlâ vü ednâdur

40. Mühim-perdâz-ı kânûn-ı ʿadâletdür ki ahkâmı
Nesak-sâz-ı umûr-ı muʿdilât-ı dîn ü dünyâdur

41. Her etvârı müsellem her işi memdûh-ı ʿâlemdür
Anunçün zâtı mahbûbü’l-kulûb-ı pîr ü bernâdur

42. Sahâda Bermekî tedbîr-i ʿâlemde Aristodur
Fetânetde Felâtûndur hikemde İbni Sînâdur

43. Tesâvî üzredür mîzân-ı çeşm-i iʿtibârında
Ya zerdür yâ güher yâ hâkdür yâ seng-i hârâdur

44. Hıdîvâ âsafâ sadrâ vezîr-i âsmân-kadrâ
Gubâr-ı dergehün kim çerhe ser-tâc-ı müheyyâdur

45. Sen ol düstûr-ı ʿâlî-şân-ı sâhib-cûd ü himmetsin
Ki derbân-ı der-i lutfun ya İskender ya Dârâdur

46. Güşâde bâb-ı lutfun ʿadl ü dâdun bî-nihâyetdür
Husûsâ ehl-i tabʿa re'fetün bîrûn-ı ihsâdur

47. Ehâlî-i suhan yek-ser müreffehdür zamânunda
Metâʿ-ı ârzûlar cins-i hâhişler müheyyâdur

48. Dü-çeşm-i hurde-bînün çâr-sûy-ı kâbiliyyetde
Terâzû-yı cevâhir-senc-i kadr-i şiʿr ü inşâdur

49. Bilürsin her kesün âmâlini taʿrîfe hâcet yok
Nigâh-ı mû-şikâfun nükte-fehm-i tarz-ı sîmâdur

50. Benüm de maksad-ı mâ-fi'z-zamîrüm var ʿıyân itmem
Egerçi hâk-i pâya kasdum anı ʿarz ü inhâdur

51. Mukarrerdür bilinmek muktezâ-yı vakt ü hâl üzre
Ne denlü matlabum setr eylesem de âşkârâdur

52. Tamâm oldı suhan tekmîl-i daʿvât ile maksûdum
Berât-ı mansıb-ı ihlâsumı tecdîd ü ibkâdur

53. Hamûş ol Sâmiyâ gayrı bilindi gâyet-i me'mûl
Münâsib baʿd ez-în zikr-i duʿâ-yı ʿarş-peymâdur

54. Olup gerdân bu tâk-ı lâceverd-endûd-ı mînâ-reng
Hilâl-i ʿîd tâ her sâl çerh üzre hüveydâdur

55. Şebi kadr ola rûzı ʿîd ola dâ'im meserretle
Ki ʿahd-i devleti âfâkdan endûh-fersâdur

56. Muʿammer ide tûl-i ʿömr ile Hak zât-ı mesʿûdın
ʿAdûsı hâr ola ʿizzet bula ol kim ehibbâdur

19

Ramazâniyye Der-Sitâyiş-i İbrâhîm Paşa

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

1. Kadrini bilen görse hilâl-i ramazânı
Mihrâb idinür secde-i şükr itmege anı

2. Ahsente zihî mâh-ı mübârek ki tulûʿı
Pür-behcet ü şevk itdi dil-i tâʿatiyânı

3. Cerm oldı fetîl-i siyeh-i şuʿle-i gufrân
Geldükde çerâg-ı mehe nûr-ı samedânî

4. Çün pîr-i riyâzet-keş-i nûrânî-i tevhîd
Ham-geştedür iksâr-ı perestişle miyânı

5. Bogmak içün ʿifrît-i siyeh-gerden-i nefsi
Olmış müteheyyî' açup âgûş-ı benânı

6. Zann itme tehî çeşm-i basîretle kıl imʿân
Pürdür niʿam-ı rahmet ile kâse-i hânı

7. ʿAynıyla gümiş mükhüledür sürmesi müşkîn
İtmekde cilâ-yâfte çeşm-i nigerânı

8. Yaʿnî o veliyyü'n-niʿam-ı ʿâlemiyân kim
Besler zer-i ihsânı ʿakîdeyle cihânı

9. Ol gurre-i garrâ-yı mükerrem ki çü beyze
Tugra-yı saʿâdetdür anun cây-ı nişânı

10. İʿcâzdur el-hak bu ki bir lûle-i bârîk
Ser-şâr-ı hurûş-ı yem-i nûr ide cihânı

11. Sîmîne-pül-i cedvel-i nîlî-i felekdür
Kim savmun ider ceyş-i sevâbı güzer anı

12. Kad-ham-şude medd eyledi bâzû-yı kabûli
Ahza tuhaf-ı dest-i duʿâ-yı dil ü cânı

13. Ol tuhfe-i daʿvât ki efvâc-ı melâʾik
Elden ele tâ ʿarşa dek îsâl ider anı

14. Ol daʿvet-i makbûle kim iftârda eyler
Sıdk ile velî-niʿmetinün menkabe-hânı

15. Şimden girü hîç gam yemesün gürsine-çeşmân
İtsün şeker-i şükr ile pür dürc-i dehânı

16. Sîr eyledi zîrâ o kerem-kâr-ı cevâdun
Ser-tâ-ser-i âfâkı nevâl-i ser-i hânı

17. Nûr-ı bereketle çü meh-i rûze-sirişte
Ser-sufre-i cûdındaki her pâre-i nânı

18. Ol münʿim-i bî-minnet-i sâhib-yed-i ʿulyâ
Kim zîr-i nigîn itdi kefi bahr ile kânı

19. Ne bahr ü ne kân nokta gibi kıldı ihâta
Pergâr-ı yed-i himmeti bu kevn ü mekânı

20. Feyz alsa eger bahr-ı muhît-i kereminden
Eyyâm-ı bahârun şecer-i reşha-feşânı

21. Bir katre ki gülzâra tarâvet vire min-baʿd
Seyl-âb-ı nemâ hâne-harâb ide hazânı

22. Şeb-nemleri dür bergi zümürrüd gül olup laʿl
Reşk itdüre hüsn-i çemene bâg-ı cinânı

23. Mânende-i seyl-âb olıcak menbaʿ-ı insâf
Şemşîr-i kef ü kilk-i serîʿü'l-cereyânı

24. Sâf oldı ruh-ı âyîneveş sâha-ı devlet
Mahv eyledi hâr ü has-ı âşûb-ı zamânı

25. Tabʿıdur o üstâd-ı nesic-bâf-ı ʿadâlet
Kim mâha ider hâle gibi câme ketânı

26. Rengînî-i vasfıyla ider cûşiş-i maʿnâ
Fevvâre-i âbiş-hor-ı yâkût zebânı

27. Mîzâb olup âb-ı güher-i midhata hâme
Bu nevʿa ider bâg-ı suhanda seyelânı

28. Memdûh-ı cihân âsaf-ı yektâ-yı zamân kim
Dünyâda bulınmaz ana bir vech ile sânî

29. Ol âsaf-ı rûşen-güher ü sâf-derûn kim
Yâda gelicek tabʿınun evsâf ü beyânı

30. Ser-nâme-i taʿbîrde mahsûs olayazdı
Elfâzdan evvel ser-i hâmemde maʿânî

31. Sadrü'l-vüzerâ revnak-ı dîvân-ı muʿallâ
Pür-cûd ü sahâ dâver-i bî-şibh ü müdânî

32. Edhem-şiyem ol âsaf-ı aʿzam ki vücûdı
Olmakda cihânun sebeb-i emn ü amânı

33. Düstûr-ı felek-rütbe k'olur mühre şeref-bahş
Çün mihr eser-i kurb-ı ser-engüşt ü benânı

34 Hallâk-ı ezel zâtına itmiş dem-i hilkat
Çâkerlige taʿyîn hıred-i nâdire-dânı

35. Yâd eyleyüp insâfını bir âh ile ʿuşşâk
Nerm eyledi ol rütbe dil-i saht-ı bütânı

36. Hûbân idicek tehyi'e-i leşker-i müjgân
Şemşîr-i nigâha bulamaz seng-i fesânı

37. Debbûs-ı ciger-kâh-ı celâlin eger ansa
Sad bîm ile hussâd-ı kesîrü’l-halecânı

38. Çün rîze-i elmâs ezilüp kalb-i dürüşti
Tesmîm ide te’sîr-i hased hod-be-hod anı

39. Dâg-ı gam-ı hırmân ile sûdâger-i kâmun
Bâzâr-ı tasavvurdaki kâlâ-yı ziyânı

40. Ger hârice çıksa ola tamga-zede-i sûd
Şeh-bender-i eltâfı kabûl itse zamânı

41. Oldukça süvâr esb-i kamer-zîn-i vakâra
Hurşîdün olur burc-ı esed sanki mekânı

42. Ol hing-i sebük-tâz-ı hümâ-cilve ki sehven
Gösterse eger râkibi irhâ-yı ʿinânı

43. Bir lahzada mir’ât-ı mücellâ-yı felekde
Timsâli ider bî-meded-i per tayerânı

44. Ol yekke-süvâr-ı sipeh-ârâ-yı haşem kim
Yakdı şerer-i naʿli çerâg-ı deberânı

45. Rûşen-güherâ sâf-dilâ pâk-zamîrâ
Ey hâtem-i ikbâle viren nâm ü nişânı

46. Sensin o hıdîv-i kader-endâz-ı şeref kim
Asdun çü meh-i rûze sipihr üzre kemânı

47. Fahr itse vücûdunla n’ola sadr-ı vezâret
Kesb eyledi teşrîfün ile rifʿat-ı şânı

48. Teşrîf ne teşrîf ki bu vakte gelince
Bir ferd makâm itmedi zâtun gibi anı

49. Ser-tâc-ı ümem bahr-ı himem zübde-i ʿâlem
Hurşîd-ʿalem lutf ü kerem menbaʿ ü kânı

50. Çün çeşme-i mihr itdi kefün cûşiş-i zerle
Müstagrak-ı envâr-ı kerem hurd ü kelânı

51. Hâmûn-ı temennâda ider reh-ber-i cûdun
Tay-sâz-ı reh-i tûl-i emel kec-revişânı

52. Yanında döner deşt-i ebed dîde-i mûra
Yok cilvegeh-i midhatinün hadd ü kerânı

53. Endîşe bu matlaʿla ider tabʿa ifâde
Sahrâ-yı medîhündeki ʿacz-i cevelânı

54. Bin yıl kalem ol deştün ola peyk-i devânı
Hulyâda bile katʿ idemez hadd-i beyânı

55. Çün vâdî-i vasfunda tamâm oldı tek-â-pûy
ʿAtf eyleyelüm cânib-i daʿvâta ʿinânı

56. Vird eyleyelüm daʿvetüni subh ü mesâda
Fevt itmeyelüm gaflet ile rûz ü şebânı

57. Sâmî idelüm penc namâzun ʿakabında
Meşgûl-i duʿâ penc-havâs-ı dil ü cânı

58. Her sâlde erbâb-ı dil ihlâs ile tâ kim
Mihrâb-ı niyâz ide hilâl-i ramazânı

59. Mahfûz idüp âfâtdan Allâh vücûdın
Emsâl-i kesîreyle müşerref ide anı

20

Bahâriyye Berây-ı Vezîr-i Mûmâ İleyh

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Bahâr geldi güzellendi sû-be-sû gülzâr
Açıldı gonçe gibi ʿukde-i dil-i efgâr

2. Hevâ benefşe vü gül mihr ü yâsemen meh-tâb
Felek zemîn ile reng-âşinâ-yı nakş ü nigâr

3. Tarâvet-i gül-i sad-bergi berter itdi henûz
Misâl-i sıfr-rakam katre-i sirişk-i hezâr

4. İdince berd-i ʿacûzun ketân-ı berfini mahv
Zemîne sündüs-i hadrâ geyürdi mâh-ı bahâr

5. Olup müsebbih-i كان مزاجهان كافور
Tilâvet eylemede su gibi leb-i enhâr

6. Şüküfte oldı siyeh hâkden ne kudretdür
Sefîd ü surh ü kebûd al ü şîr-reng ezhâr n

7. İfâza-ı و من المأ كل شئ حى
Füsürde cism-i nebâtâta oldı rûh-nisâr

8. Dehen-güşâ-yı neşât ü tarab olup gonçe
Çemende hande-i dendân-nümâ ider izhâr

9. Gül-i sefîd misâl-i beyâz kâse-i Çîn
İçinde jâle çü şîr-i bihişt-i feyz-âsâr

10. Nedür bu cilve-i pür-behcet ü elem-fersâ
Ki gerd-i gam dahı câna virür neşât-ı bahâr

11. Misâl-i dîde-i nergis gerek bu demlerde
Hemîşe dest-i temâşâda dâmen-i kuhsâr

12. Nevâ-yı bülbüle dem-sâz olur bu fasl içre
Per-i güşâde-i kumrî dahı çü mûsîkâr

13. Çemende pey-rev olup bülbülün terennümine
Güşâyiş-i per ü bâli çü şekl-i mûsîkâr

14. Kenâr-ı cûda çemen-suffeler degül mi latîf
Ki mevc-i ʿanber ola anda sâye-i eşcâr

15. Meşâma câdde-i dîger açdı bâsıradan
Ki ʿaks-i reng-i güle bûy virdi feyz-i bahâr

16. Hoşâ safâ-yı nev-â-nev-nümâ-yı cûş-â-cûş
K'ola nezâregiyân gark-ı mevce-i envâr

17. Olur sifâl-i nigîn içre kendü âbından
Şüküfte laʿl-i Bedahşândan gül-i bî-hâr

18. Sanur gören sarı verdi yanında kartopınun
Sarındı şûh-ı bahâr altun uçlı bir destâr

19. Kelîm-i tabʿa olur hem-çü vâdî-i Eymen
Firâz-ı nahl-i gül-i surhdan tecellî-i nâr

20. Duhân-ı şuʿle-i âvâzı oldı ʿanber-bû
Ki yakdı âteş-i gülden çerâgı bülbül-i zâr

21. Döner tabîʿat-ı ʿûda velî be-şart-ı nemâ
Çekerse gülşene hâr ile bâgbân dîvâr

22. Fezâ-yı bâgda teşmîr-i sâk idüp her serv
Tamâm şevk ile az kaldı k'eyleye reftâr

23. Şemîm-i çigdem-i ʿÎsâ bahûr-ı Meryem ile
Nesîme rûh virür muʿciz-i Mesîhâvâr

24. Kef-i sabâda çemen şâne-i zümürrüd olur
Ne hoş yaraşdı ruh-ı lâlezâra zülf-i nigâr

25. O hadde irdi tekâzâ-yı cûş-ı nâmiye kim
Şinâverâne tutar gûy-ı mihri dest-i çenâr

26. Sirişk-i şûr-ı nifâk ile zühd-i huşkından
Tebâh-kâse iken zâhid-i desîse-şiʿâr

27. İder kemîn-eser-i iʿtidâl-i âb ü hevâ
Zemîn-i şûre-i tabʿın hadîka-ı envâr

28. Kalemden olsa çekîde n'ola be-cây-ı midâd
Besân-ı revgan-ı vasfî-i reng ü bûy-ı bahâr

29. Bilâ-müfârekat ol gûne reng ü bû yek-laht
Kim itse nükhet-i verdi sabâ dimâga nisâr

30. Dem-i ruʿâf misâli kenâr-ı bînîden
Müşahhasan görinür levn-i hâl-i istikrâr

31. Olup maʿânî-i rengîn ü tâze-lafza sebeb
Hayâl-i midhat-ı memdûh ü fikr-i lutf-ı bahâr

32. Açıldı şâh-ı enâmilde çün gül-i raʿnâ
Dü-nevk-ı şakk-ı kalemden şakâ'ik-ı eşʿâr

33. Olup o kulzüm-i cûdun sevâd-ı menkabeti
Sehâb gibi müfeyyiz hadîka-ı efkâr

34. Şükûfe şîşeleridür ki bezm-i âsafda
Dizildi safhaya her beyt-i dil-nişîn tekrâr

35. O bahr-ı cûd ü himem kim kemîne katre olur
Kef-i ʿatâsına nisbet sehâ'ib-i emtâr

21

Kasîde-i ʿArz-ı Hâl Berây-ı İbrâhîm Paşa

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Ey veliyyü'n-ni'am ey âsaf-ı 'âlî-mikdâr
Ey bihîn-sufre-keş-i gürsinegân-ı idbâr

2. Sensin ol menbaʿ-ı ser-şâr-ı semâhat kim olur
Kemterîn-katre-i cûdun nice bahr-ı zehhâr

3. Maksim-i rızk-i cihân dergeh-i ikbâlündür
Hâk-i pâyundadur iksîr-i husûl-i her kâr

4. Merhamet sende kerem sende mürüvvet sende
Eylemiş sende Hudâ lutf-ı ʿamîmin izhâr

5. Reşha-ı ebr-i güher-bâr-ı kef-i cûdundur
Söndüren sûz-ı derûn-ı fukarâyı her bâr

6. Her nefesde leb-i cân-bahşun ider feyz-i hayât
Olsa her kim maraz-ı fâka ile sîne-figâr

7. Olur iʿcâz-ı ʿatân ile hem-âgûş-ı kabûl
Vüsʿat-ı ceyb-i kibâr ile kef-i teng-i sıgâr

8. Kadem-i himmetinün kefşi terâzûsında
Basber-â-bercedür elmâs ü zer ü seng ü gubâr

9. Hânis olmam ser-i eflâke yemîn itsem de
Zîr-i pâyunda meh ü mihr ü sevâbit seyyâr

10. Reg-be-reg bâg-ı hazân-yâfte-i âfâka
Şâmil oldı keremün hem-çü sehâb-ı emtâr

11. Ser-be-ser ʿâlemi müstagrak-ı ihsân itdün
Şûre yerlerde dahı kalmadı bir huşk gubâr

12. Âstânun gibi mîzâb-ı muʿallâ var iken
Mâ'-ı lutfun cereyân itmek içün leyl ü nehâr

13. Çeşmesâr-ı keremünden hîç olur mı mahrûm
Pest ü bâlâda olan teşne-dilân-ı âzâr

14. El-ʿataş el-ʿataş ey menbaʿ-ı ser-çeşme-i cûd
Âteş-i ye's ile çâk oldı leb-i hâhiş-kâr

15. Teşnegî-i gam ile deşt-i emelde hâtır
Rûz ü şeb itmede bî-tâb ü tüvân geşt ü güzâr

16. Bir içim su dilerüm ʿayn-ı ʿinâyâtundan
Kim ide kûze-i ümmîdümi feyzi ser-şâr

17. El-meded el-meded ey Hızr-ı beyâbân-ı kerem
Kalmışam bâdiye-i ye'sde bî-dâr ü diyâr

18. Menzil-i kâm baʿîd ü reh-i maksûd hilâf
Zaʿf ile kalmadı tâliʿde mecâl-i reftâr

19. Kâmet-i tabʿum olup ham-şude-i bâr-ı emel
Yine hulyâda fürû-mânde-i hayret dil-i zâr

20. Gitdi hep leşker-i sâmân ü safâ sabr ü sükûn
Reh-i hâbîde-i iflâsda kaldum nâ-çâr

21. Bî-sadâ-yı ceres-i kâfile-i pinhânî
Dîde-i ahter-i bahtum nice olsun bîdâr

22. Hızrveş himmetün olmazsa eger râh-nümûn
Pây-mâl-i sipeh-i gussa olur cism-i nizâr

23. Dest-gîr ol yetiş ey şâh-süvâr-ı ikbâl
Olmadın pây-ı taleb âbile-rîz-i idbâr

24. Dâd ü feryâd eyâ sâhib-i rahm ü şefkat
Oldı bu renc ü meşakkat ile hâlüm düşvâr

25. Gerçi maʿlûm-ı şerîfündür eyâ kân-ı kerem
N'eyledi n'işledi bana felek-i nâ-hencâr

26. ʿAfv kıl derd ü felâket beni güstâh itdi
N'ola tasdîʿ ile oldumsa perîşân-güftâr

27. İstinâden kerem ü cûduna güstâhâne
ʿArz-ı ahvâl-i perîşân ideyüm bir mikdâr

28. Yanarak yakılarak reh-güzer-i cûdunda
Rukʿa rukʿa iderüm çün varak-ı şâh-ı çenâr

29. Âh kim bu felek-i hîleger ü âteş-bâz
Oldı hırmenkede-i tâliʿüme şuʿle-nisâr

30. Nâ-gehân eyleyüp işʿâl-i harîk-ı cân-sûz
İtdi gam-hâne-i târîkümi pür-ahger-i nâr

31. Ced-be-ced gûşe-i mevrûsemi sûzân itdi
Oldı kül öksüzi bu tıfl-ı dil-i gam-âzâr

32. Hayf kim gürbe-i hâkistere döndürdi dili
ʿÂkıbet vazʿ-ı şütür-gürbe-i çerh-i gaddâr

33. Vatanumda beni ser-geşte-i gurbet itdi
Târ ü mâr eyledi esbâb-ı ümîdüm ne ki var

34. Rûzgâr eyledi âvâre kebûter gibi âh
Lâne-i murg-ı dili vakf-ı hevâ-yı idbâr

35. Âşyânumda olan hâr ü has-ı nâ-çîzi
Eyledi bâʾis-i îkâd-ı meşâʿîl-i hasâr

36. İdüp efgende felek ahter-i baht-ı şûmum
Eyledi sakf-ı kühen-çûb-ı dile vazʿ-ı şerâr

37. Cümleten oldı telef şuʿle-i nâ-geh-res ile
Pîrehen kaldı fakat sînede mânend-i fenâr

38. Naʿl-der-âteş-i endûh-ı felâket oldum
Oldı esb-i hevesüm pâ-be-ʿikâl-i ekdâr

39. Dâg-ber-dâg-ı derûn oldum egerçi bu kadar
Lâleveş her kese sûz-ı dilüm itmem izhâr

40. Âteş-i mihnet ile hâne-harâb olmış iken
Keremün fikri virür yine tesellî her bâr

41. Bir senün gibi efendim var iken ʿâlemde
Nice giryân olayum gayra çü ebr-i midrâr

42. Sen bilürsin benüm ahvâlümi yahşı vü yaman
Sana kaldı işüm ey âsaf-ı ʿâlî-mikdâr

43. Kerem olursa yine senden olur sultânum
Ey veliyyü'n-niʿam-ı ʿâlem ü ey fahr-ı kibâr

44. Mâ-melek gitdi tenüm kaldı zebûn ü ʿuryân
Zîb-i dellâl-i mezâd oldı kabâ vü destâr

45. Hilʿat-ı mansıb-ı ihsânuna şâyân eyle
Çâk çâk oldı meded pîrehen-i sabr-ı karâr

46. Hâsılı lutfuna her vech ile muhtâc oldum
Eyleme bendeni mahrûm-ı ʿatâ-yı bisyâr

47. Lafz-ı dînârda nâr olması pek zâhirdür
Yakışur muhterik-ı nâra ʿatâ-yı dînâr

48. Ey tabîb-i dil ü cân ancak olur lutfunla
Çâre sevdâ-zede-i nâra usûl-i dînâr

49. Her kese lutfun olurken kapama sâde bana
Bâb-ı ihsânuna geldüm çü gedâ-yı cerrâr

50. Ebsem ol bî-edebâne ne bu tatvîl-i kelâm
Elem ü sûziş ile tâ-be-key olmak miksâr

51. Ser-nüvişt-i ezelî böyle imiş çâre nedür
Hükm-i takdîre gerek kulda rızâ-yı bisyâr

52. Kârı teslîm-i kazâ vü kader eyle Sâmî
Eyleme şekve ile taʿn-ı sipihr-i devvâr

53. Söz tamâm oldı yeter sûziş ile eyle duʿâ
Baʿd ez-în sıdk ile ol sübha-şümâr-ı ezkâr

54. Hân-ı naʿmâ-yı İlâhî çekilüp âfâka
Tâ ki devr ede bu nüh-kâse-i fîrûze-bahâr

55. Hânedânun ola maʿmûr ü müretteb dâ'im
Devlet ü ʿömrüni efzûn ide hayy ü settâr

56. Mesned-i sadr-ı vezâretde Hudâ-yı müteʿâl
Eyleye zâtunı pîrâye-dih-i istikrâr

22

Kasîde -i ʿArz-ı Hâl-gûne İbrâhîm Paşaya Virilmişdür

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Eyâ veliyy-i niʿam sadr-ı dil-şikeste-nevâz
Penâh-ı gam-zedegân-ı zamâne-i nâ-sâz

2. Sen ol yegâne-kerem-kâr-ı bî-bedelsin kim
Karîn-i ʿâtıfetündür hezâr ehl-i niyâz

3. Muhîtdür keremün öyle kasr-ı ʿâlîdür
Ne intihâ mutasavver ne nokta-ı âgâz

4. Fütâdegân-ı zamân çerh-i nâ-be-sâmâna
ʿUlüvv-i şân ile ʿahdünde vakf-ı ʿişve vü nâz

5. Kenâre-gîr-i heves garka-ı yem-i cûdun
Le'âl-i lutfun ile toldı ceyb-i dîde-i âz

6. Zamân-ı vakt-i latîfünde mühre-i kâmı
Ne kâdir itmege pinhân sipihr-i şuʿbede-bâz

7. Nevâle-çîn-i ʿatâ vü garîk-ı ihsânun
Gürisnegân-ı emel teşnegân-ı deşt-i niyâz

8. Cihânda kimse mi var k'olmaya kerem-dîden
ʿAle'l-husûs ki ehl-i dilân-ı nâdire-sâz

9. Bu ʿabd-ı bî-kese hod lutfunun nihâyeti yok
ʿİnâyetün kulun itmekde cümleden mümtâz

10. Velîk dagdaga-ı kesret-i ʿıyâl itdi
Beni cesâret-i ʿarz-ı merâma pür-tek ü tâz

11. Mübâderet eser-i kıllet-i maʿîşetdür
Bu ʿarz-ı hâle be-hakk-ı Hudâ-yı bî-enbâz

12. Eyâ kerîm-i mürüvvet-hısâl-i şefkat-senc
Hudâygân-ı felek-bârgâh-ı bende-nevâz

13. Benem o gavta-hor-ı kulzüm-i felâket kim
Midâd-ı âh ile nazmum olur sahîfe-tırâz

14. O denlü berg ü nevâdan keşîde-dâmânam
Ki oldı sedd-i ramak bendene çü kışr-ı piyâz

15. Gönül teşettüt-i hâl ile pây-mâl-i gumûm
Netîce kalmadı tâkat dehânum itmege bâz

16. Henûz olmış iken nâ-nüvişte levh-i emel
Yine bu çerh-i kec-etvâr diş biler çün kâz

17. Nizâm-ı hâli hemân hûlyâda eyler idüm
Olaydı dilde eger vakt-i fikr-i dûr ü dırâz

18. Amân şemâtet-i aʿdâ-yı sabr-fersâdan
Derûnum eyledi pür sûz-ı dâg-ı işmi’zâz

19. Gelû-girifte-i ye’s olmadın ʿinâyet kıl
Gönülde gerd-i gusas hem-çü sürme-i âvâz

20. Sezâ mı bârgehün merciʿ ü me’âbum iken
Olam şikence-keş-i dest-i çerh-i mihnet-sâz

21. Temevvüc eyler iken çeşmesâr-ı merhametün
Senâ-güzâra yakışmaz bu gûne sûz ü güdâz

22. Bu çekdügüm sitem-i rûzgâra bî-şübhe
K'olur mukâbele ihsânun ey tamâm-incâz

23. Kulun mukâbele-i lutf ile ayaklandur
Piyâde kaldum eyâ reh-nümâ-yı şîb ü firâz

24. Bu ʿabd-ı hâlisi refʿ eyle hâk-i zilletden
Senün fütâdenem ey zîver-i nişîmen-i nâz

25. Der-i saʿâdetüne Sâmî-i şikeste-zamîr
Yüzin sürüp ider ahvâl-i râzını ibrâz

26. Hudâ ʿalîmdür ey câbir-i dil-i meksûr
Hakîkat üzre kulundur degül hulûsı mecâz

27. Netîce-i emelüm sana kaldı sultânum
Bu hâksâra semâhatle ol nigâh-endâz

28. ʿAceb midür bu kulun dahı kâm-yâb olsa
Hezâr bendelerün itdi rütbeler ihrâz

29. Bilindi maksad-ı mâ-fi'z-zamîr hâmûş ol
Yeter bu maglata-ı pîç ü tâb-ı sîne-güdâz

30. Duʿâya başla hulûs ile baʿd ez-în ey dil
Budur suhanda bihîn-ʿâdet-i kasîde-tırâz

31. Bu nüh felek ide tâ kim nücûm ile gerdiş
Halâyık olmaya lâ-yüs'el ile vâkıf-ı râz

32. Zamânun ola mü'ebbed be-vefk-ı hâtır-hâh
İde cenâb-ı Hudâ ʿömrüni tavîl ü dırâz

33. Hudâ vücûdunı mahfûz idüp küdûretden
Hemîşe zâtun ola zîb-i mesned-i iʿzâz

34. Ne semte kim idesin himmet ile ʿazm-i cihâd
Kemâl-i nusret ile olasın ʿalem-efrâz

35. Bu devlete seni Hak dâ'imâ zahîr itsün
Budur çü temme bi-hayr-ı mürâselât-ı niyâz

23

Kasîde-i Tugra Berây-ı Kapudan Mustafâ Paşa
ʿAn- Zamân-ı Ahmed Hân

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Ne dem surh ile olsa revnak-ârâ-yı nişân tugra
Döner tûtî-i ala k'ola zerrîn-âşyân tugra

2. Anun merbût-ı târ-ı zülfesidür halka-ı devlet
Ruh-ı ikbâle oldı turre-i ʿanber-feşân tugra

3. Olur ahkâmı cârî dâ'imâ mevc-i sutûr üzre
Güşâde eyleyüp keştî-i ʿadle bâdbân tugra

4. Elifler iʿtidâl-i istikâmetden ʿibâretdür
Virür zülfeyle zencîr-i ʿadâletden nişân tugra

5. Hayır-hâhân-ı dîne açmada âgûş-ı taʿzîmin
Olupdur hancereyle düşmene hancer-keşân tugra

6. İder şîr olsa da hasmı zebûn sad merhale yerden
Alup ser-pençe-i pür-zûrına tîr ü kemân tugra

7. Müzehheb nakş-ı zîbâ-yı musannaʿla olur gûyâ
Zemîn-i safhada hem-reng-i tâvûs-ı cinân tugra

8. Tayansun kelle-i gerden-keşân-ı ʿarsa-ı âşûb
Tehemten gibi der-püşt eylemiş gürz-i girân tugra

9. İder hâmillerin çeşm-i bed-i âfâtdan mahfûz
Sezâdur nâm-ı şâhî ile olsa hırz-ı cân tugra

10. Çekilmiş beyzesinden iki mevzûn tîg-ı cevherdâr
Berây-ı intizâm-ı kişver itmiş der-miyân tugra

11. Ne beyze beyze-i ʿankâ-yı nâm-ı saltanatdur kim
İder andan nümâyân sad-hümâ-yı ʿizz ü şân tugra

12. Midâd-ı zerle tahrîr itdügi dem hâme seyr eyle
Olur mânend-i dest-efşâr-ı Pervîz-i cihân tugra

13. Kafesde hey'et-i tedvîr ile bezm-i saʿâdetde
Müşebbek-micmer-i pür-dûd-ı ʿanberdür hemân tugra

14. Sebât olmazdı ikbâlinde ger ʿıkd-ı süreyyâdan
Berâtına keşîde itmeyeydi âsmân tugra

15. Garîbe-şekl-i pür-te'sîr-i nârencât-ı devletdür
Kim oldı zîver-i zer-sikke-i ʿOsmâniyân tugra

16. İmâm-ı şerʿ-i dînün oldugıçün ismini câmiʿ
İder saff-ı sutûrun pîşgâhında mekân tugra

17. Nihâyet yokdur evsâf-ı cemîlinde husûsâ kim
Çeke menşûr-ı iclâle o sâhib-nâm ü şân tugra

18. O sâhib-nâm ü şân-ı sadr-ı dîvân-ı saʿâdet kim
Ana mahsûsdur bî-bâk çekmek her zamân tugra

19. Hurûfı pür-tenâsüb meddi mevzûn zülfeler mergûb
N'ola her çekdügi olsa müşârün bi'l-benân tugra

20. Şeref-bahş-ı vezâret Mustafâ paşa-yı tevkîʿî Kim
oldı safha-ı cûdında himmet zer-feşân tugra

21. Eger nâ-şüste-ruhsâr olmasaydı kıtʿa-ı mâha
Çekerdi hâme-i pâki berây-ı imtihân tugra

22. Yazarken beyzenün nısfında kalmış mâh-ı nev sanma
Ana taklîd içün gûyâ debîr-i âsmân tugra

23. Kalem destinde kim meşşâta-ı her-heft-pîrâdur
Bulur her şemmesinden iʿtibâr-ı hüsn ü ân tugra

24. Kemâl ü maʿrifetde tabʿı her vâdîde yektâdur
Ana bâzîçe-i nevk-ı kalemdür bî-gümân tugra

25. Tamâm oldı suhan Sâmî gel insâf eyle kâbil mi
K'ola bundan ziyâde mültezem şerh ü beyân tugra

26. Dükendi kâfiye meydân-ı teşbîhât teng oldı
Kim itdürdi kümeyt-i hâmeye zabt-ı ʿinân tugra

27. Berât-ı hüsn-i aʿmâli yemîninden virüp tâ kim
Çeke levh-i berîne hâme-i kerrûbiyân tugra

28. Olup tûmâr-ı baht-ı düşmeni matvî ola tâ kim
Berât-ı câhına te'yîd-i hayy ü müsteʿân tugra

24

Kasîde Der-Vasf-ı Muhammed
Kethudâ-yı Dâmâd İbrâhîm Paşa

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿiün

1. Olup ey hâme senâ-kâr-ı hudâvend-i ezel
Eyle ser-tâc-ı suhan nâm-ı Hudâyı evvel

2. Olasın kufl-güşâ-yı der-i genc-i ilhâm
Mazhar-ı cûd ide tâ kim seni Hak ʿazze ve cel

3. Magribî gibi sarîrünle ʿazîmet-hân ol
Kim ola feth-i tılısmât-ı hakâyık eshel

4. Saʿy kıl kâviş-i ser-tîşe-i endîşe ile
Bulmaga keşf-i nihân-hâne-i feyze medhal

5. Olıcak fâtih-i gencîne-i râz-ı tahkîk
Olur iksîr-i temennâ ile pür ceyb ü bagal

6. Kân-ı feyz-i güher âbisten-i tabʿ-ı pâke
İtse tevfîk seni dest-res-i müstaʿcel

7. Sû-be-sû secde-ber-i şükr olup imʿân eyle
Kemterîn-zerre-i nâ-çîzine vazʿ itmedin el

8. Habbezâ kenz-i tabîʿat ki felek gibi vesîʿ
Her bihîn cevheri reşk-âver-i hurşîd mahal

9. Tûde-ber-tûde yevâkît-i maʿânî vü nikât
Gûşe-ber-gûşe hikem teng-i tefârîk ü halel

10. Olmış âvîhte-i mîh-i süveydâ-yı derûn
Anda bir hokka-ı mahrûtî-i laʿlîn-heykel

11. Evvelâ kıl anı mâlîde-i çeşm-i taʿzîm
Nâhun-ı dest-i hayâl ile idüp mührini hal

12. Andan ol tuhfe-i pâkîzeyi izhâr it kim
Nâmıdur dürr-i girân-mâye-i ihlâs-ı ʿamel

13. Bâreka'llâh zihî sıdk ü hulûs-ı hâtır
Kim hakîkatde odur gevher-i bî-misl ü bedel

14. Şâhid-i midhat-ı memdûha idüp fass-ı nigîn
Eyle ithâf der-i mefhar-ı erbâb-ı düvel

15. Mefhar-ı devletiyân melce'-i hâcetmendân
Mesned-ârâ-yı cihân mâ-hasal-i mülk ü milel

16. Kethudâ âsaf-ı şâhenşehe bi'l-istiklâl
Dâver-i aʿzama dâmâd-ı vakûr ü aʿkal

17. Cümleten mülke hayır-hâh vekîl-i mutlak
ʿAkl ü tedbîr ile cümle vükelâdan ekmel

18. Hazret-i sadr-ı felek-pâye Muhammed paşa
Kim odur muʿtemed-i devlet-i şâh-ı aʿdel

19. Tabʿıdur serv-i bülend-i çemen-i yek-rengî
Ki resîde olamaz dâmenine tabʿ-ı cebel

20. İstikâmet dil-i pâkinde reh-i Ka’be-i sıdk
Safvet-i meşrebi çün zemzem-i kudsî-menhel

21. Hükmi hem-seng-i terâzû-yı kavânîn-i hikem
Vazʿı ber-kâʿide-i şerʿ-i nebiyy-i mürsel

22. ʿAklı üstâd-ı suver-kâr-ı mezâyâ-yı umûr
ʿİlmi meşşâta-ı pîrâye-dih-i hüsn-i ʿamel

23. Tügme-i ceyb-i kabâ çözme kadar âsândur
Dest-i tedbîrine her ʿukde-i mâ-lâ-yenhal

24. Bâga bûy-ı gül-i hulkıyla vezân olsa sabâ
ʿItr-ı şâhî gibi bûy-âver olur sûm ü basal

25. Çâk-i zahmına bulur şahs-ı nigâhı merhem
Olsa hâk-i kademi sürme-i çeşm-i ahvel

26. Şehdini pûte-i kendûda zer-i hâlis ider
Şemʿ-i bezm-i keremi şevkine zenbûr-ı ʿasel

27. Ferkadânun kim ide beynini emri tefrîk
Şarkdan garb ola tâ buʿd-ı miyân-ı faysal

28. Cemʿ-i ezdâdı murâd eylese hükmi mihrün
Dizilür târ-ı şuʿâʿına dür-i şeb-nem ü tal

29. Eylese kevkeb-i bahtından eger deryûze
Lemʿa-bahşâ-yı saʿâdet ola bircîse zuhal

30. Sûret-i hakda huzûrında eger nâtık olup
Mekr ü tezvîri tasavvur ide bir şahs-ı dagal

31. Çeşm-i bârîk-nigâh-ı dil-i derrâki ider
Lahza-ı vâhidede seyr-i temâsîl-i hiyel

32. Kuvvet-i şân ü şükûhından olup vâye-pezîr
ʿAzm-i kûh eylese bir mûr-ı zaʿîf ü esfel

33. Bâz-gûn ide yerinden koparup keştîveş
Tarf-ı dâmenine sâkıt ola püşt-i cebel

34. Görinür deştgeh-i himmetine nisbet ile
Cevher-i lâ-yetecezzâ gibi sahrâ-yı belel

35. Dâmen-i kûh-ı vakârı ki ana sâye sala
Âsmâna çıka fi'l-hâl kemîn-püşte-i tel

36. Âftâb itse de engüşt-i şuʿâʿıyla eger
Varak-ı sîmini mâhun tabak-ı hâlede hal

37. Şemse-i tâk-ı zer-endûde-i câhına sezâ
İdemez zerre kadar yine tılâ-yı cedvel

38. O feres-rân-ı saʿâdet ki meh-i garrâya
Şerer-i naʿli olur şuʿle-fürûz-ı meşʿal

39. Râ'iz-i edhem-i âheste-rev-i haşmet kim
Gâşiyedârı sanâdîd-i ricâl olsa mahal

40. O serîʿü'l-hareket rahş-ı safâ-bahşı gören
Tayy ider râh-ı gamı dilde komaz gerd-i kesel

41. Nedür ol gerden-i mevzûn-ı surâhî-endâm
Ki süheylidür anun kulkul-i mînâya bedel

42. Getürür gerdişini yâda kümeyt-i câmun
ʿArak-âlûd hırâm itse o gül-gûn-kefel

43. Hüsn-i reftârına meyyâl kulûb-ı ʿuşşâk
Şîvesi ʿişve-i hûbân-ı zamân gibi güzel

44. Yâl-i şeb-gûnına dil-şîfte rûh-ı Leylâ
Zülf-i müşkînine ʿanber-Habeşî ʿabd-ı akal

45. Cünbişinde o kadar çüst ü sebük-pâdur kim
Müntehâ-yı nazarıdur ana gâm-ı evvel

46. İtse yâd ezmineyi râkibi hengâm-ı şitâb
Ana ol hâlde mâzî görinür müstakbel

47. Yâ segirdürken eger itse direng-i nâ-gâh
Gâvı mâhî ile yek-laht ider âsâr-ı sakal

48. Mekrümet-pîşe hıdîvâ müteʿâlî-kadrâ
Ey hudâvend-i eʿâlî vü kibâr-ı kümmel

49. Sensin ol kârgeh-ârâ-yı hıred kim re'yün
Komadı dehrde bir emr-i ʿasîr ü muʿdel

50. Hıfzun ol mertebe kim bezm-i safâda meselâ
Rind-i nâzükle ide zâhid-i dil-saht cedel

51. Mûm-ı hâtem gibi çespîde olup birbirine
Seng-i taʿnı viremez sâgar-ı billûra halel

25

Kasîde-i Bahâriyye

Bu Dahı Birkaç Beyt Noksândur Bulındukda Yazıla

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Bahâr irdi yine meyl itdi hâtır sûy-ı gülzâra
Nigeh pîçîdedür zencîrek-i emvâc-ı enhâra

2. Letâfetde leb-i cû bûs-ı laʿl-i yârden hoşter
Tarâvetde benefşe müştebih nev-hatt-ı dildâra

3. Misâl-i ʿıtr-ı şâhî jâle zerrîn-hokka-ı gülden
Meşâm-ı câna neşr-i bûy-ı feyz itmekde hemvâre

4. Gül-âbı cûybâr ü hâki misk ezhârı ʿanber-bûy
Muʿâdil gülşenün her gûşesi dükkân-ı ʿattâra

5. Degül gül-gonçe-i şeb-nem-be-leb evrâk-ı sebz içre
O tûtîdür ki bir incüyi almış laʿl minkâra

6. Olupdur her varak bir nüsha-ı tefsîr-i künhü'l-arz
Bilür nezzâre-i imʿân iden sahn-ı çemenzâra

7. Sarılmış yâsemen serve nihâl-i gülde peyveste
O şûh-ı tâzedür kim gül takınmış tarf-ı destâra

8. Şikâf-ı bergden yer yer şuʿâʿ-ı mihr irüp hâke
Tınâb-ı zer-nişân oldı hıyâm-ı sebz-i eşcâra

9. Hümâ nahl-i çenâra murg-ı dest-âmûz olur bî-şek
Bu demde âşyân-ı âsmândan olsa âvâre

10. Bulur revnak tabîbün berg-i sünbül gibi destinde
Yapışsa fikr-i gül-geşt-i çemenle nabz-ı bîmâra

11. Zihî sunʿ-ı bihîn-üstâd-ı hikmet-hâme-i kudret
Ne sûret virdi dünyâ-yı mülevven-nakş-ı ezhâra

12. Bu sâdıkdur ki nûş-ı şîr-i cennetden de ahlâdur
Bu demde nazra-pâş olmak sabâh-ı feyz-âsâra

13. Hezârun âh ü feryâdın iderken gûş yüz yerden
N'ola olsa girîbân-ı gül-i sad-berg sad pâre

14. Olur lutf-ı hevâdan zîr-i pâda çün çemen ser-sebz
Tokunsa âb-ı sûzen pâydan ihrâc içün hâra

15. Geçilmez gülşenün mevc-i temâşâ-yı bahârından
Olup sedd-i güzer cûş-ı tarâvet şahs-ı enzâra

16. Çerâg-ı lâleyi şimdi fürûzân itdi sermâda
Nühüfte eylemişdi nâmiye dâmân-ı kuhsâra

17. Letâfet öyledür kim imtizâc-ı âşyânından
Kalur nûr-ı nigeh nergisde ʿavdet itmez enzâra

18. Bu demlerde dırâz itse zebânın n’ola harf
atsa Hurûş-ı selsebîl-i cennet-i aʿlâya fevvâre

19. Kılıç zamm oldı sûsen karye-i sebz-i bahâr üzre
Rutûbetlendi gül mâlik olınca böyle tîmâra

20. Gül-i esfîde bak şeb-nemle hem-çün kıtʿa-ı elmâs
Konılmış ravza-ı peygam-berîde rûy-ı dîvâra

21. Ne ravza gülsitân-ı bî-hazân-ı cennetü’l-me’vâ
Ki Cibrîl anda bülbül gibi meşgûl oldı ezkâra

26

Şitâ’iyye-i Hezl-âmîz Berây-ı Edrine

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Şitâda Edrine şehri garîb hâletde
Ki iʿtidâl ile âb ü hevâ bürûdetde

2. Muhâldür reh-i yah-bestesinde âmed-şud
Ki ser takaddüm ider pâydan refâkatde

3. Nihâl-i bâgları mürde-i kefen-ber-dûş
Kenâr-ı bâmı sinân-ı gamı irâ’etde

4. Şikeste câmları şeh-nişînleri ber-hâk
Kibârı hâne-harâb ehl-i sûkı zilletde

5. Bahârı gerçi cevâhir-nisâr imiş tutalum
Olur rahîs güher buz olursa kıymetde

6. Cevânı berf ile pîr-i sefîd-rîşe döner
Eser kalur mı bu vech ile hüsn-i sûretde

7. Çü iʿtidâl-i hevâ ʿilm ü maʿrifet nâ-yâb
Tıbâʿ-ı ehl-i beled müttefik cehâletde

8. Misâl-i berf nukûd-ı müsâfirân zâyiʿ
Ricâl-i şehr çü yah cemʿ âb-ı devletde

9. Siyâh fahm ile âteş bahâsına hîzem
Netîce serdî-i kaht ile dil meşakkatde

10. Virürdi dûzahiyâna cahîmi minnet ile
Bu şehre Mâlik eger gelse kış kıyâmetde

11. Isınmaz âdeme mânend-i seng-i serd-mizâc
Sovuk muʿâmelesi halkınun tabîʿatde

12. Kinâyedür garaz ıtlâk-ı dâr-ı meymeneden
Bu şehre var mı muʿâdil ʿaceb nuhûsetde

13. Sirişk-i dîde nemekveş tonup fütâde ider
Nigâh-ı lagziş-i pâ reh-güzâr-ı hayretde

14. Keser kılıç gibi kış pây-ı merdüm-i çeşmi
Şikâf-ı pencereden taşraya nezâretde

15. Zihâmı râhda gerdûnelerle gâvlarun
Kişiye mâniʿ olur bir yere ʿazîmetde

16. Kabâda hubs-ı bakar dâmeninde levs-i vahal
Güzâr iderse de ʿâciz kalur tahâretde

17. O denlü şiddet-i sermâ-yı buhl ü imsâki
Ki dest-i ehl-i kerem cümle ceyb-i hissetde

18. Yine Sıtanbul ile daʿvî-i tesâvîde
Edirne halkı ʿaceb rütbe-i hamâkatde

19. Dahı şedâ'id-i sermâyı vasf iderdüm lîk
Midâdum oldı füsürde dem-i kitâbetde

27

Hicv

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Merd-i pîs-tabʿ ü sefîh-i bed-şiyem kimdür dimem
Ehl-i sûk içre fakîr ü muhteşem kimdür dimem

2. Rîşi peşm-i hâye-i hâce-serâveş yek dü mû
Enfi mânend-i halâ gendîde-fem kimdür dimem

3. Şâhidînün nüshasın tahrîr iden câhil-meniş
Güh necis-gû kârî-i karın şikem kimdür dimem

4. Muglim-i kavvâd-meşreb müdmin-i şürb-i Yehûd
Hem harîf-i kahbe-zen deyyûs hem kimdür dimem

5. Mütʿa-kâr-ı gar-zenân olup Sıtanbulda iden
İrtikâb-ı dîn-i Tahmâs-ı ʿAcem kimdür dimem

6. Kâse-lîsiyken o mahdûm-ı veliyy-i niʿmetün
Olan âhir-kâr küfrân-ı niʿam kimdür dimem

7. Sûret ugrısı müselmân-hey’et ü hâ’in-sirişt
Sârık-ı nakd ü kitâb ol müttehem kimdür dimem

8. İntisâb itse kime lâ-büd ider hâne-harâb
Çün şegâl-i şahs meş’ûmü’l-kadem kimdür dimem

9. Ayamavranun kilîsâsında kıssîsân ile
Eyleyen dîn[in] fidâ-yı her sanem kimdür dimem

[TARİHLER]

1

Târîh-i Vefât
Duhterüm ʿAfîfe Merhûmenündür

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Sad âh o maʿsûme idince ارجعى emrini gûş
   Hâk içre oldı muhtefî mânende-i genc-i defîn

2. Düşdi zemîne ustuhânı cism-i nâz-âlûdınun
   Bâd-ı hazân ile perîşân oldı berg-i yâsemîn

3. Hak rûh-ı pâkin garka-ı deryâ-yı rahmet eyleye
   Tâbûtıdur gûyâ sadef nâzük teni dürr-i semîn

4. Âzürde eylerken vücûd-ı nâzükin nûr-ı nigâh
   Şimdi yatur hâk-i siyâh içre o cism-i nâzenîn

5. Nâz ü naʿîm ile Hudâ ol duhter-i nâzendemi
   Gılmân ile ide bihişt-i câvidânda hem-nişîn

6. Târîh-i fevtin âh-ı bî-hadd ile tahrîr eyledüm
   Ola ʿAfîfe nev-ʿarûs-ı hacle-i ʿadn-i berîn

sene 1116

2

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sultân ʿÎsâ
İbni Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Bâreka'llâh zihî sûr-ı hümâyûn-safâ
Ki şeh-i ʿâleme şeh-zâdeyi lutf itdi Hudâ

2. Nice şeh mâ-hasal-i silsile-i ʿOsmânî
Nice şeh râbıta-ı devlet-i dîn ü dünyâ

3. Himmet-âmûz-ı kerem maʿdelet-efrûz-ı himem
Şâh-ı Cemşîd-haşem sâye-i lutf-ı Mevlâ

4. Kutb-i gerdûn-ı cihânbânî vü ʿâlem-gîrî
Merkez-i dâ'ire-i emn ü amân-ı eşyâ

5. Şâh-ı gerdûn-ʿazamet dâver-i Dârâ-heybet
Husrev-i memleket İskender-i fermân-fermâ

6. Mazhar-ı lutf-ı ezel hazret-i sultân Ahmed
Kim anun bendesidür şâh Kubâd ü Dârâ

7. O şehenşâh-ı kader-re'y ü hıred-çâker kim
Dest-i tedbîrine münkâd girîbân-ı kazâ

8. O felek-pâye hudâvend-i cihân-ârâ kim
Zîr-i destindedür ahkâm-ı ümem ser-tâ-pâ

9. Çihre-i devletine fehm ü hıred âyîne
Kâmet-i himmetine lutf ü kerem zeyl-i kabâ

10. Hüsn-i idrâkine meftûn ʿukûl-i ʿaşere
Rûy-ı insâfına dil-dâde sipihr-i vâlâ

11. Böyle bir pâdşeh-i ʿâdil ü pür-insâfun
Görmedi misl ü ʿadîlini bu çeşm-i dünyâ

12. Eyledi hazret-i Hak ol şeh-i ʿâlem-gîre
Bir güher pâresi ferzend-i necîbi iʿtâ

13. Görmemiş mislini ʿâlemde selâtîn-i selef
Gelmemişdür sadef-i dehre bu dürr-i yektâ

14. Muktezâ-yı eser-i nâm-ı şerîfidür anun
K'eyledi makdemi eşbâh-ı cihânı ihyâ

15. Âsmân ahter ile mehd-i sadef-kârîde
Şuʿle-i mihr ana zerrîn-sütûn-ı zîbâ

16. ʿAcz ile hazret-i şeh-zâde-i ʿâlî-şâna
Köhne olmasa iderdüm anı ʿarz ü ihdâ

17. Gevher-i ʿıkd-ı süreyyâyı ana dâye-i çerh
Kılsa âvîze-i gehvâre-i şeh-zâde sezâ

18. Söz tamâm oldı yeter vakt-i duʿâdur Sâmî
Eyle hân Ahmed ü şeh-zâdeye sıdk ile duʿâ

19. Tâ ki âsârı zuhûr eyleye seyyârâtun
Dâ'imâ devr ide ʿâlemde bu çerh-i mînâ

20. Zât-ı pâki ola âsîb-i cihânda mahfûz
Pâdşâhumla maʿan ide muʿammer Mevlâ

21. Yazdı levhe kalem-i kâtib-i kudret târîh
Hey'et-i ʿâleme rûh oldı kudûm-ı ʿÎsâ

sene 1117

3

Târîh-i Vefât-ı Himmet Efendi-zâde ʿAbdu'llâh Efendi

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Vâʿiz-i câmiʿ-i matbûʿ-ı Süleymâniyye
Fâzıl-ı nâdire-dân Himmet Efendi-zâde

2. Vâsıl-ı sırr-ı Hudâ hazret-i şeyh ʿAbdu'llâh
Mürşid-i kâmil ü himmet-res-i her üftâde

3. Pertev-i sümʿadan âyîne-i hâli hâlî
Beyt-i maʿmûr-ı dili nakş-ı sivâdan sâde

4. Hüsn-i takrîrine dil-beste Hüseyn-i Vâʿiz
ʿÂrif ü Câmî mey-i sohbetine dil-dâde

5. Ülfet-i halkda yek-reng idi mânend-i şeref
Râst-gûlıkda tekellüfden olup âzâde

6. Lâ'ubâlî idi ahbâb ile sûretde velî
Mahrem-i encümen-i vahdet idi maʿnâda

7. Pîr-i rûşen-dil ü sâhib-nefes ü sâf-derûn
Hâsılı misl ü nazîri yog idi dünyâda

8. Feyz-yâb olmag içün mürde-dilâna dâ'im
Dem-i cân-bahşı hayât-âver idi ecsâda

9. Nâ-gehân ʿâzim olup rûh-ı şerîfi ʿarşa
Atlas-ı çerh-i berîn oldı ana seccâde

10. Göçdi yâ hû diyerek hânkah-ı ʿâlemden
Menzilin câygeh-i cennet ide ʿukbâda

11. Dem-i fevtinde kederle didi Sâmî târîh
Kürsî-i ʿadni makâm eyledi Himmet-zâde

sene 1122

4

Târîh-i Gerdûne-i Garrâ
Berây-ı Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Hân Ahmed-i yegâne şehenşâh-ı bahr ü ber
İskender-i zamâne hıdîv-i cihân-penâh

2. Fermân idüp yapıldı bu gerdûne-i latîf
İtmâmını mübârek ide hazret-i İlâh

3. Gerdûne sanma taht-ı Süleymân misâl olur
Bindükçe ferr ü şevket ile ana pâdşâh

4. Zerrîn kafesleri iki yanında gûyiyâ
Oldı hümâ-yı lâne-i ikbâle cilvegâh

5. Oldı güşâyiş-i der-i baht-ı şehenşehe
İki güşâde penceresi şâhid ü güvâh

6. Gerdûn-ı saltanatdur o gerdûne-i latîf
Gül-mîh-i zer-feşânı n'ola olsa mihr ü mâh

7. Perverdigâr devlet ü ʿömrin füzûn idüp
Râhat ide içinde o sultân-ı Cem-sipâh

8. Târîhine muvaffak olup Sâmiyâ didüm
Gerdûne-i musannaʿ-ı nev-tarh-ı pâdşâh

sene [1122]

5

ʿÂrif Efendi Hazretlerinün
Sadr-ı Rum Oldugına Târîhdür

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Fe-hamden sümme hamden ol yegâne fâzıl ü dânâ
Yine sadr-ı muʿallâya şeref-bahş-ı kudûm oldı

2. Edîb-i nükte-dân müşkil-güşâ-yı bî-müdânî kim
Vücûd-ı bî-nazîri iftihâr-ı mülk-i Rum oldı

3. ʿAceb mi gâlib olsa dehre envâr-ı fazîletle
Bu mihr-i ʿâlem-ârâ gayrılar hem-çün nücûm oldı

4. Dü-mısrâʿ-ı deri şeh-beyt-i dîvân-ı saʿâdetdür
Haremgâh-ı refîʿi matlaʿ-ı nûr-ı ʿulûm oldı

5. Sabâ neşr eyleyince nükhet-i peygâm-ı teşrîfin
Gürûh-ı ehl-i tabʿa mâye-i defʿ-i gumûm oldı

6. Şeh-i mülk-i maʿârif mesned-ârâ-yı suhan-dânî
Kim âfâka duʿâ-yı devleti de'b-i rüsûm oldı

7. Didi târîhini Sâmî senâ-kârı meserretle
Cenâb-ı ʿÂrif-i bi'llâh müjde sadr-ı Rum oldı

sene 1122

6

Târîh-i Sadâret-i ʿAlî Paşa-yı Şehîd

feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Merhabâ ey eser-i müjde-i cân
K'oldı leb-rîz-i safâ kevn ü mekân

2. Açdı gül-gonçe-i bâg-ı emeli
Reşha-ı ebr-i ʿatâ-yı Yezdân

3. Kuvvet-i nâmiye-i behcetden
Oldı pîşânî-i gerdûn handân

4. Açılup bâb-ı murâd-ı âfâk
Şâdmân oldı bütün halk-ı cihân

5. Çıkdı meydâna yine şevk ü sürûr
Oldı gam gûşe-nişîn-i nisyân

6. Kalmayup âyine-i dilde keder
ʿAks-i ruhsâr-ı neşât oldı ʿıyân

7. Tuhaf-ı şehr-i meserret şimdi
Çâr-sûlarda metâʿ-ı erzân

8. Oldı mânend-i gül-i jâle-nisâr
Hep dehenler güher-i hande-feşân

9. Ser-nigûn-kâse-i hamyâze şikest
Tolı handeyle bütün câm-ı dehân

10. Cûş idüp seyl-i revân-ı şâdî
Köhne-bünyân-ı gam oldı vîrân

11. Böyle nev-rûz-ı huceste-eseri
ʿAcebâ gördi mi çeşm-i devrân

12. Dest-i tevfîk-ı Hudâ virdi güşâd
ʿUkde-ber-ʿukde idi kâr-ı cihân

13. Eyleyüp hazret-i Hak ʿazze ve cel
Çekilen derde mükâfât ihsân

14. Halka lutf eyledi inʿâm itdi
Cümlenün matlabını virdi hemân

15. İtdi bir fâzıl-ı ʿâlî-şânı
Âsaf-ı mühr-be-dest-i dîvân

16. Zât-ı pâkiyle nigîn-i ikbâl
Tâbdâr oldı çü mihr-i rahşân

17. Mefhar-ı sadr-ı sudûr-ı vüzerâ
Nuhbe-i kâtıbe-i devletiyân

18. Bû ʿAlî-fıtnat Aristo-hikmet
Dikkat-âmûz-ı Felâtûn-hıredân

19. Zübde-i kâr-ı ʿukûl-i ʿaşere
Nokta-ı dâ'ire-i emn ü amân

20. Lâzım-ı gayr-ı mufârıkdur ana
ʿİlm ü takvâ vü salâh ü ʿirfân

21. Tabʿınun ʿabd-ı kemer-bestesidür
Hüsn-i tedbîr ü nefâz-ı fermân

22. Fikri gül-gûne-tırâz-ı tahkîk
Kalemi mâşıta-ı hüsn-i beyân

23. Vâhidü'l-ʿasr ʿAlî paşa kim
Münʿadim zâtına şibh ü akrân

24. İsminün ʿaynını taʿzîm iderek
Tutdı baş üzre ʿalem itdi ʿıyân

25. Seni râhat-res-i ʿâlem bilerek
İntihâb itdi velâyet-menişân

26. Şerm-i dest-i güher-efşânından
Kan dere batdı Bedahşândaki kân

27. İbni ʿAbbâd ü Nizâm ü Risto
Bâb-ı fazlında gulâm-ı derbân

28. Tîgi nişter-zen-i ʿırk-ı husemâ
Hâmesi nabz-şinâsende benân

29. Müddeʿî olsa da ilzâm eyler
Tîgidür düşmene katʿî burhân

30. Cezb ider hasmı çü mûy-ı nâ-çîz
Tîgine kâh-rübâ seng-i fesân

31. ʿAdli zâlim-küş ü mazlûm-nevâz
Şefkati derd-i recâya dermân

32. ʿAdli şâmil o kadar kim remeye
Gurg-ı gaddârı iderler şûbân

33. Şâne-i zülf-i gazâlân oldı
Pençe-i zehre-şikâf-ı şîrân

34. Görse dürr-i suhanın esdâfa
Agız açdurmaz idi hîç ʿummân

35. Şeref-i zâtına besdür bu delîl
Ki odur nâdire-senc-i îkân

36. Eyledi ʿizzet ile dâmâdı
Hazret-i pâdşeh-i devr-i zamân

37. Yaʿnî hân Ahmed-i ʿâdil ki anun
Bende-i bendesidür Nûşirevân

38. Tâc-bahşâ-yı selâtîn-i ʿizâm
Bihterîn-gevher-i âl-i ʿOsmân

39. Dâver-i ʿukde-güşâ-yı ʿâlem
Husrev-i kâr-şinâs-ı ekvân

40. Şâh-ı gerdûn-ʿazamet Dârâ-fer
Hükm-fermâ-yı havâkîn-i cihân

41. Zıll-ı Hak pâdşeh-i rûy-ı zemîn
Âsmân-taht ü Sikender-ʿunvân

42. Eyleyüp zâtını Allâh masûn
Düşmeni ola esîr-i hizlân

43. Nice hengâm idi sad dikkat ile
Cüst ü cû eyledi peydâ vü nihân

44. Bulmadı şâh-ı ʿadâlet-âyîn
Lâyık-ı sadr vezîr-i zî-şân

45. Âhirü'l-emr idüp Hak ilhâm
Âsafın buldı Süleymân-ı zamân

46. Mihr-i mühr eyleyerek devr-i burûc
Oldı menzil-res-i burc-ı mîzân

47. Li'llâhi'l-hamd henûz itdi zuhûr
Mazhar-ı ʿadl-i hakîkî-i zamân

48. Böyle bir âsaf-ı bî-hemtâya
Hak budur mühr-i vezâret şâyân

49. Var mıdur misli beyân itsünler
İşte târîh-şinâsân-ı cihân

50. Eyleye zât-ı şerîfin mahfûz
Tûl-i ʿömr ile Hudâ-yı mennân

51. Yâ İlâhî be-tecellî-i cemâl
Olsun eyyâmı safâda güzerân

52. Ola günden güne bâ-ʿizz ü vakâr
Rûzı ʿîd ü şebi kadr-i Ramazân

53. Eyleyüp Sâmî-i nâ-dîde-murâd
Fikr-i târîhine bezl-i imkân

54. Didi târîhini dil müjde-kunân
Mühre geldi ʿAlî paşa ile şân

sene 1125

7

Târîh-i Feth-i Gördös Berây-ı Şehîd ʻAlî Paşa

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Hazret-i hân Ahmed-i gâzî vezîr-i aʿzamın
Eyleyüp serdâr taht-ı mülket-i maʿmûreden

2. Moranun fethin murâd idüp o sultân-ı gayûr
Düşmene bildürdi haddin savlet-i mevfûreden

3. Mushaf-ı pâk-i ser-i kabr-i Ebî Eyyûbda
Çün tefe’’ül eylemişdi feth içün bir sûreden

4. Bu kerâmât-ı şehenşâh-ı velâyet-pîşedür
Zâhir oldı şimdi feth-i kalʿa-ı mahsûreden

5. Olıcak galtîde-ser aʿdâ didüm târîhini
Gördösi aldı ʿAlî paşa ön evvel Moradan

sene 1127

8

Kasîde ve Târîh-i Feth-i Mora Berây-ı Şehîd ʿAlî Paşa

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Âferîn sad âferîn ey Kahramân-ı rûzgâr
Bâreka'llâh bâreka'llâh ey vezîr-i kâm-kâr

2. Hayr-makdem ey yegâne-saf-der-i kişver-güşâ
Sâneka'llâh ey hudâvend-i Aristo-iştihâr

3. Sâhib-i tîg ü kalem serdâr-ı İskender-ʿalem
Âsaf-ı ʿâlî-himem pîrâye-i sadr-ı vakâr

4. Nerre-şîr-i bîşe-i heycâ vekîl-i saltanat
Pençe-tâb-ı gerden-efrâzân-ı her mülk ü diyâr

5. Sendedür bî-şübhe sırr-ı pîşvâ-yı evliyâ
Bahr ü berden düşmene gösterdi tîgün Zü'l-fekâr

6. Allâh Allâh bu ne savletdür ki der-ceng-i nuhust
Zâhir oldı inhizâm-ı hasm ile encâm-ı kâr

7. Top-ı raʿd-endâz ü berk-âvâzdan oldı harâb
Kalʿalar kim her biri mânend-i gerdûn üstüvâr

8. Burc ü bârûlar hasânetde ʿadîmü'l-indirâs
Tâ-be-mâhî ʿumk-i handek tâ-be-meh kadd-i cidâr

9. Böyle mersûs ü müşeyyed sûrlar teshîrine
Rüstem olsa sarf ider elbet sinîn-i heşt ü çâr

10. Yek dü mâhe müddet içre bu kerâmetdür hele
Müstakil bir mülk ile feth oluna bunca hisâr

11. Var yüri feth eyle şark ü garbı İskender gibi
Kalmadı şimden girü hîç sana sedd-i reh-güzâr

12. Maʿrifet sende şecâʿat sende himmet sendedür
Müctemiʿ zâtunda bi'l-cümle kemâlât-ı kibâr

13. Yazdı vasfunda kalem bu mısraʿ-ı ber-cesteyi
لا فتى الا على لا سيف الا ذولفقار

14. Yemlemeyle şâh-bâz-ı himmetün sayd eyledi
Rû-siyâh oldı gurâbâsâ ʿadû-yı tîre-kâr

15. Ser-zeniş hum-pâreden tevbîh her bir gülleden
Kelle-kûb-ı sad-nedâmet oldı hasm-ı bed-şiʿâr

16. Agız otuyla tükürdi rûyına püskürmeler
Haylîden yüz bulmış idi düşmen-i bî-neng ü ʿâr

17. Şîşe-i ʿahdi idüp âyîneci kâfir şikest
Bak ne sûret bagladı kırdı geçürdi rûzgâr

18. Bir tabançeyle tüfeng-endâzlar çatlatdılar
Zehre mi var atıla meydâna hasm-ı har-süvâr

19. Bir muʿammâ-yı be-nâm idi Mora feth eyledün
Nâm-ı pâkün olsa lâyık zîb-i levh-i iştihâr

20. Hak teʿâlâ devlet ü ikbâlüni efzûn idüp
Eyleye sadr-ı saʿâdetde vücûdun ber-karâr

21. İde sultân-ı cihân-gîrün dahı ʿömrin füzûn
Nice nusretler yüzünden lutf ide Perverdigâr

22. Sâmiyâ bu feth-i ʿâlînün didüm târîhini
Saʿy ile aldı Mora mülkin vezîr-i kâm-kâr

sene 1127

9

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Muhammed Hân İbni Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Şehenşâh-ı cihân sultân Ahmed hân-ı gâzî kim
Vücûd-ı bî-nazîri mülk-i dîne oldı pîrâye

2. Yegâne-pâdşâh-ı bahr ü ber hâkân-ı ʿadl-âver
Cihânbân-ı muzaffer tâcdâr-ı âsmân-pâye

3. Hıdîv-i mesned-ârâ-yı muʿallâ-hâne-i ikbâl
Ki taht-ı devletidür ʿarş-ı aʿlâ ile hem-sâye

4. Felek münkâd-ı fermânı zemîn memnûn-ı ihsânı
Muhassal şâmil oldı himmeti aʿlâ vü ednâya

5. Kemâl-i kudretinden hazret-i hallâk-ı bî-hemtâ
ʿİnâyet kıldı bir ferzend-i pâk ol şâh-ı dânâya

6. Cihâna geldi bir şeh-zâde-i pâkîze-ahter kim
Kudûmı oldı revnak-bahş-ı devlet çerh-i mînâya

7. O dem kim zîver-i gül-pister-i mehd-i vücûd oldı
Meserret cünbiş-i nev virdi nüh-tâk-ı muʿallâya

8. Meh-i pür-nûr-ı burc-ı nesl-i ʿOsmânî ki lâyıkdur
Felek mehd-i sadef-kârî ola zühre ana dâye

9. Cihâna müjdeler kim fâl-ı hayr-ı feth ü nusretdür
Saʿâdetlerle Dârü'n-nasrda teşrîfi dünyâya

10. Selâtînün ʿaceb mi olsa ser-tâcı ki olmışdur
Sadef sulb-i şehenşâh-ı cihân ol dürr-i yektâya

11. Kenâr-ı maşrık-ı ikbâlden hurşîdveş togdı
Fürûg-ı hüsni subh-ı şâdmânî oldı gabrâya

12. İlâhî pâdşâh-ı ʿâlemi şeh-zâdegânıyla
Muʿammer eyleyüp âfâka zâtın eyle pîrâye

13. Küdûretden safâ-yı bâl ile mahfûz idüp yâ Rab
Derûnın gıbta-fermâ eyle mir’ât-ı musaffâya

14. Serîr-i saltanatda tûl-i ʿömr ile idüp dâ’im
Ola gâlib hemîşe fırka-ı ecnâd-ı aʿdâya

15. Be-hakk-ı nûr-ı pâk-i Ahmed-i Muhtâr lutfunla
Koma bu intikâmı hasm-ı bed-kîş-i hod-ârâya

16. İdüp şeh-zâde-i ʿâlî-nijâdun ʿömrini efzûn
Ola mazhar kudûmı sûre-i انا فتحنا’ya

17. Hudâ tevfîk idüp Sâmî duʿâ-gûne didüm târîh
Saʿîd ola cenâb-ı hân Muhammed geldi dünyâya

sene 1129

10

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sultân Mustafâ
İbni Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Teʿâla’llâh zihî âsâr-ı feyz-i müsteʿânî kim
Zuhûrından cihâna nev-be-nev zevk ü safâ geldi

2. Açıldı gül gibi dil-beste-i endûh iken ʿâlem
Gülistân-ı meserretden nesîm-i cân-fezâ geldi

3. Karîrü’l-ʿayn-ı behcet eyledi çerh-i kühen-sâli
Bu şevk-ı tâzeden çeşm-i cihâna rûşenâ geldi

4. Ne behcetdür bu kim sulb-i cenâb-ı hân Ahmedden
Vücûda böyle bir şeh-zâde-i saʿd-âşinâ geldi

5. Saʿâdetle olup teşrîf-sâz-ı ʿâlem-i tekvîn
Serîr-i mesned-i iʿzâza hoş geldi safâ geldi

6. Çehâr-esdâf-ı ʿunsûrdan bedîdâr oldugı hengâm
Kenâr-ı bahr-ı ikbâle dür-i ʿâlem-bahâ geldi

7. Gelince lâne-i mehde o şeh-bâz-ı yed-i kudret
Rü’ûs-ı bendegân-ı devlete zıll-ı hümâ geldi

8. O pâkîze güher çün zîb-i dîhim-i vücûd oldı
Merâyâ-yı kulûba pertev-i nûr-ı Hudâ geldi

9. Hulûsıyla mukaddem mushaf-ı dilden tefe’ülde
Zuhûr-ı nusret ü fethe peyâm-ı dil-güşâ geldi

10. Velûdından pey-ender-pey iki şeh-zâde-i pâkün
Dü şâhid sıdk-ı fâl-ı hayra şimdi bî-merâ geldi

11. Suhanda ihtisâr âb-ı güherdür şîr ü şekkerdür
Ko ıtnâbı zamân-ı temme bi’l-hayr-ı duʿâ geldi

12. Cenâb-ı pâdşâh-ı ʿâleme şeh-zâdegânıyla
Duʿâya başla kim saf saf sürûşân-ı ʿalâ geldi

13. İlâhî bahtın ʿâlî ʿömrin efzûn eyle kim dehre
Şuʿâʿ-ı âftâb-ı yümn-i zâtından ziyâ geldi

14. Masûn it dîde-i hussâddan âyîne-i tabʿın
Ki nûr-ı pertevinden çeşm-i câna incilâ geldi

15. Vücûdın hıfz idüp şeh-zâdegânıyla muʿammer kıl
Ki halka kasd-ı terfîh ile lutfı dâ’imâ geldi

16. Didüm târîhini şeh-zâde-i saʿd-ahterün Sâmî
Tevellüd eyleyüp âfâka sultân Mustafâ geldi

sene 1129

11

Târîh-i Vefât-ı Kûçek Mü’ezzin Çelebi Merhûm

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Meclis-ârâ-yı safâ bülbül-i gülzâr-ı tarab
Rind-i âlüfte sebük-rûh hoş-âyende-kelâm

2. Ahsenü’s-savt-ı cihân yaʿnî Mü’ezzin Çelebi
Kim virürdi negamı sâmiʿaya zevk-ı tamâm

3. Nagmesi râhatü’l-ervâh-ı kulûb-ı ʿuşşâk
Dilde kalmazdı nevâsıyla nühüfte âlâm

4. Büzrüg ü kûçegi dil-beste-i âvâzı idüp
Dillere olmış idi mâye-dih-i şevk ü garâm

5. Hâce şâyân idi olmaklıga şâgirdi anun
Hem-çü def ana sezâ halka-be-gûş olsa Gulâm

6. Mûsıkîde hele bir perdede üstâd idi kim
Zühreye kâdir idi itmege taʿlîm-i makâm

7. Merdüm-i yek-tenedür nâdir idi mânendi
Çârgâh üzre sürûd ideli bu heft ecrâm

8. Devr usûliyle ser-âgâz ideli mutrib-i çerh
Gelmedi hoş-nefes böyle mugannî-i be-nâm

9. Bu durur ʿâdet-i sâkî-i galat-bahş-ı sipihr
Gâh zehr-âbe virür geh şekerîn-şerbet-i câm

10. Nakş-ı kânûn-ı felek böyledür eyler lâ-büd
ʿÖmrün âgâzını zîr-efgen-i mızrâb-ı hitâm

11. Pîr-i çengî-i muhâlif-negamât-ı gerdûn
Sâz-kârında komaz kimsenün âheng-i nizâm

12. Sîne çün kâse-i tanbûr olur elbette tehî
Olup işkeste bu târ-ı nefes-i süst-kıyâm

13. Sarsar-ı merg esâsından ider ber-kende
Penbe-i cism bulursa ne kadar istihkâm

14. Hâsılı eyledi ber-nehc-i beyân-ı pîşîn
Dehrden bu dahı ber-çîde bisât-ı ârâm

15. ارجعى emri irince didi cân baş üzre
İtdi şevk ile çemen-suffe-i firdevse hırâm

16. Sâkî-i kevser idüp rûhını sîr-âb-ı neşât
Ola ravzât-ı bihişt içre kadeh-nûş-ı merâm

17. Yâ İlâhî be-hak-ı ravza-ı sultân-ı rüsül
Rahmetünle ola ʿişretkedesi dâr-ı selâm

18. Râstdur terk idicek savt-ı segâhı târîh
Evc-i me'vâda Mü'ezzin Çelebi bula makâm

sene 1129

12

Târîh-i Dâmâd-şuden-i İbrâhîm Paşa Be-Sultân Ahmed

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. ʿÂleme neşr-i füyûzât eyleyüp Rabb-i mecîd
Haclegâh-ı gaybdan oldı ruh-ı şâdî bedîd

2. Mevc mevc olup bihâr-ı bî-kerân-ı inbisât
İtdi pür-dür sâhil-i tabʿı kef-i şevk-ı cedîd

3. Nev-ʿarûs-ı bâhter olup tutuk-bend-i neşât
Farkına behcetle saçdı ahterân dürr-i nazîd

4. Zühre der-dest eyledi câm-ı hilâli şevk ile
Çâr-tâk-ı âsmânda itmege ʿayş-ı ragîd

5. Atılan sanma şihâb itdi felek tertîb-i sûr
ʿArsagâh-ı şâmda hayl-i nücûm oynar cirîd

6. Hâne-i dil şevk ile toldı der-i hamyâzeden
Gayrı dest-i redd olur şahs-ı gama sedd-i sedîd

7. Tengnâ-yı dehrde kesb eyleyüp halk inşirâh
Refte refte başladı hall olmaga ʿakd-ı ümîd

8. Bâreka'llâh bu ne hengâm-ı meserret-bahşdur
K'olmada her sâʿati reşk-âver-i eyyâm-ı ʿîd

9. Oldı engüşt-i kalem-ber-fem taʿaccüble devât
Muhbir-i ilhâm-ı Bârîden taleb-kâr-ı nüvîd

10. Didi istikşâf idüp gûyâ lisân-ı hâl ile
Bâ'is-i şâdî nedür ey mû-şikâf ʿaklı-ı vedîd

11. Bu haber ilhâm-ı Rabbânîden oldı âşkâr
Hâme-i çâbük-revi irsâl idüp hem-çün berîd

12. Didi büşrîlik cenâb-ı şâh-ı ʿâlem eyledi
Bende-i hâsın harîm-i ʿismete sıhr-ı cedîd

13. Nice şeh sultân-ı heft-iklîm-i İskender-gulâm
Kim derinde pâdşâhân-ı cihân ʿabd-ı ʿabîd

14. Levh-i gerdûna bu vech üzre sezâ sebt eyleyüp
Vasf-ı ʿâlîsin ʿutârid eyleye beytü'l-kasîd

15. ʿAkl-ı kül-tabʿ ü Felâtûn-re'y ü Efrîdûn-haşem
Feylesûf-ı hikmet-ârâ vü hıredmend-i reşîd

16. Bahr-ı nesl-i âl-i ʿOsmânîde zâhir olmadı
Halk olaldan nüh sadef zâtı gibi dürr-i ferîd

17. Dâver-i ʿâdil şeh-i kâmil hıdîv-i sâf-dil
ʿÂkil-i hallâl-i her müşkil şehenşâh-ı vahîd

18. Bû Bekir-sıdk ü ʿÖmer-insâf ü Zü’n-nûreyn-hilm
Murtazâ-savlet veliyy-i kâmil-i ʿâlem-mürîd

19. Zıll-ı Hak sultân Ahmed hân-ı gâzî kim anun
Mihr-i ikbâl âstânından olur dâ’im bedîd

20. Her kesün mikdâr-ı istiʿdâd-ı zâtîsin bilür
Fehm idince rütbe-i ʿaklın ider kadrin mezîd

21. Bu yeter şâhid kemâl-i dikkat-ı idrâkine
Eyledi bir ʿâkil ü dânâyı dâmâd-ı saʿîd

22. Lâyık-ı sıhriyyet-i ʿismet-serây-ı saltanat
Mahrem-i hâs olmaga şâyeste bir merd-i reşîd

23. Ahsenü’l-hulk-âsaf-ı hâtır-nevâz-ı nîk-hû
Müttakî sâhib-kerem perhîz-kâr ü rû-sefîd

24. Hayr-hâh-ı saltanat paşa-yı ʿâlî-menkabet
Ehl-i cûd ü ehl-i himmet sâhib-i hulk-ı hamîd

25. Neş’e-i re’yün göreydi mest olurdı Bû ʿAlî
Şâd olur geldükçe nutka rûh-ı Hassân-ı Velîd

26. Pâdşâh-ı dehre dâmâd ü musâhib olmaga
Hâsılı her vech ile ahrâ o düstûr-ı vahîd

27. Eyleye dâmâdını sultân-ı ʿismet-şânını
Şâh-ı ʿasr ile muʿammer hazret-i Rabb-i mecîd

28. Düşmen-i bed-hâhını mahzûl idüp şâhenşehün
Devlet ü ikbâl ile ʿömrin ide Hak ber-mezîd

29. Dâver-i dîni zafer-yâb eyleye Bârî-Hudâ
Ola makhûr ü müdemmer cümle küffâr-ı ʿanîd

30. Leyle-i kadr-i zifâf oldukda târîhi içün
Fikr-i tabʿumla iderken Sâmiyâ güft ü şinîd

31. Nâ-gehân mecmûʿa-ı gaybiyye-i ilhâmdan
Cân meşâmına dü mısraʿ virdi bû çün müşk-bîd

32. Sûret-i evc-i ʿulâyı mısraʿ-ı evvel geçüp
Çün meh-i tâm oldı dilde mısraʿ-ı sânî bedîd

33. Oldı İbrâhîm paşa sıhr-ı sultân-ı celîl
Şâha dâmâd oldı İbrâhîm paşa-yı saʿîd

sene 1129

13

Berây-ı Vezîr-i Aʿzam-şuden-i İbrâhîm Paşa

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Müjdeler âfâka kim lutf-ı Hudâ-yı lâ-yenâm
Virdi ser-tâ-ser cihâna inbisât-ı şevk-ı tâm

2. Rûşenâyî-bahş olup zulmet-nişînân-ı gama
ʿArz-ı mihr itmekde her gün çerh ber-vefk-ı merâm

3. Kalmayup âyîne-i dilde küdûretden eser
İnʿikâs-ı rûy-ı handânı bedîd oldı tamâm

4. Âşkâr oldı verâ-yı perde-i eflâkden
Dûr-bînân-ı hayâle çihre-i ümmîd-i kâm

5. Dîdeler rûşen siyeh-bahtâna kim subh-ı ferah
İtdi ʿâlemde şeb-i endûhdan refʿ-i zalâm

6. Her kesün mir'ât-ı kalbi oldı sûret-yâb-ı feyz
Kim görindi peyker-i mâ-fi'z-zamîr-i hâs ü ʿâm

7. Cây-ı dîger kalmadı güncâyiş-i şahs-ı gama
Saf çekince dilde şâdî dûş-ber-dûş-ı zihâm

8. Şimdi mîzân üzredür hep gerdiş-i sencîdesi
ʿAksine devr itmedendöndi sipihr-i kec-hırâm

9. Ehl-i dil çokdan arardı girdi dâmânı ele
İtmek âsândur felekden şimdi ahz-ı intikâm

10. Hak budur kim bu kemâl-i inşirâhun vakti hîç
Çeşm-i encümle felek seyr itmemişdür ve's-selâm

11. ʿİlm-i hakdur şâhid-i ʿâdil ki günden âşkâr
Safha-ı hestîde nakş-ı kurʿa-ı ferhunde-nâm

12. Her nefes sad minnet Allâhu ʿazîmü'ş-şâna kim
Lutf ü ihsân eyledi ber-tıbk-ı dil-hâh-ı enâm

13. Yaʿnî bir zât-ı kerîmü't-tabʿ-ı ʿâlî-himmeti
İtdi sadr-ı aʿzam-ı şâhenşeh-i vâlâ-makâm

14. Öyle bir şâhenşeh-i zî-şân ki kemter çâkeri
Dergehinde gıbta-bahş-ı İbni ʿAbbâd ü Nizâm

15. Âstânı bâliş-i âsâyiş-i şâhân-ı dehr
Hâk-i pâyı cevher-i iksîr-i ikbâl-i enâm

16. Evliyâ-haslet semiyy-i Ahmed-i Muhtâr kim
Zâtıdur fevc-i gürûh-ı devlet ü dîne imâm

17. Pâdşâh-ı bî-bedel şâhenşeh-i dîn ü düvel
Zıll-ı Hak ʿazze ve cel şâh-ı Ferîdûn-ihtişâm

18. ʿAkl ü rüşdi hayret-efzâ-yı ʿukûl-i kâʾinât
ʿAdl ü insâfı cihâna bâʾis-i emn ü nizâm

19. Hazret-i sultân Ahmed hân-ı sâlis kim sezâ
Emrine şâhân-ı heft-iklîm eger olursa râm

20. İftihâr-ı hânmân-ı devlet-i ʿOsmâniyân
Muʿtenâ-yı dûdmân-zâdân-ı İskender-gulâm

21. Hep görilmişdür tevârîh-i havâkîn-i selef
Gelmemişdür böyle ʿâkil-pâdşâh-ı nîk-nâm

22. Hak teʿâlâ düşmen-i bed-hâhını makhûr idüp
İde evreng-i şehenşâhîde zâtın ber-devâm

23. Her kesün mâhiyyet-i fıtrîsini fehm eyleyüp
Ana eyler hâl-i istihkâkı üzre ihtirâm

24. Bu yeter burhân-ı vâzıh lemʿa-ı idrâkine
Kim çerâgı ola böyle sadr-ı memdûh-ı kirâm

25. Habbezâ sadr-ı felek-câh-ı muʿallâ-pâye kim
Çak hazîz-i dergehinde çerh ider darb-ı hıyâm

26. Sadr-ı ʿâlî-şân vezîr-i husrev-i Dârâ-nişân
Dest-gîr-i müstmendân melceʾ-i hâs ü ʿavâm

27. Ol vezîr-i bî-bedel kim olmış idi tâ ezel
Şîme-i müstahseni makbûl-i sultân-ı enâm

28. Hidmetin şâyeste-i tabʿ-ı hümâyûn eyleyüp
Eyledükçe sâdıkâne bezl-i vusʿ ü ihtimâm

29. Devlet ü dîne vücûdın cümle-i aʿyândan
İntihâb itmişdi kim ola medâr-ı intizâm

30. Dahı şekl-i evvel-i kârından istintâc idüp
Haml iderdi fart-ı istiʿdâdına mâ-lâ-kelâm

31. Hep terâhî muktezâ-yı hâl idi bu vakte kim
ʿİllet-i ga'iyyeye olmışdı ol merd-i hümâm

32. Mübtenâ-yı her umûr evkâtine merhûn imiş
Dehre takdîr-i İlâhîdür viren rabt-ı nizâm

33. Gösterince yüz ʿarûs-ı hacle-i hükm-i ezel
Şâh-ı ʿâlem kıldı dâmâd eyleyüp kâ'im-makâm

34. Oldı meşhûd-ı nigâh-ı iʿtibâr ü dikkati
Kim taharrî üzre ʿadl itmekde âfâka müdâm

35. Bildi kim tabʿındaki bi'l-kuvve âsâr-ı kemâl
Fi'le geldi mesned-i sadr-ı hükûmetde tamâm

36. Hubb-ı aslîye ʿilâve oldı meyl-i incizâb
Nev-be-nev itdi tekâzâ ragbet-i bî-infisâm

37. Gayrılardan sâbık-ı mızmâr-ı rüchân oldugın
Gördi ol eblak-süvâr-ı şevket-i zînet-licâm

38. Mühr-i ikbâli virüp itdi vekîl-i saltanat
Kıldı istiklâl ile hem ana teslîm-i zimâm

39. Âsaf-ı bî-misl İbrâhîm paşa kim anun
Kıble-i âmâldür dergâhı çün beytü'l-harâm

40. Hilʿat-ı şân-ı vezâret dûş-ı istiʿdâdına Togrısı
her vech ile çespân ü lâyıkdur tamâm

41. Râstdur ser-menzil-i tevfîke râh-ı himmeti
Kim ider habl-i metîn-i şerʿe dâ'im iʿtisâm

42. ʿÂdeti celb-i kulûb-ı bî-kesân-ı rûzgâr
Dil-şikest-i ye'se lutfı mûmyâ-bahş-ı merâm

43. ʿAynıdur dirdüm kef-i zer-bahş-ı gevher-bârınun
Ger sevâd-ı gamdan olsa şüste ruhsâr-ı gamâm

44. Pâye-i evvelde eyler âstânın bûs iden
Süllem-i gerdûndan aʿlâ irtikâ-yı kasr-ı kâm

45. Bâl-i ʿankâveş açıldukça seher mısraʿları
Halka-ı bâbı olur evvel hümâya tavk-ı dâm

46. Zîr-i naʿl-i sümm-i esbinde şerâr-ı rîze-seng
Kurs-ı hurşîdi ider çün şuʿle sıkt-ı inʿizâm

47. Bûy-ı müşk-i Rumî hulkı ile kuvvet bulsa ger
Bâgzâr-ı Şâmdan kesb-i şemîm eyler meşâm

48. Öyle sârîdür cihâna ʿadl ü dâdı kim olur
Sâye-i zîr-i cenâh-ı bâzda mahmî hamâm

49. Hâtem-i Tâyî rikâb-ı kurra-ı cûdında pest
Bermekî dergâh-ı ihsânında bir kemter gulâm

50. Oldı bî-şek sadrı teşrîf eyleyince şâd-kâm
ʿÂlem-i maʿnâda ervâh-ı selâtîn-i ʿizâm

51. Hûyı nerm ü tabʿı nâzük hulkı ahsen vazʿı hûb
Hâsılı evsâf-ı mahmûdeyle meşhûr-ı enâm

52. Haşre dek bî-fâsıla olsa kalem cârî yine
Mümteniʿ tekmîl-i ıtrâsında îfâ-yı kelâm

53. Eyle Sâmî baʿd ez-în çün hatt-ı laʿl-i mehveşân
Safha-ı ihlâsı daʿvât ile miskiyyü'l-hitâm

54. Âsmân döndükçe sadr-ı kâm-rânîde ola
ʿÖmr ü devlet ber-mezîd ü ʿizz ü şâdî ber-devâm

55. Hazret-i hallâk-ı bî-hemtâ vücûd-ı pâkini
Hıfz ide âfâtdan sıhhatle tâ rûz-ı kıyâm

56. Sadrı teşrîf itdügi günden ki târîh oldı zabt
Umaruz anı ide sâhib-mi'e Rabbü'l-enâm

57. Mühr-i ikbâli alınca tabʿa ilhâm itdi Hak
Bi'l-bedâhe iki mısraʿ her biri târîh-i tâm

58. Âsaf-ı devr oldı İbrâhîm paşa yümn ile
Buldı İbrâhîm paşa ile mühr ikbâl ü nâm

sene 1130

14

Târîh Berây-ı Defterdâr-ı Şıkk-ı Evvel

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Bâreka'llâh ol yegâne-mefhar-ı erbâb-ı cûd
Kim vekîl-i mâl-ı sultân-ı cihân oldı henûz

2. Dâ'imâ manzûrı mazlûmân-ı zulmet-dîdegân
K'olmada nûr-ı çerâg-ı re'feti ʿâlem-fürûz

3. Bir nazarda fehm ider maksûd-ı mâ-fi'l-bâlini
Ehl-i hâcet itse refʿ-i rıkʿada ʿarz-ı rumûz

4. Eyler üslûb-ı hakîm üzre bilâ-cevr ü sitem
Pâdşâh-ı dehre bî-şek baʿd ez-în cemʿ-i künûz

5. Lâ-büd eyler çeşmesâr-ı şefkati itfâya saʿy
Görse nâ-kâmân-ı ʿasrun kalb-i pür-rîşinde sûz

6. Cûybâr-ı himmetinde âsmân kemter habâb
Kulzüm-i cûdı yanında heft deryâ mâ'-ı kûz

7. Yâ İlâhî tûl-i ʿömr ü devlet-i câvîd ile
Her şebi kadr ola ana ʿîd ola bi'l-cümle rûz

8. Gûş idüp nasbın dil oldı nîze-bâz-ı kilk-i şevk
İtmiş iken sînede rumh-ı gamı vakf-ı rükûz

9. Defterî-i şıkk-ı evvel düşdi bir târîh-i pâk
Sâniyen bir mısraʿ-ı pâkîzede itdi bürûz

10. Kim bu mısraʿdur ki Sâmî didi târîhin o dem
Sâhibin sad müjde cây-ı defterî buldı henûz

sene 1130

15

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sultân Selîm
İbni Sultân Ahmed Hân

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Hamdüli'llâh itdi lutf-ı hâlik-ı cân-âferîn
ʿÂlem-i maʿnâdan izhâr-ı füyûzât-ı ʿamîm

2. Âşkâr oldı verâ'-ı perde-i tahkîkden
Levh-i mir'âtü's-safâda pertev-i sunʿ-ı kadîm

3. Tengnâ-yı dilde gayrı kalmadı cây-ı gumûm
K'eyledi füshat-serây-ı dehri pür şevk-ı ʿazîm

4. Âsmân encümle vakf-ı hande-i dendân-nümâ
Mihr ü meh ʿarz itmede yüz şevk ile rûy-ı besîm

5. Nahl-i devletde açıldı bir gül-i raʿnâ yine
Esdi gülzâr-ı pür-ezhâr-ı meşiyyetden nesîm

6. Bezm-i hestîde olup ser-şîşe-pîrâ-yı zuhûr
İtdi ser-tâ-ser meşâm-ı ʿâleme neşr-i şemîm

7. Müjdeler âfâka çerhe dîdeler rûşen henûz
Kim sipihr-i saltanatdan togdı bir nûr-ı cesîm

8. Tâcdâr-ı saltanat şâhenşeh-i ʿâlî-nijâd
Maʿdelet-muʿtâd ü Kisrâ-dâd ü İskender-nedîm

9. Pâdşâh-ı muttakî icrâ-kun-ı emr-i İlâh
Bende-i fermân-ber-i âyât-ı Kur'ân-ı Kerîm

10. Câ-nişîn-i Mustafâ sultân-ı zıllu'llâh kim
Meşʿal-i hükmiyle rûşendür tarîk-ı müstakîm

11. Re'y ü tedbîri muvâfıkdur kitâb ü sünnete
Tarz ü tavrı dâ'imâ ber-mûcib-i şerʿ-i kavîm

12. Mesned-ârâ-yı hilâfet âb-ı rûy-ı saltanat
Rûh-bahş-ı dîn ü devlet sâhib-i tabʿ-ı selîm

13. Kâr-dân-ı bî-muʿâdil ʿâdil ü pâkîze-dil
Dâver-i kâmil hıdîv-i ʿâkil-i şâh-ı halîm

14. Hazret-i hân Ahmed-i gâzî ki ihsân eyledi
Ana bir şeh-zâde-i saʿd-ahteri hayy ü kadîm

15. Maʿden-i sulb-i şehenşâhîden oldı âşkâr
Gevher-i tâbende-i devlet ki mânendi ʿadîm

16. Makdemiyle tâze cân buldı sipihr-i köhne-sâl
Kesb-i rûh itse n'ola bu feyz ile ʿazm-i remîm

17. Olsa ser-tâc-ı selâtîn-i zamân şâyestedür
Ol yegâne gevherün lâlâsıdur hân-ı Kırım

18. San derûn-ı hâlede mâh-ı cihân-ârâ olur
Cilvegâh-ı cismi oldukça murassaʿ mehd-i sîm

19. Yâ İlâhî serv-i zâtı görmeyüp bâd-ı hazân
Tûl-i ʿömr ile ola perverde-i nâz ü naʿîm

20. Kıl habîbün hürmetine daʿvetüm yâ Rab kabûl
Eylerüm maʿlûm-ı zâtundur niyâzı ʿan-samîm

21. Eyle sultân Ahmedi şeh-zâdegânıyla maʿan
Taht-ı devletde kemâl-i pîr eyâ Rabbe'r-rahîm

22. Lafz ü maʿnâ ile Sâmî bende târîhin didi
Geldi kevne bin yüz otuzda cenâb-ı şeh Selîm

sene 1130

16

Târîh-i Hatt-ı Muhammed Kethudâ-yı İbrâhîm Paşa

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Semiyy-i fahr-ı ʿâlem hazret-i aga-yı zî-şân kim
Odur ʿizzetle hâlâ kethudâ-yı sadr-ı ʿâlî-câh

2. Muhammed nâm-ı pâki bir vücûd-ı muhteremdür kim
Cihân evsâf-ı zâtın eylemişdür zîver-i efvâh

3. Kerîmü't-tabʿ-ı pür-himmet hayır-hâh-ı velî-niʿmet
Güzîn-i fırka-ı aʿyân-ı devlet mefhar-ı eşbâh

4. Halûk ü dil-nevâz ü merhamet-sâz ü kerem-perver
Melek-haslet sütûde-menkabet sâhib-i dil-âgâh

5. İdüp zâtında istiʿdâd-ı küllî oldugın idrâk
Vezîr-i aʿzam İbrâhîm paşa-yı felek-dergâh

6. Hazînedâr ü dâmâd eylemişdi kendüye evvel
Kemâl-i sıdk ile maʿlûmı idi hidmeti her gâh

7. Karîn-i lutf ü cûdı eyleyüp olmışdı hemvâre
Hazarda ʿabd-ı makbûli seferde bende-i hem-râh

8. Bu defʿa dahı itdi kethudâ-yı devlet ü ikbâl
Dahı aʿlâ merâtible mükerrem eyleye Allâh

9. Boyınca hilʿatidür kethudâlık çünki olmışdı
Mukaddemki libâsı kadd-i istiʿdâdına kûtâh

10. İdüp irsâl-i lihye rûz-ı nasbında saʿâdetle
Cemâli mushafında hüsn-i hatm oldı bi-hamdi'llâh

11. ʿİzârı oldı şekl-i müstedîr-i vech-i pâkiyle
Kenâr-ı ebrde mihr ü miyân-ı hâlede çün mâh

12. Cenâb-ı Hak teʿâlâ Sâmiyâ ʿömrin füzûn itsün
Safâlarla ola ikbâlde ber-vefk-ı hâtır-hâh

13. Kalem refʿ-i ser-engüşt-i işâret itdi târîhe
Hat-ı nev oldı levh-i hüsne gûyâ medd-i bismi'llâh

sene 1131

17

Târîh-i Kitâb-hâne

Der-Serây-ı Cedîd-i Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Güzîn-i pâdşehân-ı memâlik-i âfâk
Yegâne-gevher-i ser-tâc-ı âl-i ʿOsmânî

2. Riyâz-ı saltanatun gül-nihâl-i ikbâli
Sipihr-i maʿdeletün âftâb-ı rahşânı

3. Vücûdı zıll-ı hudâvend-i âsmân ü zemîn
Cemâli pertev-i hurşîd-i sunʿ-ı Rabbânî

4. O bihterîn-i havâkîn-i mülk-i ʿâlem kim
Müsellem oldı ana şevket-i cihânbânî

5. Hudâygân-ı serîr-i kalem-rev-i şâhî
Nekâve-i halef-i dûdmân-ı Orhanî

6. Şükûh-bahş-ı ekâlîm-i sebʿa kim tutdı
Cihânı debdebe-i heft-cûş-ı ʿunvânı

7. Cenâb-ı hazret-i sultân Ahmed-i gâzî
K'odur halîfe-i şerʿ-i habîb-i Yezdânî

8. Diyânet-i ʿÖmer İbnü'l-'Azîz ile mevsûf
Ebû ʿAlîyi ider mahv-ı gıbta izʿânı

9. Kitâb ü sünnete kavli tevâfuk üzre tamâm
Hısâl ü şîmesi ber-nehc-i hükm-i Kur'ânî

10. ʿUlûm-ı dîn ü ehâlî-i ʿilme ragbet idüp
Hemîşe ʿâdeti kesb-i rızâ-yı rahmânî

11. Yapup hulûs ile bu dâr-ı ʿilm-i zîbâyı
Cihâna eyledi neşr-i safâ-yı rûhânî

12. Kitâb-hâne binâ itdi hasbeten li'llâh
İdüp kemâl ile taʿzîm-i şerʿ-i sübhânî

13. Hoşâ binâ'-ı musannaʿ ki tarz-ı matbûʿın
Olur görince Sinimmâr-ı akl hayrânı

14. Zihî rivâk-ı muʿallâ-tıbâk-ı bî-hemtâ
Ki resm-i dil-keşidür tarh-ı tabʿ-ı sultânî

15. Cidârı rifʿat ile âsmâna hem-serdür
Metânet üzre esâsı rasîn bünyânı

16. Sezâ bu beyt-i kemâlün dü-mısraʿ-ı bâbı
Muʿaşşer eylese nüh-beyt-i çerh-i gerdânı

17. Hazînedür hücerâtı fünûn-ı şettâya
Misâl-i kenz-i dil-i ʿâlimân-ı hakkânî

18. Ser-i melâʼike-i âsmâna efser olur
O kubbeler kim irişmiş sipihre hîtânı

19. Çü hâne-i dil-i nûrânî-i veliyyu'llâh
Fürûg-ı şems-i ʿulûm itdi mahz-ı nûrânî

20. Bu gûne bir eser-i dil-pezîre hazret-i Hak
Muvaffak eyledi ol pâdşâh-ı zî-şânı

21. Serây-ı pâk-i hümâyûnda eyledi inşâ
Bu câygâh-ı ʿulûm-ı saʿâdet-erkânı

22. Be-hürmet-i suhuf-ı enbiyâ vü çâr kitâb
Be-hakk-ı ʿilm-i şerîf ü be-vahy-i sübhânî

23. Be-nûr-ı zât-ı cenâb-ı Muhammed-i ʿArabî
Be-ʿilm-i fıkh ü hadîs ü be-sırr-ı furkânî

24. Serîr-i devlet ü ikbâlde müʼebbed idüp
Muʿammer eyle İlâhî o şâh-ı devrânı

25. Binâ-yı devleti maʿmûr olup safâlar ile
Halelden ola masûn intizâm-ı dîvânı

26. Kemâl-i sıhhat ile şâh-zâdegânı ile
Ola makâm-ı hilâfetde pîr-i nûrânî

27. Tamâm olınca kitâb-hâne Sâmî-i bende
Ser-i tefekkürine çekdi çün girîbânı

28. Duʿâ tarîki ile râst düşdi târîhi
Mübârek ola bu dârü'l-kitâb-ı sultânî

sene 1131

18

Târîh-i Vefât-ı Monlâ ʿAlînün Oglı Merhûm Ahmed

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. ارجعی emri irüp dâr-ı fenâdan nâ-gehân
ʿAzm-i ʿukbâ itdi o maʿsûm-ı pâkîze-sirişt

2. Eyledi mecmûʿa-ı ʿömrin perîşân rûzgâr
Levh-i hâlinde bu vech üzreymiş el-hak ser-nüvişt

3. Dest-i rahmet ʿanber ü kâfûr ile tahmîr idüp
Bûy-ı cennet neşr ide kabrinde hâk ü seng ü hışt

4. ʿÂzim-i bâlâ olınca didi târîhin melek
Yâ İlâhî ola Ahmed bülbül-i verd-i bihişt

sene 1131

19

Târîh-i Vefât-ı Monlâ ʿAlînün Oglı Merhûm Mustafâ

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Hayf bir tâze nihâli bâg-ı ʿâlemde yine
Eyledi üftâde hâk-i sarsar-ı bâd-ı fenâ

2. Gûş-ı cândan ارجعی emrini ısgâ eyleyüp
Terk idüp dâr-ı fenâyı eyledi ʿazm-i bekâ

3. Gûş idüp fevtin tahassürle didüm târîhini
Cennet-i ʿadn ola yâ Rab cilvegâh-ı Mustafâ

sene 1131

20

Târîh-i Şeh-nişîn-i Sultân Ahmed Hân

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Cenâb-ı hazret-i sultân-ı ʿâlem hân Ahmed kim
Der-i devlet-me'âbı reşk-i çerh-i çârümîn oldı

2. İdüp bu mesned-i pâkîzenün bünyâdını fermân
Yapıldı hak bu kim bir taht-ı zîbâ şeh-nişîn oldı

3. Nigâh-ı iltifâta vâkıʿâ muhtâc imiş böyle
Bu mevziʿ kim nişîmengâh-ı şâh-ı kâm-bîn oldı

4. Teʿâla'llâh zihî evreng-i matbûʿ-ı hümâyûn kim
Mahall-i dil-güşâ tarh-ı cedîd-i nâzenîn oldı

5. ʿAceb mi olsa miʿmâr-ı hıred meftûn ü hayrânı
Ki nev-îcâd-ı tabʿ-ı şehryâr-ı hurde-bîn oldı

6. Sezâdur cilvegâh-ı pâdşâh-ı nâmdâr olsa
Musannaʿ tarh ile mânende-i fass-ı nigîn oldı

7. Rüsûm-ı nâzüki ser-nâme-i Dîvân-ı Şevketdür
Letâfetle yapılmış şâh-beyt-i nev-zemîn oldı

8. Müşîr-i pîşgâh-ı manzarıdur sâha-ı ikbâl
Esâs-ı nerdbânı sahn-ı firdevs-i berîn oldı

9. Mücellâ câmlarla pertev-i nakş [ü] nigârından
Şuʿâʿ-ı şems-i tâbân şerm ile ser-der-zemîn oldı

10. O pervâz-ı müşebbek turre-i bâm-ı latîfinde
Misâl-i şâne-i gîsû-nevâz-ı hûr-ı ʿîn oldı

11. Hümâyûn-suffe-i sadrü's-sudûr-ı saltanatdur bu
Müferrih bî-bedel maksûre-i devlet-karîn oldı

12. Bu kasrı eyle yâ Rab dâ'imâ maʿmûr ü âbâdan
Ki sultân-ı cihân anda saʿâdetle mekîn oldı

13. Derûnında kemâl-i pîr ola şeh-zâdegânıyla
Ki zât-ı pâki dehre lutf-ı Rabbü'l-ʿâlemîn oldı

14. Muʿammer ola tûl-i ʿömr ile zevk ü meserretle
Şeb ü rûz itdügüm Hakdan bu daʿvât-ı güzîn oldı

15. Tasavvur eyler iken bi'l-bedâhe vakt-i itmâmın
Bu mısraʿ zîb-i nevk-ı hâme-i feyz-âferîn oldı

16. Didi târîhini ʿabd-ı hakîr-i dergehi Sâmî
Makâm-ı şâh-ı ʿâlî câygâh-ı dil-nişîn oldı

sene 1133

21

Târîh-i Hitân-ı Muhammed Beg İbni İbrâhîm Paşa Hazretleri

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Cenâb-ı sadr-ı aʿzam yaʿnî İbrâhîm paşa kim
Odur devletle hâlâ pâdşâh-ı ʿâleme dâmâd

2. Saʿâdetle hitân-ı mîr-i mahdûmın idüp tasmîm
Edâ itdi Muhammed sünnetin ol mefhar-ı emcâd

3. Bahâne eyleyüp sûr-ı hitânı meşreb-i cûdı
Getürdi bahr-ı lutfın cûşa ol zât-ı kerem-muʿtâd

4. Olup âyîn-i İbrâhîm Halîlu'llâh ile ʿâmil
Habîb-i kibriyânun eyledi rûh-ı şerîfin yâd

5. Sütûde-menkabet ferzend-i zî-şânı Muhammed beg
Kim oldur gonçe-i nâz ü naʿîm-i gülşen-i esʿâd

6. Virildi sünnet-i pâkiyle zînet sadr-ı taʿzîme
Ki rûz-ı ʿîd-i adhâ idi ol gün zübde-i aʿyâd

7. Tarâvetle olup ser-şîşe-pîrâ bezm-i devletde
Gül-i tabʿın güşâde ide her dem hayy-ı bî-endâd

8. Masûn ide hatâdan cism-i nâz-âlûdını Mevlâ
İsâbet itmeye zahm-ı nigâh-ı dîde-i hussâd

9. Cenâb-ı vâlid-i vâlâ-nijâdıyla maʿan yâ Rab
Kemâl-i pîr ola ol mîr-i sâhib-rüşd ü istiʿdâd

10. Dem-i sûr-ı hitânında hezârân şevk ü behcetle
Şeb-i endîşede itdüm çerâg-ı hâmeyi îkâd

11. Ziyâ virdi derûna Sâmiyâ nûr-ı beşâretle
İdüp bu mısraʿı ilhâm-ı Rabbânîden istimdâd

12. Gelüp ʿîdün ikinci rûz-ı isneyni didüm târîh
Muhammed beg olundı yümn ile sünnet mübârek-bâd

sene 1133

22

Târîh-i Kasr-ı Sultân Ahmed Der-Saʿd-âbâd

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Dâver-i ʿâlem şeh-i aʿzam hıdîv-i muhteşem
Kişver-i dehrün yegâne-pâdşâh-ı emcedi

2. Hazret-i hân Ahmed-i sâlis ki ferr ü şevketi
Şöhret-i İskender ü Dârâyı güm-nâm eyledi

3. Âl-i ʿOsmânun güzîde-tâcdâr-ı serveri
Devlet ü dînün şehenşâh-ı muʿallâ-mesnedi

4. Öyle bir sultân-ı zî-şândur ki ʿakl ü rüşd ile
Âferînişden beri misli cihâna gelmedi

5. Pâdşâhân-ı ser-efrâzân-ı bahr ü ber sezâ
Olsalar kemter-gulâm-ı pây-ı taht-ı sermedi

6. Saltanat daʿvâsına ʿahdinde kim kâdir anun
Yâfes ile Nûha dekdür devlet-i ced-ber-cedi

7. Ol hudâvend-i mühendis-tabʿ ü Eflâtûn-hıred
K'oldı câmiʿ cümle istiʿdâdı zât-ı emcedi

8. İltifâta sahn-ı Kâgıd-hâneyi gördi mahal
Ol temâşâgâha ikbâl itdi tabʿ-ı erşedi

9. Devr-i ʿadlinde kulûb-ı şâʿirânveş dâ'imâ
Her mahallün çünki maʿmûr olmasıydı maksadı

10. Böyle bir vâdî degül şâyeste kim metrûk ola
Şin ü âbâd oldugın tabʿ-ı şerîfi istedi

11. Âsaf ü dâmâdı İbrâhîm paşaya o dem
Resmini tefhîm idüp te'sîsi emrin eyledi

12. Saʿy idüp ber-mûcib-i fermân o sadr-ı bî-nazîr
Öyle tarh itdürdi kim ʿâlemde bir ferd itmedi

13. Hark ü hafr itdürdi bir nehri miyânın kıldı bend
Eyledi mebnî dü havz üzre bu kasr-ı müfredi

14. Böyle bir kasr-ı musannaʿla iki havz-ı kebîr
Cennete döndürdi hakkâ kim bu cây-ı esʿadı

15. Seyr iden mermer sütûnlarla bu kasr-ı dil-keşi
Yâd ider mi dil-ber-i sengîn-dil ü mevzûn-kadi

16. Felke-i zerrîn-i efser-zîb-i sakfı âftâb
Atlas-ı çerh olsa lâyıkdur kumâş-ı makʿadı

17. Pâdşâha Hak mübârek eylesün bünyâdını
Ola hemvâre füzûn ʿayş ü safâ-yı ırgadı

18. Sâmiyâ gûş eyleyüp tekmîlini târîh içün
Dikkat eylerken be-kânûn-ı hisâb-ı ebcedi

19. Râst geldi söyledüm bu mısraʿı tahsîn ile
Resmi nâzük kasr-ı Saʿd-âbâd-ı sultân Ahmedî

sene 1134

23

Târîh-i Kasr-ı Sultân Ahmed Der-Saʿd-âbâd

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Şehenşâh-ı muʿazzam tâcdâr-ı kişver-i ʿâlem
Sikender-taht ü Dârâ-baht ü Husrev-raht ü Kisrâ-dâd

2. Cenâb-ı pâdşâh-ı bahr ü ber hân Ahmed-i sâlis
Kim oldı emrine ser-cümle şâhân-ı cihân münkâd

3. O şâhenşâh-ı heft-iklîm kim şevketle devletle
Selâtîn-i ʿizâmı dergehinde itdi istiʿbâd

4. Hudâvend-i hıred-çâker cihânbân-ı Ferîdûn-fer
Şeh-i rûşen-güher revnak-dih-i dîhîm-i istiʿdâd

5. Penâh-ı dîn ü devlet muktedâ-yı fırka-ı ümmet
Rehîn-i cûd ü himmet tekye-sâz-ı mesned-i ecdâd

6. Cihân-dâver bihîn-hâkân-ı çerh-evreng-i mihr-efser
Hünerver-pâdşâh-ı bî-nazîr ü mekrümet-muʿtâd

7. Gubâr-ı âstânı kîmiyâ-bahş-ı saʿâdetdür
Kemîne-gerd-i râhı kuhl-i çeşm-i zümre-i emcâd

8. Hazîz-i südde-i rifʿat-me'âbı evc-i istiklâl
Kenâr-ı âstânı bâliş-i âsâyiş-i efrâd

9. O şâhenşeh ki virmişdür ana hallâk-ı bî-hemtâ
Kemâl-i rüşd ü idrâk ü vakâr ü ʿakl ü istiʿdâd

10. Misâl-i şîr ü şekker fıtratı hikmetle âgaşte
Fetânetle sirişt-i pâkini Hakk eylemiş îcâd

11. Şümâr olmak ne mümkin tabʿ-ı derrâkindeki fıtnat
Nihâdında kemâlâtı degüldür kâbil-i taʿdâd

12. Husûsâ tarh bünyâd eylemekde tabʿ-ı çâlâki
Hakîmâne mühendis-pîşe-i eslâfdan müzdâd

13. Ne imiş tarh-ı üstâdâne-i tabʿ-ı hümâyûnı
Bilür bu kasr-ı zîbâyı temâşâ eyleyen üstâd

14. ʿAceb zîbende resm-i dil-keş oldı pâdşâhâne
Müferrih sahn-ı Kâgıd-hânede bu kasr-ı nev-bünyâd

15. Ne cânı var nukûş-ı tâkını resm eyleye Mânî
Ne kâdir kıl kalemle itmege tasvîr anı Bih-zâd

16. Bu kasrun var ise cennetde bilmem şibh ü mânendi
Hele dünyâda nâ-mümkindür itmek mislini inşâd

17. Süleymân tahtıdur kim çâr ejder pâsbân olmış
Karîb olmak ne mümkin ana keyd-i dîde-i hussâd

18. N'ola dil dökse her bir lûlesi havzeynine dâ'im
Lisân-ı hâl ile olmakda gûyâ-yı mübârek-bâd

19. Şehenşâh-ı cihânı tûl-i ʿömr ile safâlarla
Derûnında ide hallâk-ı ʿâlem dâ'imâ dil-şâd

20. Didüm tekmîl ü itmâmında ilhâm-ı İlâhîden
İderken mısraʿ-ı târîhinün inşâdın istimdâd

21. Bu iki mısraʿun her biri târîh oldı ey Sâmî
İdince mısraʿ-ı sânîye evvel mısraʿı imdâd

22. Ferah-zâ kasr-ı Saʿd-âbâd-ı sultân Ahmed-i ʿâdil
Bu nev-kasr ola sultân Ahmedün tarhıyla saʿd âbâd

sene 1134

24

Târîh-i Vefât
Kerîmemüz Zelîhâ Merhûmenündür

mefâʿîlün mefâʿîlün feʿûlün

1. ʿAceb kimdür ki bir hâl üzre dâʾim
Sanur bâkî kalur dâr-ı fenâyı

2. Gerek bay ü gedâ ger merd ü zendür
Koyup gitdi cihân-ı bî-vefâyı

3. Degüldür kimseye bâkî bu ʿâlem
Bulur ʿukbâya ʿazm iden bekâyı

4. İden râhat bu dünyâda odur kim
Müsâvî ʿadd ide gamla safâyı

5. Felek hâk ile yeksân itdi seyr it
O zîbâ-duhter-i hûrî-likâyı

6. O nev-res gonçeyi âzürde itdi
Urup dest-i ecel hâr-ı cefâyı

7. Yeri zîr-i türâb olur egerçi
Makâm itdi bihişt-i cân-fezâyı

8. Vefât itdükde hâtif didi târîh
Zelîhânun ola firdevs câyı

sene 1134

25

Târîh-i Kasr-ı Dil-ârâ
Cebeci Kethudâsı Aganun

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Bihîn-siyer cebeci kethudâsı aga kim
Odur ocaga viren pertev ü ziyâ hâlâ

2. Reşîd ü zâbit-i kâr-âzmûde-i âfâk
Salâh ü ʿiffet ile oldı şöhre-i dünyâ

3. Bu kasr-ı pâki bu bâg-ı latîfi yapdurdı
Sudûr idüp ana fermân-ı lâzımü'l-icrâ

4. Egerçi kasr ile pürdür fezâ-yı Saʿd-âbâd
Velî bu kâh-ı bülend oldı haylî müstesnâ

5. Güzel nişîmen-i pâkîzedür mahallinde
Muʿammer ide safâ ile sâhibin Mevlâ

6. Tamâm olınca bu nevʿa dinildi târîhi
Müferrih oldı bu kasr-ı musannaʿ vü aʿlâ

sene 1135

26

Târîh-i Feth-i Nahcuvân

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Dâver-i ʿâlem şeh-i sünnî emîrü'l-mü'minîn
Pâdşâh-ı şark ü garb İskender-i gerdûn-cenâb

2. Pîşvâ-yı ehl-i sünnet mefhar-ı dîn ü düvel
Kâmil-i pâk-iʿtikâd ü husrev-i devlet-me’âb

3. Ber-güzîn-i dûdmân-ı devlet-i ʿOsmâniyân
Dürr-i ser-tâc-ı selâtîn-i ʿizâm-ı kâm-yâb

4. Hazret-i sultân Ahmed bin Muhammed hân kim
Bendegân-ı dergehidür Behmen ü Efrâsiyâb

5. ʿAkl ü istiʿdâd ü takvâ vü salâh ile ʿalem
Himmet ü şevketle memdûh-ı gürûh-ı şeyh ü şâb

6. Bû Bekir-sıdk ü ʿÖmer-insâf ü Zü’n-nûreyn-hilm
Şîr-i Hak-savlet hudâvend-i velâyet-intisâb

7. Ol şehenşâh-ı hümâyûn-baht-ı kişver-gîr kim
Tabʿıdur rûh-ı latîf-i Murtazâdan feyz-yâb

8. Mihr-i ʿadli saltanat burcından işrâk ideli
Hüsn-i tedbîrinde yokdur zerre kâr-ı nâ-savâb

9. Bir su’âle yer komaz gerden-keşân-ı ʿâleme
Nass-ı kâtıʿveş zebân-ı tîgidür hâzır-cevâb

10. Esse çöllerde nesîm-i ʿadli germ-ülfet olup
Âhuvân eyler ser-i şîr-i neri bâlîn-i hâb

11. Öyle virdi ittihâd ezdâda mümkindür k’ola
Halka-ı gird-âb-ı yem tennûr-ı pür-sûz-ı kebâb

12. Saltanat daʿvâsını iden mülûk-i nev-zuhûr
Nice kâbildür k’ola ol şeh-süvâra hem-rikâb

13. Sadr-ı vâlâ-yı hilâfetde asîl ü kâm-rân
Hazret-i Fârûka oldı ʿadl ile nâ’ib-menâb

14. Rütbede Tahmâsb ile mîr Mahmûd ibni Veys
Birisi har-bendesidür birisi derbân-ı bâb

15. Bâ'is-i âsâyiş-i ʿâlem zamân-ı devleti
Sulh ile buldı ʿimâret bu kühen-dâr-ı harâb

16. Şuʿle saldı ser-be-ser âfâka nâr-ı heybeti
Mû-der-âteş gibi aʿdâ oldı vakf-ı pîç ü tâb

17. Şimdi ez-cümle melâʿîn-i revâfız defʿine
Her tarafdan kıldı irsâl-i cünûd-ı bî-hisâb

18. Şîʿa kim ʿâdetleridür bugz-ı eshâb-ı kirâm
Siyyemâ sıddîka vü şeyhayna taʿn-ı nâ-savâb

19. Hâşeli'llâh kim ola anlarda hubb-ı ehl-i beyt
Hâksâr-ı kahr ola yâ Rab be-hakk-ı Bû Türâb

20. Çâr-yârun hürmetine kıl Hudâyâ anları
Cûş-ı deryâ-yı hezîmetle garîk-ı ıztırâb

21. Bu durur ümmîdümüz Îrânı yek-ser feth idüp
Ne Revân kalur ne Tebrîz ü Herât olur harâb

22. Râfızîden ahz ider hep mülket-i mevrûsesin
Rûz ü şeb budur duʿâmuz eyle yâ Rab müstecâb

23. Zulmet-i ilhâd ü rafzı mahv ü nâ-bûd eyleyüp
Nûr-bahş ola fürûg-ı râyeti çün âftâb

24. Mesned-i devletde tûl-i ʿömr ile te'yîd ide
Devr ide ber-vefk-ı dil-hâhı sipihr-i nüh-kıbâb

25. Nahcuvân teshîrini ihsân iden hayy-ı nasîr
Lutf ide sâ'ir kılâʿına karîben feth-i bâb

26. Sâmiyâ tebşîr birle fethi târîhin didüm
Nahcuvânı aldı sultân Ahmed-i ʿâlî-cenâb

sene 1135

27

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sultân Nuʿmân
İbni Sultân Ahmed Hân

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Yegâne-pâdşâh-ı heft-kişver husrev-i aʿdel
Ki nâmı zîb-i levh-i menkabetdür çerh-i nüh-tâka

2. Cenâb-ı hazret-i hân Ahmed-i âdil kim evsâfı
Yazılmışdur cihânda cümle mevcûd olan âfâka

3. Hudâ ʿazze ve cel bir şâh-zâde eyledi ihsân
Dür-i pâkîzeveş ol dâver-i zîbende-ahlâka

4. Sipihr-i saltanatdan togdı bir nûr-ı mücessem kim
Tulûʿ-ı âftâbâsâ ziyâ-bahş oldı âfâka

5. Zihî şeh-zâde-i ʿâlî-güher kim pertev-i hüsni
Olur gâlib fürûg-ı mihr-i pür-envâr-ı işrâka

6. ʿİzârı verd-i gülzâr-ı saʿâdetdür dü ruhsârı
Müşâbih lâle-i nuʿmân-ı sultânî-i berrâka

7. Olup pîrâye silk-i tûl-i ʿömre gevher-i zâtı
Hemîşe revnak-efrûz ola genc-i hıfz-ı hallâka

8. Didüm tebşîr birle Sâmiyâ târîh-i mevlûdın
Cihâna müjdeler şeh-zâde Nuʿmân geldi âfâka

sene 1135

28

Târîh-i Feth-i Tiflîs

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Şehenşâh-ı cihân-gîr ü hıdîv-i maşrık ü magrib
Ki te'sîr-i sadâ-yı şevketi ʿâlem-şümûl oldı

2. Cenâb-ı hazret-i sultân Ahmed kim rikâbında
Perestârânı şâh-ı Hind ü Özbek hem Mogol oldı

3. Vücûdı pîşvâ-yı dâverân-ı ehl-i sünnetdür
Hemîşe kârı hubb-ı çâr-yârân-ı resûl oldı

4. Şeh-i Kuds ü Medîne kisve-pûş-ı Ka'be-i ʿulyâ
Nevâziş-kâr-ı ehl-i beyt ü evlâd-ı betûl oldı

5. Zamânında hilâfet rütbesin daʿvâya kim kâdir
Şerâfetle kıdemle cümleden asl-ı usûl oldı

6. Fürûg-ı râyeti yanında güm-nâm-ı ʿademdür hep
Selâtîn-i diger encüm bu şems-i bî-ufûl oldı

7. Tulûʿ-ı kevkeb-i ikbâline şâhid yeter çünkim
Sümût-ı şarka tûl-i himmeti vakf-ı müsûl oldı

8. O şâh-ı rubʿ-ı meskûn eyleyüp teshîr Tiflîsi
Rikâb-ı Gürciyân der-tavk-ı teslîm ü kabûl oldı

9. Fe-hamden sümme hamden himmet-i dâdâr-ı ʿâlemle
O yerler pây-ı ehl-i sünnete cây-ı vusûl oldı

10. Bulup sultân-ı dînün leşkeri kuvvet saʿâdetle
Revâfız cümleten pes-mânde-i zaʿf ü nühûl oldı

11. Budur ümmîdümüz hallâk-ı nusret-bahş-ı ʿâlemden
Ki lutfı mü'minûna bî-nihâyât ü husûl oldı

12. Ola zam mülk-i ʿOsmâniyyeye mevrûs olan büldân
Bu hâlet hâsılı meczûm-ı erbâb-ı ʿukûl oldı

13. Hudâ şâhenşeh-i âfâkı mansûr ide kim dâʾim
Derinde ceyş-i himmet fevc-der-fevc-i duhûl oldı

14. Muʿammer ide zâtın dâʾimâ makhûr ola hasmı
Ki ʿadliyle cihân âsûde-i darb ü nükûl oldı

15. O dem kim bu nüvîd-i memleket-pîrâ-yı nusretden
Sımâh-ı gûş-ı dil dürc-i leʾâlî-i nukûl oldı

16. Hezârân hamd idüp tebrîk ile Sâmî didüm târîh
Alup Tiflîsi sultân Ahmed aʿdâsı melûl oldı

sene 1135

29

Târîh-i Feth-i Belde-i Tiflîs
Zamân-ı Sultân Ahmed Hân

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Pâdşâh-ı rubʿ-ı meskûn şehryâr-ı şark ü garb
Hazret-i sultân Ahmed hân mülûkün erşedi

2. Fenn-i istiʿdâdda ol feylesûf-ı kâmilün
Bû ʿAlîdür mekteb-i zihninde tıfl-ı ebcedi

3. Hükm-rân-ı Rum ü Rey sultân-ı Aʿcâm ü ʿArab
Zât-ı zî-şânıyla fahr eyler hilâfet mesnedi

4. Râfıziyle Gürci hınzîri hıyânet eyleyüp
Hayr ü şerri bilmeyüp fehm itmedi nîk ü bedi

5. Hazret-i sultân Selîm hân ü Süleymândan beri
Şîrvân iklîmine kimse taʿaddî itmedi

6. Gayret itdi ol şehenşâh-ı Süleymân-iktidâr
Mâlikü'l-mülke tazarruʿ kıldı nusret istedi

7. Zîver-i hüsn-i kabûl oldı duʿâsı ʿâkıbet
İrdi dergâh-ı İlâhîde husûle maksadı

8. Bâreka'llâh kuvvet-i baht ile ol sultân-ı
dîn Himmet itdi rûh-ı ecdâdını ihyâ eyledi

9. Böyle bir ʿankâ-yı Kâf-ı himmetün çok mı eger
Kabza-ı teshîre alsa rubʿ-ı meskûnı yedi

10. Mihr ü mâh oldukça pertev-bahş-ı eflâk ü zemîn
Tev'em olsun nûr-ı tevfîk ile baht-ı esʿadı

11. Çâr-yâr imdâd idüp Sâmî didüm târîhini
Belde-i Tiflîsi aldı emr-i sultân Ahmedî

sene 1135

30

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Sultân İbrâhîm
İbni Sultân Ahmed Hân

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Hezârân müjdeler kim genc-i eltâf-ı İlâhîden
Nümâyân oldı bir dürr-i cihân-pîrâye-i taʿzîm

2. Yine ʿâlemde bir nûr-ı mücessem togdı mihrâsâ
Sipihr-i saltanatdan oldı pertev-dâd-ı heft-iklîm

3. Tevellüd eyledi sulb-i cenâb-ı hân Ahmedden
Celîlü'l-kadr bir ferzend-i sâhib-efser ü dîhîm

4. Şehenşeh-zâde-i ʿâlî-neseb hurşîd-ahter kim
Süreyyâdur ana âvîze-i gehvâre-i tekrîm

5. Degül cirm-i kamer ser-meşk-ı ikbâli içün eyler
ʿUtârid şimdiden âmâde levh-i mekteb-i taʿlîm

6. O dem kim zîver-i gül-pister-i mehd-i vücûd oldı
Cihâna ser-be-ser feyz-i neşâtı eyledi taʿmîm

7. Gelince mesned-i nâz ü naʿîme kıldı dûş-â-dûş
Der-âgûş itmege ʿizz ü saʿâdet birbirin takdîm

8. Hemîşe tûl-i ʿömr ile vücûdın hazret-i Allâh
Masûn ide hatâlardan be-hakk-ı sûre-i hâ-mîm

9. Dahı şeh-zâdegânıyla cenâb-ı dâver-i dehrün
Hudâ silkü'l-le'âl-i devletini eyleye tanzîm

10. Şeref-bahş-ı velûd oldukda sad şevk ile ey Sâmî
İderken levh-i dilde sûret-i endîşeyi terkîm

11. Duʿâ idüp didüm bu mısraʿ-ı yektâ ile târîh
Vücûda geldi yâ Rab pîr ola şeh-zâde İbrâhîm

sene 1136

31

Târîh-i Vezâret-i Muhammed Beg İbni İbrâhîm Paşa

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Mesned-ârâ-yı sadâret zîb-i taht-ı saltanat
Dâver-i sâhib-kerâmet pâdşâh-ı bî-nazîr

2. Hazret-i sultân Ahmed hân-ı sâlis kim anun
Dergeh-i vâlâsıdur şâhân-ı âfâka masîr

3. Âftâb-ı revnak-efrûz-ı sipihr-i ʿizz ü şân
Kim fürûg-ı re'y ü tedbîriyle ʿâlem müstenîr

4. Her umûrı nuhbe-i kânûn-ı ʿaklı-ı dûr-bîn
Emr ü fermânı medâr-ı gerdiş-i çerh-i esîr

5. Her kimün tabʿında istiʿdâd-ı aslı fehm ide
Ol şehenşâh-ı cihân-pîrâye-i gerdûn-serîr

6. Rütbesin terfîʿ idüp ikbâl ile iclâl ile
Eyler elbet himmet-i şâhânesi lutf-ı kesîr

7. Şimdi ez-cümle görüp zâtında istihkâkını
Bir vücûd-ı nâzenîni eyledi sadr-ı müşîr

8. Sadr-ı ʿâlî-şânınun ferzend-i vâlâ-rütbesin
Kıldı lebs-i hilʿat-ı ikbâl ile pîrâye-gîr

9. Âsaf ü dâmâd-ı zî-şânı vekîl-i mutlakı
Sadr-ı aʿzam yaʿnî İbrâhîm paşa-yı dilîr

10. Zâtıdur pîrâye-i ser-mesned-i rüşd ü sedâd
K'oldı tedbîriyle dehrün kâr-ı düşvârı yesîr

11. Pâdşâh-ı dîn ü devlet kadrini hakkâ bilür
Kim vücûdıdur cihâna mahz-ı eltâf-ı kadîr

12. Çünki kavl-i muʿteberdür ال ولد سر ابيه
Mîr-i mahdûm-ı celîlü'l-kadrini itdi vezîr

13. Hilʿat-ı câh-ı vezâret kaddine şâyestedür
Kim asâletle odur el-hak vezîr ibni vezîr

14. Vâlid-i rûşen-zamîriyle muʿammer olalar
Kesb-i envâr eyledükçe mihrden mâh-ı münîr

15. Biri birinden misâl-i ferkadân dûr olmasun
Göstere Hak sadr-ı aʿzam hazretine anı pîr

16. Sâmiyâ budur duʿâ-yı hayrumuz her rûz ü şeb
Cismini âfâtdan mahfûz ide hayy ü kadîr

17. Şevk ile çerh atsa ger tâcın sezâ târîh içün
Oldı devletle Muhammed beg vezîr ibni vezîr

sene 1136

32

Târîh-i Feth-i Hemedân

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Dâver-i aʿzam ü efham şeh-i hurşîd-ʿalem
Mesned-efrûz-ı haşem husrev-i Cemşîd-nişân

2. Câ-nişîn-i hulefâ mâlik-i şemşîr-i gazâ
Râyet-efrâz-ı vegâ saf-şiken ü kalʿa-sitân

3. Mazhar-ı lutf-ı Hudâ hazret-i sultân Ahmed
Memleket-gîr-i müʾeyyed ser-i şâhân-ı cihân

4. Heft iklîme yedi bahre güher-pâş-ı kerem
Kâfdan Kâfa kefi kâfî-i lutf ü ihsân

5. O hudâvend-i muʿazzam ki Hudâ-yı müteʿâl
Eylemiş dergehini şâh-reh-i kehf-i amân

6. Hükm-fermâ-yı ʿArab pâdşeh-i Rum ü ʿAcem
Râmdur emrine ser-cümle havâkîn-i zamân

7. Tîg-ı ser-tîzidür aʿdâyı perîşân kılıcı
Hüsn-i tedbîri cihâna sebeb-i emn ü amân

8. Boyadı kana kızılbaşlarun kellelerin
Bahr-ı hûn üzre habâb oldı ser-i surh-serân

9. Habbezâ savlet-i şîrâne-i şâhenşâhî
K'eyledi şîʿa-ı murdârı perîşân çü segân

10. Bâreka'llâh ne kerâmet ne mehâbetdür
kim Tahtgâhında iken ol şeh-i iklîm-sitân

11. Yüz konak râh-ı baʿîde idüp irsâl-i cüyûş
Darb-ı desti ile vîrân ola mülk-i Îrân

12. Hak bu kim âsaf ü dâmâd-ı şehenşâh-ı cihân
İtdi bu kârda çok temşiyet-i bî-pâyân

13. Hayr-hâhâne velî-niʿmetine hidmet idüp
Rûz ü şeb itmedi tedbîrde katʿâ noksân

14. İdüp âmâde mühimmât ü levâzım ne ise
Kılmadı sarf-ı tedârükde tesâmuh bir ân

15. Hâsılı böyle gerek işte vekîl-i mutlak
Kim sadâkatla ide hidmet-i şâh-ı devrân

16. Eyleyüp şâh-ı cihân ile muʿammer zâtın
İde tedbîrini takdîre muvâfık Yezdân

17. Düşmen-i devlete hemvâre olup nusret-yâb
Hasm-ı bed-kârları ola rehîn-i hizlân

18. Râfızî refʿine çünkim o şeh-i âfâkun
Eyledi himmet-i şâhânesi dilde heyecân

19. Bendesi vâlî-i Bagdâdı idüp ser-ʿasker
İtdi ser-hadde yakın yerleri fethe fermân

20. Saʿy idüp ol dahı ber-mûcib-i emr-i ʿâlî
Oldı bu maslahat itmâmına dâmen-be-miyân

21. Evvelâ hısn-ı hasîn-i Hemedânı sardı
İtdi mahsûr anı çün hâle-i mâh-ı tâbân

22. Ceyş-i encüm-ʿadedi sünnî-i pâkîze-nihâd
Burc ü bârûlarını aldılar ortaya hemân

23. Hânmân-sûz-ı revâfız olarak her sûdan
Urdılar top ü tüfeng humbara-ı şuʿle-feşân

24. Yandı nâr-ı gazab-ı Hakka teberrâyîler
Gûyiyâ cünd-i sürûş eyledi recm-i şeytân

25. Himmet-i şâh-ı cihân-gîr-i Ferîdûn-fer ile
Sehl müddetde zuhûr eyledi feth-i Hemedân

26. Nice nusretlere mazhar ola ol dâver-i dîn
Müteyemmin ola bu feth-i celîlü'l-ʿunvân

27. Feth-i Tebrîz ü Revânı dahı idüp teshîl
ʿAn-karîb eyleye Allâhu teʿâlâ ihsân

28. Devlet ü ʿömrini efzûn ide Hak ʿazze ve cel
Ola evkâti meserretle hemîşe güzerân

29. Gûş idince haber-i feth ü fütûhı Sâmî
Şevk ile mısraʿ-ı târîhin olurken cûyân

30. Geldi tebşîr ile üçler didiler târîhin
Hemedân beldesin aldı ʿAcemün Ahmed hân
sene [1136]

33

Târîh-i Feth-i Kalʿa-ı Revân-ı
Sultân Ahmed-i Sâlis

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Yine bir feth-i ʿâlî âşkâr oldı mübârek-bâd
Zuhûr-ı muʿcizât-ı mefhar-ı ʿâlem Muhammedle

2. Teʿâla'llâh ʿaceb nusret ʿaceb feth-i cezîl oldı
Kemâl-i himmet-i hân Ahmed ibni hân Muhammedle

3. Alındı hısn-ı vâlâ-yı Revân yaʿnî revâfızdan
Hücûm-ı leşker-i şâhenşeh-i Cemşîd-mesnedle

4. Füzûn eyle İlâhî ʿömrini ikbâlini dâ'im
Ki ʿâlem emn ü râhat buldı ol şâh-ı mü'eyyedle

5. Hemîşe eyle dîn ü devleti maʿmûr ü âbâdân
O sultân-ı hümâyûn-baht o şâhenşâh-ı emcedle

6. Nüvîd-i fethin ol hısn-ı muʿallânun işitdükde
Hayâl eyler iken târîh-i pâkin şevk-ı bî-hadle

7. Cenâb-ı çâr-yârun feyzi ile iki mısraʿda
Muvaffak oldı tabʿum çâr târîh-i ser-âmedle

8. İki târîh olup her mısraʿ-ı pâkîzesi evvel
Kalem izhâr-ı sanʿat eyledi bu beyt-i esʿadla

9. Mukaddem mısraʿun sânîsi ile noktasuz harfi
Sekiz târîh oldı sarf-ı fikr-i tabʿ-ı erşedle

10. Dü mısrâʿun hurûf-ı cevherîsin cemʿ idüp hâme
Yine târîh-i zîbâ oldı feyz-i vakt-i esʿadla

11. Bu beyt-i dil-güşâdur kim ider Sâmî kulı ithâf
Ebü'l-feth-i zamân ol pâdşâh-ı sâhib-i ʿadle

12. Revân-ı pâk-i eshâb oldı memnûn cümleten ey dil
Revân alındı aʿlâ-himmet-i sultân Ahmedle

sene 1137

34

Târîh-i Feth-i Revân

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. İlâhî eyle sultân-ı cihânı dâʼimâ mansûr
ʿAdû-yı devletin makhûr idüp biʼl-cümle el-hâsıl
2. Bu ʿâlî feth içün Sâmî bu da târîh-i bâlâdur
Kılup fermân Revânı aldı sultân Ahmed-i ʿâdil

sene 1137

35

Târîh-i Dîger Berây-ı Feth-i Revân

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Şeh-i kişver-güşâ sultân-ı bî-hemtâ kim itmişdür
Hilâfet sırrını Hak taʿbiye tabʿ-ı reşîdinde

2. Cenâb-ı şâh-ı ʿâlem hazret-i hân Ahmed-i gâzî
Ki husrevler der-i cûdında oldı lutf ümîdinde

3. Şehenşâh-ı muʿazzam kim degüldür ferr ü şevketle
Cem ü Kâʼûs ü Dârâ rütbe-i ʿabd-ı ʿabîdinde

4. Bülend-eyvân-ı tâk-ı ʿadline benzerdi fiʼl-cümle
Sebât olsaydı ger İskenderün sedd-i sedîdinde

5. O denlü dest-i ʿadli çekdi hasma tîg-ı Fârûkı
Ki gayrı kalmadı tâkat dil-i saht-ı ʿanîdinde

6. Teberrâyîleri mahv itdi bîm-i sadme-i kahrı
Ne cânı var zuhûra şâh-ı güm-râh-ı pelîdinde

7. Mecâli kalmadı ârâma hîç zaʿf-ı felâketle
Kızılbaşun reʼîs-i ceyş-i merdûd ü tarîdinde

8. Zebûn olup revânın eyledi teslîm âhir-kâr
Bir ism-i bî-müsemmâ kaldı cism-i nâ-bedîdinde

9. Revân hısnı yine oldı nasîb-i leşker-i İslâm
Hudâ maʿmûr ide şâhenşehün ʿahd-i saʿîdinde

10. Muhassal eyledi şâhenşeh-i âfâk eshâbun
Revân-ı pâkini hoşnûd bu feth-i cedîdinde

11. Su'âl itdüm didi Sâmî bu nevʿa düşdi bir târîh
Revân alındı sultân Ahmedün ʿasr-ı saʿîdinde

sene 1137

36

Târîh-i Musannaʿ-ı Feth-i Revân

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Vücûhun her birine bir ʿinâyet ârzûsıyla
Sekiz vech ile târîh eyledüm bu beyt-i hemvârı

2. Revânı himmet ile aldı sultân Ahmed aʿdâdan
Yine feth-i cedîd oldı hümâyûn eylesün Bârî

Evvelün âhâdı sânînün ʿaşerât ü mi'âtı ile
Evvelün ʿaşerâtı sânînün âhâd ü mi'âtı ile
Evvelün miʿâtı sânînün âhâd ü ʿaşerâtı ile
Evvelün âhâd ü ʿaşerâtı sânînün mi'âtı ile
Evvelün âhâd ü mi'âtı sânînün ʿaşerâtı ile
Evvelün ʿaşerâtı vü mi'âtı sânînün âhâdı ile

37

Târîh-i Bünyâd-ı Dârü'd-Darb

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Mülûkün nâmdârı ʿâlemün şâh-ı zafer-kârı
Ki zâtın eylemiş Bârî güzîn-i devlet-i ecdâd

2. Cihân mülkine vâris hazret-i hân Ahmed-i sâlis
Nizâm-ı kevne bâ'is dâver-i Cem-câh-ı Kisrâ-dâd

3. O şâhenşâh-ı ʿadl-âyîn-i evreng-i saʿâdet kim
ʿAdâlet-pîşedür ʿahdinde gerdûn-ı sitem-muʿtâd

4. Hudâvend-i Sikender-çâker ü Dârâ-celâdet kim
Tenezzül eylemez itmeklige Dârâyı istiʿbâd

5. Ne gûne kâbiliyyet varsa hep zâtında peydâdur
Vücûdın eylemiş Hak nüsha-ı kübrâ-yı istiʿdâd

6. O sultân-ı cihân kim bendegân-ı âstânında[n]
Kimin vâlî-i Mısr eyler kimini hâkim-i Bagdâd

7. Eyâletler ki hâlâ kulların taʿyîn idüp zabta
Selefde oldı cây-ı saltanat ber-vech-i istîdâd

8. Hemedân Gence Tiflîs ü Revân Şirvân ü Tebrîzün
Ehâlîsiyle Îrân mülki yek-ser emrine münkâd

9. Husûsâ Yesrib ü Bathâda hükmin eyleyüp icrâ
İder insâfı rûh-ı pâkini peygam-berün dil-şâd

10. Makâmı pest olur elbet hazîz-i âstânında
Ne denlü itse mîr-i zümre-i Efgâniyân feryâd

11. Menâbir hutbe-i ezkâr-ı nâmıyla felek-pâye
Derâhim buldı nakş-ı sikkesinden ʿizzet-i müzdâd

12. Urıldı sikkesi kişver-be-kişver rûy-ı dünyâya
Duʿâ-yı hutbesin her memleketde itdiler evrâd

13. Şümâr olmak ne mümkin nakd-i dârü'd-darb-ı ihsânı
Şihâb ü necm ile çerh akçe dökse idemez taʿdâd

14. Netîce sikkeyi mermerde kazdı fart-ı himmetle
O hâkân-ı hümâyûn-baht o şâhenşâh-ı bî-endâd

15. Zamân-ı devlet-i âsâyiş-efzâ-yı saʿîdinde
Yapıldı kalmadı ʿâlemde bir cây-ı harâb-âbâd

16. Kıbâb-ı âsmâna eyledi peyveste ez-cümle
Bu dârü'd-darb-ı vâlâ-tâk-ı raʿnâyı idüp bünyâd

17. Vekîl-i mutlak ü dâmâdı İbrâhîm paşa kim
Esâsından o dem fermân idince itmege inşâd

18. O da fikr-i metîn ü dikkat-ı re'y-i rezîniyle
İdüp bu kârun itmâmında bezl-i vusʿ ü istiʿdâd

19. Bu resm-i dil-nişîn ü tarh-ı ʿâlî üzre yapdurdı
O düstûr-ı mühendis-tabʿ o dânâ-yı kerem-muʿtâd

20. Teʿâla'llâh ʿaceb bünyâd-ı mersûs oldı şâhâne
Ki mislin yapmaga kâdir degüldür sad hezâr üstâd

21. Müferrih tarz-ı matbûʿ ü safâ-bahş-ı dil-ârâsı
Kim eylerse nezâre hâtırı gamdan olur âzâd

22. Şafak târ ü nukûd-ı sîm ü zer necm-i dırahşândur
O tâk ü kubbeler gûyâ burûc-ı âsmân-bünyâd

23. Olur hurşîd ü mâhun ictimâʿı burc-ı vâhidde
Derûnında zer-i berrâk ü sîm oldukça pertev-dâd

24. İrişdi tâ cidârı kubbesinün tâcdâr itdi
Ser-efrâz eyledi çerhi o bünyâd-ı bihîn-îcâd

25. Muʿammer eyleyüp sultân-ı dehri tûl-i ʿömr ile
Cenâb-ı hazret-i hallâk-ı bî-hemtây-ı bî-ezdâd

26. Müşeyyed eyleye tâk-ı bülend-eyvân-ı ikbâlin
Ola vîrâne-i hızlân kulûb-ı düşmen-i hussâd

27. Dem-i tekmîl ü itmâmında ol bünyân-ı ʿâlînün
İderken hâme ilhâm-ı cenâb-ı Hakdan istimdâd

28. O dem târîhe Sâmî böyle düşdi mısraʿ-ı yektâ
Yapıldı sikkegâh-ı âl-i ʿOsmânî mübârek-bâd

sene 1138

38

Târîh-i Bünyâd-ı Ota-yı Teberdârân Der-Serây-ı ʿAtîk-ı Sultânî

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Nizâmü'l-mülk-i ʿâlem sadr-ı zî-şân sâhib-i devlet
Ki dergâh-ı refîʿinde eʿâlî çihre-fersâdur

2. Vekîl-i mutlak ü dâmâd-ı sultân Ahmed-i gâzî
Ki zât-ı bî-nazîri muʿtenâ-yı dîn ü dünyâdur

3. Vezîr-i bî-müdânîdür hudâvend-i muʿazzamdur
Melek-hûy-ı mükerremdür Felâtûn-re'y-i dânâdur

4. Cemâl-i şâhid-i idrâkine ʿakl ü hıred meftûn
Derûn-ı pâki mir'ât-ı Sikenderden mücellâdur

5. Cenâb-ı sadr-ı ʿâlî-rütbe İbrâhîm paşa kim
Hazîz-i âstânı evc-bahş-ı çerh-i vâlâdur

6. O verd-i bî-hazân-ı gülsitân-ı devlet aslında
Teberdârân ocagından şüküfte zât-ı yektâdur

7. Ocakdan şuʿlelendi meşʿal-i şeh-râh-ı ikbâli
Ezelden reh-ber-i güm-kerde-râhân-ı temennâdur

8. Tulûʿ-ı evvelinden kevkeb-i iclâlinün hâlâ
Fürûg-ı şeb-çerâg-ı himmeti günden hüveydâdur

9. Ocak halkın çerâg itmişdi yek-ser şemʿ-i ikbâli
Anunçün mûm olup kullukda her kes şimdi ber-pâdur

10. Degül ancak ocaklı mazhar-ı envâr-ı ihsânı
Toyurdı ʿâlem-i halkı ʿatâsı hân-ı yagmâdur

11. Bu hengâma gelince tâ o demden ol kerem-kârun
Semâhat kârı himmet ʿâdeti cûdı müheyyâdur

12. Cibillîdür ana lutf ü kerem hakkâ cibillîdür
Secâyâdur ana cûd ü sahâ el-hak secâyâdur

13. Muhassal gelmemişdür böyle sâhib-cûd âfâka
Vücûd-ı pâk-i bî-mânendi mahz-ı lutf-ı Mevlâdur

14. Emânet sana yâ Rabbî emânet zât-ı memdûhı
Hatâlardan vücûdın sakla yâ Allâh ü yâ kâdir

15. O sadr-ı kâm-rân kim şîme-i müstahseni çünkim
Teberdârâna dâ’im re’feti bî-hadd ü ihsâdur

16. Olup miʿmâr-ı çâbük-dest-i cûd ü himmeti der-kâr
Bu defʿa dahı lutfı anlarun hakkında peydâdur

17. Olınca muhterik bünyâdın emr itdi saʿâdetle
Bu mevziʿ kim teberdârâna râhatgâh ü me’vâdur

18. Harîkun iştiʿâli bagteten tâkat-güdâz oldı
Ocak erbâbınun fart-ı hasârı âşkârâdur

19. Mükâfât itdi cûş-ı mevc-i bahr-ı lutf ile hakkâ
Ki nâr-ı gussayı hâtırlarından kasdı itfâdur

20. Muvaffak oldı bünyâd itmege bu meymenetgâhı
Anun her kârda bî-şek muʿîni Hak teʿâlâdur

21. Virüp Eski Serâya tâze revnak Âsaf-ı devrân
Bu vâlâ câygâhı yapdı kim bî-misl ü hemtâdur

22. Bu hayr-ı pâk ü bu zîbâ eserle nâm-ı nîkûsı
Eger mezkûr olursa haşre dek şâyân ü ahrâdur

23. Bu raʿnâ tarh-ı dil-keşle bu nâzük resm ile şimdi
Ota dinmeklige şâyeste bir cây-ı dil-ârâdur

24. Bunun gibi nice âsâra Hak tevfîk ide zâtın
Ki dâ’im niyyet-i pâkîzesi taʿmîr-i dünyâdur

25. Hudâ bünyâd-ı câhın eyleye maʿmûr ü âbâdân
Ki hemvâre der-i devlet-me’âbı halka melcâdur

26. İdince gûş tekmîlin didüm târîhin ey Sâmî
Bu tarh-ı pâk nev-bünyâd-ı İbrâhîm paşadur

sene 1138

39

Târîh-i Tugra-yı Garrâ ve Zîbâ

Memdûh-ı cihân münşî-i Vassâf-cenâb
Çekdi bu nişânı hem-çü silk-i dürr-i nâb
Sâmî didüm ana böyle târîh-i latîf
Tarh-ı kalem-i pâk-i re’îsü’l-küttâb

sene 1139

40

Târîh-i Tecdîd-i Tekye-i Himmet-zâde

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Bâreka’llâh hânkâh-ı Hâcı Bayram-ı Velî
Kim anun kutb oldugında yokdur aslâ iştibâh

2. Mazhar-ı feyz-i tarîkî şeyh Himmet hazreti
Bu makâmı eylemişdi cây-ı ezkâr-ı İlâh

3. ʿÂlem-i kudse idince rıhlet ol pîr-i ʿazîz
Oldı ferzend-i necîbi câ-nişîn-i hânkâh

4. Ol vücûd-ı pâk-i müstesnâ dahı nice sinîn
Bu mahalde sâlikânı eyleyüp pür-intibâh

5. Gark-ı envâr-ı tecellî eyledi irşâd ile
Dillerinden mâ-sivâ zulmetlerin itdi tebâh

6. Seyr-i lâhût eyleyüp bu ʿâlem-i nâsûtdan
İdicek anlar dahı mülk-i bekâya ʿazm-i râh

7. Oldı müstahlef ana mahdûm-ı ʿâlî-gevheri
Mihr-i lutfından idüp kesb-i ziyâ mânend-i mâh

8. Feyz-i pîrân-ı tarîkat nûr-ı sırr-ı vâlidi
Oldı zâtında ʿıyân çün âftâb-ı subhgâh

9. Yaʿnî memdûhü’s-siyer şeyh ibni şeyh ʿAbdu’s-samed
ʿÂrif-i bi’llâh dânâ-yı fazîlet-destgâh

10. Eyleyüp tecdîd esâsından bu vâlâ tekyeyi
Eyledi tahsîn ü sâbâş ana ehl-i fakr ü câh

11. Hak budur kim resm-i pâki dil-nişîn ü bî-nazîr
Kasr-ı cennetden nümûne oldı bu tevhîdgâh

12. Öyle rûhâniyyeti var kim olur envâra gark
Secdegâhında idenler sıdk ile vazʿ-ı cibâh

13. Mehbit-i nûr-ı tecellîdür güşâde revzeni
Sâye salmışdur ana bâl-i sürûşân-ı İlâh

14. Fi’l-mesel bir verd-i raʿnâ-yı nihâl-i ʿaşkdur
Kim felek itse sezâdur zîb-i destâr-ı külâh

15. Mevrid-i şevk ü safâdur medhal-i feyz ü ʿatâ
Müddeʿâya iki bâb-ı dil-güşâsıdur güvâh

16. Şevk ü zevk ü vecd ü hâl ile safâ-yı kalb ile
Tûl-i ʿömr ile muʿammer ide bânîsin İlâh

17. Sâmiyâ târîhi düşdi ibtidâ itmâmdan
Himmet-i ʿâlî ile yapıldı zîbâ tekyegâh

sene 1139

41

Târîh-i Câmiʿ-i Şerîf

Der-Nev-şehr-i Dil-ârâ Bünyâd-ı İbrâhîm Paşa

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Âsaf-ı hân Ahmed-i gâzî vezîr-i bî-nazîr
Kim refâh-ı kevne bâʾisdür vücûd-ı nâfiʿi

2. Hazret-i şâhenşehün dâmâd ü sadr-ı aʿzamı
Zıll-ı Yezdânun çerâg-ı pür-fürûg-ı sâtıʿı

3. Sâhibü'l-hayrât İbrâhîm paşa kim odur
Âsmân-ı birr ü cûdun âftâb-ı lâmiʿi

4. Ser-firâz-ı ser-firâzân-ı himem sâhib-kerem
Kim odur râyât-ı zer-mancûk-ı lutfun râfiʿi

5. Çekdi pîş-i buhle İskender gibi sedd-i sedîd
Şark ü garbı tutdı âvâz-ı ʿatâ-yı şâyiʿi

6. Şin ü âbâd itmedür dünyâyı kasdı dâʾimâ
ʿÂlemün âsâyişidür fikr-i tabʿ-ı bâriʿi

7. Kârı hep celb-i kulûb ü hayr ü ʿadl ü dâd olup
Hîç ʿabes bir fiʿle yokdur nakd-i vakt-i zâyiʿi

8. Kalmadı yapılmaduk ʿahdinde bir cây-ı harâb
Her yeri maʿmûr idüp te'sîr-i necm-i tâliʿi

9. Şimdi ez-cümle idüp manzûr-ı çeşm-i iltifât
Nev-şehirde eyledi inşâ bu raʿnâ câmiʿi

10. Menşe'-i pâk-i vücûdı olmag ile ol mahal
Eyledi şehr-i muʿazzam gör bu feyz-i sâniʿi

11. Medrese câmiʿ ʿimâret ʿaynlar bünyâd idüp
Kıldı hayrât ile şâdân rûh-ı pâk-i şâriʿi

12. Bu eserden olsalar âgeh n'ola ervâh ile
Mâlik ü Hanbel İmâm-ı Aʿzam ü hem Şâfiʿî

13. Bâreka'llâh ma'bed-i pâkîze-tarh-ı dil-nişîn
Kim melâ'ikdür anun geh vâridi geh râciʿi

14. İdüp âmed-şud sürûşân-ı İlâhî dem-be-dem
Feyz-yâb eyler kulûb-ı mü'minîn-i tâyiʿi

15. Secde itdükçe musallîler salât-ı hamsede
Rahmet-i Hakdur der-i tâʿat-me'âbı kâriʿi

16. Olıcak şâh-ı menârında mü'ezzin ʿandelîb
Gül gibi eyler şüküfte gûş-ı kalb-i sâmiʿi

17. Minberidür gerden-i havrâ-yı ʿînün heykeli
Kubbesidür nüh sipihrün tâc-ı fark-ı tâliʿi

18. ʿÖmrin efzûn eyleyüp tevfîküni eyle refîk
Haşre dek bâkî kala yâ Rab bu hayr-ı nâfiʿi

19. Gûş idüp itmâmını târîhin eylerken su'âl
Virdi bu mısraʿ ile tabʿum cevâb-ı kâtıʿı

20. Resm-i ʿOsmâniyle Sâmî söyledüm târîhini
Câmiʿü'n-nûr oldı İbrâhîm Paşa Câmiʿi

sene [1139]

42

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Sâmiyâ didüm o dem târîhini tahsîn ile
Câmiʿü'n-nûr oldı İbrâhîm Paşa Câmiʿi

sene 1139

43

Târîh-i Vilâdet-i Şeh-zâde Seyfü'd-dîn
İbni Sultân Ahmed Hân

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Muʿazzam-pâdşâh-ı mesned-ârâ-yı cihân-gîrî
Ki zât-ı bî-nazîri oldı revnak-bahş-ı mülk-i dîn

2. Yegâne-gevher-i ser-tâc-ı nesl-i âl-i ʿOsmânî
Sezâvâr-ı hilâfet âb-ı rûy-ı devlet-i pîşîn

3. Mülûkün ser-firâzı hazret-i hân Ahmed-i gâzî
Kim İskenderle Dârâ görse dârâtın ider tahsîn

4. Olup cezm-i hıredle dâd-güster cümle âfâka
. Ser-â-ser virdi âsâyiş o şâhenşâh-ı ʿadl-âyîn

5. Uyutdı ʿâlemi olup nesîm-i ʿadli râhat-bahş
İder âhû-bere şimdi ser-i şîr-i neri bâlîn

6. ʿAceb sultân-ı ʿâdil dâver-i zî-şân-ı ʿâkildür
Ki cüz'î himmeti eyler cihândan fitneyi teskîn

7. Hudâ bir dem cüdâ göstermesün taht-ı saʿâdetden
Ki zâtında serîr-i dîn ü devlet oldı bâ-temkîn

8. Cihân turdukça tursun tûl-i ʿömr ile safâlarla
Be-nûr-ı fahr-ı ʿâlem nâsırı Allâh ola âmîn

9. Cihâna geldi bir şeh-zâde-i saʿd-ahteri hâlen
Ki virdi ferr ü behcet makdemi dehre çü ferverdîn

10. Güşâde eyledi hâtırları gülzâr-ı ʿâlemde
Nesîm-i müjde-i teşrîfi mânend-i gül-i nesrîn

11. Zihî şeh-zâde-i ʿâlî-neseb kim oldı mehdinde
Murassaʿ cevherîn âvîzeler çün hûşe-i pervîn

12. Eger çift olsa ithâf eyler idi dâye-i gerdûn
Hilâlin itmege dü-pâye-i gehvâre-i sîmîn

13. Muʿammer eyleye şeh-zâde-i vâlâ-güherlerle
Hudâvend-i cihânı hazret-i hallâk-ı mâʾ ü tîn

14. O gevherler olup hemvâre dürc-i hıfz-ı Bârîde
İde silkü'l-le'âl-i devlet-i şâhenşehi tezyîn

15. Didüm gûş eyleyince Sâmiyâ târîh-i mîlâdın
Cenâb-ı hân Ahmedden vücûdı buldı Seyfü'd-dîn

sene 1140

44

Târîh Berây-ı Sulh-ı Eşref Hân-ı Efgânî

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Pâdşâh-ı bahr ü ber İskender-i kişver-sitân
Vâris-i vâlâ-nijâdı devlet-i ced-ber-cedün

2. Hazret-i hân Ahmed-i gâzî-i sâlis kim olur
Hâk-i pâyı tâc-ı ikbâli mülûk-i emcedün

3. Kâse-i deryûze itse efserin fagfûr-ı Çîn
Âstânında sezâ ol şâh-ı gerdûn-mesnedün

4. Tâcdâr-ı memleket-pîrâye kim dergâhıdur
Matlaʿı hurşîd-i ʿâlem-tâb-ı taht-ı sermedün

5. Fitne vü âşûbı ser-tâ-ser cihândan refʿ idüp
Virdi hükmin hak budur kim tahtgâh-ı esʿadun

6. Li'llâhi'l-hamd oldı tedbîriyle âsâyiş-pezîr
ʿAhd-i insâfında ʿâlem ol hıdîv-i erşedün

7. Âştîyi şefkati ceng üzre tercîh eyleyüp
İmtiyâzın halka bildürdi yine nîk ü bedün

8. Şimdi ez-cümle niyâz-ı sulhını idüp kabûl
Geçdi cürm-i sâbıkından fırka-ı bed-maksadun

9. Olıcak Efgâniyâna lutf idüp feryâd-res
Oldılar âsûde seyfinden şeh-i Cem-makʿadun

10. Hak hatâlardan emîn itsün vücûd-ı pâkini
Tûl-i ʿömr ile o şâhenşâh-ı ʿâlî-mesnedün

11. Sulh-ı Eşref hâna târîh oldı eylerken hisâb
Sâmiyâ her mısraʿı bu beyt-i pâk-i müfredün

12. ʿAfv ile cürm[in] kabûl itdi niyâz-ı bî-hadün
Oldı Eşref sulh idüp mahkûmı sultân Ahmedün

sene 1140

45

Târîh-i Çeşme-i Bâb-ı Hümâyûn Ez-Âsâr-ı Sultân Ahmed

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1. Sad bâreka'llâh bâreka'llâh ol şeh-i pür-cûda kim
Desti cihânı eyledi müstagrak-ı bahr-ı ʿatâ

2. Ol pâdşâh-ı bahr ü ber hâkân-ı İskender-eser
Sâhib-livâ-yı muʿteber şâhenşeh-i fermân-revâ

3. ʿAdl ü kerâmet menbaʿı şems-i velâyet matlaʿı
Dergâhınun her mısraʿı şeh-bâl-i sî-murg ü hümâ

4. Sultân Ahmed bin Muhammed ibni İbrâhîm hân
Âb-ı ruh-ı ʿOsmâniyân dürr-i yem-i cûd ü sahâ

5. Ecdâdı ervâhını şâd itdi o sultân-ı cevâd
Hayr-ı müberrâtı ziyâd oldı selefden bî-merâ

6. Buldı suyın dîn ü düvel mîzân-ı ʿadliyle güzel
Sîr-âb olur her bir mahal lutfıyla pür-neşv ü nemâ

7. İskenderâsâ evvelâ idüp kemerlerde binâ
Sedd ile kıldı cemʿ-i mâ' ol dâver-i kişver-güşâ

8. Cûş idüp Istanbula âb oldı ricâli kâm-yâb
Sultân-ı dîne şeyh ü şâb itmekdedür hayr-ı duʿâ

9. Yâ şehr-i pâk-i Üsküdâr olmaz mı reşk-i her diyâr
İnʿâm ü lutf-ı şehryâr idüp ana icrâ-yı mâ

10. Her sûda kıldı âşkâr nice ʿuyûn-ı hoş-güvâr
Sâhilde hod ol çeşmesâr âyîne-i ʿâlem-nümâ

11. Hak ʿömrini efzûn ide kalbin safâ-meşhûn ide
Âfâtdan me’mûn ide şâh-ı cihânı dâ’imâ

12. Âsâr-ı hayrı dem-be-dem itmekde halkı mugtenem
Şimdi bu cây-ı muhterem oldı ʿaceb cây-ı safâ

13. Me’mûr-ı hükm-i muhkemi olup vezîr-i aʿzamı
Yaʿnî vekîl-i ekremi dâmâdı İbrâhîm paşa

14. Bu câyı âbâdân ide icrâsını fermân ide
Bir ʿayn-ı nev-bünyân ide kim olmaya mânend ana

15. İdüp o da sarf-ı himem su yerine harc-ı direm
Yapıldı az müddetde hem bu çeşme-i feyz-âşinâ

16. Oldukça cârî rûz ü şeb her lûlesi olmaz ʿaceb
Hızr ü Sikender teşne-leb olursa ger sâgar ana

17. Bu ʿayna ey sâfî-derûn destüni kevser gibi sun
Her katre-i safvet-nümûn olmakda zîrâ cân-fezâ

18. Hakkâ kim oldı bî-nazîr bu çeşmesâr-ı dil-pezîr
Bânîsine ecr-i kesîr ihsân ide Bârî-Hudâ

19. Bâb-ı hümâyûna karîb devlet-serâya virdi zîb
Maʿmûr ide hayy-ı mücîb bu hayrı tâ rûz-ı cezâ

20. Târîhi ger ilhâm ola tabʿ-ı hümâyûna n’ola
Pîrâyedür Istanbula bu tarh-ı sultânî binâ

21. İdüp şeh-i ferhunde-fâl inşâd-ı târîhin hayâl
Bu mısraʿ-ı şîrîn-me’âl oldı şeref-bahş-ı revâ

22. Sâmî be-âyât-ı kadîm itmem dürûg Allâh ʿalîm
Şâhid yeter tabʿ-ı selîm budur me’âl-i müddeʿâ

23. Kâdir midür inşâdına tanzîrinün îcâdına
Şâʿirlerün üstâdına levh ü kalem işte salâ

24. Olup şehenşâh-ı cihân hayra muvaffak her zamân
İde mü'eyyed kâm-rân hallâk-ı bî-çûn ü çirâ

25. Ser-tâc olan târîh içün bu mısraʿ-ı pâkîzedür
Aç besmeleyle iç suyı hân Ahmede eyle duʿâ
sene [1141]

46

Târîh-i Bünyâd-şuden-i Bâb-ı Cebe-hâne

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Mülûk-i ʿâlemün ser-tâcı sultân Ahmed-i gâzî
Ki gerd-i âstânı bâ'is-i zîb oldı şâhâna

2. O şâh-ı şevket-âyîn-i cihânbân-ı muʿazzam kim
Şeref virdi vücûdı hânedân-ı âl-i ʿOsmâna

3. Hudâvend-i ʿadâlet-kîş ü şâhenşâh-ı hayr-endîş
Ki mazhardur cemîʿ-i kârda tevfîk-ı Yezdâna

4. ʿAceb tevfîk-ı Hakdur kim vekîl-i mutlak olmışdur
O ʿâlî-bahta İbrâhîm paşa gibi ferzâne

5. Vezîr-i aʿzam-ı bî-misl ü dâmâd-ı kerem-kârı
Ki zâtı mesned-ârâ-yı haşemdür ʿizz ü ʿirfâna

6. Zamânında açıldı her kesün ebvâb-ı maksûdı
Kalem destinde miftâh oldı kufl-i genc-i ihsâna

7. Murâdı dâ'imâ maʿmûrî-i bünyân-ı devletdür
Yapıldı himmetiyle çok bıkâʿ ü kasr ü kâşâne

8. Bu dergâh-ı refîʿün şimdi bünyâdın idüp fermân
Güzel taʿmîr ü tecdîd oldı hakkâ kim mülûkâne

9. Cebeci kulların sultân-ı dehrün eyledi tatyîb
Satarlarsa cebe şâyestedür emsâl ü akrâna

10. Ocak erbâbınun buldı güşâyiş bâb-ı âmâli
Müsâdif düşdi dest-i iltifât-ı sadr-ı zî-şâna

11. Bakılsa vâkıʿâ muhtâc imiş tecdîde seyr eyle
Ne revnak virdi âmed-şudgeh-i şeh-râh-ı dîvâna

12. Mutallâ şemseler zer felkeler gül-mîh-i rengînler
Virür haclet sipihr-i pür-nücûm ü mihr-i rahşâna

13. Açıldukça bu nev-bâb-ı muʿallânun dü mısrâʿı
Ola her demde müşkil münkeşif düstûr-ı devrâna

14. Olup devlet-serây-ı kadr ü şânı mürtefiʿ dâ'im
Resîde ola ser-tâk-ı bülend-eyvân-ı keyvâna

15. Vücûdın Hak hatâlardan idüp mahfûz hemvâre
Melâz itsün der-i devlet-me'âbın kâm-cûyâna

16. İdüp teşmîr-i sâk-ı ihtimâm inşâd-ı târîhe Kalem
k'olmışdı ser-germ-i itâ'at emr ü fermâna

17. Görüp ârâyiş-i tecdîdini Sâmî didüm târîh
Mükellef bâb-ı nevle buldı zîb el-hak Cebe-hâne

sene 1142

47

Târîh-i Dîger

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Tamâm itdükde bâbın oldı bu mısraʿ dahı târîh
Yine raʿnâ yapıldı bâb-ı zîbâ-yı Cebe-hâne

sene 1142

48

Târîh-i Âher

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Tevâfuk itdi tekmîl-i binâ-yı bâbına târîh
Müzeyyen tarh-ı vâlâ oldı bu bâb-ı Cebe-hâne

sene 1142

49

Târîh-i Vefât-ı Şıkk-ı Evvel Mustafâ

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Güzîn-i ehl-i düvel Mustafâ efendi kim
Penâh idinmiş idi dergehin gedâ ile bay

2. Re'îs-i defterî-i şıkk-ı evvel olmış idi
Mukaddemâ o vücûd-ı şerîf ü bî-hemtây

3. Henûz defter emîni iken debîr-i ecel
Vücûdı levhine çekdi hat-ı ʿadem ey vây

4. Kadir-şinâs ü ehibbâ-nevâz ü himmet-sâz
Vahîd-i ʿasr idi ol ser-firâz-ı sâhib-i rây

5. Yerâʿası kasabü's-sebk fazlı muhrez idi
Olup kitâbet ü inşâda tabʿı gûy-rübây

6. Muvâfık-ı reviş-i hikmet idi reftârı
Yog idi râh-ı kemâlâtda ana hem-pây

7. Netîce münhasır olmışdı şahsına nevʿi
Bulınmaz idi o vâdîde ʿâkil ü dânây

8. Olınca gûş-zedi ارجعی الی ربک
Hümâ-yı rûhı semâvâta oldı bâl-güşây

9. Teveccüh eyledi füshat-serây-ı ʿukbâya
Ki sıkdı cânını bu tengnâ-yı gussa-fezây

10. İçürdi nâ-geh ana bu siyâh-kâse felek
Şarâb-ı telh-ı gelû-gîr-i merg-i cân-fersây

11. Revân-ı pâkine cennetde sâkî-i kevser
Tolı tolı suna câm-ı tahûr-ı feyz-nümây

12. İdüp vücûdını evsâh-ı cürmden şüste
Garîk-ı lücce-i rahmet ide cenâb-ı Hudây

13. Mazîk kabrin idüp ravza-ı cinân Allâh
İde şefâʿata mazhar habîb-i her dü serây

14. Vefât idince duʿâ-gûne düşdi bir târîh
Hudâ cinânı ide Mustafâ efendiye cây

sene 1142

50

Târîh-i Câmiʿ-i Şerîf-i Muhammed Kethudâ
Der-Kasaba-ı Çınarcık

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Kethudâ beg hazreti hem-nâm-ı fahrü'l-enbiyâ
Kim odur dâmâd-ı sadr-ı kâm-rân ü kâm-bîn

2. Yaʿnî sadr-ı aʿzam İbrâhîm paşa kim felek
Dergeh-i ikbâlin itdi kıblegâh-ı vâridîn

3. Cümletü'l-mülk-i umûrı hayr-hâh-ı devleti
Oldı bu zât-ı hıredmend ü reşîd-i hurde-bîn

4. Temşiyetde âsaf-ı zî-şâna zâtı bî-nazîr
Devlet ü dîne vücûdı lutf-ı Rabbü'l-ʿâlemîn

5. Kârı hayrât ü müberrât itmedür dâ'im anun
Bezl-i ihsânıyla ʿâlem olmada râhat-karîn

6. Şâhlar saldı dıraht-ı sâyedâr-ı himmeti
Oldılar halk-ı cihân tahtında âsâyiş-güzîn

7. Eyleyüp inşâ Çınarcıkda bu vâlâ câmiʿi
Ol mahalli eyleyüp reşk-âver-i huld-i berîn

8. Eyledi bünyâd o ʿâlî-kadr memdûhü's-siyer
Bu ʿibâdetgâh-ı zîbâyı reh-i Hakda metîn

9. Hasbeten li'llâh idüp bu maʿbed-i pâki binâ
Feyz-yâb-ı inşirâh oldı kulûb-ı mü'minîn

10. Bu müferrih-cây-ı pür-eşcârda cennet gibi
Oldı bu câmiʿ ferah-bahş-ı kulûb-ı sâcidîn

11. Öyle rûhâniyyeti var kim olur envâra gark
Secdegâhında hulûs ile iden vazʿ-ı cebîn

12. Gûyiyâ mevzûn menârı oldı engüşt-i melek
Bu münevver beyt-i Hak yanında çün fass-ı nigîn

13. Matlaʿ-ı hurşîd-i rahmetdür güşâde revzeni
Mehbit-i nûr-ı saʿâdetdür o sakf-ı nâzenîn

14. Hak teʿâlâ eyleye bânî-i sâhib-hayrını
Tûl-i ʿömr ile muʿammer sadr-ı devletde mekîn

15. Nice âsâra muvaffak eyleyüp bunun gibi
Devlet-i dâreyn ide ana ʿatâ hayy ü muʿîn

16. Sâmiyâ târîh-i itmâmın didüm tekbîr ile
Câmiʿ-i nûrânî-i pâkîze-tarh-ı dil-nişîn

sene 1142

51

Târîh-i Cülûs-ı Sultân Mahmûd Hân-ı Gâzî
İbni Mustafâ Hân

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Hamd-i bî-had yine Allâhu ʿazîmü'ş-şâna
Ser-be-ser kıldı cihâna kerem ü rahmet-i cûd

2. Hikmet ü kudretini halka nümâyân itdi
ʿİzam-ı şânını bildürdi o hallâk-ı vedûd

3. Oldı bir demde pes-i perde-i takdîrinden
Sûret-i kahr ü celâl içre cemâli meşhûd

4. Buldı behcetle cilâ âyine-i kevn ü mekân
Zulmet-i gussa vü gam itmiş iken jeng-âlûd

5. ʿAdl ile devlet ü dîn buldı nizâm-ı tâze
Olup âfâkdan âsâr-ı mezâlim nâ-bûd

6. Eyledi yaʿnî Hudâ ʿazze ve cel şevket ile
O cihân-dâver-i bî-misli şeh-i dâd-nümûd

7. Pâye-i taht-ı muʿallâ-yı şehenşâhîye
Kıldı bir vakt-i mübârekde saʿâdetle suʿûd

8. Mesned-i saltanatı itdügi sâʿat teşrîf
ʿÂlem ü ʿâlemiyân oldı ser-â-ser hoşnûd

9. Toldı dünyâya saf-ender-saf olup ceyş-i sürûr
İdicek tahta cülûs ol şeh-i ferhunde-cünûd

10. Bâreka'llâh ne kerâmet ne saʿâdetdür bu
Âşkâr oldı kudûmıyla cemîʿ-i maksûd

11. Eyleyüp feth ü fütûh ile zamânın hoş-hâl
Makdemin eyleye Allâhu teʿâlâ mesʿûd

12. Nice bin kîseye bir günde güşâyiş virdi
Eyledi kullarına bezl-i ʿatâyâ-yı nukûd

13. İşidilmiş degül eslâf-ı kirâmında dahı
Böyle bir lutf-ı ʿamîm ü kerem-i nâ-maʿdûd

14. Gayret-i saltanat ü himmet-i şâhenşâhî
Hâsılı böyle olur ancak olursa mevcûd

15. Tûl-i ʿömr ile idüp taht-ı hilâfetde mukîm
İde aʿdâsını makhûr ü müdemmer maʿbûd

16. Cüst ü cû eyler iken gûş-ı dile ey Sâmî
Haber-i vakt-i hümâyûn-ı cülûs itdi vürûd

17. Didi târîhi çıkup biri ricâlu'llâhun
Çok şükür Hakka cülûs eyledi sultân Mahmûd

sene 1143

52

Târîh-i Cülûs-ı Hazret-i Sultân Mahmûd Hân

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

I

1. Hudâ-yı ʿazze ve cel kudretin idüp izhâr
2. ʿIyâna çıkdı nukûş-ı ʿacîbe-i esrâr
3. Be-vefk-ı hükm-i şu'ûnât-ı hâlik-ı cebbâr
4. İdince levhe kalem sebt kâr-ı leyl ü nehâr
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

II

1. Surâdıkât-ı nihân-hâne-i kazâ vü kader
2. Açıldı dest-i meşiyyetle çünki ser-tâ-ser
3. Hafâdan oldı nümâyân hezâr nakş-ı ʿiber
4. Sürûş-ı gaybdan irdi cihâna böyle haber
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

III

1. İden basîret ile levh-i ʿibret imkânı
2. İder müşâhede esrâr-ı ʿarş-ı rahmânı
3. Gel eyle sen dahı ey dil nigâh-ı imʿânı
4. Sana delîl yetişmez mi nass-ı Kur'ânî
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

IV

1. Zuhûr iden bu cedelgehde böyle şûr ü şagab
2. Cezâ-yı seyyi'e vü sû'-i hâldendür hep
3. Tamâm gaflet ile geçmiş idi rûz ile şeb
4. Bu âyet âdemi âgâh eylemez mi ʿaceb
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

V

1. ʿAmûd-ı subh gibi nûr-ı ʿadl olup rûşen
2. Sevâd-ı zulmet-i gam oldı mahv ʿâlemden
3. Kulûba virdi ziyâ âftâb-ı re'y-i hasen
4. Gelince vakt-i perîşânî-i nücûm-ı fiten
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

VI

1. Dem-i hilâfet-i Mahmûd hân-ı ʿâdildür
2. Zamân-ı saltanat-ı pâdşâh-ı ʿâkildür
3. Sahâ vü cûdı ser-â-pây dehre şâmildür
4. Cülûs itdügi sâʿat ki saʿd-i kâmildür
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

VII

1. O pâdşâh-ı muʿazzam ki kurs-ı mihr ü mehi
2. Sezâdur itse felek tâc-ı peyk-i zer-külehi
3. Saʿâdet ile kuşandukda şâd idüp sipehi
4. Miyâna tîg-ı murassaʿ-nitâk-ı pâdşehi
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

VIII

1. Kudûmı eyleyüp âfâkı hurrem ü handân
2. Duʿâ-yı devletini ʿâlem itdi vird-i zebân
3. Pür oldı velvele-i kûs-ı şevketiyle cihân
4. Çak âsmâna irişdi sadâ-yı merdümiyân
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

IX

1. Odur halîfe-i Hak muktedâ-yı devlet ü dîn
2. Murâdı üzre döne dâ'imâ bu çerh-i berîn
3. Vücûdın eyleyüp âfâtdan masûn ü emîn
4. Muʿammer eyleye hallâk-ı âsmân ü zemîn
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

X

1. Sene hisâbına bu âyet-i bedîʿ ü celîl
2. Tevâfuk itdügi Sâmî yeter güvâh ü delîl
3. Kim ol hıdîv-i cihânbân-ı bî-şebîh ü ʿadîl
4. Olur her işde muvaffak be-hakk-ı zât-ı celîl
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

XI

1. Cihânun ol ki şeh-i maʿdelet-şiʿârıdur
2. Cülûs-ı pâkine târîh zıll-ı Bârîdür **1143**
3. Mülûk-i dehrün o ser-tâc-ı iftihârıdur
4. Vücûdı âyet-i kübrâ-yı Kirdgârîdür
5. Sipihr tâkına târîh-i sâl-i yümn-âsâr
6. Yazıldı فا عتبروا ile يا اولى الا بصار

sene 1143

53

Târîh-i Sadâret-i ʿAlî Paşa Hekîmbaşı-zâde

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Ser-efrâz-ı şeref-bahşâ-yı taht-ı âl-i ʿOsmânî
Hudâvend-i muʿazzam tâcdâr-ı memleket-pîrâ

2. Cihânbân-ı memâlik şevket-i Dârâ vü İskender
Musahhardur ser-â-ser emr-i ʿâlî-şânına dünyâ

3. Şehenşâh-ı serîr-efrûz-ı iklîm-i ʿadâlet kim
Muvaffak eyledi tedbîrini takdîrine Mevlâ

4. O dem kim tâliʿ oldı maşrık-ı ʿizz ü saʿâdetden
Şuʿâʿ-ı ʿadl ü dâdı dehri pür-nûr itdi ser-tâ-pâ

5. Merâyâ-yı kulûba gerd-i gamdan incilâ geldi
Cihândan zulmet-i zulm inʿidâma tutdı yüz hâlâ

6. Cenâb-ı hân Mahmûd ibni sultân Mustafâ k'oldur
Sipihr-i maʿdeletde âftâb-ı burc-ı istiʿlâ

7. Teferrüd eyledi nâmı gibi zât-ı hümâyûnı
Olup silkü'l-le'âl-i saltanatda gevher-i yektâ

8. O sultânü's-selâtîn-i ʿavâkıb-bîn-i kâr-âgâh
Vezîr-i sâbıkun çün hükm-i ʿazlin eyledi icrâ

9. Tasavvur eyler iken hazret-i Hakka teveccühle
Münâsib sadr-ı aʿzam itmege kimdür diyü âyâ

10. Sürûşân-ı İlâhî kıldı gûş-ı kalbine ilhâm
Olup mülhem o şâhenşâh-ı sâhib-himmet-i vâlâ

11. Vücûh ile sezâ-yı mühr-i ikbâl oldugın bildi
Semiyy-i şîr-i Hak ser-ʿasker-i Tebrîz ʿAlî paşa

12. Getürdi eyleyüp Tebrîzden daʿvet saʿâdetle
Yed-i iclâline mühr-i şerîfi eyledi iʿtâ

13. Murâd üzre vekîl-i mutlakın buldı mübârek-bâd
Henûz ol pâdşâh-ı kadr-dân-ı ʿâkil ü dânâ

14. Müşîr-i bî-nazîr-i sadr-ı kübrâ-yı vekâlet kim
Olur şemşîr ü hâme kârger destinde bî-pervâ

15. O düstûr-ı ʿaliyyü'ş-şân-ı pür-cûd ü semâhat kim
Vücûdın eylemişdür hazret-i hallâk-ı bî-hemtâ

16. ʿAdâletle sahâvetle fetânetle şecâʿatle
Büzürc-i mihr ü Hâtem Bû ʿAlî-i mihrbân-sîmâ

17. Vezîr-i sâf-tıynet âsaf-ı gayret-keş-i devlet
Müzîl-i nâm-ı rişvet kâm-rân-ı sadr-ı istignâ

18. Safâ-yı tabʿ ü tûl-i ʿömr ile mahfûz idüp zâtın
Hudâ aʿdâ-yı bed-hâhın ide nâ-bûd ü nâ-peydâ

19. İdince gûş teşrîf-i kudûmun sadr-ı kübrâyı
Eyâ sâhib-nigîn-i kâm-bîn-i mesned-i ʿulyâ

20. Alup deste kalem Sâmî-i muhlis ʿabd-ı dergâhun
Duʿâ ile sürüp yüz hâk-i pâya eyledi inhâ

21. Hemîşe devletün mesʿûd kılsun Hak didüm târîh
Vekîl-i pâdşâhî oldı mühr ile ʿAlî paşa

sene 1144

54

Târîh-i İnhizâm-ı Tahmâs-kulı Hân
Der-Ceng-i ʿOsmân Paşa Der-Nezd-i Bagdâd

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Teʿâlaʾllâh zihî taht-ı hümâyûn-ı cihânbânî
Ki yâr ü yâveridür dâʾimâ teʾyîd-i Rabbânî

2. Şehenşâh-ı Ferîdûn-taht ü Dârâ-raht ü ʿâlî-baht
Cihânbân-ı muzaffer tâcdâr-ı mülk-i ʿOsmânî

3. O İskender-salâbet mesned-ârâ-yı hilâfet kim
Pür itdi gûş-ı dehri savt-ı kûs-ı şevket ü şânı

4. Cenâb-ı hazret-i sultân Mahmûd hân-ı âdil kim
Cihândan seyf ile katʿ itdi ʿırk-ı zulm ü ʿudvânı

5. O şâhenşeh ki hıfz-ı mülkine burhân-ı kâtıʿdur
ʿAdûya bîm-i şemşîr-i kazâ-teʾsîr-i bürrânı

6. Güşâde râyeti ʿankâ-yı evc-i fevz ü nusretdür
Ki perr ü bâl olupdur ana ʿavn-i lutf-ı Yezdânî

7. Misâl-i bûm-ı vîrâne-nişîndür merz-bûmında
Şükûhı ile güm-nâm eylemişdür şâh-ı Îrânı

8. Zamân-ı devlet-i saʿd-iktirân-ı pâdşâhîde
Bozıldı her mahalde ceyş-i menhûs-ı perîşânı

9. Husûsâ deşt-i Gûrîcânda kim fart-ı hezîmetle
Tozutdı leşkerin mânende-i kuhl-i Sıfâhânî

10. Çekildi çıkdı gitdi çeşmi kaldı lîk hayretle
Göreydi kuhl iderdi bir dahı hâk-i Hemedânı

11. Bu rüsvâyî vü bed-nâmî-i nâ-fercâmdan sonra
Hatâ-yı fâhişi oldı karîn-i fehm [ü] izʿânı

12. Bilüp haddin ferâgat eyledi daʿvâ-yı şâhîden
İkâmetgâh-ı idbârı idindi künc-i nisyânî

13. Kalup nâ-çâr hubb-ı çâr-yârâsâ derûnından
Çıkardı ʿâkıbet sevdâ-yı ceng ü harb-i ʿudvânı

14. Fütâde oldı dâmân-ı recâ-yı sulha âhir-kâr
Olup sultân-ı ʿâlem-gîrün ez-dil ʿabd-ı fermânı

15. Görüp izhâr-ı ʿaczin pâdşâh-ı merhamet-güster
Hurûş itmişdi ol dem bahr-ı bî-pâyân-ı ihsânı

16. Mukaddem itdügi güstâhlıklardan geçilmişdi
Olup maʿfüv güzeşte bî-nihâyet cürm ü ʿisyânı

17. Zuhûr itmiş iken sultân-ı heft-iklîm-i âfâkun
Kabûl-i inʿikâd-ı sulh ile lutf-ı ferâvânı

18. Ferâmûş itdiler yek-ser bu cûd-ı şefkat-âlûdı
Kızılbaşun n'ola mahzûl olursa kavm-i fettânı

19. Reh-i âyîn-i dîni gibi yanlış semte ʿazm itdi
Revâfız devletinün kec-reviş mîrân ü hâkânı

20. Hezârân irtikâb-ı hîle vü hudʿayla meydâna
Çeküp Tahmâs-kulı didükleri bî-dîn ü îmânı

21. O dahı câhilâne cünbiş-i pindâr ü nahvetle
Nümâyân itdi fesh-i sulh ü nakz-ı ʿahd ü peymânı

22. O kâfir-mâ-cerâ gösterdi encâm-ı fesâdâtın
İdince vehle-i ûlâda Bagdâd üzre tugyânı

23. Gelüp daʿvâ-yı merdâneyle nezd-i hısn-ı merkûma
Sekiz ay denlü tazyîk eyledi ol cây-ı ʿumrânı

24. Binâ-yı ʿömri olmaz mı harâb-âbâd o melʿûnun
K'ide maʿmûre-i dârü's-selâma kasd-ı vîrânî

25. Hüsâm-ı intikâmın ehl-i İslâm eyledi ihrâc
Zuhûr itdükde andan böyle vazʿ-ı nâ-müselmânî

26. Şehenşâh-ı hümâyûn-câh ü İskender-sipâh âhir
İrâde itdi istîsâl ile menʿ itmege anı

27. Muhassal bildürüp mikdârını seyf-i şerîʿatle
Vekîl-i mutlakına defʿi içün itdi fermânı

28. Vekîl-i saltanat gayret-keş-i devlet ʿAlî paşa
Çün itdi meşveret cemʿ eyleyüp aʿyân ü erkânı

29. Muvâfık eyledi tedbîrine takdîrini Mevlâ
İdüp mülhem o düstûr-ı sadâkat-kâr-ı zî-şânı

30. Her işde ittifâk ü meşveretle kâr-sâz oldı
ʿAceb mi olsa re'yi mazhar-ı tevfîk-ı sübhânî

31. Şecîʿ ü nâmver ʿOsmân paşa-yı nîkû-re'yi
İsâbet eyleyüp itdi sipeh-sâlâr-ı sultânî

32. Bu kâr itmâmına sıdk ile dâmen-der-miyân oldı
Şeb ü rûz itmedi hîç temşiyetde zerre noksânı

33. Mühimmâtın idüp cümle tedârük eyledi tertîb
Yanınca yer getürmez leşker-i bî-hadd ü pâyânı

34. Vücûd-ı mülkini tashîh içün ifsâd-ı şerrinden
Hakîm-i re'yi bu dâ'ü'l-udâle buldı dermânı

35. Bu emr-i hayrda saʿy itdi hakkâ âsaf-ı aʿzam
Duʿâlarla teveccühlerle cismânî vü rûhânî

36. Tamâmen lâzım-ı ser-ʿaskeri tekmîlden sonra
Gidildi düşmen üzre katʿ idüp deşt ü beyâbânı

37. Vürûdından habîr oldukda ceyş-i ehl-i İslâmun
Gürûh-ı şîʿanun ser-hayl-i cünd-i nâ-be-sâmânı

38. Geçüp on iki sâʿat karşu geldi çünki Bagdâda
Turur taglar gibi pîşinde gördi ceng-cûyânı

39. Hurûşân olmada emvâc-ı seyl-i kûhsârâsâ
Guzât-ı müslimînün fevc fevc olmış dilîrânı

40. Müretteb saf-keşîde muntazırlar kahr-ı aʿdâya
Müheyyâ leşker-i encüm-şümâr-ı âl-i ʿOsmânî

41. Neye ugradugını bildi Tahmâsb-kulı kâfir
Görince bu salâbetle bu tavr-i ehl-i îmânı

42. Ne çâre urdı kendin kulzüm-i pür-hûn-ı heycâya
Karışdurdı biraz çirk-âb-ı şûrı bahr-ı ʿUmmânı

43. Tokuz sâʿat tamâmen gâh cezr ü gâh medd itdi
Yem-i harb ü vegânun cûşiş-i emvâc-ı tûfânı

44. Nesîm-i fevz ü nusret ʿâkıbet esdi murâd üzre
Olup çün cânib-i İslâmiyâna ʿavn-i Rabbânî

45. Kırıldı leşkeri mecrûh olup kendi firâr itdi
Hudâ imdâd içün gönderdi bî-şübhe sürûşânı

46. Hemîşe eyleye a'dâsına Hak gâlib-i mutlak
Nice bu gûne nusretlerle şâhenşâh-ı devrânı

47. Serîr-i saltanatda tûl-i 'ömr ile safâlarla
Mü'eyyed eyleye Mevlâ o sultân-ı cihânbânı

48. Ser-i ceyşi düşüp Sâmî didiler çün ana târîh
'Acem geçdi kılıçdan bozup anı cünd-i 'Osmânî

sene 1146

[MUSAMMATLAR]

1
Münâcât Be-Kâdi'l-Hâcât

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

I

1. Kalmasun dilde hayâl-i mâ-sivâ
2. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün
3. Olsun endîşem visâlün dâ'imâ
4. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün

II

1. Cümle eşyâda tecellîn nûrı var
2. Bu mazâhirde zuhûrun âşkâr
3. Rü'yete cân ü dile vir iktidâr
4. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün

III

1. Cümle şey fânî vü vechün lâ-yezâl
2. كل شئ هالك'dür buna dâl
3. Eyledi her şeyde dil seyr-i cemâl
4. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün

IV

1. Yandı cân-ı zâr nâr-ı fürkate
2. Bizde ise yok tahammül hasrete
3. Koma fürkatde irişdür vuslata
4. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün

V

1. Varlıgumı cümle nâ-bûd eyledüm
2. Varlıgum yoklukda mevcûd eyledüm
3. Mâ-sivâdan katʿ-ı maksûd eyledüm
4. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün

VI

1. Sâmî-i dil-haste olmışdur garîb
2. Derde dermân itmege sensin tabîb
3. Eyle ana şerbet-i vaslun nasîb
4. Yâ İlâhî ʿaşk-ı pâkünle senün

****

ŞARKIYYÂT
2

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

I

1. Müferrih dâfiʿ-i gam dil-güşâdur sahn-ı Saʿd-âbâd
2. Meserret-bahş-ı cân râhat-fezâdur sahn-ı Saʿd-âbâd
3. Cihânda misli yok ʿibret-nümâdur sahn-ı Saʿd-âbâd
4. Mülûkâne ʿaceb cây-ı safâdur sahn-ı Saʿd-âbâd

II

1. Temâşâgâh-ı ʿâlem Yûsufistân-ı zamândur bu
2. Cihân içinde hakkâ kim nümûdâr-ı cinândur bu
3. Degüldür köhne vâdî tâze-tarh-ı dil-sitândur bu
4. Mülûkâne ʿaceb cây-ı safâdur sahn-ı Saʿd-âbâd

III

1. N'ola her bâgı reşk-i Çâr-bâg-ı Isfahân olsa
2. Yedi iklîme sıyt-ı iştihârı dâstân olsa
3. Hümâ-yı devlete her kasrı lâyık âşyân olsa
4. Mülûkâne ʿaceb cây-ı safâdur sahn-ı Saʿd-âbâd

IV

1. Kemîne bir gubârın ol fezâ-yı cennetâsânun
2. Degişmem Sâmiyâ iklîmine Îrân ü Tûrânun
3. Hudâ eksikligin göstermesün sultân-ı devrânun
4. Mülûkâne ʿaceb cây-ı safâdur sahn-ı Saʿd-âbâd

3

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

I

1. Fezâ-yı dil-güşâdur sahn-ı zîbâdur ferah-zâdur
2. Safâlar eyle Saʿd-âbâda gel şevketlü hünkârum
3. ʿAceb raʿnâ ʿaceb zîbâ ʿaceb cây-ı temâşâdur
4. Safâlar eyle Saʿd-âbâda gel şevketlü hünkârum

II

1. Akar su havz memlû kasr dil-cû sahn ʿanber-bû
2. Letâfet üzre el-hak her taraf cây-ı safâdur bu
3. Nazargâh-ı şehenşâh olmaga şâyestedür her sû
4. Safâlar eyle Saʿd-âbâda gel şevketlü hünkârum

III

1. Serâyburnı Beşiktaş Üsküdar ü kasr-ı Tersâne
2. Cihân bâgında yokdur gerçi bunlar gibi şâhâne
3. Velî gayrı mükerrerdür bu tarh-ı pâdşâhâne
4. Safâlar eyle Saʿd-âbâda gel şevketlü hünkârum

IV

1. Olup mânend-i gül tabʿ-ı şerîfün hurrem ü hoşter
2. Hemîşe cilvegâh-ı devletün olsun safâ-güster
3. Duʿâ idüp bunı bülbül gibi Sâmî kulun söyler
4. Safâlar eyle Saʿd-âbâda gel şevketlü hünkârum

4

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

I

1. Gönül yakdı çerâg-ı ʿaşkı şemʿ-i rûy-ı alundan
2. Dil-i şeydâ tutuşdı pençe-i mihr-i cemâlünden
3. N'ola bir âh ile tâk-ı sipihri eylesem sûzân
4. Terahhum itmedün gitdükçe dûr oldum visâlünden

II

1. ʿAceb mi rûz ü şeb eflâke irse âh ü efgânum
2. Tahammül itmez oldı intizâra bu dil ü cânum
3. Hırâmân ol temâşâgâha çık bir kerre sultânum
4. Kıyâmetler kopar gel kâmet-i serv-iʿtidâlünden

III

1. Nedür ol zülf-i ʿanber-bâr ile ol gerden-i kâfûr
2. Görilmiş mi o sîmîn sâk ile ol sâʿid-i billûr
3. Süzilmiş mest-i şekker-hâb-ı nâz ol dîde-i mahmûr
4. Hele mir'âte bak hüsnün çıkar mı gör hayâlünden

IV

1. Dirîgâ olmadı bir kez müsâʿid tâliʿ-i vârûn
2. Umar düşdükçe çeşm-i iltifâtun bu dil-i meftûn
3. Uyup agyâra itme Sâmî-i hasret-keşi mahzûn
4. Basup ey şeh-süvârum geçme lutf it pây-mâlünden

5

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

I

1. Güzeller içre mümtâz-ı cihânsın ser-bülendümsin
2. Müsellem tarz ü tavrı dil-ber-i ʿâlem-pesendümsin
3. Gönül hâlin bilür şûh ü zarîf-i şeh-levendümsin
4. Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânumsın efendimsin

II

1. Lebün emsem toyınca gözlerüm sürsem o ruhsâra
2. Safa virse şemîm-i zülf-i müşkînün dil-i zâra
3. Miyânun çeksem âgûşa sözüm bu olsa hemvâre
4. Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânumsın efendimsin

III

1. Cemâlün ʿâlem-ârâ talʿatun bî-misl ü hemtâdur
2. Tenâsüb hep yerinde kadd ü kâmet de temâşâdur
3. Hayâlün dîdede her dem gamun kalbümde peydâdur
4. Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânumsın efendimsin

IV

1. Amân bilmez mi çeşmün her nefesde câna kâr eyler
2. Tegâfüller kirişme gamzeler mestâne cünbişler
3. Ne var bir kerre de zâlim nigâh-ı merhamet göster
4. Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânumsın efendimsin

V

1. Visâl ümmîd ider hasret çeker Sâmî nice demdür
2. Gel ey âhû-nigâhum kaçma gönlüm sana mahremdür
3. Gözüm üzre yerün var cilvegâhun sahn-ı sînemdür
4. Benüm sen nûr-ı çeşmüm yâr-ı cânumsın efendimsin

6

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

I

1. Temâşâna toyılmaz bir ʿaceb meh-pâresin cânâ
2. Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsin
3. Olur seyr eyleyenler her bakışda ʿâşık-ı şeydâ
4. Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsin

II

1. Gören hüsnün olur ʿâşık işidüp görmeyen meftûn
2. Meleklerden perîlerden fürûg-ı talʿatun efzûn
3. Cemâlün hak bu kim ögmiş yaratmış hâlik-ı bî-çûn
4. Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsin

III

1. Tulûʿ idüp o gün kim mihr-i ruhsârun ʿıyân oldı
2. Gönül bî-çârenün hîç sorma ahvâlin yaman oldı
3. Nice tâkat getürsin hüsnün âşûb-ı cihân oldı
4. Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsin

IV

1. Hırâmân oldugunca seyr idüp ol tarz-ı reftârı
2. Olur bin cân ile dil zülf[ün]ün elbet giriftârı
3. Mahabbet itmemek kâbil midür hîç ʿömrümün varı
4. Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsin

V

1. Meded ferdâya salma ber-murâd it kalb-i nâ-kâmı
2. Ele mir’ât alup bak kor mı hüsnün dilde ârâmı
3. Sen insâf it nice âh itmeyüp sabr eylesün Sâmî
4. Güzelsin bî-bedelsin hüsn ile mümtâz-ı ʿâlemsin

7

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

I

1. Hecr-i ruhsârunla âteşler bırakdun cânuma
2. Dâglar yakdun gamunla sîne-i sûzânuma
3. Hâsılı kâr eyledi ʿaşkun dil-i nâlânuma
4. Vechi var yansam yakılsam ʿaşk ile sultânuma

II

1. Bir harâret var ki dilde idemem şerh ü beyân
2. Her nefes çerhi siyâh itmekdedür âh ü figân
3. El-amân dustum çenârâsâ tutuşdum el-amân
4. Vechi var yansam yakılsam ʿaşk ile sultânuma

III

1. Söylesem râz-ı derûnum halkı her ân agladur
2. Derdümi izhâr idersem ʿâleme kan agladur
3. Bakdugumca rûyuna ey mihr-i tâbân agladur
4. Vechi var yansam yakılsam ʿaşk ile sultânuma

IV

1. Bâg-ı ʿaşkunda benem bir ʿandelîb-i dil-figâr
2. Gerçi vardur rûyına meyl eyleyenler sad hezâr
3. ...
4. Vechi var yansam yakılsam ʿaşk ile sultânuma

V

1. Haylî demlerdür çıkup salınmadun ey serv-kad
2. Sâmî-i zâra ider misin bu cevri tâ ebed
3. Bârî bir kez rûyunı göster hemân bârî meded
4. Vechi var yansam yakılsam ʿaşk ile sultânuma

***

8

Müseddes ʿÎdiyye Berây-ı Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı Sâlis

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

I

1. Muʿîn ü yâverün her hâlde Rabb-i mecîd olsun
2. Sipihr-i köhne-sâlün devri ber-vefk-ı ümîd olsun
3. Hemîşe tabʿ-ı pâkün mazhar-ı şevk-ı cedîd olsun
4. Günün günden yeg olsun ʿahd-i ikbâlün medîd olsun
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

II

1. Fürûg-ı âftâb oldukça pertev-bahş-ı kurs-ı mâh
2. Şeb ü rûz ola zâtun nûr-pâş-ı burc-ı devletgâh
3. Cihân-efrûz-ı iclâl ola necm-i tâliʿün her gâh
4. Müşerref eyleye emsâl ü emsâli ile Allâh
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

III

1. Vücûdun mahz-ı hayr itmiş cihâna hazret-i Mevlâ
2. Veliyy-i niʿmet-i ʿâlemsin ey sultân-ı mülk-ârâ
3. Çekildi hân-ı lutf-ı birr ü cûdun dehre ser-tâ-pâ
4. N'ola halk olsa bu beyti hezârân hamd ile gûyâ
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

IV

1. Hudâ eksikligün göstermesün taht-ı muʿallâdan
2. ʿAdû-yı mülkün olsun muzmahil etrâf ü enhâdan
3. Budur subh ü mesâ ancak recâmuz Hak teʿâlâdan
4. Masûn itsün seni âzâr-ı zahm-ı çeşm-i dünyâdan
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

V

1. Eyâ şâhenşeh-i sâhib-kırân sultân-ı heft-iklîm
2. Ser-i ikbâlüne şâyeste ancak efser ü dîhîm
3. İdüp şehler nihâde âstânunda seri teslîm
4. Sezâ bu nevʿa tebrîk itse ʿîdün eyleyüp taʿzîm
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

VI

1. Tulûʿ-ı mâh-tâb-ı devletün halkı idüp mesrûr
2. Menârât ü cevâmiʿ gibi eyler şevk ile pür-nûr
3. Safâdan fark olunmaz rûz-ı rûşenle şeb-i deycûr
4. Hemîşe kişver-i ikbâlüni Hak eylesün maʿmûr
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

VII

1. Kederden sâf olup âyîne-i tabʿ-ı münevverle
2. Görilsün rûy-ı behcet dâʾimâ hüsn-i mükerrerle
3. ʿArûs-ı bahtun olsun cilve-güster zîb ü zîverle
4. Resîde olasın ʿömr-i tabîʿîye safâlarla
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

VIII

1. Vücûdunla şeref-yâb ola her dem mesned-i ʿâlî
2. Eʿâlî olmasun dâmânuna yüz sürmedenhâlî
3. Hilâlâsâ müşârün bi'l-benân kıl ʿabd-ı rû-mâli
4. Açılsun dergehünde kullarunun bâb-ı âmâli
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

IX

1. Bi-hamdi'llâh zamânunda cihânun halkı râhatda
2. Degül te'sîr-i yümn-i himmetünle kimse mihnetde
3. Kemâl-i pîr idüp Hak tahtgâh-ı dîn ü devletde
4. İde vaktün güzer şeh-zâdegânunla meserretde
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

X

1. Olup Sâmî kulun tebrîk-i ʿîd ile senâ-hânun
2. Olur virdi duʿâ-yı imtidâd-ı şevket ü şânun
3. İder ferş atlas-ı gerdûnı bûs itdükçe dâmânun
4. Bülend itdi ʿubûdiyyetle kadrin fart-ı ihsânun
5. Olup ʿîdün mübârek devlet ü ʿömrün mezîd olsun
6. Gicen kadr-i saʿâdet her günün ʿîd-i saʿîd olsun

***

9

Sâmî Pey-revlik İdüp Rûhîye Tanzîr Eyledi Kim Bu Terkîb-i Bendi İnşâ İtdi Tahrîr Eyledi

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

I

1. Sûfî gibi zann itme bizi sübha-be-destüz
Biz dâne-şümâr-ı güher-i ʿahd-i elestüz

2. Erbâb-ı riyânun serine cürʿa-nisâruz
Peymâne-i ser-şâr-ı mey-i ʿaşk ile mestüz

3. Kuhlü’l-basaruz sâye gibi dîde-i mihre
Hâk-i kadem-i ehl-i melâmetde ki pestüz

4. Ka’beyle sanem-hânede yek-reng-i sücûduz
Biz hânkah-ı dilde ki Allâh-perestüz

5. Bilmezse n’ola kadrümüzi zâhid-i hod-bîn
Ol âyineyüz kim kef-i zengîde şikestüz

6. Ser-geştelerüz dûr olalı menbaʿumuzdan
Seyl-âb-ı sahârî gibi bî-cây nişestüz

7. Güm-kerde-sürâg-ı reh-i hayrânî-i ʿaşkuz
Hızr ile o vâdîde ki biz dest-be-destüz

8. Sâgar be-kef-i meykede-i ʿaşk-ı Hudâyuz
Fark-ı felege cürʿa-feşân turfe gedâyuz

II

1. Ey zâhid-i kışrî-suhan-ı daʿvî-i bâtıl
Bî-zâ’ika-ı lübb-i kemâlât-ı efâzıl

2. Tâ key olasın münkir-i erbâb-ı hakîkat
İnkâr-ı selefde idüp îrâd-ı delâ’il

3. ʿÂlim geçinüp olmadasın ehl-i kemâlün
Geh zendaka vü küfrine geh fıskına kâ’il

4. Te’vîle tevakkuf iden akvâl-i kibârı
Zâhirde koyup itmedesin bâtını zâ’il

5. Har-mühre-i inkârını ârâyiş idinmiş
Lâ-yefhem olan hayl-i harân-ı mütesâfil

6. Lâyık mı olup muʿtesif-i câde-i tasdîk
Dünbâle-rev-i tabʿun ola bir nice câhil

7. Hıfz itmek ile cerbeze-i felsefiyâtı
Zann itme ki oldun reh-i tahkîkde ʿâkil

8. Bildün mi nedür mebde’ ile semt-i maʿâdı
ʿİlm anlama ey tîre-derûn nakş-ı sevâdı

III

1. Erbâb-ı şühûdun suhanı keşf-i hikemdür
Makbûl-i sanâdîd-i suhan-dân-ı ümemdür

2. Endîşe-i hüccâb-ı nihân-hâne-i esrâr
Miftâh-ı tılısmât-ı maʿânî-i kıdemdür

3. Âyîne-i kalbinde o rûşen-güherânun
Jeng-i ene’iyyet eseri mahz-ı ʿademdür

4. Yektâ-güher-i vahdete tâlib olup anlar
Enhâr gibi vâsıl-ı ser-menzil-i yemdür

5. Sûretde gedâyân-ı nemed-pûş-ı melâmet
Maʿnâda selâtîn-i melik-hayl ü haşemdür

6. İnʿâmları bahşiş-i feyz-i ezelîdür
Anlar hulefâ-yı rüsül-i pâk-şiyemdür

7. ʿÂdetleri hep bezl-i le’âlî-i hakîkat
İhsânları gencîne-i enfâs-ı himemdür

8. Gördükleri âsâr-ı şu’ûnât-ı İlâhî
Seyr eylediler Hakkı mazâhirde kemâ-hî

IV

1. Gûş eyle merâtibde nedür ʿilm-i hakîkat
Erbâb-ı şühûd eylediler böyle rivâyet

2. Olmışdı o mahbûb-ı serâ-perde-i lâ-reyb
Itlâk-ı nikâb-ı harem-i gayb-hüviyyet

3. Bi’z-zât idüp şîve-i âgâz-ı taʿayyün
Âyîne-nümâ oldı cemâl-i ehadiyyet

4. Esmâ vü sıfât ile zuhûr eyledi aʿyân
Çün itdi duvum mertebede cilve mahabbet

5. Ervâh-ı besâ’itde ki oldı mütecellî
Taʿyîn idemez anı ser-engüşt-i işâret

6. Düşdükde merâyâ-yı misâliyyeye ʿaksi
Sahrâ-yı tahayyülde görindi nice sûret

7. Bu mertebeden sonra semâvât ü ʿanâsır
İtdi se mevâlîd ile tertîb-i şahâdet

8. İnsân olup enmûzec-i kül zât ü sıfâta
Pes mazhar-ı tâm oldı bu cümle hazerâta

V

1. Oldı hat-ı mecmûʿa-ı pîşânî-i insân
Hükm-i خلق الله على صورة رحمان

2. Bak dîde-i ʿibretle o âyîne-i pâke
Olsun dir isen pertev-i tahkîk nümâyân

3. ʿÂrif isen ey tâlib-i Hak sen seni anla
Gencîne-i mahfîye mahaldür dil-i vîrân

4. Bil geldügüni mülk-i vücûda ne içündür
Saʿy it olasın pâdşeh-i kişver-i ʿirfân

5. Meftûhdur ebvâb-ı kerem iste Hudâdan
Olmaklıga zânû-zede-i sohbet-i pîrân

6. Sarf eyleme evkâtüni bâzîçe vü lehve
Dîvâne gibi olma sakın suhre-i sıbyân

7. Ancak bu hevâ vü heves-i nefs ise maksûd
Bu mâddede müşterek oldı sana hayvân

8. Refʿ eyle gönülden hücüb-i zulmet ü nûrı
Nezzâre-i dîdâra degiş cennet ü hûrı

VI

1. ʿÂrif isen ol perde-ber-endâz-ı hafâyâ
Tâ kim olasın mahrem-i halvetgeh-i maʿnâ

2. Bir kerre nigâh eyle pes-i perde-i râza
Üstâd-ı suver-bâz olur ol demde hüveydâ

3. Çün kâr-ı nihânî-i meşiyyet ola maʿlûm
Çekme gam-ı imrûz ile endîşe-i ferdâ

4. Sıdk ile rızâ-dâde-i takdîr-i Hudâ ol
Virme halecân kalbüne tedbîr ile aslâ

5. Seng atsa da kûdek-menişân olma şikeste
Mecnûn-reviş ol ʿâkil isen ey dil-i şeydâ

6. Âyîne gibi tasfiye-i levh-i derûn it
Tâ sana keder virmeye nîk ü bed-i dünyâ

7. Yek-reng ü müsâvât gerekdür nazarunda
Tevbîh-i ʿadû dûst-nevâzî-i ehibbâ

8. Mestâne-i ser-bâz-ı tarab-hâne-i cân ol
Müstagnî-i ʿişretkede-i her dü cihân ol

VII

1. Sâkî sun o meyden ki ola neş’e-dih-i tâk
Bir câm ile kıl defʿ-i humâr-ı dil-i gamnâk

2. Ol bâde ki nâ-şüste-ruh-ı gerd-i riyâyı
Mînâ gibi sâbûn-ı kef-i mevci ider pâk

3. Ol âteş-i seyyâle-i nâmûs-ı hıred-sûz
Pâ-mâl-kun-ı zühd ü vera’ çün has ü hâşâk

4. Ol bâde-i pür-feyz ki geldükde hurûşa
Teh cürʿası hâk oldı habâbı bu nüh eflâk

5. Şemʿ-i harem-efrûz-ı dil-i tîre-nihâdân
Bir katresidür mıskal-i âyîne-i idrâk

6. Refʿ eyle bizi hâkden ey pîr-i harâbât
Kaldur bir ayag ile yapış destüme bî-bâk

7. Leb-teşnelerüz câm-ı mey-i ʿaşka Kelîmün
Bu beytin idüp vird-i zebân-ı dil-i sad-çâk

8. دلبستۀ سازیم اسیر می نابیم
که موج شرابیم و کهی تار ربابیم

VIII

1. Mutrib ele al nây-ı pesendîde-makâli
Germ eyle defâsâ dil-i berhem-zede-hâli

2. Feyz-i negam-ı sâmiʿa-sûzıyla rebâbun
Âteşlere yak sîne-i ʿuşşâk-ı cemâli

3. Defʿ eyle meded çûbek-i santûr ile dilden
Darb idüp usûliyle ser-i şahs-ı melâli

4. Te’sîrini inkâr idemem nagme-i sâzun
Lutf eyler iken cân ü dile cezbe-i hâli

5. Nây-ı şekerîn-nagme ider hokka-ı gûşı
Kand-ı kasab-ı sükker-i hâlât-ı me’âli

6. Pürdür güher-i feyz ile sandûka-ı tanbûr
Meyl-i dil-i ʿuşşâk degüldür ana hâlî

7. Mızrâbda mı çûbda mı mûda mı te’sîr
Zâhid bunı fehm it ko yeter kîl ile kâli

8. Çaldum taşa ben şîşe-i nâmûs ile nengi
Mutrib kerem it sen dahi çal barbet ü çengi

IX

1. Dil-beste-i gîsû-yı ham-ender-ham-ı ʿaşkam
Dîvâne-i zencîr-be-pây-ı gam-ı ʿaşkam

2. Perverde-i âgûş-ı mevâlîd-i selâse
Hayrü'l-halef-i silsile-i Âdem-i ʿaşkam

3. Geh vâdî-i Eymen gehî Mûsî-i tecellî
Geh ʿÎsî-i muʿciz-nefes-i Meryem-i ʿaşkam

4. Geh pîr-i sipihrün eline sübha-ı pervîn
Geh sâz-ı kef-i zührede zîr ü bem-i ʿaşkam

5. Bin sûret ile zîb-i mecâlî-i şu'ûnam
Geh hüsn ü gehî ʿâşık ü geh ʿâlem-i ʿaşkam

6. Gâhî girih-i musmat-ı maʿnâda nihânam
Geh cilvegeh-i sâha-ı keyf ü kem-i ʿaşkam

7. Maʿnâ-yı basît-i eseri kâf ile nûnun
Terkîb-i rumûz-ı kelimât-ı fem-i ʿaşkam

8. Mevsûm-ı cehûl ü gehî medʿuvv-i zalûmam
Mahmil-keş-i ser-bâz-ı emânât-ı ʿulûmam

X

1. Yâ Rab kanı ol dem ki nihân idi bu hâne
Nûr-efgen olan vuslat idi çeşm-i cihâna

2. Agyâr nihân yâr nihân dil dahi nâ-bûd
Ne resm nümâyân idi ne nâm ü nişâne

3. Bir bezm idi ol bezm-i safâ kim yog idi hîç
ʿUşşâka temâşâ-yı cemâle bu bahâne

4. Pür-neşve idi cümlesi bir câm-ı safâdan
Hep bâde-i vahdet sunılurdı dil ü câna

5. Kesret yog idi vahdet-i mahz idi bu ʿâlem
İsbât-ı vücûd itmege yer yok digerâna

6 Hep garka-be-nûr-ı ehadiyyet idi eşyâ
Maʿdûm idi aʿyânda temyîz-i miyâne

7. Maʿlûme iken nükte-i الان كماكان
Sad hayf ki olduk yine pür-hâb-ı fesâne

8. Dil-şîfte-i hüsn-i ezel çeşm-i şühûduz
Hayret-zede-i âyine-i reng-i vücuduz

XI

1. Ey nûr-dih-i hestî-i eflâk-i ʿanâsır
Feyyâz-ı vücûd-ı suver-ârâ-yı mazâhir

2. Dânende-i her müşkil-i ser-beste-i îcâd
Bînende-i esrâr-ı hafâyâ-yı zamâʾir

3. Bilmekde kemâlâtunı pâ-der-gil-i hayret
ʿAkl-ı hükemâ vü ʿulemâ-yı mütebahhir

4. Pîş-i nazar-ı ʿakla temâşâ-yı cemâle
Çekmekde izâfât-ı neseb perde-i sâtir

5. Ey mihr-i ʿamâ burkaʿ-ı ıtlâk-ı cemâlün
Her zerrede pinhân yine her zerrede zâhir

6. Zâtun ola ıtlâk-ı hakîkî ile mutlak
Derk eylemede dil olur elbet mütehayyir

7. Bu matlaʿ-ı rengîn ile bildürdi Hayâlî
Hayret idügin ehl-i dile menzil-i âhir

8. ای تیر غمت را دل عشاق نشانه
خلقی بتو مشغول و تو غائب ز میانه

XII

1. Dil muʿtekif-i gûşe-i ebrû-yı Muhammed
Cân silsile-der-gerden-i gîsû-yı Muhammed

2. Gül-berg-i ruhı munsabıg-ı sıbga-ı rahmân
Ezhâr-ı hakâyıkda nihân bûy-ı Muhammed

3. Tevhîd ider intâk-ı İlâhî ile taʿlîm
Tûtî-i dile âyîne-i rûy-ı Muhammed

4. Firdevs-i hakîkatde eb-i Âdem ü Havvâ
Eşyâ ise hep zâde-i yek-mûy-ı Muhammed

5. Ey ʿaşk hidâyet demidür ʿâşık-ı zâra
Düşdüm yola göster neredür sûy-ı Muhammed

6. Vâsıl olayum menzil-i maksûda meded kıl
Cismüm ideyüm ferş-i reh-i kûy-ı Muhammed

7. Sad ʿacz ile oldı dil-i mehcûr siyeh-kâr
Bir bende-i nâ-çîz-i senâ-gûy-ı Muhammed

8. Sâmî nice yüz bin salavât ola havâle
Ol rûh-ı şerîfe dahi eshâb ile âle

XIII

1. Hestî-i mecâzîyi nihân eyle İlâhî
Esrâr-ı hafâyâyı ʿıyân eyle İlâhî

2. Müstagrak-ı envâr-ı şühûd it dil-i zârı
Keşf-i hücüb-i dîde-i cân eyle İlâhî

3. Mahv eyle gönülden eser-i nakş-ı sivâyı
Gayriyyeti bî-nâm ü nişân eyle İlâhî

4. Kıl ʿayn-ı yakîn ile bizi vâkıf-ı esrâr
Refʿ-i tutuk-ı reyb ü gümân eyle İlâhî

5. Bir pîre kul eyle beni kim zıll-ı Hudâdur
Mahdûmumı ol sâhib-i şân eyle İlâhî

6. Ol mazhar-ı zâta dilümi eyle mukâbil
Bir zerre iken mihr-i cihân eyle İlâhî

7. Mevc-i nazar-ı lutfı ile ol yem-i cûdun
Kalbüm güher-i cezbeye kân eyle İlâhî

8. Lutf it beni mahcûb-ı vücûd eyleme yâ Rab
Nâ-mahrem-i âsâr-ı şühûd eyleme yâ Rab

10

Muʿaşşer Terkîb-i Bend
Berây-ı Sultân Ahmed-i Sâlis

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

I

1. Demdür ki eyleye kalem-i râstîn-sıfât
Seccâde-i sahîfede kad kâmeti's-salât

2. Demdür ki ide mahfil-i ser-levhada sücûd
Nûr-ı siyâha gark ola halvetgeh-i devât

3. Demdür ki dâne-i nukat-ı ʿanberînden
Silk-i beyâna nazm ide tesbîh-i vâridât

4. Demdür ki çâk idüp yakasın giryenâk iken
Şerh ide mâ-cerâ-yı dilin ol bihîn-simât

5. Allâhu ekber ile menâr-ı benânda
Ser-germ-i zikr ola çü Bilâl-i sütûde-zât

6. Eşk ile dest-şûy-ı vuzû-yı niyâz olup
Her katresi isâle-i feyz ide çün Furât

7. Oldukça dûr-bîn-be-kef-i nazra-ı şühûd
Nezdîk ola nigâhına semt-i mugayyebât

8. Pîçîde-pây-ı lîka-ı huşk-i devât olup
Baglanmaya o çâpük-i sahrâ-rev-i nikât

9. Şâhîn gibi dü-mısraʿ-ı beyti idüp cenâh
Böyle ide meʿâric-i daʿvâta iltifât

10. Yâ Rab be-hakk-ı mâ-sadak-ı نون و القلم
Mansûr ola o şâh-ı cihân-ı zafer-ʿalem

II

1. Bir şeb ki dîdeden açılup perde-i rukûd
Mir'ât-ı dilde oldı ʿıyân pertev-i şühûd

2. Teşmîr-i sâk-ı himmet idüp şâhid-i hayâl
Sahrâ-yı kalbi gezdi ser-â-ser bilâ-hudûd

3. İkbâl idüp mübeşşir-i ilhâm-ı Îzidî
İtdürdi cânı zirve-i tahkîke dek suʿûd

4. Nâ-gâh bir fezâ-yı vesîʿ oldı âşkâr
Gördüm ki saf-keşîde turur bir nice cünûd

5. Bu ceyş-i bî-had ile bu vâdî nedür didüm
Didi ki ey habîr-i mezâyâ-yı her nümûd

6. Cemʿ-i teveccühât-ı kulûb-ı ricâl-i gayb
Deşt-i ʿinâyete ider imdâd içün vürûd

7. Tasdîk idüp makâlini şükrâne eyledüm
Pîşânî-i niyâzı fürû-bürde-i sücûd

8. Sürdüm yüzüm zemîn-i ʿubûdiyyete o dem
Feryâd idüp didüm ki eyâ vâcibü'l-vücûd

9. Nüşşâbe-i duʿâmı be-nûr-ı nebiyy-i seyf
Eyle resîde-i hedef-i târem-i kebûd

10. Aʿdâ-yı dîn ü devlet olup münhezim müdâm
Ceyş-i muvahhidîn ola nusretle şâd-kâm

III

1. Ey nâzım-ı merâtib-i saf-der-saf-ı nücûm
Revnak-fezâ-yı ʿâlem-i hestî ʿale'l-ʿumûm

2. Merbûtdur sipeh-bud-ı aʿyân-ı ʿilmüne
Bu tîh-i bî-kerânda olan leşker-i ʿulûm

3. Sensin iden bu ʿarbedegâh-ı hayâlde
Ezdâd-ı kâ'inâtı neberd-âver-i hücûm

4. Şîrîn ü telh ü âteş ü âb ü zalâm ü nûr
Ceng üzredür cihânda çü şâdânî vü gumûm

5. Bu köhne-kâr-hâne-i nâ-ber-karârda
Hep böyledür vetîre-i dîrîne-i rüsûm

6. Her demde inkılâbdadur beyne usbuʿeyn
Sükkân-ı hıtta-ı ʿArab ü merdümân-ı Rum

7. Ey hayy-ı bî-zevâl ü kadîr-i bilâ-misâl
Destündedür tasarruf-ı her mülk ü merz-bûm

8. Senden niyâzumuz budur ey fâtırü’s-semâ
Mülk-i ʿadû harâb ola çün âşyân-ı bûm

9. Dûd-ı siyâh-ı top ü tüfeng ile düşmeni
Eyle remâd-ı dûzah-ı idbâr çün semûm

10. Gâlib idüp ʿadûsına sultân Ahmedi
Artur hemîşe şevket-i dîn-i Muhammedi

IV

1. Sultân-ı kâm-rân ü hudâvend-i bî-nazîr
Dâdâr-ı Cem-nişân ü şeh-i âsmân-serîr

2. Sâhib-kırân-ı ʿâlem ü hâkân-ı ced-be-ced
Şâhenşeh-i mü’eyyed ü leşker-keş-i dilîr

3. Ârâyiş-i erîke-i câh ü şükûh kim
Çün gürbedür vakârına nisbetle nerre-şîr

4. Zıll-ı Hudâ halîfe-i sultân-ı enbiyâ
Ser-tâc-ı evliyâ ʿalem-efrâz-ı dâr ü gîr

5. İcrâ-yı âyet-i ولكم فى القصاص idüp
Âb-ı hayât-ı tîg ü yerâʿayla nâ-güzîr

6. ʿAhdinde ol Sikender-i mülk-i ʿadâletün
Her sâl olur Hızr gibi nev-rüste çerh-i pîr

7. Mîzâb-ı ʿadl ü dâd biri biri cûy-ı lutf
Tîg ü kalemle eyleyüp ihsânını kesîr

8. Buldı tamâm-ı ravza-ı dîn ü düvel suyın
Hakkâ kim oldı bâg-ı şerîʿat nemâ-pezîr

9. Deryâ gibi cüyûşın anun pür-hurûş idüp
Bâd-ı vezân-ı nusret ile kâdir ü nasîr

10. Hem-çün nümâyiş-i has ü hâr ü habâb ü kef
Aʿdâsı muzmahil ola dâ’im taraf taraf

V

1. Yokdur nazîr pâdşeh-i kâm-rân olur
Şeh-râh-ı saltanatda ana hem-ʿinân olur

2. Pîrâye-bahş-ı taht-ı asâlet ki dergehi
Mâlişger-i nevâsî-i gerden-keşân olur

3. Mevrûsdur hilâfeti ecdâd-ı pâkden
Kim her biri şehenşeh-i sultân-nişân olur

4. Hâkân-ı Çîn ü hân-ı Hıtâ şâh-ı Hind ü Sind
Hâk-i rehinde sûde-cebîn-i hevân olur

5. Ol yekke-tâz-ı deşt-i celâdet ki rahşınun
Sâ'is gulâmı Eşref-i Efgâniyân olur

6. Nezd-i hıredverân-ı ʿavâkıb-şinâsda
Bu daʿvî-i hakîkatümüz bî-gümân olur

7. Tâ rûz-ı haşr mazhar-ı tevfîk-ı Hak tamâm
Şâhân-ı hânevâde-i ʿOsmâniyân olur

8. Efgâniyân emîri o bâgî-i bî-şeref
Kulluk iderse yahşı vü illâ yaman olur

9. Kahr eyleyüp vücûdını Allâhu zü'l-celâl
Bagy itdügi içün işi âh ü figân olur

10. Çeksün keşef misâl serin ceyb-i hırkaya
Karışmasun sınarı kızılbaş fırkaya

VI

1. Kendin ne zann ider o beyâbân-nişîn-i gûl
Bâgî vü tâgî oldugın anmaz o bü'l-fudûl

2. Etrâf-ı Kandehârda mûr ü meges gibi
Bulmakla kand-ı matlaba bir iki gün vusûl

3. Hâlî kalup kalem-rev-i Îrân nifâk ile
İtmekle Isfahânı fakat merbat-ı huyûl

4. Ol sûret ugrısı mütekavvil dürûg-gû
Şeh-râh-ı müstakîmden itmiş iken ʿudûl

5. Taglît ile girîve-i bagy ü fesâdda
Dâ'im mudill ü dâll olur iken misâl-i gûl

6. Halk-ı miyân-ı rîş-i zekân cemʿ-i uhteteyn
K'oldı şiʿâr-ı şirzime-i rafz-ı bî-usûl

7. Fart-ı teşeyyuʿ ile o kâr-ı şenîʿayı
Mesmûʿ iken tevâtür ile itdügi kabûl

8. Bî-hûde iddiʿâ'-ı tesennün çi fâ'ide
Evzâʿ-ı hod mesâbe-i İbni Ebî Selûl

9. Bâtıl ola celâl-i Hudâ-yı ʿalîm ile
Hak sûretinde eyledügi şîve-i cehûl

10. İşte görür ne gûne imiş şimdi ceng ü harb
İrsâl-i leşker itdi şehenşâh-ı şark ü garb

VII

1. Her sûdan akdı leşkeri seyl-i revân gibi
Cûş eylemekde mevc-i yem-i bî-kerân gibi

2. Me'mûlümüz budur ki esüp bâd-ı lutf-ı Hak
Çok beldeler musahhar olur Isfahân gibi

3. Olsa gerek zamîme-i mülk-i şeh-i cihân
Kazvîn ü Meşhed ü Kum ü Rey ü Revân gibi

4. Fevc-i cünûd-ı pâk-sürûşân bu defʿa da
Bî-şek hücûm ider sipeh-i sünniyân gibi

5. Zîrâ ki kamʿ-ı rafza şehenşâh-ı ʿâlemün
Der-kârdur teveccühi sâhib-kırân gibi

6. Ber-muktezâ-yı fetvî-i şerʿ-i peyem-berî
Menʿ-i bugâta himmeti şîr-i jiyân gibi

7. Olmakdadur müşârik-i tedbîri bâ-husûs
Dâmâd-ı bî-ʿadîl-i hıdîv-i cihân gibi

8. Ol sadr-ı bî-muʿâdil ü paşa-yı sâf-dil
Düstûr-ı ʿâkil Âsaf-ı devr-i zamân gibi

9. Yaʿnî vekîl-i mutlakı sadr-ı muvaffakı
Risto ile Sikender-i kişver-sitân gibi

10. Tedbîrini muvâfık-ı takdîr ide Hudâ
Rüşd ü sedâd ü sıdk ü taviyyetle dâ'imâ

VIII[35]

1. Yâ Rab be-nûr-ı pâk cebîn-i Muhammedî
Yâ Rab be-çâr-yâr-ı güzîn-i Muhammedî

2. Yâ Rab be-ism-i aʿzam-ı zât ü be-remz-i hay
Yâ Rab be-nakş-ı fass-ı nigîn-i Muhammedî

3. Yâ Rab be-sırr-ı saltanat-ı mefharü'r-rüsül
Yâ Rab be-şân-ı devlet ü dîn-i Muhammedî

4. Yâ Rab be-kadr-i refʿ-i betûl ü be-ehl-i beyt
Yâ Rab be-sıhr-ı cây-nişîn-i Muhammedî

5. Yâ Rab be-hakk-ı leyle-i miʿrâc-ı sidre-tâc
Yâ Rab be-sırr-ı ʿarş-ı berîn-i Muhammedî

6. Yâ Rab be-feyz-i hikmet-i âyât-ı beyyinât
Yâ Rab be-hükm-i şerʿ-i mübîn-i Muhammedî

7. Yâ Rab be-ders-hâne-i vâlâ-yı kurb-ı Hak
Yâ Rab be-künh-i ʿilm-i yakîn-i Muhammedî

8. Eyle kabûl Sâmî-i zârun niyâzını
K'oldur kemîne-ʿabd-ı hazîn-i Muhammedî

9. Sultân-ı hâdimü'l-haremeyni muzaffer it
Her kanda varsa hasmını mahzûl ü ebter it

[35] Bu bent, nüshalarda 9 beyit olarak yazılmıştır.

[MESNEVÎLER]

1
Takrîz-i Dîvân-ı Mahtûmî Vahîd

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Sânekaʾllâh zihî tabîʿat-ı pâk
Bihterîn-gevher-i yem-i idrâk

2. Perniyân-bâf-ı kârgâh-ı suhan
Nev-tırâz-ı kumâş-ı tarz-ı kühen

3. Mîzbân-ı revâhil-i takrîr
Reh-nümâ-yı kavâfil-i taʿbîr

4. Mû-şikâf-ı dakîka-ı efkâr
Tabʿ-ı bârîki çün miyâne-i yâr

5. Şâʿir-i nükte-senc-i pâk-meniş
Sandelî-zîb-i mesned-i dâniş

6. Sözi makbûl-i tabʿ-ı sultânî
Bezle-gûyende-i gazel-hânı

7. Tûtî-i şükkerîn-zebân-ı beyân
Bülbül-i şûh-lehce-i ʿirfân

8. Menkabet-hân-ı pâdşâhîdür
Mahrem-i pây-ı taht câhıdur

9. Enderûnî hazîne agası
Şâh-ı dehrün kafesde bebgâsı

10. Dâne-çîn-i sukâta-ı keremi
Dem-keş-i hâne-perver-i haremi

11. Yekke-tâz-ı fezâ-yı dâniş ü dîd
Nîze-bâz-ı yerâʿa yaʿnî Vahîd

12. Saf-der-i tabʿı açdı ser-tâ-ser
Yeniden bir zemîn-i tâze-eser

13. Bu hünerlerle şâh-ı Cem-serheng
Farkına lâyık itse vazʿ-ı çeleng

14. Böyle serheng-i bî-nazîre sezâ
Sorguç olmak serinde perr-i hümâ

15. Elde çevgân-ı sîmi şekl-i hilâl
Belde zerrîn nitâkı hâle misâl

16. Hâmesinün Vahîd-i Îrânî
ʿAcemî bende-i sebak-hânı

17. Bûy-ı gül-gonçedür sözinde me'âl
Lafz-ı rengîni bâde neş'e hayâl

18. Şâhidân-ı nikât-ı rengîni
Suver-i kâr-hâne-i Çînî

19. Oldı tertîb idince dîvânı
Fevc-i maʿnâ sufûf-ı dîvânî

20. Nazm ü tensîk idüp âlây-ı nikât
Yüridi çift ü hem-ʿinân ebyât

21. Nazm-ı tahmîs ile o nâdire-fen
Beşli yazdı hamîs-i maʿnâdan

22. Zûr-ı dest ile Husrev-i üstâd
ʿÖşr ü miʿşârın idemez inşâd

23. Sâhib-i hamse ise Husrev eger
Bir muhammesle tabʿı anı yener

24. Ger muʿaşşerde itse ʿarz-ı hüner
Âferîn-gûy olur ʿukûl-i ʿaşer

25. Oldı destinde deste-i aklâm
Kanavât-ı mecâzî-i ilhâm

26. Matlaʿ-ı pâki cûybâr-ı bihişt
Cânibeyni benefşezâr-ı bihişt

27. Nâ-şenîde neşîde-i garrâ
Nüsha-ı dil-firîb ü müstesnâ

28. Kilki oldukça nagme-rîz-i dü-beyt
Cevelâna gelür revân-ı kümeyt

29. Oldı her beyt-i hoşterîn-âgâz
İki telli gibi terennüm-sâz

30. Pûşiş-i tevriyeyle her bir harf
Huld-i maʿnâda kâsırâtü't-tarf

31. Mısraʿında kinâye vü îhâm
Müje-i yârde nühüfte kelâm

32. Âşinâ lafzı şûh ü raʿnâdur
Anda bîgâne varsa maʿnâdur

33. Müfred ü kıtʿa ger rubâʿîdür
İstiʿârâtı ihtirâʿîdür

34. Gayrun eşʿâr-ı müsteʿârından
Katre yok nazm-ı âbdârından

35. Olsa kilki sezâ dem-i inşâd
Çâr-bâliş-nişîn-i istiʿdâd

36. Rûh-bahş-ı suhan rubâʿîsi
Çerh-i maʿnâda hem-ser-i ʿÎsî

37. Kalemi benzedi rubâʿîde
Çıka dört kaşlı dil-rübâ ʿîde

38. Nazm-ı rengîni cümleden mümtâz
Kondı vefk-ı murabbaʿ-ı iʿcâz

39. Bahr-ı eşʿâra husrev-i mazmûn
Saldı dört çifte zevrak-ı mevzûn

40. Garka-ı şekl-i müddeʿâya hemân
Süllem-i çâr-pâye-i burhân

41. Tabʿı mînâ-yı Çâr-bâg-ı Kemâl
Nutk-i rengîni kulkul-i mey-i al

42. Zevk-ı nazm-ı müseddes-i hûbı
Şehd-i şeş-hâne-zîb-i yaʿsûbî

43. Nazmıdur çâr-sûy-ı cins-i cinâs
Bulınur anda gûne gûne libâs

44. Tuhaf-ı teng tengi hâvîdür
Tevriye mahmil-i dü-hâvîdür

45. Âb-ı rûy-ı suhan kasîdeleri
Vasf-ı şâhîde muntazım güheri

46. Nice şeh tâcdâr-ı mülk-i cihân
Kadr-dân-ı suhanverân-ı zamân

47. Hazret-i pâdşâh-ı Kisrâ-dâd
Revnak-ârâ-yı taht-ı rüşd ü sedâd

48. Pâdşâh-ı yegâne zıll-ı İlâh
Câ-nişîn-i nebiyy-i ʿarş-penâh

49. Sâhib-i tâc ü taht ü tîg ü kalem
Baykara-bezm ü Keykubâd-ʿalem

50. Zübde-i dûdmân-ı ʿOsmânî
Mefhar-ı hânedân-ı Orhanî

51. Şehryâr-ı zamâne hân Ahmed
Râyet-efrâz-ı şevket-i sermed

52. Bendegân-ı harîm-i ikbâli
Güher-i ʿilm ü fazl ile mâlî

53. Âstânında oldı pâ-ber-câ
Fevc fevc-i maʿârif-i şettâ

54. Kimi hattât ü kimisi şâʿir
Hâsılı maʿrifetsüzi nâdir

55. Kangı devletde var bu gûne şeref
İşte târîh ü işte vazʿ-ı selef

56. Kâmil-i hurde-bîn ü mûy-şikâf
ʿÂkil ü nükte-dân-ı pür-insâf

57. Gelmedi böyle şâh-ı ʿadl-âyîn
Cümle maʿlûm-ı kıssa-ı pîşîn

58. İde Hak zâtını çü beyt-i kasîd
Matlaʿ-ı Şâh-nâme-i teʾyîd

59. Hâr ü hasveş olup ʿadûsı zelîl
Ola emvâc-ı ʿömri bahr-ı tavîl

60. Nâzım-ı şâh-beyt-i levh-i ʿulûm
İde dîvân-ı devletin manzûm

61. Zevkden bir dem olmaya hâlî
Müstezâd ola nazm-ı ikbâli

62. Bâ-husûs oldı şimdi bende-i hâs
Dergehinde Vahîd-i pür-ihlâs

63. Hak budur kim nazîri oldı ʿadîm
K’ola bir böyle silk-i dürr-i Nazîm

64. Şuʿarâ-yı zamâneden ʿâlî
Tabʿ-ı pâk-i sütûde-akvâli

65. Zâtı basdurdı şöhret-i Nâmî
Ana Vehbî bu rütbe-i Sâmî

66. ʿAlima’llâh kasem be-nazm-ı kadîm
İderüm ana korneş ü teslîm

67. Geçdi hep şâʿirân âfâkı
Dinecek gayrı kalmadı Bâkî

2

Mesnevî

Der-Tevhîh-i Balyos-ı Küffâr-ı Venedik

mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün

1. Âmâc-ı nişân-ı sehm-i ahbâr
Mevzûn-rev-i şâh-râh-ı âsâr

2. Serdâr-ı ketîbe-rân-ı taʿbîr
Râyet-keş-i merz-bûm-ı takrîr

3. Meşşâta-ı çîre-dest-i tedkîk
Her-heft-nümâ-yı rûy-ı tahkîk

4. Miftâh-ı der-i sügûr-ı iʿcâz
Gencîne-güşâ-yı mahzen-i râz

5. Ser-nâme-nüvîs-i vakʿa-nâme
Üstâd-ı makâl yaʿnî hâme

6. Bu nevʿa ider be-şart-ı isbât
Ahbâr-ı vekâyiʿ-i fütûhât

7. Olmışdı bu köhne-levh-i gabrâ
Kec-nakş misâl-i hatt-ı tersâ

8. Bulmışdı nizâm mülk ü millet
Çün bûkalemûn hezâr-sûret

9. Dükkânçe-i irtişâ güşâde
Hep dâd ü sited hilâf-ı ʿâde

10. İş bilmenün adı celb-i emvâl
Tahrîb-i beled vukûf-ı ahvâl

11. Erbâb-ı düvel o vakt-i pür-şûr
Gâretger-i hânmân-ı magdûr

12. Ser-cûş-ı nifâk olup derûnlar
Yıkmışdı binâ-yı dîni dûnlar

13. Nâ-yâb idi kâr-ı hayra niyyet
Vazʿ ü hareket berây-ı rişvet

14. Olmışdı şikeste kilk-i tedbîr
Şemşîr ise der-niyâm-ı te'hîr

15. Ser-cümle ehâlî-i bed-endîş
Hep sûret-i hakda kâr-der-pîş

16. Kimisi safâ-yı yek-demine
Eylerdi telef nice hazîne

17. Kimi mey-i nahvet ile bî-hûş
Pîş ü pesin eylemiş ferâmûş

18. Kimisi hevâ-yı nefse maglûb
İtmiş kimi ʿâlemi pür-âşûb

19. Kimi olup iddihâra mâ'il
İtmekde hezâr fikr-i bâtıl

20. Her birisinün sülûk-i râhı
Bîrûn-ı şerâyiʿ-i İlâhî

21. Ne hıfz-ı memâlik ü raʿiyyet
Ne gayret-i dîn ne hod hamiyyet

22. Kalmışdı bu ʿarsagâh hâlî
Mânende-i kişt-i huşk-sâlî

23. Maʿdûm idi hayr-hâh-ı devlet
Yog idi sıyânet ü hırâset

24. Düzdân atı oynagıydı her sû
İtmişdi gulüv ʿadû-yı bed-rû

25. Etrâfa idüp hücûm küffâr
Her sâl olurdı ceng ü peygâr

26. Diller tutılup gelürdi ahbâr
Devlet yine söyleşürdi her bâr

27. Her gün bu sipihr-i nâ-be-sâmân
Bir gûne masâf idüp nümâyân

28. Mevc-âver-i herc ü merc idi dehr
Ekdâr ile çalkanurdı her şehr

29. Sûziş-figen-i cihân iken ber
Yem bulmış idi sükûn ser-â-ser

30. Berreydi tedârük-i mühimmât
Metrûk idi sûy-ı bahr bi'z-zât

31. Ecnâd-ı muvahhidîn-i İslâm
Etrâfa idüp şitâb ü ikdâm

32. Küffâr ile bir de ceng-cûyân
Seyyâf-ı cedeldi sîne-kûbân

33. Gerçi olunurdı sâl-ber-sâl
Her cânibe fevc-i leşker irsâl

34. Âvâz-ı neberd irmez idi
Bahrün kulagına girmez idi

35. Tenhâ kalıcak fezâ-yı deryâ
Cûş itdi fireng-i hudʿa-peymâ

36. Düzdâna kemîn ile hafâdan
Baş gösterür oldı her yakadan

37. Gördi Venedikliyân-ı makhûr
Hâlîce bu lüccegâh-ı pür-şûr

38. Sükkân-ı hiyel-be-deşt-i ʿudvân
Cûşişgeh-i dilden itdi tugyân

39. Geh bahre gehî karaya çıkdı
Sevdâya düşüp hevâya çıkdı

40. Gâhî pusulası yemde şaşdı
Emvâc-ı belâ başından aşdı

41. Geh cür'et idüp zuhûr iderdi
Eknâf-ı Cezâ'ire giderdi

42. El-kıssa bu gûne iken eyyâm
Fursat bulup ol gürûh-ı bed-nâm

43. Gasb itdi cezîre-i Morayı
Dâl itdi cebânlıga burayı

44. Saʿy itdi nice şühûr ü aʿvâm
Oldı güç ile o mülk ana râm

45. Bir böyle sevâda oldı mâlik
Ol câdde-i hilâfa sâlik

46. Bir kaç sene oldı anda sâkin
Hîleyle o sârik-ı sefâ’in

47. Târîh çü bin yüz on bir oldı
Evzâʿ-ı felek mugâyir oldı

48. Sulha yeniden olundı taʿkîd
Bâ-re’y-i kurâtıb-ı sanâdîd

49. Nemçe Leh ü Moskov ile yek-ser
Olundı musâlaha ber-â-ber

50. İtdi mutavassıtân-ı efrenc
Tecdîd-i muʿâhedât bî-renc

51. Oldukda murahhasân-ı aʿdâ
Hâk-i der-i devlete cebîn-sâ

52. İtdiler o demde ʿözr-hâhî
Cürm-i Venedik içün kemâ-hî

53. Sad gûne recâ hezâr minnet
Sulhını kabûl itdi devlet

54. Bu lutfı unutdı sonra hınzîr
Rûbeh-meniş ol muhîl-i şerîr

55. ʿAzm itdi girîve-i hilâfa
Düşdi giderek bu ihtilâfa

56. Sandı bu zamân-ı ʿadl-i pâki
Ol vakte müşâbih ü muhâkî

57. Bu demdür o dem ki lutf-ı Bârî
Mevzûn-reviş itdi rûzgârı

58. Dûlâb-ı sipihr-i kec-devâ’ir
Buldı suyını be-vefk-ı hâtır

59. Hall oldı ʿukûdı muʿdilâtun
Keşf oldı gumûzı müşkilâtun

60. Saf-bend-i nizâm olup bu nüh tâk
Yek-dest-i tevâfuk oldı âfâk

61. İgrâz-ı hevâ-yı nefs nâ-bûd
İtyân-ı hukûk-ı nâs mevcûd

62. Her kârda muʿteber taharrî
İnsâf pür itdi bahr ü berri

63. İtmekde ʿadâlet-i nev-â-nev
Tekmîl refâh-ı her kalem-rev

64. İbzâr ü seref keşîde-dâmen
İhsân ü kerem hezâr sad men

65. Güm-kerde-reh-i tesâmuh efʿâl
Mahmil-keş-i inbisât âmâl

66. ʿAdlün yapılup kühen binâsı
Nâs oldı rüsûm-ı cevri nâsî

67. İnsâf budur şehân-ı eslâf
Hîç görmedi böyle vakt-i insâf

68. Budur dem-i pâdşâh-ı ʿâdil
ʿAhd-i şeh-i kâm-rân-ı ʿâkil

69. Bu devrdür ol zamân-ı hurrem
Nâ-dîde-i çeşm-i pîr-i ʿâlem

70. Hengâm-ı hıdîv-i heft-kişver
Dâdâr-ı yegâne-i muzaffer

71. Şâhenşeh-i mülk-i kâm-rânî
Râhat-dih-i tabʿ-ı ins ü cânnî

72. ʿAsrında memâlik ü raʿiyyet
Âsûde-nişîn-i emn ü râhat

73. Mahv oldı rüsûm-ı zulm-i ʿÂdî
Dünyâları tutdı ʿadl ü dâdı

74. Dârende-i tâc ü taht-ı sermed
Bü'l-feth-i zamâne hân Ahmed

75. İskender-i hurde-bîn-i teftîş
Sâhib-hıred ü ʿadâlet-endîş

76. Her demde muʿîni hazret-i Hak
Her hâlde kârı hayra mülhak

77. Tevfîk-ı Hudâ refîk-ı hâli
Hem-hulk-ı Muhammedî hısâli

78. Aʿmâl-i sütûdesine had yok
Birini beyâna ʿaczümüz çok

79. Yetmez mi bu fi'l-i Hak-pesendi
Dâmâd idüp âsafını kendi

80. Kâfî bu delîl müddeʿâya
Besdür bu netîce asdıkâya

81. Eyler bu mukaddemât-ı mücmel
İntâc-ı me'âl-i şekl-i evvel

82. Makbûli ola bu sadr-ı âgâh
Dinmez mi bu tabʿa bâreka'llâh

83. Bir pâdşehe degül müyesser
Bir böyle vezîr-i pâk-gevher

84. ʿAllâme-i zû-fünûn-ı devrân
Yektâ-rev-i şâh-râh-ı îkân

85. Sultân-ı cihâna sadr-ı lâyık
Hem-meşreb ü hem-dil ü muvâfık

86. Ol verd-i hadîka-ı saʿâdet
Bu güldeki nükhet-i letâfet

87. Biri felek-i kemâle hurşîd
Biri meh-i pür-fürûg-ı te'yîd

88. Biri birinün karîn-i hâli
Mânende-i ferkadeyn-i ʿâlî

89. Halk olalı olmamışdı kevneyn
Bunun gibi bir kırân-ı saʿdeyn

90. تا کی سخن از سخن ربایيم
ما در سر قصه خود اییم

91. Ol şirzime-i laʿîn-i işrâk
Cumhûr-ı dagal-şiʿâr-ı nâ-pâk

92. Murdâr-nihâd ü bed-siriştân
Ahcâr-ı künişt-i küfr ü tugyân

93. Hayret-zedegân-ı ye's ü hırmân
Kârûre-i Sûmenât-ı ʿudvân

94. Hâr ü has-ı mevce-i rezîlet
Pâ-mâl-i ketâ'ib-i hezîmet

95. Gendîde-fem-i kelâm-ı nâ-hak
Çirk-âbe-feşân-ı küfr-i mutlak

96. Dîrîne-husûm-ı devlet ü dîn
Şâyeste-i sad-tufû vü nefrîn

97. Yek-reng-i vifâk olan cemâhîr
Bâ-hem-sere çün katîʿ-i hınzîr

98. Devri ise ke’s-sabiyy fi’l-mehd
Masdûka-ı hâli nâkızü’l-ʿahd

99. Bed-sîret ü bed-nihâd ü bed-rûy
Bed-kâr ü bed-ictimâʿ ü bed-hûy

100. Mânend-i büt-i kerîh-sûret
Mevzûʿ-ı kenîse-i nuhûset

101. Nâ-dân ü neyâzmûde-kirdâr
Bî-tecribe-i netîce-i kâr

102. Kej-düm-menişân-ı zehr-der-nîş
Yaʿnî Venedik-i mefsedet-kîş

103. Çün eyledi nakz-ı ʿahd ü mîsâk
Şûr ü şagab ile toldı âfâk

104. Bin mekr ü füsûn-ı firîb-âmîz
Sad kizb ü dürûg-ı fitne-engîz

105. Yog idi sebât-ı ʿahd ü peymân
Kavlinde balıklar idi her ân

106. Kurdugı aga balıkçı kâfir
Kendüsi fütâde oldı âhir

107. Her dem idüp âştîyi rû-pûş
Olmışdı yem-i fesâdı pür-cûş

108. Deryâda görince bir sefîne
Gâretger olurdı müslimîne

109. Sûdâger olan gürûh-ı İslâm
Mâlıyla esîr olurdı nâ-kâm

110. Bulmışdı tasallutı nihâyet
Hırsızlıgı eylemişdi ʿâdet

111. Âhir tuyılup nühüfte kârı
Keşf oldı desâ'is-i şirârı

112. El-hâsıl idüp nice cerâ'im
İnkâr ile kurtılurdı dâ'im

113. Ahvâline vâkıf oldı nâ-gâh
Düstûr-ı dakîka-dân ü âgâh

114. Kasd eyleyüp ahz-ı intikâma
Dest urdı hüsâm-ı intizâma

115. Bir rûz-ı latîf-i dil-güşâda
Bir vakt-i saʿâdet-ihtivâda

116. Sadrü'l-vüzerâ vekîl-i mutlak
Hallâl-i rumûz-ı sırr-ı muglak

117. Dânende-i müşkilât-ı ahkâm
Bînende-i mâ-verâ-yı ecrâm

118. ʿUnvân-ı sekînet ü vakârı
Lerziş-dih-i şîr-i kûhsârî

119. Hükmine nefâz ser-figende
İdrâkine şahs-ı ʿilm bende

120. Devletle idüp yerinde ârâm
İstâde piyâde-rev ya huddâm

121. Bu haşmet ü bu celâdet ile
Bu cevdet ü bu mehâbet ile

122. Oldı o yegâne-i sadâret
Ârâyiş-i mesned-i hükûmet

123. Fermânı bu yüzden oldı sâdır
Aʿdâ ola pîşgâha hâzır

124. Mazhar ola tâ let-i tufûha
Balyos gele mevkif-i huzûra

125. İrsâl olunup bir iki serheng
Geldi Venedikliyân-ı bî-neng

126. Balyos dinilen o fitne kânı
Câsûs-ı haber-ber-i nihânî

127. Bildi neye ugradugın ammâ
Virürdi ümîd ana tesellâ

128. Çün teb-zede murtaʿiş vücûdı
Hem-reng-i hazân idi nümûdı

129. Her bir bün-i mûy idi çekîde
Sîm-âb-ı ʿarak çü eşk-i dîde

130. Çün miknese-i kenîse ol rîş
Dik dik olup oldı kalbi pür-rîş

131. Çihre Galata sınâyiʿinden
Bir sûret-i bed-nümâ-yı bî-ten

132. Pür-bîm ü hirâs olup sitâde
Geh kâ'im olurdı geh fütâde

133. Mecnûn gibi halt iderdi sözde
Âsâr-ı edeb yog idi yüzde

134. Hîç gördügi yok bu gûne hâlet
Mahv itdi vücûdını mehâbet

135. Kalbi nice olsun âremîde
Çün kârd be-ustuhân resîde

136. Dil çeyneyerek çü hûk-i güh-hâr
Murdâr idi ustuhân-ı güftâr

137. Bir yere getürdiler ki pesti
İtmişdi sipihri zîr-i desti

138. Bir meclis idi kim İbni ʿAbbâd
Şâyân olur ise ʿabd-ı münkâd

139. İrişdi hazîzi âsmâna
Belki ser-i sidreye semâna

140. Pîrâyesi ʿilm ü fazl ü hikmet
Ârâyişi fehm ü ʿakl ü himmet

141. Sadrında nigîn cenâb-ı âsaf
Etbâʿ-ı kirâm turdı saf saf

142. Çün geldi huzûr-ı pür-kemâle
Reşk eyler idi zebânı lâle

143. Te'sîr-i sevâd-ı küfr ü inkâr
Oldı ana sürme-rîz-i güftâr

144. Çün şabkasın aldı geldi rû-pest
Deryûzeger idi kâse-der-dest

145. Ol sadr-ı sudûr-ı bî-müdânî
Ol mazhar-ı sırr-ı kâm-rânî

146. Mifzâl-i Ebû ʿAlî-fetânet
Hayrü'l-halef-i şeh-i velâyet

147. Üslûb-ı hakîm üzre evvel
Tevcîh-i hitâb idüp müdellel

148. Didi ki eyâ gürûh-ı nâ-çîz
Ey lâyık-ı zahm-ı tîg-ı ser-tîz

149. Zann eylemenüz ki ola makbûl
Bir sûret ile recâ vü mesʿûl

150. Bî-hûde tasaddî-i makâlât
Maʿnâyı müfîd olur mı heyhât

151. Maʿlûmunuz olsun ey hod-ârâ
Yokdur söze ihtimâl-i ısgâ

152. Bi'l-cümle bilindi mâ-cerânuz
Deryâdaki vazʿ-ı nâ-be-cânuz

153. Zâhir olıcak nühüfte ahvâl
Mümkin midür istimâʿ-ı akvâl

154. Min-baʿd kabûl olur mı aʿzâr
İnkâra mecâl kor mı ikrâr

155. Yâd eylemenüz güzeşte ʿahdi
Bî-şübhe budur zamân-ı mehdî

156. Bu vakte kıyâs olur mı eslâf
Benzer mi gadîre kulzüm-i sâf

157. Güncişk ile bir olur mı şeh-bâz
Şîre nice gürbe ola dem-sâz

158. Mihr eyleyicek zuhûr olur güm
Dâmân-ı hafâda şemʿ-i encüm

159. Olmaz hazefe güher kıyâsı
Yokdur mise şübhe zer mesâsı

160. Benzer mi hîç ehl-i Hakka mübtil
Sâlûsa yâhud veliyy-i kâmil

161. İnsân egerçi cümle yeksân
Yüz binde birisi kâmil insân

162. Âhir iderek o güm-rehâna
Sad-ser-zeniş-i hünerverâne

163. İtdi o hakîm-i hikmet-âyîn
Nakzına ikâmet-i berâhîn

164. Şemşîr-i edille-i hitâbı
Katʿ eyledi gerden-i cevâbı

165. İlzâm mecârî-i ʿadûya
Sed çekdi zebân-ı güft-gûya

166. Oldı o cebîn-be-hâk-i haybet
Leb-hây-ı te’essüf ü nedâmet

167. Pür-pîç ü ham oldı kalb-i tengi
Mânende-i perçem-i firengî

168. Eydî-i füsûsı itdi tasfîk
Uçdı reme-i hamâm-ı tevfîk

169. İtdi o gayûr-ı mesned-i dâd
Ol fırka-ı şûmı tard ü ibʿâd

170. Emr eyledi tâ ki ola mahbûs
Balyos ile ol gürûh-ı menhûs

3

Tertîb-i Makâmât-ı Mûsıkî

feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. İbtidâ râst ile buldı nizâm
Elif-i evvel-i tertîb-i makâm

2. Sâniyen oldı rehâvî hâvî
Feyz-i te’sîri be-kavl-i râvî

3. Pençgâh ile idüp istînâs
Zevk-ı bî-gâye bulur penç havâs

4. Semt-i nikrîze idüp vazʿ-ı kadem
Ne gürîz eyledi üstâd-ı kalem

5. Mutrib-i hâme ider sad cevelân
Semt-i nikrîze gidince raksân

6. İdicek ʿazm-i reh-i nîşâbûr
Oldı şeh-râh-ı negam nakş-ı sutûr

7. Zühre ile negamât-ı mâhûr
Kızdurup deffini mâhun tef-i hûr

8. İder ısgâ-yı sadâ-yı zâvil
Hüzn ü endûhı gönülden zâ’il

9. Nagme-i selmek ile subh ü mesâ
Silmek ister dili mir’âtâsâ

10. Olur âvâz-ı nevâ rûha gıdâ
Dinlese ʿâşık-ı bî-berg ü nevâ

11. Isfahân olsa murabbaʿ-beste
Çâr-bâg içre olur gül-deste

12. Olur ey zâhid-i bî-tabʿ ü mezâk
Mûsıkîden mütelezziz ʿuşşâk

13. Pür-safâ itdi makâm-ı hûzî
Havza-ı kalb-i gumûm-endûzı

14. İder oldukça dü-beyt âvâze
Köhne ebyâtı bayâtî tâze

15. Negamât itse hümâyûnda karâr
Görinür bâl-i hümâ mûsîkâr

16. Mutrib itdükçe nihâvendi sürûd
Bûy-ı te'sîri virür nagme-i ʿûd

17. Bezmgâh içre mey-i savt-ı ʿacem
Ke's-i tanbûrı ider sâgar-ı Cem

18. Hem ʿacem hûb ü ʿaşîrânı da hûb
Besteler anda ser-â-pâ mergûb

19. Bi't-tabiʿ zemzeme-i kürdîden
Hazz ider nerm karârın işiden

20. Gûş olundukça ʿaşîrân nevâ
Şevk olur dilde nev-â-nev peydâ

21. Kıl ʿarazbâr ile ʿaşkı inhâ
ʿArz-ı bâr olmasun ol şûha dilâ

22. İdemez ʿaşkı nühüfte dil-i zâr
Ney gibi nâlesin eyler izhâr

23. İtse gerdâniyeden yâr âgâz
Sarılur boynına bâzû-yı niyâz

24. Demlenüp feyz-i baba tâhirden
Nâyı itdi nefes oglı ney-zen

25. İtse tahrîr-i dügâh ile negam
İki telliye döner şakk-ı kalem

26. Ger mugannî ide âheng-i sabâ
Devha-ı dilde olur gonçe-güşâ

27. Olsa ol şûh müberkaʽ-ruhsâr
Dem-i nev-rûz açılur zülf-i nigâr

28. Çârgâh oldı hoş-âyende makâm
Her murabbaʽ olur anunla be-nâm

29. Rekb olur kâfile-sâlâr-ı havâs
Yürür anunla katâr-ı enfâs

30. Nagme kim beslemedür kûçekden
Oldı bir şuʽbe ile perde-şiken

31. Ger hüseynîyi bileydi zühhâd
Gayrı itmezdi Yezîdâne ʽinâd

32. Nagme-i vech-i hüseynî bâ-necd
Seyyid-i kavme virür hâlet-i vecd

33. Leb-i dil-ber müterennim oldı
Gül ʽizârı mütebessim oldı

34. Zîr ü bemle negam-ı zîr-keşîd
Virdi râmişgere sad şevk-ı cedîd

35. İtse âheng-i horâsân dil-ber
Âdemi şâh-ı Horâsân eyler

36. Bûselik nagmesin itdi cânân
Agzını öpecegüm geldi hemân

37. Bûselik ile ʽaşîrân idicek
Şevk ile raksa gelür heft felek

38. Büzrüg âgâz idince cânân
Büzrüg ü kûçegi eyler hayrân

39. Türkî-darb ile makâm-ı ʿarabân
Beste olsa urılur bu dil ü cân

40. Zîr-gû olsa da mutrib meselâ
Zîrgûle ider anı bâlâ

41. Negamât ile idüp ʿazm-i hisâr
Oldı dil sûr-ı neşâta dizdâr

42. Râh-ı tahkîkde bî-kayd-ı mecâz
Huzzî-i nâka-ı çeng oldı hicâz

43. Dinle gel bezmde savt-ı ʿuzzâl
Zülli terk eyle de zâhid ʿizz al

44. Mûsıkî râhatü'l-ervâh oldı
Rûh her kâleb-i eşbâh oldı

45. Kıl o perçemle siyeh-mest âvâz
Bezm-i meyde iderek ey şeh nâz

46. O dem ʿuşşâkı muhayyer eyle
Nâ'il it zevki olursa neyle

47. Ger muhayyerde idersen cânâ
Bûselikden gelür ʿuşşâka sadâ

48. Fikri zîr-efgen olup kasd itmez
Aşagı togrı miyândan gitmez

49. Savt-ı dil-keşveş açık gitme gönül
Örtülice gerek âheng-i dühül

50. İtme dildâra muhayyerde niyâz
Çıkmasun sünbüleye çak âvâz

51. İtmesün nâle o gûne ʿuşşâk
K'iştihârıyla tola Şâm ü ʿIrâk

52. Bir muhâlif negam ile ne ʿIrâk
Pür olur küngüre-i sebʿ-tıbâk

53. Kişi sultân-ı ʿIrâk olsa bile
İştihâr âfet olur cân ü dile

54. İtme feryâd ü figân ey dil-i zâr
İtse de kâküline beste nigâr

55. Nagme üslûb-ı segâh ile ider
Gûşdan hûşa irüp rûha eser

56. Sanma kim hüsn-i sadâ hâlîdür
Mâye-i câzibe-i hâlidür

57. Zâhidâ karçıkar eylerken sâz
Kır çıkar var mı gör anda âvâz

58. Kûdek-i nagmeye âvâz-ı hüzâm
Perde rabtıyla ider şedd-i hizâm

59. Nagme alçaklıgı ko ey zâhid
Evc maʿnâdan olur hep vârid

60. Nereden geldügin idrâk eyle
Taʿnı ko sâmiʿanı pâk eyle

61. Hüsn-i savt ile bulur ehl-i dilân
جذبة من جذبات الرحمان

62. Sâlik-i merhale-i ʿaşka hemîn
Nagmedür bedreka-ı râh-ı yakîn

63. İtdi sâz-ı kalem-i nâdire-kâr
Sâmiyâ nagme-i temmetle karâr

4

Menkabe Der-Hakk-ı Melik Tubbaʿ
Şehenşâh-ı Yemen Be-Reftâr-ı Mesnevî

feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Eyleyüp şerh-i Buhârîde ʿıyân
ʿAynî-i fâzıl ider böyle beyân

2. Olmış idi şeh-i iklîm-i Yemen
Tubbaʿ-ı sâf-dil ü pâk-beden

3. Olup etbâʿ ile eşyâ'ı kesîr
Nâm-ı Tubbaʿla olundı tevkîr

4. Sonra kim olsa o mülke sultân
Ana Tubbaʿ didiler halk-ı cihân

5. Baʿzılar ana nebîdür didiler
Bulmadı lîk tahakkuk bu haber

6. İtdiler hatm-i rüsülden zîrâ
Sıhhatin bu haberün istinbâ

7. Bilmezem diyü idüp hüsn-i hitâb
Virdi eshâba saʿâdetle cevâb

8. Bin sene evvel idi biʿsetden
Oldı îmân ile kalbi rûşen

9. Kavme teklîf idicek İslâmı
Redd idüp bilmediler ikrâmı

10. Zikr idüp anun içün Tubbaʿı Hak
Kavmine eyledi nefrîn ancak

11. Sûre-i pâk-i duhâna nazar it
Anla takrîrümi kuhl-i basar it

12. لا تسبوا diyü buyurdı resûl
ʿÖzr-i pîşînesin itdükde kabûl

13. Hâsılı kâmil ü deryâ-dil idi
Mütedeyyin idi hem ʿâkil idi

14. Hükmi şâmil idi Kâf-ender-Kâf
ʿAhdi olmışdı zamân-ı insâf

15. Oldı fermânına çün nokta-ı nûn
Yedi iklîm ile rubʿ-ı meskûn

16. Kavmini her dem iderdi tehdîd
ʿArz-ı İslâm ile ol merd-i saʿîd

17. Oldı pîrâye-i bâzû-yı veraʿ
Tubbaʿa erre-i teşdîd-i tebaʿ

18. İtmiş idi anı hallâk-ı cihân
O kadar mâlik-i ʿizz ü ʿunvân

19. K'itse tertîb-i sufûf esbâna
Şâmdan irer idi Sanʿâna

20. Tâbiʿ-i emri idi subh ü mesâ
Dergehinde ʿulemâ vü sulehâ

21. Dâ'imâ hâzır idi râtibe-cû
Hidmetinde yüz otuz bin atlu

22. Hem dahı pîş-rev olmışdı ana
Cümleden başka on üç bin ʿulemâ

23. Nereye eylese tahrîk-i rikâb
Bile eylerler idi ʿazm-i şitâb

24. Geşt-i aktâʿ-ı bilâd eyler idi
Pursiş-i hâl-i ʿibâd eyler idi

25. Cüst ü cûda idi her etrâfı
Tâ reʿâyâya ide insâfı

26. İtdi çün ber-nesak-ı tarz-ı kadîm
Kasd-ı gül-geşt-i reh-i her iklîm

27. Eyledi seyr iderek subh ile şâm
Mekkenün sâhasına darb-ı hıyâm

28. Kavm-i şehr itmeyicek istikbâl
Gazaba geldi o sâhib-ikbâl

29. Eyledi vesvese-i dîv-i recîm
Ana ilkâ-yı hayâlât-ı vahîm

30. Kalbine geldi bu niyyet bî-bâk
Beyti tahrîb ide ehlin ihlâk

31. Nâ-gehân esdi semûm-ı ʿillet
Hâsıl oldı ana zaʿf-ı niyyet

32. Bagteten ʿârıza-ı tâkat-kâh
Kâmet-i sıhhatini itdi dütâh

33. ʿUzv-ı ʿuzv-ı bedeni süst oldı
Hâne-i kalbi kederle toldı

34. Müteferrik olup eczâ-yı beden
Mürteʿiş oldı ser-â-pây beden

35. İtdi bu zelzele-i sû'-i mizâc
Gurfe-i cismini vakf-ı târâc

36. Târ ü mâr oldı havâs-ı hamsi
Bilmedi nerm ile sahtı lemsi

37. Nereden geldügini itmedi derk
Ana az kalmış idi irişe merg

38. Niyyeti hayra gerek insânun
Olmaya masharası şeytânun

39. Mü’minün niyyeti aʿmâlinden
Hayrdur didi resûl-i zü’l-men

40. Niyyet-i pâkidür ehl-i hâlün
ʿİllet-i gâ’iyesi aʿmâlün

41. Oldı meşrût-ı şürût-ı niyyât
Savm ile hacc ü salât ile zekât

42. ʿAksi de böyledür olmaz makbûl
Niyyete olsa ʿamel nâ-mevsûl

43. Kim ki tahkîr ider ol dergâhı
İrişür ana belâ nâ-gâhî

44. Beyt-i Hakdur o rivâk-ı pür-nûr
Tâklar menkabe-i ebrû-yı hûr

45. Derine şeh-per-i Cibrîl nitâk
ʿArş ile olsa n’ola tâk-be-tâk

46. Oldı etrâf-ı harîminde kıbâb
Kulzüm-i rahmet-i rahmâna habâb

47. Kuhlveş hâki virür dîdeye zeyn
Hacerü’l-esvedi ekhâlü’l-ʿayn

48. O siyeh-câme-i müşk-âsârı
Zülf-i hûr anun olur hem-târı

49. Çeşme-i mihrün olaydı âbı
Benzedürdüm ana zer mîzâbı

50. Ka'bedür hâl-i ruh-efrûz-ı melek
Nokta-ı merkez-i pergâr-ı felek

51. Zemzemin eyledi feyyâz-ı kadîr
Dürr-i beyzâ-yı cinândan taktîr

52. Katresi âb-ı ruh-ı her hâcı
Kevsere hande ider emvâcı

53. ʿArafâtıdur anun tûde-i râh
Reh-nümâ-yı ʿurefâ-yı bi'llâh

54. Nakd-i ʿisyâna virüp anda revâc
Tuhfe-i magfiret alur hüccâc

55. Mervenün saʿyı safâ-yı câvîd
ʿUmrenün zevki ider ʿömri mezîd

56. Pür-şeref olsa n'ola hacr-ı ʿazîm
K'oldılar câygeh-i İbrâhîm

57. Oldı mânend-i cemâl-i mahbûb
Dâhil-i halka-ı âgûş-ı kulûb

58. İremez vaslına her perde-birûn
Tâ'ifidür anun eshâb-ı derûn

59. Şân-ı beyt oldı egerçi erfaʿ
Mü'minün kalbidür andan evsaʿ

60. Kasd-ı hedmi sebeb-i zillet ola
Kesr-i kalb eyleyenün hâli n'ola

61. Kalb kim âyine-i vahdetdür
Mazhar-ı sırr-ı ulûhiyyetdür

62. Kalbi masnûʿ-ı yed-i kudret bil
ʿAnberîn-hâl-i ruh-ı fıtrat bil

63. Yog idi Ka'beden âsâr-ı nukûş
Kalb-i âdem idi mescûd-ı sürûş

64. Hâcıyân gerçi anun ʿuşşâkı
Ka'be erbâb-ı dilün müştâkı

65. Zînhâr ʿâkil isen eyle hazer
İtmedenkesr dil-i pâk-güher

66. Kalb-i mü'min ki olup beyt-i Hudâ
Saʿy kıl itmege maʿmûr dilâ

67. Eyleme ʿunf ile hîç kese hitâb
Tatlu dille viregör ana cevâb

68. Buldı el-kıssa tezâyüd halecân
Bulmadı defʿine huzzâk imkân

69. Nabzı bî-cünbiş ü ber-geşte-mecâl
İdebilsün mi tabîb istidlâl

70. Kimi sekte didi kimi devvâr
Çekdiler pîş-i devâya dîvâr

71. Lâ-ʿilâc olup etıbbâ-yı hikem
Oldılar ser-be-girîbân-ı nedem

72. ʿİlm-i Risto hikem-i Câlînûs
Oldı ser-mâye-i neng ü nâmûs

73. Gördiler matlaba yok râh-ı vusûl
Cânib-i âhere meyl itdi ʿukûl

74. Bildiler bu maraz-ı rûhânî
Görinür ʿârıza-ı cismânî

75. Çâre yok tıbb ile tedbîr olmaz
Buna te’sîr-i ʿakâkîr olmaz

76. Geldiler bir yere mânend-i nitâk
İstişâreyle idüp istintâk

77. Eyleyüp hâven-i hâtırda rakîk
Sahk-ı eczâ-yı tedâbîr-i rahîk

78. İtdiler her biri kim oldı lebîb
Müfredât-ı kelimâtı terkîb

79. Sözlerin yaʿnî idüp bir yere cemʿ
Oldılar bezm-i tevâfukda çü şemʿ

80. İttifâk ile olup ehl-i ʿulûm
ʿÂzim-i meclis-i şâh-ı merkûm

81. İdüp izhâr-ı habâyâ-yı umûr
Oldılar rû-be-reh-i ʿizz-i huzûr

82. Didiler ey melik-i ʿadl-âyîn
Halefü’s-sıdk-ı şehân-ı pîşîn

83. Nesne yok tabʿ-ı şerîfünde senün
Hak masûn eyleye gamdan bedenün

84. Şübhemüz kalmadı ber-mûcib-i fen
Bu ʿarazdur degül emrâz-ı beden

85. Şahs-ı ʿaklunla idüp istînâs
Bezm-i dilde idegör cemʿ-i havâs

86. Meşveret eyleyüp anlarla tamâm
Kıl me’âl-i emelün istiʿlâm

87. Reg-i nabz-ı dilüni eyle hemân
Zîb-i sebbâbe-i dest-i îkân

88. Nazar it kalbe virür mi ʿillet
Fikr-i derd-âver-i zulm ü nahvet

89. Var ise hâtıra-ı mekr ü fesâd
Eyle pîrâmen-i dilden ibʿâd

90. Pür-kelef oldugıçün kurs-ı kamer
Olmada sille-hor-ı pençe-i hur

91. Olmasa saht ü siyeh-dil âhen
Zahm-ı sûhân ile çekmezdi mihen

92. İftirâs olmak ile ʿâdet-i şîr
Teb-i mihnetle olur der-zencîr

93. Sefk-i dem olmasa kâr-ı esyâf
Yeri olmaz idi tengnâ-yı gılâf

94. Oldı ser-geşte-i darb-ı siccîl
Leşker-i Ebrehe-i sâhib-i fîl

95. Nâs ger hayyir ola yâhud dûn
Olur aʿmâli ile müctiyyûn

96. Böyledür kâr-ı cihân bî-kem ü bîş
Bulur itdügini misl-i dervîş

97. Lîk ʿacz ile olan ser-be-zemîn
Eylese âh-ı te'essüfle enîn

98. İtse de çirk-i güneh tabʿa eser
Katre-i eşk-i nedâmetle gider

99. Virse endîşe-i bed kalbe gubâr
Pâk ider mıskale-i istigfâr

100. Çekme gam lutf-ı İlâhî çokdur
Deri maʿkûs degül red yokdur

101. Sen hemân eyle hulûs ile rücûʿ
ʿAfv-ı Bârî bulur elbette vukûʿ

102. Bu siyâk üzre idüp nice kelâm
Virdiler sözlerine hüsn-i hitâm

103. Kufl-i gencîne-i der-beste-i râz
Oldı miftâh-ı teyakkuzla çü bâz

104. Hâtıra itdi hutûr ol sâʿat
Ka'beye itdügi sû'-i niyyet

105. Eyledi çâk-i girîbân-ı niyâz
Nitekim mahrem-i şeh-râh-ı mecâz

106. Oldı giryân ü peşîmân olarak
Dest-ber-dâşte-i daʿvet-i Hak

107. Çihre-fersûde-i mihrâb-ı recâ
Olıcak muntazır-ı lutf-ı Hudâ

108. Oldı der-hâl süveydâ-yı derûn
Hacerü'l-esved-i pâkinde nümûn

109. Nûr ile kalbi olup mâl-â-mâl
Döndi mânende-i fânûs-ı hayâl

110. Geldi mihrâb-ı saʿâdetden o dem
Kâse-i çeşmine mâ'-ı zemzem

111. Katre-rîz eyleyicek müjgânı
İtdi leb-rîz-i güher dâmânı

112. Girye ʿaynına gelüp mevc-i yüsür
Virdi dest-i nigehe sübha-ı dür

113. Kubbe-i cevf-i dimâga bî-had
Asdı kındîl-i fürûzân-ı hıred

114. Gark-ı nûr oldı derûn-ı sîne
Gitdi zulmât-ı gam-ı dîrîne

115. Başladı olmaga cismi bî-reyb
Mâ-verâ-seyr-i serâ-perde-i gayb

116. Matlaʿ-ı câna çü şems-i âfâk
Eyleyüp mihr-i mahabbet işrâk

117. Subh-ı tahkîk-ı sadâkat-lemeʿât
İtdi refʿ-i şeb-i târ-ı şübehât

118. Olıcak âyineveş sînesi sâf
Kalmadı zerre kadar jeng-i hilâf

119. Eyledi daʿvet-i ebnâ-yı beled
Hân-ı naʿmâsı çekildi bî-had

120. Bün-i mîh eyleyüp ebrûsını hem
Eyledi naʿlçe-i nakş-ı kadem

121. Gûşe-i cümcüme-i züvvâra
Bagladı rişte gibi nezzâre

122. Sürdi ruhsârını hâk-i hareme
Devlet el virdi o sâhib-kereme

123. Secde itmekligi rifʿat bildi
Zilleti tâc-ı saʿâdet bildi

124. Zeyl-i pûşîde-i beytu'llâhı
Kıldı ser-bend-i külâh-ı şâhî

125. Bu idi sebk iden ol selefi
İdüp ilbâs o beytü'ş-şerefi

126. Her sene itmek idi ʿâdet ana
Yeniden beyt-i ʿatîki iksâ

127. Baʿde tetmîm-i mürâʿât-ı harem
Yesribün cânibine dikdi ʿalem

128. Gördi bir vâdî-i fîrûzec-fâm
Eyledi fass-ı nigîn-i ârâm

129. Hûb idi sahn-ı zümürrüd-fâmı
Yog idi anda Medîne nâmı

130. Usbuʿ-ı Hızr idi her berg-i giyâ
İtmede sûy-ı cinâna îmâ

131. Öyle ʿâlî idi nahlistânı
Sidreye irmiş idi agsânı

132. İltifât-ı şecer ü âb-ı revân
Mâ'-ı tesnîm ile bâg-ı Rıdvân

133. Hâki müşk idi gül-âb enhârı
Sanki cennetden olurdı cârî

134. Rûh-bahş öyle revâyihle zemîn
Reşk iderdi ana firdevs-i berîn

135. Cemʿ olup bir yere geldi ʿulemâ
Didiler kim kaluruz bunda şehâ

136. Bundadur şâh-ı rüsül meskeni hem
Şeref-i hicret-i şâh-ı hâtem

137. Geliser âhir-i vakt içre resûl
Umaruz kim bulavuz ana vusûl

138. Ana Mahmûd ü Muhammeddür nâm
Kim ki îmân getürür oldı hümâm

139. Çünki işitdi melik Tubbaʿ anı
Kendüye kıldı kabûl îmânı

140. Togmadın eyledi İslâmı kabûl
Anı medh eyledi eshâb-ı resûl

141. Koydı ol vâdî-i Yesribde dilâ
Ümmet olmaklıga bir hüccet ana

***

5

Lugaz

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Nedür ol turfe şahs-ı lâgar-ten
Hîç sakınmaz gözini budakdan

2. Bî-muhâbâ uçup gezer her bâr
Nâra pertâb ider semendervâr

3. Bir ocak-zâdedür bihîn-sîmâ
Dâ'imâ âşinâ-yı bay ü gedâ

4. Başa sayf ü şitâ takar sünbül
Âsmânî belâdur ol şengül

5. Pîş-i şâhânda itse reftârı
Kefşden pâyın eylemez ʿârî

6. Pîç ü tâb anı şöyle almışdur
Ayagı bir çukurda kalmışdur

7. Velî çirk-i riyâdan olsa harâb
İtdürürler o şahsa nûş-ı şarâb

8. Gâh sâcid gehî kıyâm-âver
Ekserî nev-cevân imâma uyar

9. Bu lugaz sırrın anlayan cânun
Âferîn tabʿ-ı pâkine anun

6

Lugaz-ı Dîger

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Ol ne şeydür kim anun şekli ʿacîb
Cânı var hem cânı yok emr-i garîb

2. İsminün harfi sekizdür bî-gümân
Nısfı çâr ammâ ki üç söyler zebân

3. Gögsine bir kaç hadeng urmış felek
Zahrına varmış ucı yokdur yelek

4. Elsüz ayaksuz kurı tendür hemân
Lahmı yok baksan sayılur ustuhân

5. Perdesi var sâzveş bir turfe şey
Lîk ne tanbûr ü ne kânûn ne ney

6. Elde tutar kadrini bilen kişi
Gice gündüz ülfeti olur işi

7. Ekserî bâlâ-nişîn-i iʿtibâr
Pest olur gâhîce hem-nâlân ü zâr

8. Gicelerde hırkaya başın çeker
Sînesini çâk ider vakt-i seher

9. Bu lugaz hallini söyler her kese
Kûh-ı Kâf ile varan mülk-i Fese

[GAZELLER]

Harfü'l-Elif

1

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. ʿAczdür mahmil-keş-i idrâk-i mâhiyyet bana
Reh-nümâ-yı câde-i tahkîkdür hayret bana

2. ʿAşkdur ser-mâye-i envâʿ-ı hâsiyyet bana
Bir heyûlâdan zuhûr eyler nice sûret bana

3. Yâra güstâhâne dil ʿarz itdi dâg-ı sîneyi
Âteşîn pîrâhen oldı germî-i haclet bana

4. Bî-hodam sâgar-gedâ-yı bezm-i ʿaşkumdur hıred
Virdi sahbâ-yı mahabbet başka keyfiyyet bana

5. Gerçi ʿankâ-yı felek-pervâz-ı Kâf-ı vahşetem
Lîk dâm-ı sayd olur ser-halka-ı sohbet bana

6. Beyʿatün el virmez ey şeyh-i tarîkat tabʿuma
Bir ayag ile ider pîr-i mugân himmet bana

7. Pây-ı humda kec-küleh rind-i kalender-meşrebem
Efser-i Cemdür sifâl-i köhne-i ʿişret bana

8. Gerdiş-i tesbîhe devr-i sâgarı itdüm bedel
Bir kadeh meyden gelür zâhid ʿaceb hâlet bana

9. Gam yimek hûn-ı ciger nûş eylemek olmak kebâb
Sâmiyâ çekmekden eydür kâse-i minnet bana

2

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Gûş it gönül beyân-ı miyân söylerüm sana
Yok belki rişte-i dil ü cân söylerüm sana

2. Müjgân kalem sahîfe nigeh merdümek midâd
Bir çeşm-i mû-şikâf-ı beyân söylerüm sana

3. Tîg-ı cefâsını dil-i sengîni tîz ider
Ey dil degül fesâne fesân söylerüm sana

4. Öpmiş rakîb-i dîv lebün hâb-ı nâzda
Teb-hâle-i femünle nişân söylerüm sana

5. Şerh itmede cerîde-i sad-pâre-i dili
Her zahm-ı hûn-feşânı dehân söylerüm sana

6. Reng-i suhan lebinde güher-pâre-rîz-i şevk
Bir dil-ber-i şikeste-zebân söylerüm sana

7. Sâmî sarîr-i hâme-i nazm-ı selîs ile
Savt-ı lezîz-i âb-ı revân söylerüm sana

8. İcrâ idüp hadîka-ı evsâf-ı âsafa
Cûy-ı bihişt-i hoş-cereyân söylerüm sana

9. Ol âsaf-ı yegâne ki medh-i bülendini
Ser-satr-ı levh-i mihr-i cihân söylerüm sana

10. Subh ü mesâ duʿâsın idüp zîver-i lisân
Ey ʿarş vird-i feyz-resân söylerüm sana

3

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. ʿUrûk-ı gül-büne hâr oldı niştter-zen tabîbâsâ
Güli müstagrak-ı hûn itdi çeşm-i ʿandelîbâsâ

2. Der-âgûş olmaz ol âhû-yı vahşî ictinâb eyler
Dil-i zârı ider ser-geşte Kays-ı nâ-şikîbâsâ

3. Olur ʿişretgeh-i vuslatda nukl-i bâde-i laʿlün
O gabgab kim belürmiş gerden-i sâf üzre sîbâsâ

4. Şikest it şîşe-i nâmûsı ey cân-ı sitem-dîde
Eger bezm-âşinâ-yı yâr olam dirsen rakîbâsâ

5. Olam dirsen eger âzâde kayd-ı hod-perestîden
Tecerrüd ihtiyâr it pîr-i bî-berg ü nasîbâsâ

6. Zenahdânından ayrılmaz dil ol serv-i gül-endâmun
Olur san şâh-ı gülde âşyân-sâz ʿandelibâsâ

7. Dirîg itme dil-i hecr-âzmâdan zevk-ı pâ-bûsun
Senün üftâdedür râhunda Sâmî-i garîbâsâ

4

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Ola ne dem gelûmuza kuhl-i gam âşinâ
Olmaz kelâm-ı vasl-ı dil-ârâ fem-âşinâ

2. Olmaz Mesîh ider ise eczâsını da sahk
Şemşîr-i gamze yaraları merhem-âşinâ

3. Feryâd iderse bülbül-i dil ʿaşk ile n'ola
Ruhsâr-ı surh-gûnı gül-i hurrem-âşinâ

4. Billûr-ı çeşm mihr-i ruhun pertevin alur
Sûzân ider olursa eger dîdem âşinâ

5. Cism-i nizâr reşk ile zih-gîrden geçer
Engüşt-i yâra ola ne dem hâtem âşinâ

6. İtdük gelû-yı şîvene gerd-i gamı kuhul
Olmaz bizüm dehânumuza mâtem âşinâ

7. Bin sâgar-ı şarâbdan itmezdüm ictinâb
Sâmî olaydı destüme câm-ı Cem âşinâ

5

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Geldükçe sûz-ı ʿaşk o meh-pâreden bana
Âteş virür fetîle-i nezzâreden bana

2. Nâ-dânı hâb-ı gaflete kor gerdiş-i felek
Maʿlûmdur bu cünbiş-i gehvâreden bana

3. Tîg-ı nigâhı mevce-i âb-ı hayât imiş
Şâfî cevâb geldi leb-i yaradan bana

4. Dil teh-nişîn-i halka-ı gird-âb-ı zülf-i yâr
Baht-ı siyâh hande ider karadan bana

5. Bu nazm-ı âteşîni kalem itdi intihâb
Sâmî cerîde-i dil-i sad-pâreden bana

6

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Yem-i hüsünde bakılmaz dem-i şinâh sana
İki kedû gibidür âftâb ü mâh sana

2. Nezâre eyler idüm rûyuna budur havfum
Virür ʿazâb girân-bârî-i nigâh sana

3. ʿAyâr-ı zer mihek-i rû-siyehle peydâdur
Yeter vesîle-i ʿafv-ı Hudâ günâh sana

4. Gönül çü pertev-i meh-tâb mû-sefîd oldun
Dahı görinmedi mi subh-ı intibâh sana

5. Kühen sifâl ile sahbâ-gedâlık ey Sâmî
Harîm-i meykedede besdür ʿizz ü câh sana

7

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. ʿÂşıkam beytü'l-hazen bir cây-ı me'mendür bana
Külhen-i âteş-fürûz-ı ʿaşk meskendür bana

2. Bülbül-i âteş-nevâyam berk-ı âhum âşyân
Çün semender-fıtrat âteşdân gülşendür bana

3. Tûr-ı ʿaşkam ben tecellîden beri ey mâh-rû
Şuʿle-i berk-ı cemâlün nâr-ı Eymendür bana

4. Mest-i sahbâ-yı elestem olmazam hîç hûşyâr
Künc-i deycûr-ı tarab-hâne nişîmendür bana

5. Saykal-ı tabʿum cilâ-senc-i bilûr-ı ʿaşkdur
Sâmiyâ âyîne-i esrâr rûşendür bana

8

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Çeşm-i bed irmesün diyü ey nâzenîn sana
Taʿvîz-i hüsni yazdı hat-ı ʿanberîn sana

2. Bî-neng ü nâm iken kalem ey sâde-levh-i ʿaşk
Ser-satr-ı hasb-ı hâl idi hatt-ı cebîn sana

3. Nâmı çıkar beyâza siyeh-rûy-ı kec-revün
Takrîr ider bu râst peyâmı nigîn sana

4. Söz yokdur ey musavvir o nâzük-suhan femi
Gönlümce nakş idersen eger âferîn sana

5. Âyîne-i derûnı mukaddemce eyle sâf
Jeng-âver olmadın nefes-i vâ-pesîn sana

9

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Libâsı n'eyler olınca tenâsüb-i aʿzâ
Yerinde cümleten esbâb-ı hüsni ser-tâ-pâ

2. Kıyâma gelse hırâm eylese kıyâmet olur
Anı görün hele tursun o kâmet-i bâlâ

3. Şikâr olur sanur iller bana ol âhûyı
Rakîb-i seg ider ammâ ki anı hep peydâ

4. Revân olursa n'ola hâk-i pâna sîm-i sirişk
Ayaguna senün ey serv-kad akar dünyâ

5. Arayı tîg-ı kalem katʿ idermiş ey Sâmî
Kılıçla söyleşürüz gâfil olmasun aʿdâ

Harfü'l-Bâ'
10

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Kimseye dest-güşâ eyleme yâ Rab yâ Rab
Sen ʿatâ eyle benüm matlabumı hep yâ Rab

2. İtmedensürme-feşân âhumı her şeb yâ Rab
Garazum rûşenî-i dîde-i kevkeb yâ Rab

3. Eyle rengînî-i maʿnâ ile çün keff-i hadîb
Nokta-ı kilkümi zîb-i ruh-ı matlab yâ Rab

4. Çihre-i zerdüm idüp zîver-i ser-nâme-i feyz
Nüsha-ı tâliʿümi eyle müzehheb yâ Rab

5. Peyk-i dil her gice katʿ-ı reh-i eflâk eyler
Olarak erre-keş-i naʿra-ı yâ Rab yâ Rab

6. Beni öz zâtun ile râtibe-hâr-ı kerem it
Gayrıdan eyleme minnet-keş-i mekseb yâ Rab

7. İtme şîrâze-i ümmîdümi büksiste-i ye’s
Eyle mecmûʿa-ı âmâli müretteb yâ Rab

8. Teng ola cilvesine tâ ki fezâ-yı evhâm
Eyle Sâmîye ʿatâ vüsʿat-ı meşreb yâ Rab

11

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Ferâg-ı tâm virüp gayrıdan bana yâ Rab
Teveccühüm sana mahsûs kıl sana yâ Rab

2. Hadeng-i âhumı âmâc-zîb-i te’sîr it
Kemân-ı saht-ı felekden virüp rehâ yâ Rab

3. Cenâh-bâz-ı necât eyle murg-ı cân ü dili
İdem o demde ki refʿ-i yed-i duʿâ yâ Rab

4. Fezâ-yı kâmda güm-kerde-râh-ı ye’s itme
Dile hidâyetün it Hızr-ı reh-nümâ yâ Rab

5. ʿİnâyet eyle dil-i Sâmî-i güneh-kâra
Misâl-i âyine-i sâf-ı incilâ yâ Rab

12

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Feyz-i mihrünle dile tâb-ı safâ vir yâ Rab
O nihân-hâne-i târîke ziyâ vir yâ Rab

2. Eyleyüp deşt-i hakîkatde dili âteş-rev
Destüme meşʿale-i nâr-ı hüdâ vir yâ Rab

3. ʿAşkı hurşîd ü süveydâyı idüp bedr-i münîr
ʿÂlem-i câna dahı subh ü mesâ vir yâ Rab

4. Nahl-i nezzâreyi kıl eşk ile ser-sebz-i şühûd
Dâne-i merdümek-i çeşme nemâ vir yâ Rab

5. Dil-i Sâmîye tek-â-pûy-ı talebde meded it
Medd-i âhın ana âhenden ʿasâ vir yâ Rab

13

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefaʿîlün

1. ʿAceb mi olsa rûyun nûr-bahş-ı sîne-i meh-tâb
Olur hurşîdden pertev-gedâ âyîne-i meh-tâb

2. Çözince tügme-i sîmînini ol pençe-i hurşîd
Açıldı kufl-i elmâs-ı der-i gencîne-i meh-tâb

3. Ten-i ʿuryânına şeb-zindedâr-ı tekye-i ʿaşkun
Kabâ-yı perniyândur hırka-ı peşmîne-i meh-tâb

14

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Kaldı ayakda cürʿa sıfat hâtır-ı harâb
Mest-i müdâmuz âh ki yıkdı bizi şarâb

2. Tohm-ı ümîd hâsıl ola dirdüm olmadı
Yagdurdum ana eşk-i teri nitekim sehâb

3. Zinhâr gaflet eyleyecek yer degül sakın
Sandun bu dâr-ı mihneti var ise cây-ı hâb

4. Agyârun iştihâsı kavî hân-ı vasluna
Darb ile menʿ olunmadı taşlar yidi kilâb

5. Gitdi safâsı meykedenün kalmadı meze
Görüp çekildi bâde kesildi o dem kebâb

6. Müşkil degül midür içe menʿ ide muhtesib
Hem iltizâm ide şarâbı hem ihtisâb

7. Sâmî bu âbdâr [ü] bu hem sûznâkdür
Eşʿâra kimse virmedi bu resme âb ü tâb

15

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Yâd-ı ruhsârunla bezm-i sîne gülşendür bu şeb
Revgan-ı gülden çerâg-ı dâg rûşendür bu şeb

2. Şîve-i müjgân-ı yâra dîde-dûz-ı hasretem
Câme-hâb-ı râhatum leb-rîz-i sûzendür bu şeb

3. İntizâr-ı pây-ı teşrîfünle ey nûr-ı basar
Dûd-ı şemʿ-i âh kuhl-i çeşm-i revzendür bu şeb

4. Âstîn-efşân-ı şemʿ itdi ruhun pervâneyi
Şemʿler raksân olup ber-çîde-dâmendür bu şeb

5. Hasret-i müjgân-ı çeşm-i nîm-mest-i yâr ile
Câme-hâb-ı râhatum leb-rîz-i sûzendür bu şeb

6. Hecr-i rûy-ı tâbnâkünle per-i pervâneden
Şemʿ-i meclis ser-be-ceyb-i zîr-i dâmendür bu şeb

7. Hâba yer yokdur bu bezm-i hâsda bî-gânedür
Sâmiyâ çeşmüm hayâl-i yâra meskendür bu şeb

Harfü't-Tâ'
16
Naʿt-ı Şerîf

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Cemâlu'llâha oldı vech-i pâk-i Mustafâ mir'ât
Nümâyândur yüzinde pertev-i nûr-ı tecelliyyât

2. Anun nûr-ı cemâl-i bâ-kemâli halk olunmışdur
Zuhûra gelmedin ʿilm-i ilâhîden bu mevcûdât

3. Nidâ-yı لن ترانی perde-i çeşm-i Kelîm oldı
Velî ol mefhar-ı ʿâlem kılup bi'r-rü'ye meşhûdât

4. Zemînden lemhatü'l-ebsârda seyr itdi eflâki
O nûr-ı dîde-i peygam-berân-ı mazharü'l-âyât

5. Ümîdi Sâmî-i bî-çâre katʿ itmez şefâʿatdan
O dergâh-ı kerem-pîrâda hâşâ redd ola hâcât

17

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Ey tûtî-i bahâr-ı letâfet tekellüm it
Nutk-ı Mesîh-i muʿcize-gûya tebessüm it

2. Yak bûriyâ seründe gönül dâg ü şerhadan
Ol mâha ʿarz-ı çîn-i cebîn-i tazallum it

3. Tathîr ider derûnunı çirk-âb-ı sümʿadan
Dürd-i şarâb-ı nâb ile zâhid teyemmüm it

4. Ey dil sipihr-i gerdiş-i çeşm-i niyâzda
Her katre-i sirişküni mânend-i encüm it

5. Ey şûh tâ-be-key bu nihânî kirişmeler
Sâmî-i nâ-şikîbe nigâh-ı terahhum it

18

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

1. Ey turre-i ham-der-ham-ı hem-râz-ı mahabbet
V'ey çeşm-i siyeh-mest-i füsûn-sâz-ı mahabbet

2. Sayd itmege murg-ı dili hâmûn-ı kazâda
Sad pâre ider pençe-i şeh-bâz-ı mahabbet

3. Âyîne-i ruhsâra dil olursa nazar-pâş
Mecrûh ider nişter-i âzâr-ı mahabbet

4. Ol dil-ber-i âfet-nigehün çîn-i cebîni
Emvâc-ı yem-i hüsn-i ser-efrâz-ı mahabbet

5. Gönlümde hayâl-i leb-i mey-gûn ile Sâmî
Şeb tâ-be-seher cilveger iʿcâz-ı mahabbet

Harfü's-Sâ'
19

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Hurûş-ı ʿaşkda tahrîk-i dest-i âh ʿabes
Garîk-ı muztaribe şîve-i şinâh ʿabes

2. Çü bîd-i bî-semer ü deşne-der-kef-i âzâr
Le'îme eyleme âb-ı ruhun tebâh ʿabes

3. Karâr-dâde degül çünki gerdiş-i eflâk
Gurûr-ı devlet-i pâ-der-rikâb-ı câh ʿabes

4. Akup gelür sana rızk itme kâviş-i tedbîr
Kenâr-ı cûy-ı ferâvânda hafr-ı çâh ʿabes

5. Şühûd-ı mihr-i hakîkat ise garaz Sâmî
Kemîne zerreye de eyleme nigâh ʿabes

Harfü'l-Cîm
20

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. İtmez kenâr-ı matlaba gevher nisâr mevc
Tâ olmayınca zillet ile hâksâr mevc

2. Taʿdâd-ı lutf-ı nâ-mütenâhî-i Hak muhâl
Olsun mı hîç sahîfe-i yemde şümâr mevc

3. Ser virmedin telâtum-ı râz olmaz âşkâr
Katʿ olmayınca zâhir ider mi çenâr mevc

4. Keştî-i tabʿı garka-be-nûr-ı neşât ider
Virdükçe sebzezâra nesîm-i bahâr mevc

5. Olur kenâre-gîr-i tevekkül gınâ-pezîr
Bendergeh-i sevâhile baglar katâr mevc

6. Virmez binâ-yı fakra halel cûş-ı hâdisât
Gark idemez kemîne hası sad hezâr mevc

7. Vazʿ-ı hilâf-ı ehl-i kerem hikmet üzredür
Geh medd ü gâhî cezr ider âşkâr mevc

8. Pâ-bûs-ı yâra teşne leb-i cûybârda
Taʿkîb idüp biribirin itmez karâr mevc

9. Çeşm-i habâbına tokunur meşrebi budur
Gerçi bulur müsâʿade-i rûzgâr mevc

10. Zencîre çekdi ʿaklı perî gibi şîşede
Mînâda gösterince mey-i hoş-güvâr mevc

11. Sâmî kenâr-ı safhaya ʿanber-feşân olur
İzhâr idince bu gazel-i âbdâr mevc

Harfü'l-Hâ'

21

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Sâgar-be-kef o dil ki ola bî-gam-ı sabâh
Âyînesinde zâhir olur ʿâlem-i sabâh

2. ʿUşşâk-ı sîne-sûhte âh-ı sehergehi
Eyler be-cây-ı mass-ı duhân hem-dem-i sabâh

3. Pîrânun eşk-i çeşmi hum-ı pîre feyz olur
Gülzâra hüsn-i tâze virür şeb-nem-i sabâh

4. Şeb-zindedâr-ı ʿaşk ki cismin hilâl ider
Zer bâliş âftâb olur ana dem-i sabâh

5. ʿÎsâ-tabîʿatâna gıdâ-bahş-ı rûh olur
Pistân-ı mihrden leben-i Meryem-i sabâh

6. Olur kenâr-ı bahr-ı siyeh Sâmî pür-sadef
Dür-pâş olınca mevc-i sefîd-i yem-i sabâh

Harfü'l-Hâ'

22

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Bezm-i pâk-i hüsne zîverdür o zülf ü hâl ü ruh
Dûd-ı ʿanber micmer-i zerdür o zülf ü hâl ü ruh

2. Gerden-i billûrun üzre gûyiyâ bir şîşede
Sünbül ü şeb-bû gül-i terdür o zülf ü hâl ü ruh

3. Dâg-ı gam sevdâ-yı ser tâb-ı ciger gitmek muhâl
Dilde kim dâ'im musavverdür o zülf ü hâl ü ruh

4. Şemʿ-i şeb-pîrâye vü per-sûhte pervâneveş
Muttasıl germ-âşinâlardur o zülf ü hâl ü ruh

5. Şuʿle-i âha sipend olmak süveydâ-yı derûn
Yâda geldükçe mukarrerdür o zülf ü hâl ü ruh

6. Gülşen-i hüsn içre dâm ü dâne-i âşûb ile
Murg-ı câna kayd-ı dîgerdür o zülf ü hâl ü ruh

7. Halka-ı cîm-i cemâli nokta-ı nûr üzredür
Safha-zîb-i rûy-ı dil-berdür o zülf ü hâl ü ruh

8. Sûz-ı hasret merdüm-i çeşmi perîşân-hâb ider
Tâ ki zîb-i rûy-ı dil-berdür o zülf ü hâl ü ruh

9. Kıldı hüsn-i şâhid-i nazmı dü bâlâ Sâmiyâ
Çün redîfümde mükerrerdür o zülf ü hâl ü ruh

Harfü'd-Dâl
23

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Sun sâkiyâ bize kadeh-i bî-melâl-i ʿîd
Îmâ-yı ʿişret itdi benân-ı hilâl-i ʿîd

2. Zâhir olur delîl-i safâ-yı visâl-i yâr
Levh-i felekde mâh-ı nev oldukda dâl-i ʿîd

3. Rûy-ı sıyâma subhı tebessüm-fürûş olup
Reng-i fatûrı itdi şikest infiʿâl-i ʿîd

4. Rengîn-hûn-ı eşk ider ʿuşşâk câmesin
Hûbân giyince elbise-i al al-i ʿîd

5. Hamyâze-i tahassür-i meyden helâk idük
Olmasa mâye-bahş-ı tesellî hayâl-i ʿîd

6. Şâyestedür temîme-i hûr-ı bihişt ola
Sâmî bu nev-zemîn-gazel-i bî-misâl-i ʿîd

24

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Mukaddem itdi şeb-i rûze ʿişreti tesvîd
Çıkardı sonra beyâza sabâh-ı ʿîd-i saʿîd

2. Tulûʿ ider sanurum mihri burc-ı mîzândan
O şûh pelle-i dûlâbda olınca bedîd

3. Salıncak içre olur hüsni pür-fürûg el-hak
Salıncak ʿâleme böyle ziyâ salar hurşîd

4. Senünle tartılamaz ʿîdgâh-ı hüsn içre
Kemâl-i mertebe noksânını bilüp meh-i ʿîd

5. Hilâl-i ʿîd açup âgûşın ebruvânun ile
Meger muʿânaka itmekligi ider ümmîd

6. Dizildi silk-i beyâna benân-ı hâme ile
Maʿânî-i suhanum Sâmiyâ çü mervârîd

Harfü'r-Râ'
25

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Hatt-ı lebün ki mısraʿ-ı zîb-i me'âldür
Îhâm-ı bûse anda ne rengîn hayâldür

2. Dil kavs-ı ebruvânı elinden neler çeker
Seyr eyle kadd-i ham-şudemi ana dâldür

3. Eyler şikeste murg-ı dilün perr ü bâlini
Ol tıfl-ı nev-resîde dimez kim vebâldür

4. Ol nahl-i ʿişve her ne kadar ser-keş olsa da
Bâr-ı niyâz ile egilür ihtimâldür

5. Zann itme jâledür görinen rûy-ı yârde
Güller çemende gark-ı hoy-ı infiʿâldür

6. Nezzâre dûr-bîn-i bilûrîn olursa da
Görmek ten-i nizârumı emr-i muhâldür

7. Sâmî ümîd-i câm-ı Cem itmez gedâ-yı ʿaşk
Memnûn-ı bâde-hârî-i köhne-sifâldür

26

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Dü nîm olursa da ten dilde ârzû birdür
Dü-reng ise gül-i raʿnâ ʿaceb mi bû birdür

2. Gönül harâb-ı mey-i bî-hodî-i vahdetdür
O bezmgâhda kim sâkî vü sebû birdür

3. Netîce ʿayn-ı mukaddem kaziyye hod maʿlûm
Bu ders-hânede maʿnâ-yı güft ü gû birdür

4. Nigâh-ı ehl-i hakîkatde râʿî vü merʿî
Bilürsen âyineyi eyle rû-be-rû birdür

5. Girîve-gerd-i hilâf olma reh-rev-i sıdk ol
Tarîk-ı ʿaşk-ı İlâhîde cüst ü cû birdür

6. Hasîr-pâre-i zillet-be-dûş-ı tecrîdün
Yanında çîn-i cebîn ile ser-fürû birdür

7. Kemâl-i ʿaşk ile ol hûş-der-dem-i tevhîd
Nefes hezâr ise de Sâmiyâ gelû birdür

27

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Yaşarsa merdüm-i çeşmüm misâl-i Nûh ider
Cihânı garka-ı tûfân-ı girye ser-tâ-ser

2. ʿAceb mü'essir olur baht-ı vâj-gûnum kim
ʿİkâl-i pây-ı nesîm oldı rîsmân-ı haber

3. Metâʿ-ı cânı gönül nakd-i ʿaşka beyʿ itdi
Ne hâstgârî-i sûd eyledüm ne bîm-i zarar

4. Görinmedi ʿaceb âzürde-pâ mıdur o perî
Gelince hâneme hep çeşm-i ʿâşıkâna basar

5. İderdi âyinesin vakf-ı seng-i nâmûsı
Göreydi safvet-i mir'ât-ı tabʿum İskender

6. Cemâl-i yâr n'ola gâlib olsa mihre k'olur
Bakınca sûhte ser-rişte-i fürûg-ı nazar

7. Hayâl-i tâb-ı ruhunla şeb-i mahabbetde
Zebâneveş dile mânend-i şuʿledür pister

8. Olurdı tâfte dest-i şuʿâʿı ey Sâmî
Tutuşsa pençe-i hurşîd ile o mâh eger

28

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Nâ-dâna ol ki bahr-ı suhan dürlerin döker
Gûyâ ki hâk-i mezbeleye cevherin döker

2. Neşve humâr olur bana bezm-i şarâbda
Yârum o dem ki cürʿa koyup sâgarın döker

3. ʿÂşık fetîl-i dâg-ı gamun cân-güdâz idüp
Bagrı yagıyla şemʿ-i ziyâ-güsterin döker

4. Hurşîd-i subh olur ruhına dil-rübâ kaçan
Destâr-ı nev-zuhûr-ı mutallâ-serin döker

5. Sevdâ miyânına sarılur ol zamânda kim
Dil-ber surîne şâl ü kemer uçların döker

6. Keştî-i câmı ʿâlem-i âb içre kullanan
Deryâ-yı şevk sâhiline leşkerin döker

7. Yek rûzedür güşâdegî-i nev-bahâr-ı kâm
Güller çemende âhir o berg-i terin döker

8. Sâmî suhanda pey-rev-i nazm-ı Nazîm olup
Ney-şekker-i yerâʿasınun sükkerin döker

29

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Bâde-i bezm-i gamum reng-i ruh-ı dil-hastedür
Câm-ı şevküm nûn-ı maʿkûs-ı hat-ı işkestedür

2. Gülsitân-ı ʿâlem-i âbumda mânend-i habâb
Mevc-i mevhûm-ı hevâ ser-rişte-i gül-destedür

3. Zaʿf-ı baht-ı tîreden müjgân-ı çeşm-i hayretem
Hâme-i mûyîn-i tasvîre vücûdum bestedür

4. Hûn-ı eşk-i hasretüm fikr-i kad-i mevzûn ile
Maʿnî-i rengîn-lafz-ı mısraʿ-ı ber-cestedür

5. Dil hayâl-i maʿnî-i bûs-ı dehân-ı yâr ile
Hem-çü târ-ı mıstar-ı meşk-ı hat-ı nev-rüstedür

30

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. O şehlâ çeşminün tîr-i nigâhı çifte peykândur
Anunçün tarfetü'l-ʿayn içre zahmı der-dil ü cândur

2. Dehân-ı zahm-ı dil kâdir mi şerhe dökdügi kanı
O ahvel gamzeler kim iki yüzli tîg-ı bürrândur

3. Nigâh-ı dil-şikâfından ten-i zerd ü nizârumda
Gül-i raʿnâ gibi her zahm-ı hûnînüm nümâyândur

4. Hayâl-i çeşm-i şûhı bî-nişân gitmez derûnumdan
Süveydâ dilde çün nakş-ı süm-i pây-ı gazâlândur

31

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Âh-ı şerer-feşân ki dil ü sîneden çıkar
Pîçîde ejdehâ gibi gencîneden çıkar

2. İtsen nigeh bu câzibe-i hüsn ü ân ile
ʿAksün derûn-ı hâne-i âyîneden çıkar

3. Reng-i taʿalluk elbise-i nâzdan bedîd
Rûy-ı ferâg hırka-ı peşmîneden çıkar

4. Maʿnâ-yı ʿayş ü nükte-i gül-geşt-i bâgzâr
Terkîb-i nüsha-ı şeb-i âzîneden çıkar

5. Nazmum o lü'lü'-i sadef-âgûş-ı feyzdür
Sâmî muhît-i hâtır-ı bî-kîneden çıkar

32

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Dile kavâfil-i ʿaşk-ı Hudâ gelür görinür
Gubâr-ı sürme-i savt ü sadâ gelür görinür

2. ʿİzâr-ı yâra hat-ı müşksâ gelür görinür
Kenâra mevce-i ʿanber-nümâ gelür görinür

3. ʿArak-feşân leb-i dildârdan sıkıldukça
Mey-i sefîdde reng-i hayâ gelür görinür

4. Kirişme-der-bagal-i şerm iken o gamze-i şûh
Neşât-ı bâde-i hâtır-güşâ gelür görinür

5. Olursa elde eger dûr-bîn-i şîşe-i mey
Ne denlü dûr ise dilden safâ gelür görinür

6. Surâdıkât-ı ʿademden misâl-i zıll-ı hayâl
Hezâr sûret-i hestî-nümâ gelür görinür

7. Derûn-ı mahzen-i târîk-ı dilde gevher-i dâg
Şikâf-ı zahm-ı tenümden ziyâ gelür görinür

8. Nühüfte eyleme hüsnün nikâb-ı nahvetden
Sakın sakın hatun ey bî-vefâ gelür görinür

9. Yüki cevâhir-i mazmûn yem-i maʿânîden
Sefîne-i gazelüm Sâmiyâ gelür görinür

33

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Bezm-i vahdet kim olur tertîb-i rûh-efzâsı bir
Oldı câm ü sâkî vü mey-hâre vü sahbâsı bir

2. Sûret-i eşyâ me'âli müşterek elfâzdur
Nüsha-ı kübrâ-yı insânun olur maʿnâsı bir

3. Lâ vü illâdan dü-reng olursa da berg-i zebân
Bâg-ı tevhîdün yine bûy-ı gül-i raʿnâsı bir

4. Turfe maʿcûndur terâkîb-i vücûd-ı ʿunsurî
Hâven-i vârûn-ı gerdûnda olur eczâsı bir

5. Yâra ʿarz eylerdi yara sîne-çâk-i şevk olup
ʿÂşıkun âh olsa dilde zahm-ı hûn-pâlâsı bir

6. Gâh fikr-i bûs-ı laʿlün geh hayâl-i kâkülün
Olmaz ʿuşşâk-ı siyeh-baht-ı gamun sevdâsı bir

7. Nâle-kârânı gül-i sad-berg-i ruhsârun hezâr
Gülşen-i ʿaşkun degüldür bülbül-i şeydâsı bir

8. Şibh-i sûrî maʿnevî hâsiyyete olmaz karîn
Maʿden-i sunʿun degül billûr ile elmâsı bir

9. Olsa Sâmî kişver-i hüsni ider fitneyle pür
Vasf-ı müjgân ile ceyş-i hatt-ı nev-peydâsı bir

34

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Fark-ı mâhiyyet-i dil çeşm-i temâşâdandur
Pertev-i nîk ü bed âyîne-i sîmâdandur

2. Revzen-i hâneyi sermâda güşâd itmekdür
Serdî-i bezm-i edeb hande-i bî-câdandur

3. Hâzır ol bezm-i mükâfâta eyâ mest-i gurûr
Rahne-i seng-i siyeh penbe-i mînâdandur

4. Sâf-dil tîre-nihâdâna olur feyz-resân
Güher-efşânî-i sâhil kef-i deryâdandur

5. Sâmiyâ hâne-ber-endâzî-i dil hem-çü habâb
Cûşiş-i mevce-i seyl-âbe-i sahbâdandur

35

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Hattun ki gird-i câm-ı lebünden zuhûr ider
Âb-ı hayât-ı zulmeti pür-mevc-i nûr ider

2. Olmaz gelû-girifte-i imsâk sîr-i hüsn
Gül-bûse-i femünle nigâhum fatûr ider

3. Jeng-âver-i gubâr iden âyîne-i dili
Kuhl-i gamı keşîde-i çeşm-i sürûr ider

4. Hamyâze-rîz-i hasret olan ʿîde şimdiden
Şekl-i hilâl-i rûzeyi câm-ı bilûr ider

5. Ehl-i melâmete şerer-i seng-i kûdekân
Îkâd-ı mürde-şemʿ-i harîm-i şuʿûr ider

36

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Lebün ki bâde-i câm-ı nigâhum olmışdur
Dü dîde mest-i müdâm-ı nigâhum olmışdur

2. Gül-i ʿizârı ki ser-şîşe-zîb-i bâsıradur
Şemîm-bahş-ı meşâm-ı nigâhum olmışdur

3. Sabâha dek tutuşur sûz-ı hasretünle müjem
Fetîl-i şemʿa-ı şâm-ı nigâhum olmışdur

4. Uçar o çeşm-i kebûdun hayâli çeşmümde
Kebûter-i ser-i bâm-ı nigâhum olmışdur

5. O kebk-i hüsni cenâh-ı hat ile tutdı gözüm
Ki per-girifte-i dâm-ı nigâhum olmışdur

6. Nezârem oldı sebeb hışm-ı gamze-i yâra
Keşîde-tîg-ı niyâm-ı nigâhum olmışdur

7. Hamûş olursa da dil gûş-ı çeşm ile o perî
Edâ-şinâs-ı kelâm-ı nigâhum olmışdur

8. Ya gelmese n’ola Gül-gûn-ı eşk o pençe-i mihr
Rübûde-sâz-ı zimâm-ı nigâhum olmışdur

9. Şikeste-rengî-i rûy-ı latîfi ey Sâmî
Nişân-ı pây-ı zihâm-ı nigâhum olmışdur

37

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Ne der-i mescide ne zâhid-i kallâba varur
Tâzeler keyfini dil pîr-i mey-i nâba varur

2. Togrısı hazm idemem vazʿ-ı kec-i zühhâdı
Ham-ı ebrûyı koyup gûşe-i mihrâba varur

3. Halka-ı zikr olur dâm-ı dil-i bü'l-hevesân
Dönerek has gibi nâ-çâr o gird-âba varur

4. Meclis-i mürşide teşvîş-i derûn ile varan
Köhne gırbâl ile san çeşme-i pür-âba varur

5. Nisbet-i silsilesi dürr-i yetîm-i eşkün
Dem-i tûfânda olan mevce-i seyl-âba varur

6. Şererâsâ n'ola pür-sûz ise dürr-i suhanum
Ucı târ-ı nefesün çak dil-i pür-tâba varur

7. Gaflet ol mertebe kim pendi sanup efsâne
Sâmiyâ merdümek-i dîdelerüm hâba varur

38

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Hoy-kerde-rû iderse o gül-berg-i ter zuhûr
Gözden be-cây-ı eşk ider âb-ı güher zuhûr

2. Dil-teng-i cevre şehd-i mükâfât ider zuhûr
Tûtî kafes-nişîn iken eyler şeker zuhûr

3. Bî-hûde itme ehl-i riyâdan ümîd-i feyz
İtmez dıraht-ı huşk-nümâdan semer zuhûr

4. Tabʿ-ı dürüşti rûy-ı mülâyim zebûn ider
Ber-geşte eyler âbda ʿaks-i suver zuhûr

5. Bî-laʿl-i yâr ʿişret olur telh ü nâ-güvâr
Meyden ider habâb ile sad çeşm-i ter zuhûr

6. Dil çîn-i zülf-i yârde kaldı esîr-i bend
Ey bâd-ı subh eylemedi bir haber zuhûr

7. ʿAzm itse kûy-ı yâra dil-i nâ-tüvânumun
Reng-i perîdesinde ider bâl ü per zuhûr

8. Âzürdedür tabançe-i dest-i nigâhdan
Hat sanma rûy-ı yârden itdi eser zuhûr

9. Gird-âb-ı bahr-ı âteş ider hâle-i mehi
Sûz-ı nihânum eylese dilden eger zuhûr

10. Sâmî bu nev-kumâş sezâ ferş-i pây ola
K'itdi o şâh-bender-i taht-ı hüner zuhûr

11. ʿAnkâ-nazîr hazret-i Nâbî efendi kim
Sânîsi yokdur ideli nevʿ-i beşer zuhûr

12. Üstâd-ı kül hıdîv-i cihânbân-ı mülk-i nazm
Şânından eyler ʿâlem-i eşʿâra fer zuhûr

13. Gayretle çok cevân-ı hünermendi pîr ider
Tabʿ-ı bülendi eylese pîrâne-ser zuhûr

14. Hak mustazıll-ı sâye-i memdûd-ı ʿömr ide
Tâ kim cihânda eyleye şâm ü seher zuhûr

39

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. ʿUkde-i merdümek-i çeşm o ruh-ı aldadur
Nâhun-ı dest-i nezâre girih-i hâldedür

2. Reng-i hüsni hat-ı nev-hîz perîde idemez
Mevc-i pervâz-ı hümâ cünbiş-i şeh-bâldedür

3. Gerdiş-i nûr-ı nigeh zîver-i âgûş ideli
Pây-ı hüsni o mehün halka-ı halhâldadur

4. Mahv ider zevk-ı nuhustîni humâr-ı encâm
Telh-kâmî ki turenc-i kef-i ikbâldedür

5. Tercemândur kaleme pençe-i nazmum Sâmî
Cevher-i tîg-ı zebân nakş-ı kef-i lâldedür

40

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Gird-i ruhında hat ki siyeh-pûş-ı fitnedür
Meh-tâb-ı hüsn hâle-der-âgûş-ı fitnedür

2. Serdâr-ı zülfi mülk-i dili târ ü mâr ider
Hat kim haber-resân-ı bünâgûş-ı fitnedür

3. Mahmûr iken nigâhı mey-i nâz ü ʿişveden
Çeşmi siyâh-mest-i kadeh-nûş-ı fitnedür

4. Mümkin mi âb-ı çeşmine gark olmadın güzer
Hancer o ince beldeki ser-cûş-ı fitnedür

41

fâ'ilatün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Hâme kim tesvîd-i lafz-ı pâk-i maʿnîdâr ider
Kâleb-i taʿbîre nefh-i rûh-ı feyz-âsâr ider

2. Hâme kim oldı çemen-pîrâ-yı bâg-ı maʿrifet
Safhayı rengînî-i elfâz ile gülzâr ider

3. ʿArş-ı aʿlâ-yı maʿânîden vürûd ider suhan
Ana taʿzîmen yerâʿa secde-i eşʿâr ider

4. Bahr-ı dilde gevher-i hikmet-sadefdür dürr-i pâk
Kim anı gavvâs der-dest-i hayâl-i yâr ider

5. ʿÂlem-i gayb-ı hüviyyetden kelâm idüp zuhûr
Kim lisân-ı hâle gelse sırr-ı Hak izhâr ider

42

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Cevân-ı nâzenînüm baksa mir'âte hicâb eyler
O nâzük verdi kendi âteş-i rengi gül-âb eyler

2. Bakıyye cürʿa kor yârum ne dem nûş-ı şarâb eyler
Ayagına ʿarûs-ı şevkümün gûyâ hızâb eyler

3. Suhan erbâbı yandı çerh-i bed-mestün cefâsından
O zâlim bezmine tûtî-i hoş-gûdan kebâb eyler

4. Der-âgûş eyleyüp ebrûsını ber-geşte müjgânı
Nigâh-ı mestine semmûrdan bâlîn-i hâb eyler

5. Bilen mînâ-serây-ı ʿişretün zûd oldugın zâ'il
Safâ-yı câm-ı pür-sahbâyı kor seyr-i habâb eyler

Harfü'z-Zâ'
43

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Sirişk olmazsa levh-i dilde dâg-ı âteşîn olmaz
Mukaddem safha nemnâk olmasa nakş-ı nigîn olmaz

2. Zahım-nâ-horde-dil laʿl-i lebünden bûse-çîn olmaz
Ten-i mûm olmadın sûrâh sûrâh engübîn olmaz

3. Halâvet der-ʿakabdur telhî-i düşnâm-ı laʿlünde
Merâret mâniʿ-i taʿm-ı lezîz-i dâr-ı çîn olmaz

4. Tevâzuʿ itse de sûret-perestân olma dil-beste
Binâ ser-der-zemîn-i inhirâf olsa metîn olmaz

5. Olur sûdâgerân-ı nazma nâ-şâyeste-i ragbet
Metâʿ-ı maʿrifet kim zîb-i dûş-ı âferîn olmaz

6. Olan âyîneveş vâ-reste gerd-i hod-perestîden
Dilinde ʿaks-i zişt-i kîneden çîn-i cebîn olmaz

7. Hayâl-i çîn-i zülfi mâye-i hâmûşî-i dildür
Sevâd-ı mûy-ı çînî olsa çînîde enîn olmaz

8. Per-i pervâne-i tedbîr tahrîkinden ey Sâmî
Hudânun şemʿ-i takdîrine bâd-ı âstîn olmaz

44

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Dilümüz meşʿal-i fânûs-ı sürûr eylemişüz
Rûzgâr-ı gamı sad merhale dûr eylemişüz

2. Olmazuz hâste-i zîver-i dehr-i bed-vazʿ
Künc-i kâşâne-i mihnetde huzûr eylemişüz

3. Eşki rîzân idelüm dâmen-i ʿisyânumuza
Âh kim resm-i ʿibâdetde kusûr eylemişüz

4. Revzen-i Tûr gibi âyine-i dîdemüzi
Pertev-i hüsnün ile mehbit-i nûr eylemişüz

5. Zâhidâ rind-i harâbâtı görüp ʿayb itme
Bâde-i vahdet ile terk-i şuʿûr eylemişüz

6. Leşker-i hayl-i müjen saff-ı sipâh-ı âfet
Dil-i vîrânemüzi vâdî-i şûr eylemişüz

7. Bilmezüz maʿbed-i zühhâd ü kilîsâ Sâmî
Çekmege derd ü gam-ı ʿaşkı zuhûr eylemişüz

45

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Tenâsüb cilvegerdür ʿaşkda bî-gâne cemʿ olmaz
Belî şemʿ ile bülbül verd ile pervâne cemʿ olmaz

2. Dili hemvâr ider silkü'l-le'âl-i gerden-i teshîr
Girih-pîçîde târa sübha-ı sad-dâne cemʿ olmaz

3. Telâş-ı hırs-ı bî-câ âdemi mahrûm-ı kâm eyler
Ki dest-i raʿşedâr ile tolı peymâne cemʿ olmaz

4. Dil-i Hak-dûst nakş-ı hod-perestîden müberrâdur
Esâs-ı vâhid üzre mescid ü büt-hâne cemʿ olmaz

5. Sebük-sâmân-ı ıtlâk eylemez bu hâkdâna meyl
Hümâ-yı evc-pervâz ile Sâmî lâne cemʿ olmaz

46

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. Fürûg-ı lutfı füzûn itse mâh-peykerümüz
Sipihr-i bahta ziyâ-pâş olurdı ahterümüz

2. Siyâh-mest-i cünûn eyler ʿâşık-ı zârı
Ne dem iderse perîşân-turre dil-berümüz

3. Düşerse pertev-i hüsni piyâle-i taraba
İder cihânı müşaʿşaʿ ziyâ-yı sâgarumuz

4. Figân-ı âteş-i ʿaşkunla âftâb-ı cihân
Zebâne-âver-i tefsîde-hîz nişterümüz

5. İderse mug-beçe-i ʿişve-bâz sâkîlik
Piyâle-i Cem olur sâgar-ı mücevherümüz

6. Felekde olmasa hurşîd Sâmî dünyâya
Kifâyet eyler idi şemʿ-i dâg-ı enverümüz

47

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Sûretde gerçi zerre-i imkân olan bizüz
Maʿnâda âftâb-ı dırahşân olan bizüz

2. Bî-harf çeşm-i yâr ile itdük mükâleme
Râz-âşinâ-yı nükte-i ʿirfân olan bizüz

3. Gerden-be-tavk-ı silsile-i zülf-i dil-berüz
Deşt-i cünûn-ı ʿaşkda pûyân olan bizüz

4. Huşyâr olmazuz hele tâ rûz-ı reste-hîz
Mestâne-i mey-i leb-i cânân olan bizüz

5. Ol katreyüz ki fart-ı çekîdeyle ʿaşkdan
Sâmî mürûr-ı vakt ile ʿummân olan bizüz

48

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Âh-ı dil izhâr-ı dâg ü çeşm-i pür-hûn istemez
ʿAşkı ol nahvet-perestüm perde-bîrûn istemez

2. Türş-rû gösterme cânâ zerdî-i rûyum görüp
ʿİllet-i sevdâ-yı ʿâşık âb-ı lîmûn istemez

3. Pençe-i mihri perîşân eyler evrâk-ı güli
Kimsede şîrâze-i sâmânı gerdûn istemez

4. Cânı teslîm eyleme fikr-i zer-i medfûn ile
Hâne-i zîr-i zemîn ey hâce altun istemez

5. Tîre-dil feyz-i sabâh-ı ʿaşkdan bî-behredür
Lekke-i nâ-şüstenî imdâd-ı sâbûn istemez

6. Gâlibiyyet nefse dîgerdür degül tâʿât-ı şeb
Düşmen-i âgâha tedbîr-i şebîhûn istemez

7. Havf ider sarf itmege endîşesin dahı kibâr
Sâdece eşʿâr arar dikkatli mazmûn istemez

8. Ser-nigûn olur hemân fevvâreden çıkdukda âb
Rif'at-ı rûşen-dilânı baht-ı vârûn istemez

9. Sâmiyâ teshîr-i meh-rûyân-ı mazmûn ü nikât
Nüsha-ı nazmundadur bir gayrı efsûn istemez

49

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

1. Sâhib-nazar ârâyiş-i güftâra yapışmaz
Maʿnâ görür aʿmâ gibi dîvâra yapışmaz

2. Her kârda ʿâkil gözedür semt-i sühûlet
Engüşt-i hıred ʿukde-i düşvâra yapışmaz

3. Güçdür dil-i sâf olsa şikeste anı yapmak
Birbirine âyîne-i sad-pâre yapışmaz

4. Ceyb-i felegi pençe-i âh-ı dil ider çâk
Ferhâd gibi dâmen-i kuhsâra yapışmaz

5. Her dânesi engûrdan olsa yine rindân
Çün dest-i riyâ sübha-ı ezkâra yapışmaz

6. Cûyâ-yı cemâl-i ehadiyyet çü şikem-hâr
Cennetde bile niʿmet-i bisyâra yapışmaz

7. Sâmîyi efendim ser-i kûyunda mukîm it
Zîrâ kul olup gayra o bî-çâre yapışmaz

50

mefâʽîlün mefâʽîlün mefâʽîlün mefâʽîlün

1. Müjem pây-ı nigâh-ı intizâra hârdur sensüz
Reh-i âmed-şud-ı nezzâre niştерzârdur sensüz

2. ʽAceb mi olsa nâmem dâg dâg-ı şuʽle-i hasret
Kalem destümde murg-ı âteşîn-minkârdur sensüz

3. Gönül sencîde-i mîzân-ı çeşm-i iʽtibâr itmez
Nice Yûsuf-melâhat şâhid-i bâzârdur sensüz

4. Dü bâlâdur o çâr ebrû ile hüsn-i gelû-sûzun
Bakılsa sâde-rûyâna nigeh nâ-çârdur sensüz

5. Çerâgı şuʽle-i âvâz-ı bülbülden fürûzândur
Gönül ey gül-beden şeb tâ-seher bîdârdur sensüz

6. Çü pervâne dil-i âteş-hurûş-ı Sâmî-i zâra
Gül-i şemʽ-i tahassür zîver-i destârdur sensüz

51

mefʽûlü fâʽilâtü mefâʽîlü fâʽilün

1. Olsun füzûn ko sînede ʽaşkunla dâgumuz
Hurşîddür fetîle-fürûz-ı çerâgumuz

2. Sâgar-gedâ-yı dergeh-i mey-hâneyüz velî
Fark-ı sipihre cürʽa-feşândur ayagumuz

3. Bir gayrı nagme gör bu bed âhengüne felek
Eyyâm-ı kûdekîde alışdı kulagumuz

4. Dâg olsa köhne dâg-ı nev aç cism-i zâruma
Rûy-ı hazân görmesün ey şûh bâgumuz

52

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

1. Her gonçe-i nev-rüste nigâh itmege degmez
Âvîze-i destâr-ı külâh itmege degmez

2. Çevgân-ı temennâ ile hâmûn-ı keremde
Gûy-ı himeme kaddi dütâh itmege degmez

3. Rû-gerden olup tîg-ı hirâsân-ı kazâdan
Mûy-ı bedeni mevc-i sipâh itmege degmez

4. Sad-âyine-i tevbeyi işkeste it ey dil
Hamyâze ile bâdeye âh itmege degmez

5. Endîşe-i ârâyiş-i dünyâ ile Sâmî
Rûy-ı emeli jeng-i günâh itmege degmez

53

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Biz esîr-i ʿişretüz sâkîlerün meftûnıyuz
Beste-i zencîr-i mevc-i bâde-i gül-gûnıyuz

2. Pây-ı humda câm-ı mey işrâk-ı feyz eyler bize
Bezm-i ʿaşkun neş'e-yâb-ı ʿakl-ı Eflâtûnıyuz

3. Ser-bürehne bir gedâ-yı bî-ser ü sâmân iken
ʿÂlemün pâ-ber-nihâd-ı tâc-ı Efrîdûnıyuz

4. N'ola kec-tabʿâna olsa nâmumuz hâr-ı zebân
Şâh-beyt-i dikkatün bir mısraʿ-ı mevzûnıyuz

5. Kim çeker rıtl-ı girân-ı minnet-i dûn-meşrebi
Görmesek bir katre câm-ı lutfını memnûnıyuz

6. Bâr-ı hicrân kaddümüz Sâmî ham itmişken yine
Ol der-i vâlâ-cenâbun halka-ı bîrûnıyuz

54

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Rûşen olmaz dil hayâl-i çeşm-i hûn-âşâmsuz
Şuʿle-rîz olmaz çerâgum revgan-ı bâdâmsuz

2. Sînede sûziş gerek çirk-i güneh pâk olmaga
Eylemez sâbûn-ı istigfâr eser hammâmsuz

3. Hâbgâhıdur sevâd-ı çeşm-i âhû-yı Hoten
K'oldı dil fikr-i nigâh-ı yâr ile ârâmsuz

4. Gül-feşân-ı neş'e mestî-i şarâb-ı telhdür
Bî-nemekdür hande-i laʿl-i lebi düşnâmsuz

5. Çün nesîm-i âh olur Sâmî şerer-hîz-i derûn
Gelse bâd-ı subh-dem bûy-ı gül-i peygâmsuz

55

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Sayd-ı murg-ı maʿnîye fikr-i müjendür tîrümüz
Gerdiş-i çeşm-i bütândur halka-ı zih-gîrümüz

2. Rişte-i âmâlden katʿ-ı taʿalluk itmedük
Çeşm-i sûzendür çü ʿÎsâ halka-ı zencîrümüz

3. Tayy-ı nişterzâr ider dilden irişince lebe
Sanma beyt oldı dü pâre sîne-i takrîrümüz

4. Ol zaʿîfüz k'eylesek ʿazm-i reh-i maksûd olur
Sâye-i müjgân-ı çeşm-i mûr dâmen-gîrümüz

5. Cûybâr-ı safhada berg-i gül-i sîr-âbdur
Maʿnî-i rengîn ile Sâmî ruh-ı taʿbîrümüz

Harfü'ş-Şîn
56

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

1. Zülf-i siyehi gerden-i billûra sarılmış
Bir perdedür ol âyine-i nûra sarılmış

2. Mir'ât-ı bünâgûşı kenâr-ı hat-ı nevde
San subh-ı hafâdur şeb-i deycûra sarılmış

3. Gam merhemi kim rîze-i elmâs ile meshûk
Feryâd ki zahm-ı dil-i mahrûra sarılmış

4. Hâl-i siyehi ʿârız-ı hurşîd-ziyâda
Pervâne gibi şemʿa-ı kâfûra sarılmış

5. Sâmî o meh itdükde nigâh-ı gazab-âlûd
Kassâb-ı ecel kabza-ı sâtûra sarılmış

57

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. ʿÂlem garîbe nüsha-ı hikmet-nümâ imiş
Her noktası netîce-i sad-müddeʿâ imiş

2. Ol mû-miyânı sîneye sarmak şeb-i visâl
Üftâde-i çeh-i zekana mûmyâ imiş

3. Kâl eyleyen dili nefes-i ehl-i hâldür
Hep kîl ü kâli zâhid-i huşkun hevâ imiş

4. Bu ʿasrda gedâ-yı nemed-pûş-ı gûşe-gîr
Ser-kişver-i safâ-yı dile pâdşâ imiş

5. Sâmî bu kâr-hâne-i sîm-âb-esâsda
İksîre ragbet eylememek kîmiyâ imiş

58

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Cebînine o perî zülf-i müşksâ asmış
Ser-i felâket-i ʿuşşâka bir belâ asmış

2. Degül surîn ü miyân sunʿ-ı çîre-dest-i hasen
O mûy-ı nâzüke bir beyze-i hümâ asmış

3. Felekde şems ü kamer sanma âh-ı şuʿle-hurûş
O köhne sakfa dü-kındîl-i pür-ziyâ asmış

4. Verâ-yı perdeden isbât-ı müddeʿâ müşkil
O daʿvî-i emeli hâkim-i kazâ asmış

5. Dimez k'olur o ki her-heft-kerde-i idbâr
ʿArûs-ı câhına mengûş-ı iʿtinâ asmış

6. Esîr-i kâfir-i zülf-i siyâh idüp o sanem
Şikenc-i târına sad-cân-ı mübtelâ asmış

7. Şühûd-ı ʿâlem-i vahdet ne mümkin ey Sâmî
Vücûd-ı çeşm-i dile perde-i hafâ asmış

59

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Eyleyüp gird-i zekandan hattını dil-ber terâş
Eyledi elmâsdan gûyâ ki bir sâgar terâş

2. Oldı her mûy-ı serüm mânend-i rîş-i nahl-i Tûr
Olıcak Mûsâ-be-dest-i nâz o şûh-ı ser-terâş

3. Dest-i âhı itmedi seng-i dil-i Şîrîne kâr
Bî-sütûnda gerçi Ferhâd itdi çok mermer terâş

4. Nüsha-ı baht-ı siyehden hakk olur harf-i galat
Olsa ger levh-i felekde nokta-ı ahter terâş

5. İttihâd-ı cins ile yek-reng olursa hâsiyet
Cevher izhâr idemez her sengden gevher-terâş

60

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Ol kâkülün ki sunʿ-ı Hudâ serde eylemiş
Bâl-i hümâyı pâyuna güsterde eylemiş

2. Hâl-i bütânı merdümek-i çeşme nakş iden
Hüsni ezelde ʿaşk ile perverde eylemiş

3. Nessâc-ı kâr-hâne-i hayret cemâlüne
Enzârı târ ü pûd-ı serâ-perde eylemiş

4. Şahs-ı günâhı mâşıta-ı ʿafv-ı Kirdgâr
Hem-reng-i hüsn-i şûh-ı siyeh-çerde eylemiş

5. Zâhid reh-i mecâzı hakîkat-nişân iden
Hüsn-i sülûki cilve-i âherde eylemiş

6. Sâmî bülend-perde-i sâz-ı mahabbeti
Hunyâgerân-ı ʿaşk muhayyerde eylemiş

Harfü't-Tâ'
61

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Hâne-i kalbe şarâb olmasa miʿmâr-ı neşât
Leb-i hamyâze olur rahne-i dîvâr-ı neşât

2. Olsa teh-cürʿa-ı mey sürme-i çeşm-i idrâk
Efser-i Cem görinür câm-ı nigûnsâr-ı neşât

3. Oldı mînâ-yı perî-hâne letâfetde habâb
Câm-ı billûrdur âyîne-i ruhsâr-ı neşât

4. Naʿra-ı mest ile dâd ü sited-i nûş-â-nûş
Bu kadar ancak olur germî-i bâzâr-ı neşât

5. Ne kadar rıtl-ı girân olsa çeker sahbâyı
Eylemez kâmet-i hûş-ı dili ham bâr-ı neşât

6. Oldı her beyti bu rengîn gazelün ey Sâmî
Tâze-mîzâb-ı hum-ı bâde-i güftâr-ı neşât

62

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. O çeşm-i haste-tabʿa ʿanber-i kuvvet-fezâdur hat
Şikest-i reng-i hüsn-i yâra hem-çün mûmyâdur hat

2. İder fevvâre-i hûn-âb-ı hasret nevk-ı müjgânı
Reg-i kâm-ı nigâha turfe gerd-i müşksâdur hat

3. Nesîm-i ʿişveden âb-ı hayât-ı hüsn olur pür-mevc
Habâb-ı sâf-ı gabgabdan çıkan reng-i hevâdur hat

4. Dehânı nokta-ı rengîn-i pergâr-ı tebessümdür
İhâta itmiş anı halka-ı devr-i vefâdur hat

5. Süveydâ-yı derûnum ʿaks ider mînâ-yı çeşmümden
Anı kûteh-nigâhân zann ider kim rû-nümâdur hat

6. Olur mir'âta baksa sîr-çeşm-i lezzet-i dîdâr
Gazâl-i sebzezâr-ı fitneye sünbül-gıdâdur hat

7. O çâr-ebrûya iki mısraʿ-ı mevzûndur Sâmî
Ki hüsn-i matlaʿ-ı şeh-beyt-i ebrû-yı dütâdur hat

Harfü'l-Gayn

63

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Olsa hâl-i lebi teb-hâlede mânende-i dâg
Dil olur sîne-i pür-nâlede mânende-i dâg

2. Hâl-i ruhsâruna nezzâre-i germ itdükçe
Merdüm-i çeşmüm olur lâlede mânende-i dâg

3. Âh idüp fikr-i zuhûr-ı hat-ı rûyunla bu şeb
Oldı meh dâ'ire-i hâlede mânende-i dâg

4. Sûziş-i hecr-i leb-i âbiledârunla olur
Her habâb âteş-i seyyâlede mânende-i dâg

5. Gelse hoy-kerde-cebîn bâga o âteş-çihre
Gül olur mevc-i teh-i jâlede mânende-i dâg

6. Hünere dâl olur ʿayb dahı olsa be-câ
Zeyl-i nev-bâfte-i kâlede mânende-i dâg

7. Tâb-ı gayretle ider müşk-i midâdum Sâmî
Nâfı âhû-yı kühen-sâlede mânende-i dâg

64

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Meh-tâba geldi âyine-i âbdan fürûg
Çeşm-i habâb-ı âba da meh-tâbdan fürûg

2. Çün reng-i şerm-i gerden-i billûr-ı mehveşân
Mînâ-yı sâf buldı mey-i nâbdan fürûg

3. Mir’ât-ı kalbe gelmez eyâ câme-pûş-ı kibr
Hâkister-i füsürde-i sincâbdan fürûg

4. Gaflet çerâg-ı matlab olur bî-basîrete
Aʿmâ bulur fetîl-i reg-i hâbdan fürûg

5. Âsâr-ı zühdi bârika-ı ʿaşk mahv ider
Kalmaz nücümde mihr-i cihân-tâbdan fürûg

6. Rûşen-dilân birbirine feyz-bahş olur
K’âyîne buldı ülfet-i sîm-âbdan fürûg

7. Fânûs-ı âbgîne gibi sîne-sâf olan
Bulur çerâg-ı dîde-i ahbâbdan fürûg

8. Eyler zuhûr şuʿle-i âvâz-ı sâzda
Bâd-ı latîf-i dâmen-i mızrâbdan fürûg

9. Nazm-ı terümde rûşenî-i gevher-i suhan
Sâmî çü şeb-çerâg virür âbdan fürûg

Harfü’l-Kâf
65

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

1. Ol bülbül-i ʿaşkam ki gül ü yâsemenüm yok
Ol tûtî-i gûyâ-yı firâkam çemenüm yok

2. Ben tekye-i ʿaşkunda o ʿuryân-ı gamam kim
Pinhân-ı beden itmege bir pîrehenüm yok

3. Ol hâne-harâbam gam-ı hicrânun ile âh
Feryâd ü figân itmege beytü’l-hazenüm yok

4. Bî-hûde hemân micmere-i dil olur âteş
Âh itmege bir turre-i ʿanber-şikenüm yok

5. Pervâne-tabîʿat gönül ey Sâmî-i şeydâ
Sûzân olacak meşʿale-i encümenüm yok

66

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Ne dem derûndan izhâr-ı dûd ider ʿâşık
Kemîn şerârını neyyir-nümûd ider ʿâşık

2. Hayâl-i nokta-ı mevhûme-i dehânun ile
ʿAdem ʿadem diyü mahv-ı vücûd ider ʿâşık

3. Telef-pezîr olur cümle nakd-i sâmânı
Gam-ı ziyân ü ne ümmîd-i sûd ider ʿâşık

4. Künişt-i ʿaşkda ham-geşte-ebrû-yı yârı
Berehmen-i dile cây-ı sücûd ider ʿâşık

5. İdüp dil âyinesin pâk jeng-i hestîden
Derûnı mehbit-i nûr-ı şühûd ider ʿâşık

6. Sipihri muztarib-i sûziş eyler ey Sâmî
Ne dem derûndan izhâr-ı dûd ider ʿâşık

Harfü'l-Kâf

67

Naʿt-ı Şerîf

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

1. Ey pâdşeh-i taht-ı serâ-perde-i levlâk
Cibrîl-i emîn şemʿüne pervâne-i çâlâk

2. Ey nûr-ı haremgâh-ı nihân-hâne-i akdes
Sensin sadef-i bahr-ı hakîkatde dür-i pâk

3. Ol dem mehi şakk eylemege eyledün îmâ
Gördükde cemâlün felek itdi yakasın çâk

4. Takdîrde tahkîk idi miʿrâc-ı şerîfün
Rifʿat ile halk oldı anunçün bu nüh eflâk

5. Bir dil ki ola cilvegeh-i ʿaşk-ı cemâlün
Ol ʿâşık-ı ser-bâz gelür mahşere bî-bâk

6. Sâmîyi halâs eyle eyâ mefhar-ı ʿâlem
Kaʿr-ı yem-i ʿisyânda kaldı o elemnâk

68

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Dil güm-sürâg-ı şâh-reh-i ârzû gerek
Deşt-i hevesde sed-güzer-i âb-rû gerek

2. Rûyun tasavvurıyla gül-i mihr-i ʿâleme
Sarf-ı nigâh eyleyemem bana bû gerek

3. Kaddüm bükildi keş-me-keş-i baht-ı dûn ile
Bildüm ki çerh-i kec-revişe ser-fürû gerek

4. Mihrâb-ı ebruvânına ey dil perestişe
Âbıyla tîg-ı gamze-i yârun vuzû’ gerek

5. Çün şâne çâk çâkem eyâ bâd-ı subh-dem
Câna peyâm-ı turre-i müşkîn-bû gerek

6. Sâmî bahâr geldi yine bezm-i bâgda
Bir elde câm-ı bâde bir elde sebû gerek

69

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Pür-fitendür gamze çeşm-i nîm-hâbundan senün
Nısfı çıkmış tîgdür gûyâ kırâbundan senün

2. Bir dahı nûş-ı mey-i nezzâreye tâkat mi var
Öyle mestem bâde-i reng-i hicâbundan senün

3. Perde-i çeşmümden eylerken güzer nûr-ı nigeh
Bu temâşâdur güzâr itmez nikâbundan senün

4. Câm-ı dil çün sâgar-ı nakş-ı kadem işkestedür
Dest-i redd-i şîve-i pây-ı şitâbundan senün

5. Buldı Sâmî neş’eyi evvel mey-i düşnâmdan
Mevc urup reng-i tebessüm laʿl-i nâbundan senün

70

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Bezm-i maʿnâda ne bu gûş ü ne bu dîde gerek
Gûş-ı tahkîk-şinev dîde-i cân-dîde gerek

2. İdegör bâsırayı şâh-reh-i âgâhî
Reh-i bârîk-i nigeh sanma ki hâbîde gerek

3. Beyt-i mevzûn iki mısrâʿla terâzû gibidür
Anda rabt-ı suhan ü maʿnî-i sencîde gerek

4. Bahr-ı kâma heves-i huşk-i vusûl eyleyenün
Tâb-ı ye’s ile leb-i hâhişi tefsîde gerek

5. Hâme ney-şekker ü magzı suhanumdur ammâ
Dehen-i dîde-i insâf ile hâyîde gerek

6. Lezzet-i kand-ı maʿânî ile Sâmî nazmun
Dü-leb-i mısraʿı birbirine çespîde gerek

71

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Beyâz-ı dîde-i Yûsuf gibi o ten nâzük
Harîr-i nûr-ı nigehden de pîrehen nâzük

2. Nigâh-ı sâde yeter hayf ider öpen bedenin
Ki yek nefesle olur süst o penbeden nâzük

3. Tamâm lerziş ü ser-tâ-kadem temevvüc-i nâz
Hırâm nâzük ü pâ nâzük ü beden nâzük

4. Dehânı gevher-i nâ-süfte-i hacâlet iken
Ne nâzükâne geçer rişte-i suhan nâzük

5. Solar bu mess-i nazardan o fart-ı şâmmeden
Neden olur çü ruh-ı yâr gül neden nâzük

6. Belürdi hatt-ı siyeh rûy-ı hâldârında
Benefşe nâzük ü gül nâzük ü çemen nâzük

7. Tahayyülümde olur ol perînün ey Sâmî
Miyânı çün müje-i âhû-yı Hoten nâzük

72

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Keremi hâk-nişînânadur ehl-i keremün
Güher-efşân-ı sevâhil olur emvâcı yemün

2. Bî-vücûdân ile ülfet sebeb-i rifʿatdür
Bir iki nokta ider rütbesin efzûn rakamun

3. Sohbet-i bî-edebân gûş-ı hırâş-ı dildür
Perdesüz sâzda hîç lutfı olur mı negamun

4. İbni vakt istemez el-leyletü hublâ lafzın
Anma hâl ehline müstakbel ü mâzî elemün

5. Pençe-i mihre bedel itdi bu nazmı Sâmî
Himmet-i pîr ile feyz-i nefesi subh-demün

73

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

1. Hat gelse lebüm em dir idün şimdi ne dirsün
Bu vaʿdi mukaddem dir idün şimdi ne dirsün

2. Ey şûh-ı hat-âver bakalum var mı safâsı
Âyîne-i ʿâlem dir idün şimdi ne dirsün

3. Gel söyleşelüm cümle geçen demleri cânâ
Hayrânuna ebkem dir idün şimdi ne dirsün

4. Keyf-i mey-i ʿaşk almış işitdüm seni kâfir
Mestânene hep kem dir idün şimdi ne dirsün

5. Mahmûr olup ey mest-i mey-i nahvet-i devlet
Çekmem kadeh-i gam dir idün şimdi ne dirsün

6. Gördün mi nedür ʿâkıbet-i cennet-i ikbâl
Evvel kime âdem dir idün şimdi ne dirsün

7. Ey hâce tutıldı nefesün kabre de girdün
Bu ʿâleme sıgmam dir idün şimdi ne dirsün

74

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Nedür sûdı bu bâzâr-ı fenâda celb-i emvâlün
Gınâ virmez metâʿ-ı müsteʿârı dûş-ı dellâlün

2. Habâbâsâ girîbân-ı sımâh-ı zühdi çâk itdi
Şikest-i tevbeden âvâz-ı nûş-â-nûşı şevvâlün

3. Girân-cânân-ı zühd aʿmâl ile uçmak ümîd eyler
Olur mı mâkiyâna lutf-ı pervâzı per ü bâlün

4. Ser-i yem ebre irse katre-i bârân zuhûr eyler
Olur idbâr elbet mâ-verâsı fart-ı ikbâlün

5. İder hâr-ı müjem âzürde pây-ı nâzükün şâyed
Dikilsem ey gül-i nev-rüste maʿzûr ola pâ-mâlün

6. Çekilmez vazʿ-ı nâ-sâzı sükût eylerse de nâ-dân
İşârâtı bedeldür güft ü gûya merdüm-i lâlün

7. Temîz-i nîk ü bed ʿayn-ı zarardur hurde-bînâna
Bu dikkat cismini sûrâh sûrâh itdi gırbâlün

8. Tahammül mihnete ser-mâye-i emr-i taʿayyüşdür
Olur nefʿi füzûn bârı girân oldukça hammâlün

9. Ne mümkin pey-rev olmak Nâbî-i üstâda ey Sâmî
Sevâd-ı nâ-be-câdur meşk-ı şiʿri kilk-i etfâlün

75

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Ne feyzi zühd ü ne şeyh-i diyârdan gördük
O hâleti ki mey-i hoş-güvârdan gördük

2. Me'âl-i ʿukde-i pîçiş-nümâ-yı ümmîdi
Nühüfte-şîve-i ebrû-yı yârden gördük

3. Çü serv ser-keş olan pest olur hakîkatde
Bu sırrı âyine-i cûybârdan gördük

4. Şinâverânı garîk ü şikeste keştîler
Telâtum-i yem-i ʿaşkı kenârdan gördük

5. Tarâvet-i çemen ü nûş-ı mey leb-i deryâ
Tamâm-ı ʿâlem-i âbı Hisârdan gördük

6. Hilâf cins ile sohbet netîcesüz idügin
Cevâb-ı bî-saded-i kûhsârdan gördük

7. Verâ-yı perde-i vahdet ne oldugın zâhid
Derûn-ı hırka-ı peşmîne-târdan gördük

8. Bu feyz-i nâtıka-ı rûh-bahşı ey Sâmî
Zuhûr-ı neş'e-i evvel-bahârdan gördük

76

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Bu sûziş görmedendür kim yanardı ülfet itseydük
O şemʿ-i hüsn ile pervâneveş germiyyet itseydük

2. İdersek de ketânveş çâk-i ceyb-i hasret itseydük
Tek ü tenhâ gice ol mâh ile tek sohbet itseydük

3. Ne cürm itdük nedendür kesr-i hâtır câm-ı mînâda
Şikest-i tevbe-i sahbâya zâhid niyyet itseydük

4. ʿAceb irşâd idi ey pîr-i sâhib-feyz-i mey-hâne
Bir iki câm ile defʿ-i humâra himmet itseydük

5. Düşüp ayagına mestâne sâkî-i gül-endâmun
O nahl-i ʿişve-perver sâyesinde râhat itseydük

6. İderdük tâze tâze böyle nazm-ı dil-pesend inşâ
Kühen-vâdî-i şiʿre biz de Sâmî ragbet itseydük

77

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Fitne-i devr-i kamer âfet-i cândur kemerün
Tavk-ı teshîr-i dil-i mâh-ruhândur kemerün

2. Dahme-i sîm şikem nâf ana kufl-i elmâs
Mâr-ı pîçîde-ser-i genc-i nihândur kemerün

3. Âb-ı hayvânda olur halka-ı gird-âb bedîd
Cism-i pâkünde ne dem cilve-feşândur kemerün

4. Cûy-ı çeşmümde olur hayl-i hayâlâta memer
Tâk-ı dil-cûy-ı pül-i mûy-miyândur kemerün

5. Olsa ger cilvegeh-i hancer-i sîmîn ber-âb
San gümiş suyı ile çeşme ʿıyândur kemerün

6. Dile bir çengel ilişdürse gerek besbelli
Başbaşa virdi beli fitne-resândur kemerün

7. Burc-ı kavse meh-i nev eyledi tahvîl henûz
Matlaʿ-ı hancer-i mirrîh-fesândur kemerün

8. Tâkatin tâk ider Sâmî-i ham-geşte-kadün
Pîçiş-i târı kemend-efgen-i cândur kemerün

Harfü'l-Lâm
78

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Gönül var reh-güzâr-ı kûy-ı dildâra nişânın bul
Gözün sür nakş-ı pâya kuhl-i çeşm-i ʿâşıkânın bul

2. Dükân-ı sîne pür-kâlâ-yı gam fikrün nedür ey dil
Hisâb it nakd-i eşkün bak hele sûd ü ziyânın bul

3. Hamûş ol şîr-i feyz-i dil gelür pistân-ı maʿnâdan
Dimek lâzım mıdur hîç mâdere tıflun dehânın bul

4. Gelû-yı kâmı sad çâk itdün ey çerh-i siyeh-kâse
Bize bu hânçenün bir lokma-ı bî-imtinânın bul

5. Tutuşmak Zâl-i çerhün pençe-i mihriyle ey Sâmî
Pek âsândur hemân meydân-ı ʿaşkun pehlevânın bul

79

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Gönül ki seyr-i cemâliyle kâm-yâb degül
O mihr münʿakis-i dîde-i pür-âb degül

2. Secencel-i dil ider nûr-ı hüsni bâzîçe
Felekde şaʿşaʿa-ı kurs-ı âftâb degül

3. Hirâs-ı fikr-i nigâhunla hâme-i müjgân
Kenâr-ı dîdeye tasvîr-sâz-ı hâb degül

4. Misâl-i meşreb-i sîm-âb tâb-ı ʿaşkunla
Tenûr-ı gamda gönül râhat-intisâb degül

5. Olur hamâme-i dil şâh-bâz-ı çeşmüne sayd
Ki rûy-gerd-i ser-i pençe-i ʿukâb degül

6. Figân ki çihre-i maksûddan nesîm-i emel
Girih-güşâ-yı serâ-perde-i nikâb degül

7. Hayâl-i bâde-i laʿlünle mestdür Sâmî
Ki hâstgâr-ı neşât-ı şarâb-ı nâb degül

80

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Vahdet-güzîn-i gûşe-i Kâf-ı kanâʿat ol
ʿAnkâ gibi güşâde-per-i evc-i şöhret ol

2. Nazm eyle rişte-i müjeye dürr-i eşküni
Dest-i nigehle sübha-şümâr-ı nedâmet ol

3. Gerdûn-ı zişt-rû nazar itmez çü âyine
Ser tâ-be-pây ister isen kâbiliyyet ol

4. Mâniʿ degül refâkat-ı kec-tıynetân hemân
Mânend-i tîr râst-rev-i istikâmet ol

5. Yek-çend rûze nakşına aldanma ʿâlemün
Sâmî sahîfe-şûy-ı nigâh-ı hakîkat ol

81

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Hüsne hatt-ı ʿanberîn-fâm olsa da mâniʿ degül
Cilve-i meh-tâba ahşam olsa da mâniʿ degül

2. Hatt-ı laʿlün gerden-i kâfûrunı yâd eyleyüp
Rûz ü şeb ʿâşık mey-âşâm olsa da mâniʿ degül

3. Seyr iden ol kâfir-i hüsnün şikâf-ı sînesin
Çâk-rîz-i ceyb-i İslâm olsa da mâniʿ degül

4. Bir nigâh itsün de cânân sûzen-i müjgân ile
Sîne hem-çün kışr-ı bâdâm olsa da mâniʿ degül

5. Nûş-ı meydür ârzû-yı dil kenâr-ı cûyda
Bir sehî-serv-i gül-endâm olsa da mâniʿ degül

6. Pây-ı humda tek dürüst olsun safâ-yı hâtırı
Rinde bir işkeste-leb câm olsa da mâniʿ degül

7. Kayd-ı gamdan dil makâm-ı ʿaczde âzâdedür
Murg-ı bî-bâl ü pere dâm olsa da mâniʿ degül

8. Sen hemân saʿy it visâl-i bahre Sâmî çün habâb
Bir nefes hâtırda ârâm olsa da mâniʿ degül

82

fâʿilatün fâʿilatün fâʿilatün fâʿilün

1. Kişver-i ʿaşkun şeh-i sâhib-kırânıdur gönül
Ceyş-i endûhun re'îs-i kârvânıdur gönül

2. Katresinde nice deryâlar nihân-ender-nihân
Evvelîn-mevc-i muhît-i bî-nişânîdür gönül

3. Bâ'-ı bismi'llâh bed'-i kâf ü nûna noktadur
Merkez-i pergâr-ı sırr-ı kün fe-kânîdür gönül

4. Noktasında maʿnî-i sebʿa'l-mesânî muhtefî
Şerh-i metn-i heft-cild-i âsmânîdür gönül

5. Mahrem-i halvet-serây-ı perde-i ilhâmdur
Şâhid-i gaybun Nedîm-i nükte-dânıdur gönül

6. Cürʿası hâk ü habâbı nüh-kıbâb-ı çâr-tâk
Sâgar-ı ser-şâr-ı bezm-i lâ-mekânîdür gönül

7. Devr-i eflâke nuhustîn-nokta-ı pergârdur
Hâme-i sunʿun süveydâ-yı lisânıdur gönül

8. Perveriş-yâb-ı fürûg-ı âftâb-ı ʿaşk olur
Gevher-i hûnîn-i dâg var ise kânıdur gönül

9. Nahl-i âh-ı âteşîn-bâr-ı zemîn-i sîneye
Tohm-ı pür-neşv ü nemâ-yı câvidânîdür gönül

10. Kâf-ı istignâ-yı ʿaşk ü evcgâh-ı himmetün
Sâmiyâ ʿankâ-yı vâlâ-âşyânıdur gönül

Harfü'l-Mîm
83

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Neş'e-i meyle ruh-ı alunı gül gül görelüm
Açıl ey gonçe biraz rûyunı gül gül görelüm

2. Hem-çü ahvel idelüm seyr dü-bâlâ-yı cemâl
Nigehi çâk-hor-ı tîg-ı tegâfül görelüm

3. Aç nikâb-ı ruhun ey mâh-ı tecellî-sâye
Mihri endâhte-i hâk-i tenezzül görelüm

4. Nice taʿrîf ideyüm gerdiş-i eyyâm-ı gamı
Vasfa kâbil mi hele devr-i teselsül görelüm

5. Şîşe-i tevbeyi Sâmî nice bir hıfz idelüm
Varalum bir yere gülşende gül ü mül görelüm

84

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Temâşâ-yı ruhından kâm-yâbem geşt-i bâg itmem
Şemîm-i verdini ser-şîşe-pîrâ-yı dimâg itmem

2. ʿAceb pervâneyem bu encümengâh-ı tahayyülde
Hemîşe sûzişüm isnâd-ı evzâʿ-ı çerâg itmem

3. Ser-â-ser müttehiddür cemʿ-i bezm-i gülşen-i ʿâlem
Sadâ-yı bülbüli tefrîk-ı âgâz-ı kelâg itmem

4. Tehî-hemyân olursam da eger nakd-i meserretden
Derûnum lâleveş tâb-ı hevesle dâg dâg itmem

5. Kadeh-nûş-ı şarâb-ı ʿaşk-ı rûhânî-neşâtam ki
Felek hurşîdi sunsa destüme Sâmî ayag itmem

85

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Hayâl-i kâmetünle bir nihâl-i Tûrdur gönlüm
Tecellâ-yı cemâle câygâh-ı nûrdur gönlüm

2. Muʿallim-hâne-i ʿâlemde sûz-âmûz olmam hîç
Nigâh-ı dîde-i âzâr ile mehcûrdur gönlüm

3. İder ney gibi her sûrâh-ı dâgı nâle-i yâ hû
Figân-ı ʿaşk ile pür gûyiyâ Mansûrdur gönlüm

4. Derûnında nikât-ı hat nüvişte kilk-i kudretle
Misâl-i nâme mühr-i laʿl ile memhûrdur gönlüm

5. İder hurşîd-i hüsne kâkülin bâd-ı sabâ burkaʿ
Zalâm-ı perde-i gamla şeb-i deycûrdur gönlüm

6. Nümâyân pertev-i sâfında sırr-ı ʿâlem-i maʿnâ
Mey-i hikmetle memlû sâgar-ı billûrdur gönlüm

7. Nigâh eyler ol âfet dûr-bîn-i çeşm-i ʿaksiyle
Nazarda âstân-ı dergehinden dûrdur gönlüm

8. Gazâlân-ı harîmüm dil-berün çeşmânıdur Sâmî
Zemîn-i şehr-i tende Ka'be-i maʿmûrdur gönlüm

86

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Şîʿaveş âhir olur kâmeti âlâmda lâm
Çıkaran vazʿ-ı teberrâ ile düşnâmda nâm

2. Mûy-ı çînî gibi nâ-çîz iken efgân iderek
Rahnedâr oldı bütün mülket-i Aʿcâmda câm

3. Bûs-ı laʿli hat-ı şeb-gûnı ile rengîndür
ʿAyşa çespânter olur tabʿ-ı mey-âşâmda şâm

4. İdüp efzûn cihet-i hüsnini menşûr-ı hatı
Buldı dil mertebe-i ʿaşk ile ahkâmda kâm

5. Sür yüzün zeyline erbâb-ı kulûbı cezb it
Sâmiyâ eyleyegör sûret-i ikrâmda râm

87

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Kaçan kim nükte-senc olup açar ol mâh-ı gül-fem fem
Rumûz-ı ʿalleme'l-esmâdan urmaz dahı Âdem dem

2. Kelâm-ı pür-kelâm-ı taʿn-ı taʿn-ı tîr-te'sîri
Onılmaz degme hâl ile Mesîh eylerse merhem hem

3. Şu denlü telh-kâmem kâm-ı gam-encâm-ı hecründen
Ki zevk-ı şehd hâsıl eylerüm ger nûş idersem sem

4. Neden mesrûr ola vaslun ile ey şâh-ı ferruh-ruh
Muhibb-i sâdıkun kalbinde dâ'im oldı müdgam gam

5. Habâbâsâ felekler muztaribdür dûd-ı âhumdan
Firâkıyla idelden Sâmiyâ âfâkı giryem yem

88

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Dü bâlâdur mey-i sâf ile ʿayş-ı yek-dem-i ʿâlem
Olur âyîne-i sâgarda dîger ʿâlem-i ʿâlem

2. Ne mihnetdür le'îme iddihâr-ı dirhem-i ʿâlem
Hayâl-i cemʿ-i fıkdân ile peydâ derhem-i ʿâlem

3. Bün-i hum pây-ı taht-ı husrevân-ı mülk-i ʿişretdür
K'olur bir câm-ı memlû nûş iden anda Cem-i ʿâlem

4. Sikenderveş bogazdan eyle icrâ bahr-ı sahbâyı
Açılsun tengnâ-yı sîneden sedd-i gam-ı ʿâlem

5. Se rûze reng ü bûy-ı müsteʿâra genc-i gülşenden
Alur yılduz kadar hurşîd nakd-i şeb-nem-i ʿâlem

6. Girân-cânî-i nahvet mâniʿ-i katʿ-ı merâtibdür
Olur evvel kadem işkeste pây-ı süllem-i ʿâlem

7. Cihân nakş-ı ber-âb oldugın anla ʿâkıbet-bîn ol
Su üzre vazʿ olunmışdur esâs-ı muhkem-i ʿâlem

8. Nihândur zîr-i fass-ı devletinde zehr-i nâ-kâmî
Degül şâyeste-i engüşt-i ragbet hâtem-i ʿâlem

9. Bu nüh beytün sezâ her biri olsa zîver-i eflâk
Ki inşâd itdi tabʿ-ı Sâmî-i muʿciz-dem-i ʿâlem

89

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. ʿAks-i ruhsârumla rûy-ı yârı pür-zîb eyledüm
Ol hatâyî-kâgıd-ı rengîni tezhîb eyledüm

2. Merdüm-i çeşmüm ruhun âzürde itmez baʿd ez-în
Darbet-i çûb-ı müjeyle anı te'dîb eyledüm

3. Gâh bûs-ı gabgab-ı sâkî gehî nûş-ı şarâb
Nukl-i bezmi tâze şeftâlû ile sîb eyledüm

4. Cân-ı şîrîn-hab-ı sevdâ-yı süveydâ-yı dili
Çeşm-i bîmârun içün maʿcûn terkîb eyledüm

90

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Ser-nâme-i vücûda yazup نون و القلم
Pîrûze-hokka-ı felege sundı el kalem

2. Oldı bu kârvân-ı hayâl itmedin zuhûr
Râyet-keş-i talîʿa-ı ceyş evvel-i kalem

3. Bî-reng ü nâm idi dahı nüh-safha-ı felek
Çekmişdi levh-i fıtrata nakş-ı ezel kalem

Harfü'n-Nûn
91

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Hamûş-ı vahşetün kadri füzûnterdür suhan-gûdan
Tereşşuh eyleyen bûdur dehân-ı nâf-ı âhûdan

2. Zebân-ı mû-şikâfân-ı beyâna pîçiş-efzâdur
O îmâlar ki peydâdur nihânî çîn-i ebrûdan

3. Verâ-yı şâne-i müjgândan nezzâredür kârum
Rakîbâ çâk çâk ol çekmem el dâmân-ı gîsûdan

4. Kimün çâk itdi mikrâz-ı nigâh-ı ahveli bilmem
Şikâf-ı leb ki zâhirdür o nâzük-rûy-ı dil-cûdan

5. İder mi feyz-i kâmil sûd tabʿ-ı naks-bînâna
Tehîdür desti âhir taşsa gevherler terâzûdan

6. Nice demler gerek maʿnî-i rengîn olmaga puhte
Olur mı şîre-i yek-rûze Sâmî fark hîç sudan

92

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. Geçmem ol ebrû-yı pür-çîn-i kemân-te'sîrden
Cism-i zârum geçse tîrâsâ eger zih-gîrden

2. Tîz-tabʿân-ı zekâ pür-pîç ü tâb-ı gussadur
Münfehimdür cevher-i âyîne-i şemşîrden

3. Âteş-i pür-şuʿleyi berk ile tahsîn itmedür
Çâre yok hıfz-ı umûra perde-i tedbîrden

4. Hâtır-ı rûşen-dilânı yıkma kim vâ-restedür
Hâne-i mir'ât-ı işkeste ser-i taʿmîrden

5. Ser-fürûdur her kese encâm-ı kâr-ı ser-keşân
Eyle bu maʿnâyı istidlâl kadd-i pîrden

6. Pür-cigerdür künc-i tenhâyîde ser-mestân-ı ʿaşk
Sâgar-ı bezm-i cünûn oldı dehân-ı şîrden

7. Künc-i istignâda âgûş-ı temennâ-bestedür
Fârigüz gîrâyî-i ser-halka-ı teshîrden

8. Tıfl-ı nâ-dâna şeb-i târîkde eyler Hudâ
Şâh-râh-ı rızkı rûşen mâh-tâb-ı şîrden

9. Anda var ümmîd-i bih-bûdî bu merhem nâ-pezîr
Zahm-ı kilk-i bed-suhan efzûnterdür tîrden

10. Mürtesemdür her büt-i rûh-âşinânun sûreti
Fark olunmaz levh-i dil mecmûʿa-ı tasvîrden

11. Nazm-ı Râşid tuhfe-i pâkîze-i İzmirdür
Hûbterdür Sâmiyâ bûy-ı gül-i Keşmîrden

93

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. İhtirâk-ı necm-i bahtı bilmezüz eflâkden
Âh kim yanduk tutuşduk şuʿle-i idrâkden

2. Gonçe-i sad-berg açıldukça hezâr-ı gülşene
Şerh ider hâl-i dil-i hûn-geşteyi sad çâkden

3. Nâ-tüvânândur sebeb ʿaşkun ser ü sâmânına
Dûdmân-ı şuʿle cemʿiyyet bulur hâşâkden

4. Rûşen olmaz mı tevâzuʿ-pîşegânun ʿizzeti
Âftâb oldukça gevher-çîn-i şeb-nem hâkden

5. Sûzişüm ol şemʿ-i nahvet-şuʿle bilmez olsa da
Safha-ı nâmem per-i pervâne-i çâlâkden

6. Varını sarf-ı cehâz-ı duhter-i rez eyledi
ʿÂkıbet oldı tehî desti nümâyân tâkden

7. Dâmen-i âdâbın eyler şüste çirk-i cürmden
Sâmiyâ ser-mest olan sahbâ-yı ʿaşk-ı pâkden

94

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Âgûş-ı dest-i nâtıkada tîşedür zebân
Kâvişger-i defîne-i endîşedür zebân

2. Vasf-ı lebünde neş'e virür bâde-i suhan
Sâkî kalem piyâle dehen şîşedür zebân

3. Tarh-efgen-i nukûş-ı nihân-hâne-i hayâl
Üstâd-ı çîre-dest-i hikem-pîşedür zebân

4. Miftâh-ı kufl-beste der-i dahmegâh-ı ʿaşk
Vâ-sâz-ı perde-i dil-i pür-rîşedür zebân

5. Geh merhem-i şikâf-ı derûn üzre çîre-bend
Gâhî hizebr-pîşe-i der-bîşedür zebân

6. Târ-ı nefes keşîde-i tanbûr-ı sînedür
Mızrâb-ı nev-terennüm-i endîşedür zebân

7. Bu nahl-i âbdâr-ı berûmend-i nazmuma
Sâmî zemîn-i tâzede çün rîşedür zebân

95

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Nigeh gül-bûse-çîn olmak ne mümkin laʿl-i nâbından
Olur gül-pûş-ı hayret surhî-i reng-i hicâbından

2. Bu gülşende nice erbâb-ı dil gül-çîn-i kâm olsun
Nümâyândur sirişk-i dîde-i bülbül gül-âbından

3. ʿAcebdür halk olur ser-der-hevâ-yı câde-i nahvet
Sipihrün yek se rûze devlet-i pâ-der-rikâbından

4. Garîb-i hâksârun kadri ʿâlî oldugın anla
Kıyâs it şeb-nemün hurşîde fart-ı incizâbından

5. Ser-i mû idemez dil vasf-ı sevdâ-yı ser-i zülfün
Suhan zencîr olur pây-ı beyâna pîç ü tâbından

6. İdüp bu nazmı ʿarz-ı hâk-i pây-ı hazret-i ʿÂrif
Bu takrîb ile Sâmî kesb-i feyz eyle cenâbından

7. O dânâ-dil k'olur hurşîd ü meh pâ-mâl-i izmihlâl
Sipihr-i tabʿınun kemter-şuʿâʿ-ı âftâbından

96

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Tîre-tabʿı zişt-hû tercîh ider bî-kîneden
Seng-i hârâ hûb olur zengîye sâf âyîneden

2. Çün tehî-dest-i niyâz olmaz güher-çîn-i vusûl
Nakş-ı mârun farkı ne ârâyiş-i gencîneden

3. Şekl-i mihr ü mâhı dehrün mahv olur gitmez henûz
Nakş-ı hüsnün dîdeden dâg-ı hayâlün sîneden

4. Müsmir-i incâz iden âhir olur gül-çîn-i kâm
Mezraʿ-ı ümmîdi tohm-ı vaʿde-i pîşîneden

5. Seyr ider bir gûşeden ser-der-girîbân-ı ferâg
Atlas-ı gerdûnı ceyb-i hırka-ı peşmîneden

6. Bârî bir gün heftede ünsiyyeti taʿlîmdür
Kasd-ı şâriʿ ragbet-i cemʿiyyet-i âzîneden

7. Dûş-ı tabʿa nev-be-nev tahmîl-i bâr-ı taʿn ider
Pâ-birûn olmak tarîk-ı ʿâdet-i dîrîneden

8. Kayd-ı vahşetden berîdür Sâmiyâ zûd-âşinâ
Murg-ı dest-âmûz olur âzâde dâm-ı çîneden

97

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Nigeh mümkin mi gül-çîn ola ruhsâr-ı dil-ârâdan
Zihâm-ı fevc fevc-i nûr-ı enzâr-ı temaşâdan

2. Fezâ-yı râstîde sâk-ı sıdkı eyleyen teşmîr
Olur rifʿatle berter nahl-i şîrîn-magz-ı hurmâdan

3. Felek nakdîne-hâh-ı eşk-i mahrûmî-i hâtırdur
Harîdâr-ı metâʿ-ı reste-bâzâr-ı temennâdan

4. Eser eyler mi kanda nîş-i zehr-âlûde-i zenbûr
Gider mi lezzet-i nazmum zebân-ı dahl-i bî-câdan

5. Olur hem-dûş-ı ʿizzet ʿâkıbet dil-beste-i mihnet
Nümâyândur bu maʿnâ bestegî-i teng-i kâlâdan

6. Amân bilmez yine tîr-i kazâ-te’sîr-i müjgânı
Dehân-ı şekvedür yek-pâre ten zahm-ı ser-â-pâdan

7. Tabasbus ittihâd-ı sâf-tabʿâna delîl olmaz
Görür mînâ-yı meclis çîn-i cebhe mevc-i sahbâdan

8. Hakîkatle mecâzun asl ü ferʿin bildi pervâne
Görindükçe dü şuʿle pertev-i fânûs-ı mînâdan

9. Olınca Râgıb-ı pâkîze-gûya pey-rev ey Sâmî
Sadâ-yı âferîn-bâd oldı zâhir şahs-ı maʿnâdan

98

müfteʹilün mefâʹilün müfteʹilün mefâʹilün

1. Şerm ile hûn-feşân olur zülf-i ruhı nikâb iken
Hîç yakışur mı necm ola bir gice mâh-tâb iken

2. Âteş ü âb bir olur meclis-i ittihâdda
Şemʿ idi bezm-i ʿaşka dil dîdelerüm pür-âb iken

3. Her müjesinde bestedür şîr-dilân-ı deşt-i ʿaşk
Bak o gazâl-i ʿişveye dîdesi mest-i hâb iken

4. Yakdı bizi şarâb-ı ʿaşk sâgarı sunma sâkiyâ
Su koma gel ocaguma hâne-i dil harâb iken

5. Zâhid-i jâj-hâ nice mes'ele-dân-ı ʿaşk olur
Nüsha-ı sunʿ-ı hikmetün noktası bir kitâb iken

99

mefʹûlü fâʹilâtü mefâîlü fâʹilün

1. Sensüz olur nigâhuma seyr-i çemen diken
Belki meşâm-ı cânuma bûy-ı semen diken

2. Tebrîd itdi benden o gül-rûyı rûzgâr
Her mûyum oldı serdî-i gamla diken diken

3. Müjgânı sûzen ide meger rişte cânını
Ol cism-i nâzenîne göre pîrehen diken

4. Hat geldi rûy-ı yâra gül-i âftâbdan
Gösterdi bâgbân-ı ezel nûrdan diken

5. Sad çâk olmasun mı dil-i zârı bülbülün
Dâ'im kenâr-ı gonçede nâvek-figen diken

6. Olsa nigâh-ı germ temâşâ-yı hüsn-i yâr
Müjgân-ı çeşm-i hayret olur dil-şiken diken

7. Sâmî-i zâra bûse-i laʿlin dirîg ider
Bilmem o gül-ʿizâra olur mı dehen diken

100

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Çerh-i le’îm sâhib-i ʿirfânı n’eylesün
Nâ-dân olan harîf suhan-dânı n’eylesün

2. Ol âftâb-ı hüsne nigâh eyleyen çü subh
Çâk itmesün de ceyb ü girîbânı n’eylesün

3. Zühhâd-ı tîre-dil ne ʿaceb bâde görmese
Aʿmâ fürûg-ı mihr-i dırahşânı n’eylesün

4. Kâmil hırâş-ı kec-nigehândan emîndür
Şemşîr-i sâf şîve-i sûhânı n’eylesün

5. Tabʿ-ı sakîm-i zühd idemez ʿaşkı cilvegâh
Ol esb-i leng vüsʿat-ı meydânı n’eylesün

6. Âsân idi ʿalâ’iki Sâmî cihânda terk
7. Ammâ gönül mahabbet-i cânânı n’eylesün

Harfü’l-Hâ’

101

Naʿt-ı Şerîf

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Cemâlün ârzû eyler nigâhum yâ resûla’llâh
Çıkar her şeb anunçün ʿarşa âhum yâ resûla’llâh

2. Şeb-i ʿisyânda kaldum mihr-i ihsânunla subhâsâ
Beyâz eyle meded rûy-ı siyâhum yâ resûla'llâh

3. Anı lutfunla refʿ it kalbüme sedd-i sedîd oldı
Vücûdumdur benüm cürm ü günâhum yâ resûla'llâh

4. Kerem senden yapışdum halka-ı bâb-ı temennâya
Kapundan mâ-ʿadâ yokdur penâhum yâ resûla'llâh

5. Dür-i ser-tâc-ı ikbâlüm gubâr-ı âstânundur
ʿUbûdiyyetdür ancak ʿizz ü câhum yâ resûla'llâh

102

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Nahl-i gül nahl-i tecellâdur şeb-i meh-tâbda
Serv-i mevzûn dest-i beyzâdur şeb-i meh-tâbda

2. Gark-ı mevc-i nûr olur mînâ-serây-ı bâsıra
Âb-ı gevher-cûş-ı deryâdur şeb-i meh-tâbda

3. Her habâb-ı duhter-i rezden leb-i tıfl-ı nigâh
Şîr-hâr-ı sedy-i havrâdur şeb-i meh-tâbda

4. Bak girîbân-çâk-i şekker-hâb-ı nâz iken o yâr
Cûy-ı şîr-i cennetâsâdur şeb-i meh-tâbda

103

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Revâ mı bî-sebeb cevr ü cefâlar eyleye câna
Bahâne ister iken ol şeh-i bî-dâdum ihsâna

2. Olur dîvâne-dil anı görince ʿâşık-ı zârı
Gönül baglarsa ʿayb itme o zülf-i ʿanber-efşâna

3. Tutuşdurdı ana cân nakdini dün gice meclisde
ʿAceb teslîmi var pervânenün şemʿ-i şebistâna

4. Sen öldür tîg-ı gamzenle garaz katl ise ʿuşşâkı
Havâle eyleme lutf eyle tek agyâr-ı nâ-dâna

5. Vefâsı yok nedür böyle cefâlar itmek ey Sâmî
Ne virdi alamaz bilsek felek erbâb-ı ʿirfâna

104

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Olursa kişver-i hüsnünde ger yasag-ı nigâh
Hayâl-i dîdeye gelmez yine ferâg-ı nigâh

2. Pür olsa bâ'is-i ser-mestî-i tahayyürdür
Mey-i müşâhede-i yâr ile ayag-ı nigâh

3. Degül henûz hem-âgûş-ı ʿaks-i ruhsârun
ʿAceb mi merdümek-i dîde olsa dâg-ı nigâh

4. Fetîli tâfte-i kâr-hâne-i hayret
Hemîşe ser-be-girîbân olur çerâg-ı nigâh

5. Tasavvur-ı ruh-ı rengîn-i yârdür Sâmî
Gül-i şüküfte-i gül-bün-tırâz-ı bâg-ı nigâh

105

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Reng-i rûyunla olup müttehid eczâ-yı nigâh
Sûret-i şuʿle-pezîr oldı heyûlâ-yı nigâh

2. Alma göz habsine ol Yûsuf-ı hüsni ey dil
Ana zindân olur âgûş-ı Züleyhâ-yı nigâh

3. Kuvvet-i câzibe-i hüsn-i gelû-sûzundan
Düşdi sîm-âb gibi raʿşeye aʿzâ-yı nigâh

4. Hat degül eyledi mir'ât-ı ruhun gerd-âlûd
Fart-ı âmed-şud-ı sad-fevc-i temâşâ-yı nigâh

5. Âb-ı yâkût ile yazdı rakam-ı şermi şikest
Safha-ı ʿârızuna kilk-i güher-zâ-yı nigâh

6. Olsa her mûy-ı ten âbisten-i sad-nezzâre
Gelmez ey şûh bana yine tesellâ-yı nigâh

7. Kâle-i kes me-har-ı çâr-sûy-ı nahvetdür
Ferş-i pây-ı şeh-i hüsn olsa da dîbâ-yı nigâh

8. Yâd-ı ruhsâre-i rengîn-i ʿarak-rîzün ider
Eşkümi revgan-ı gül zarfını mînâ-yı nigâh

9. Sanma kim ber-zede-ruhsârdur ol meh Sâmî
Câ-be-câ zâhir olur nakş-ı teh-i pây-ı nigâh

106

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Dem-i sermâda sâkî idelüm gel ʿazm-i mey-hâne
Tutuşdur destüme al âteş-i seyyâleyi yana

2. Tayanmış çeşm-i mesti gûyiyâ bâlîn-i semmûra
Siyeh ebrûsı olmış muttasıl ber-geşte müjgâna

3. Dü hindû pehlevânıdur o miskîn ebruvân pür-çîn
Girüp meydân-ı hüsne baş tokuşdı kuşti-gîrâne

4. Kaşumdur naʿlçen resmi cebînüm nakş-ı kefşündür
Bu vech ile olursam n'ola pâ-mâlün fakîrâne

5. İder hande kebâb oldukça bagrum sîh-i mihnetde
Dil-i nâzük döner mugber olup şibh-i nemekdâna

6. Makâm-ı ʿaşk ider yek-reng-i vahdet zîr ü bâlâyı
Bu remzi şerh ider ʿâşık nazar kıl ceyb ü dâmâna

7. İdenler çeşm-i mazlûmun sirişk-âlûde müjgânın
İder âmâc-ı nekbet sadr-ı câhın tîr-i bârâna

107

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. ʿAtâ-sâz-ı dil ol üftâdeler dâmâna düşdükçe
Yine kayd eyle cânâ defter-i ihsâna düşdükçe

2. İder kevser terâviş selsebîl-i ʿadnden gûyâ
ʿArak çîn-i cebîn-i dil-ber-i fettâna düşdükçe

3. ʿAceb mi nazra itmezsem zenahdân-ı dil-ârâya
Beyâz-ı âbile perde olur çeşmâna düşdükçe

4. Getür bûy-ı latîfi ʿatse-rîz olsun dil-i ʿuşşâk
Sabâ râhun o müşk-i turre-i cânâna düşdükçe

5. Bulur Sâmî harâbât ehli neşve hem-çü câm-ı Cem
Kelâm-ı laʿl-i dil-ber halka-ı rindâna düşdükçe

108

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Bakılmaz ol nigeh-i şâh-bâz-te'sîre
Ki nâhun-efgen olupdur hezâr nahçîre

2. Niyâz-ı magfiret eyler günâh-ı mey-hâra
Çemende berg-i rez efşürde olmadın şîre

3. Taʿarruz itmez idün ehl-i ʿaşka ey zâhid
Geleydi hâlet-i sevdâ-yı ʿaşk taʿbîre

4. ʿAceb degül dil-i zâhidde olmasa gam-ı ʿaşk
Ki nazm olur mı güher rişte-i girih-gîre

5. Eger surâdık-ı tedbîr olursa tû-ber-tû
Yine hicâb olamaz âftâb-ı takdîre

6. Bu şiʿr-i tâze-reviş tarh-ı tabʿ-ı Sâmîdür
ʿAceb mi ehl-i suhan tâlib olsa tanzîre

109

fe'ilatün fe'ilatün fe'ilâtün fe'ilün

1. Pây-ı hum taht olur meşreb-i şâhânemüze
Halkadur dîde-i Cem dergeh-i mey-hânemüze

2. Ferş âyîne olur seyl-i fenâ-hânemüze
Reşk ider kasr-ı şehân gûşe-i vîrânemüze

3. Kurs-ı meh hâl-i bütân gibi olur zulmet-fâm
Girse hurşîd eger revzen-i kâşânemüze

4. Bizüz ol şîşe-be-dest-i mey-i hayret kim olur
Gerdiş-i reng sebeb gerdiş-i peymânemüze

5. İtmezüz kimseye âb-ı ruhı rîzân çü güher
Bâ'is-i neşv ü nemâ olsa dahı dânemüze

6. Yâdına gelse eger katʿ-ı reh-i kûy-ı visâl
Mevc-i şemşîr olur silsile dîvânemüze

7. Hod-be-hod çeşm-i suhan-sâzı olup hâb-âlûd
Eylemez ragbet o câdû-nigeh efsânemüze

8. Fikr-i çeşmânıdur ol seng-dilün ey Sâmî
Reh-i güftârda bu lagziş-i mestânemüze

110

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Degül mihr-i serîʿü's-seyr eyvân-ı tıbâk üzre
Suʿûd itdi şerâr-ı dûd-ı âhum ihtirâk üzre

2. Hayâl-i ʿârızunla serde dâg-efrûz-ı ʿaşk olsam
Gören gül-mîhdür dir vazʿ olunmış şekl-i tâk üzre

3. O gül-gonçe şemîm-i vaslını vaʿd eyler ʿuşşâka
Yine olmaz şüküfte gül-bün-i bâg-ı visâk üzre

4. Ferâmûş eyleme bûy-âverî-i zülf-i cânânı
Sabâ ser-geştedür ʿuşşâk sahrâ-yı firâk üzre

5. Olursa halka-ı halhâl âgûş-ı nigâhumdan
Sezâdur Sâmiyâ ol serv-i bâg-ı tâze-sâk üzre

111

mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün

1. Şemşîrini takınca ne hoşdur o bel ince
Şemşîri nitâkınca nitâk ince belince

2. Kuhsâr-ı mahabbetdeki râh ince bel ince
Bâr-ı gam-ı hicrân çekilür mi cebelince

3. Hayfâ ki ʿarûs-ı tutuk-ârâ-yı ümîdüm
Âgûş-ı dile mûy sefîd oldı gelince

4. Pür-raʿşe gerek dil vasat-ı havf ü recâda
Çün kıble-nümâ dergeh-i Hakka yönelince

5. Vâ-bestedür ey dil düzele nâhun-ı kârun
Şîrâze-i mecmûʿa-ı matlab düzelince

6. Nazmı yine Sâmînün olur ragbete şâyân
Olmazsa da ey hâme Nazîmün gazelince

112

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Bâga misâl-i cû kim akar sâgar olmasa
Yâhud kenâr-ı cûda leb-i dil-ber olmasa

2. Lutf-ı suhan nezâket-i tabʿa nümûnedür
Olmaz nümâyişi ʿarazun cevher olmasa

3. ʿUşşâk içinde hüsn-i Hudâ-dâdadur nazar
Bir ʿârız olsa ʿârıza-ı zîver olmasa

4. Bu köhne âsiyâ hareketden bulur sükûn
Âh-ı derûn-ı dil gibi bir sarsar olmasa

5. İtmezdi kaʿbeteyn-i meh ü mihri halkı zâr
Bu şeş cihât melʿabe-i şeş-der olmasa

6. Tîr-i nigâhına yine vardur cigerde cây
Katʿâ zihâm-ı zahm ile dilde yer olmasa

7. Sâmî ider mi cevheriyân-ı hüner kabûl
Eşʿâr-ı âbdârum eger gevher olmasa

113

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Hecrün hayâl idüp dahı vaʿd-i visâlde
Olduk zebûn keş-me-keş-i ihtimâlde

2. Âgûş-zîb-i vuslat olur mı muhâl iken
Güncâyişi o mûy-miyânun hayâlde

3. Öpmiş siyâh idince leb-i hâl-i gerdenün
Uymış rakîbe âh sitârem vebâlde

4. Bir bûsedür ümîdümüz ol tıfl-ı nâzdan
Maʿdûm olur semer bilürüz nev-nihâlde

5. Gâhî kirişme itmese mâ-beyne gamzeler
Bî-tâb olurdı çeşmi cevâb ü su’âlde

6. Gûyâ o kırmızı fes ile turre-i cebîn
Bir top benefşedür seped-i verd-i alda

7. Tâvûs-ı nâlekârı görüp terk-i zîver it
Hep nakş-ı âhdur görinen perr ü bâlde

8. Teslîm olup ne hâl ise ey tabʿ-ı mû-şikâf
Gavgâyı ko bu medrese-i kîl ü kâlde

9. Dil dâg dâg-ı âh ü beden gark-ı cûy-ı eşk
Âb ü hevâ-yı gülşen-i ʿaşk iʿtidâlde

10. Sâmî kalem netîce-i ʿarz-ı merâm idüp
Vassâf olur bu nazm-ı kesîrü’l-me’âlde

11. Ol âsaf-ı yegâneyi kim bî-nazîrdür
Zât-ı şerîfi rütbe-i fazl ü kemâlde

12. Mâ-fevk-ı dîde-i ʿadem itmiş misâlini
Sûretger-i müfekkire levh-i hayâlde

13. Ke’ş-şems fi’n-nehâr cebîninde âşkâr
Nûr-ı asâlet ol güher-i bî-misâlde

14. Reşk-âver-i tarâvet-i kerrûbiyân olur
Hulk-ı hamîdi pertev-i hüsn-i cemâlde

15. Zânû-zen-i makâm-ı ʿubûdiyyeti alur
Gerdûnı zîr-i zeyline saffü’n-niʿâlde

16. Keyvânun olsa tâliʿ-i fîrûz ü esʿadı
Olmasa iʿvicâc-ı zarûrî hilâlde

17. Biri gulâm-ı halka-be-gûş idi birisi
Derbân idi o bâb-ı felek-iştimâlde

18. Fülk-i vakârınun olamaz sandalı felek
Lenger bıraksa kulzüm-i câh ü celâlde

19. Ferheng-i ʿakl pîş-i nefâzında emrinün
Serhengveş temessül ider imtisâlde

20. Sadr-ı kerem-şiʿâr kapudan-ı kâm-kâr
Deryâ-hurûşdur kefi cûd ü nevâlde

21. Kemter çekîde-i kaleminden cihân cihân
Zâhir sevâd-ı aʿzam-ı maʿnâ makâlde

22. Pîr-i suhan-şikesteye ger olsa dest-gîr
Fehm-i dürüsti nâtıka-ı bî-me'âlde

23. Feyz-i nefesle nâhun-ı ser-gûşî hall ider
Merbût iken zebân girih-i gûş-ı lâlde

24. Mevrûsdur sadâret ana gayra ʿâriyet
Yokdur şerîki daʿvî-i câh ü celâlde

114

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Üftâdesin o südde-i gerdûn-cenâbda
Ey dil yegâne rütbesin el-hak bu bâbda

2. Eşkümle yâd-ı gerd-i hatı oldı hem-çü hâl
Merdüm degül miyâne-i çeşm-i pür-âbda

3. Bu huşk-sâl-i gamda şarâb oldı neş'esüz
Sıfr-ı habâb nokta-ı şekdür şarâbda

4. Fikr-i zuhûr-ı hatt ile târ-ı siyâh-ı âh
Gîsû-yı yâra gâlib olur pîç ü tâbda

115

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Dili firîfte-i vaʿde-i kibâr itme
Büzürg nahl-i kühenden ümîd-i bâr itme

2. Gönül derûnuna çek âhı âşkâr itme
Bu sakf-ı köhneyi mevkûf-ı yek-şerâr itme

3. Zuhûr-ı gevher-i nâ-süfte-i ümîde ʿabes
Nigâhı rişte-i pür-pîç-i intizâr itme

4. Güşâyiş isteme bil kadr-i ʿukde-i ye’si
Hazânı pâ-zede-i neş’e-i bahâr itme

5. Sefîne-i hevesi sâhil-i tevekküle çek
Sakın gümâşte-i dest-i rûzgâr itme

6. Bir iki katre-i meyden içüp bu meykedenün
Seri şikence-hor-ı sîlî-i humâr itme

7. Olur mı medhali şâyân-ı kâr hulyânun
Cevânib-i dile has-pâreden hisâr itme

8. Biraz yürütme sipâh-ı nigâh-ı hasretüni
O sâf-âyine-i hüsni pür-gubâr itme

9. Yer eyle kalb-i ehibbâda her dem ey Sâmî
Hilâf-ı meşreb olan râhdan güzâr itme

116

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Hat-ı sebzîn didi ol tûtî-i ʿişve su’âlümde
Zümürrüdden kenâr âyîne-i ruhsâr-ı alumda

2. O şehlâ-çeşm-i mest oldukda şîrîn hâbdan bîdâr
Şeker-âlûde-bâdâm-ı dü-magz oldı hayâlümde

3. Dü-rengîn-mısraʿ-ı laʿl-i lebinde sektedür gûyâ
Ne hoşdur lüknet ol meh-pâre-i nâzük-makâlümde

4. Tefeʿʿül eyleyüp dil mushaf-ı hatt-ı ʿizârından
Sevâd-ı âyet-i nûr oldı zâhir hasb-ı hâlümde

5. Ne denlü dûr isem sûretde maʿnâda baʿîd olmam
Zamîrüm yine râciʿdür o şûha infisâlümde

6. Berîdür mîve-i lutf ü keremden serv-i sebzâsâ
Olur nâ-puhte bâr-ı merhamet nev-res nihâlümde

7. Ne bilsün lezzet-i eşʿârumı kışrî olan Sâmî
Nihândur lübb-i maʿnâ nükte-i şîrîn-me’âlümde

117

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Dâmân-gîr olur müjeler çeşm-i hasrete
ʿAzm eyleyince merhale-i hâb-ı râhata

2. Eşküm fütâde oldı hazîz-i mezellete
Pîrâye olmadı o güher gûş-ı ragbete

3. Hem-şîre oldı duhter-i rez laʿl-i dil-bere
Meclisde kan yalaşdılar ʿakd-ı uhuvvete

4. Keştî-i dil kenâre-i maksûda irmedi
Düşdi hevâ-yı ʿaşk ile deryâ-yı fürkate

5. Mînâ-yı dîde oldı perî-hâne-i hayâl
Sâmî nigâh idüp o ruh-ı pür-letâfete

118

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Düşdük reh-i mahabbete kalb-i rakîk ile
Seyl-âb-ı eşk ü zemzeme-i yâ refîk ile

2. Mânend-i hayme ey ʿalem-efrâz-ı deşt-i nâz
Âgûşa çeksem âh seni bir tarîk ile

3. Pîr-i mey ile aramuza söz karışduran
Halt eyler eskiyüz o baba-yı ʿatîk ile

4. Zâhid nice sebûyı bilâ-cürʿa çekmece
Gör imtizâc-ı bâde-keşânı rahîk ile

5. Sıg gitme zâhid ehl-i dile iʿtirâzda
Râz-âşinâ degülsin o bahr-ı ʿamîk ile

6. Dilden göçerdi kâfile-i fikret-i vatan
Terk-i diyâr ideydüm o yâr-ı sadîk ile

7. Sâmî sezâdur olsa nüvişte bu nazm-ı pâk
Levh-i beyâna sûde-i müşk-i fatîk ile

119

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Rüsûm-ı fitne-i nâ-pâydâra aldanma
Nihâl-i sûrdaki berg ü bâra aldanma

2. Açılma olsa da nâ-dân güşâde-rûy-ı nifâk
Dem-i şubâtdaki nev-bahâra aldanma

3. Gedâ zaʿîf ise de gâfil olma âhından
Sakın vücûd-ı hakîr-i şerâra aldanma

4. Refîʿ isen de gögüs germe zîr-i pâyuna bak
Nühüfte lagmı hayâl it hisâra aldanma

120

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. ʿAksümle zâhir eyler o âyîne berbere
Olsam o ser-terâş ile bir kerre ber bere

2. Âhum tamâm o seng-dile eyledi eser
Sad âferîn ki sikkesini kazdı mermere

3. Cismin ihâta eyledi mahrûtî-i nazar
Girdi nihân olup o perî zîr-i çâdere

4. Olmaz dehân-ı tengi tebessüm-fürûş-ı nâz
Nakd-i niyâzı eyleme itlâf yok yere

5. Sâmî olınca pey-rev o tabʿ-ı müselleme
Engüşt-ber-fem oldı yerâʿayla mahbere

121

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Medh-i kevserle gönül sanma düşer me’mûle
Vâʿizâ vasf-ı dehen-bûsı geçer makbûle

2. Bakup âyîneye engüşt-i tahayyür-ber-leb
Kalem itdi güli ol tâze nihâlüm fûle

3. Yâd-ı laʿliyle eger içsem olur tenbâkû
Nârgil şîşe-i mey sünbül-i müşkîn lûle

4. Hâkinün bil şeref-i kadrini kim Edrinenün
Ka’beden evvel olur secdesi Istanbula

122

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Ol tıfl-ı nev-resîde ki dâg urdı cânına
Kundak bırakdı şahs-ı dilün hânmânına

2. Halhâl olur ayagına san duhter-i rezün
Sâkî alınca câmı hilâl-i benânına

3. Kâmil-ʿayâr mı diyü ol rûy-ı zerdini
Noksân idüp sürer mihek-i imtihânına

4. Ol mâh-pâre destine hınnâ-fürûz olup
Kâfûrî şemʿ yakdı gümiş şemʿdânına

5. Sâmî helâk ider beni çeşm-i mükahhalı
Bilmem ki cân otu mı kodı sürmedânına

Harfü’l-Yâ’
123

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Mevc-hîz oldı yine eşk-i terüm seyl gibi
Her kemîn katresi ser-mâye-i sad-Nîl gibi

2. Gark ider fülk-i dili cûşiş-i seyl-âb-ı sirişk
Şuʿle-pâş olsa hayâl-i ruhı kındîl gibi

3. Çeşm-i nâ-dânda maʿânî-i sevâd-ı kilküm
Nezd-i aʿmâda cilâ-düşmenî-i mîl gibi

4. Bir olur efser-i şâhî ile keçkûl-i gedâ
Ser-nigûn olsa eger sûret-i iklîl gibi

5. Bûriyâ cinsi iken câyı olur mesned-i dûş
Nân-ı mihmânı iden tehyi'e zenbîl gibi

6. Kucdum ol mûy miyânı diyü lâf urdı rakîb
Belli yok sıhhati zaʿf üzre sözi kîl gibi

7. Ser-i Nemrûda ne kâr eyledi gör ey magrûr
Peşşenün nîşini hortûm-ı ser-i fîl gibi

8. Gül-i rengîn-i mezâmîn ile Sâmî kasdun
Bu sekiz beyti bihişte yine temsîl gibi

124

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Cebînüne tagıt ol turre-i semen-sâyı
Piyâle-nûş-ı cünûn eyle ʿaklı-ı hod-râyı

2. Tekellüm eyleyüp ol şâhid-i şikeste-zebân
Kemâl-i şerm ile mahv eyledi Mesîhâyı

3. Hemîşe zahm-hor-ı tîg-ı çeşm-i mahmûram
Riyâz-ı sînede seyr eyle verd-i raʿnâyı

4. Esîr-i kâfir-i zülf-i büt-i hoş-endâmam
Ki şîfte-dil ider Yûsuf ü Züleyhâyı

5. Hazîz-i kûh-ı melâmetde olduk âsûde
Sipihre ʿizzet içün itmezüz temennâyı

6. Harîm-i meykedede sîne-çâk dün gördüm
Hücûm-ı keyf ile Sâmî-i mest ü rüsvâyı

125

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Miyân-ı halka-ı zülfinde hâl dâne gibi
Yine bu dâm-ı hümâ sayd-ı murg-ı câna gibi

2. İdince germ-nigâh ol perî-ʿizâra olur
Hicâbdan ruh-ı pür-tâbı şîşe-hâne gibi

3. Gelince hâtıra zencîr-i mevc-i kâkül-i yâr
Hezâr pâre olur ceyb-i ʿakl şâne gibi

4. Kızardı bâdeden ol dîde-i humâr-âlûd
Henûz nâvek-i müjgânı girdi kana gibi

5. Ko tumturâkı bu nazm-ı selîsde Sâmî
Cihânda söz mi var eşʿâr-ı âşıkâne gibi

126

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Sahîfe-i rakam-ı hatt-ı nev olınca yüzi
Hisâb-ı nakd-i sirişküm o demde buldı yüzi

2. Çemensitân-ı melâhatda nev-çerîde henûz
Yeniçeride bir âhû-nigeh kuloglı kuzı

3. Firâk-ı bûse-i laʿl-i nemek-feşânun ile
Mezâk-ı dilde şarâbun ne dadı var ne tuzı

4. Görince câm-ı lebün zâhid oldı pür-güftâr
Cemâdı nutka getürdi anun latîf sözi

5. Degüldür âbile laʿl-i lebinde ey Sâmî
O sâf-gevher-i pâkîzenün görindi yüzi

127

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

1. Dil kim heves-i ʿaşk ile ol dem yola düşdi
Güm-kerde-reh-i vâdî-i hicrân oladüşdi

2. Ceyş-i hatı geldükde idüp bende-nevâzî
Ol pâdşeh-i mülket-i ʿişve kula düşdi

3. Dün fikr-i ruhunla taraf-ı gülşene vardum
Bir âh-ı gelû-sûz ile güller soladüşdi

4. İzhâr iderüm sandum o gül-gonçeye râzum
Şeb-nemle iki nergis-i çeşmi doladüşdi

5. Âgûş-ı nigehden bile eylerdi tehâşî
Gör bahtı rakîb ile o meh kol kola düşdi

6 Eşkümle nihâl-i kad-i yâra virerek su
Nâ-puhte iken mîve-i vuslat oladüşdi

7. Sâmî o mehi hâle-i âgûşa çekince
Gayretle sipihr-i hased-endûz öledüşdi

128

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

1. Çeküp fart-ı hücûm-ı gussa râh-ı ʿayşa sed şimdi
Leb-i hamyâze-kâra hod-be-hoddur dest-i red şimdi

2. Şu'ûnât-ı havâdis hep mihek-pîrâ-yı vahdetdür
Ber-â-berdür yanumda imtiyâz-ı nîk ü bed şimdi

3. Metâʿ-ı kâm-yâb-ı çâr-sûy-ı bî-niyâzîdür
Mürecca hdur libâs-ı pâdşâhîden nemed şimdi

4. Sevâd-ı cemʿ-i erkâm-ı kerem ber-ʿaks-i himmetdür
Hisâb itdüm tehîdür cümle-i sıfr-ı ʿaded şimdi

5. Nigeh-senc-i tahassürdür harîm-i bezm-i ikbâle
Misâl-i halka-ı bîrûndur çeşm-i hased şimdi

6. Olurken ser-keşîde gerdiş-i nezzâreden evvel
Kimün âgûş-zîb-i vaslıdur ol serv-kad şimdi

7. Harîdâr-ı kumâş-ı maʿrifet nâ-yâbdur Sâmî
Nefesde kaldı ancak germî-i dâd ü sited şimdi

129

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Dâm-ı zülfi dilün makâmı gibi
Dem çeker evc-i gam hamâmı gibi

2. Dûrdan hâlin eylerüm takbîl
Hacerü'l-esved istilâmı gibi

3. Zâhidün her kelâm-ı mevzûʿı
Redde mevkûfdur selâmı gibi

4. Peste ikrâm iden olur bâlâ
Felegün arza iltiyâmı gibi

5. Leşker-i mevc-i bâde gâret ider
Kârbân-ı gamı harâmî gibi

6. Ehl-i dünyâ bekâda nâdim olur
Zen-perestânun ihtilâmı gibi

7. Servde togrı söyle şîve mi var
Dil-berün kadd-i hoş-hırâmı gibi

8. Cilvegâh-ı şeh-i mahabbetdür
Dil-i şeydâ mekân-ı Sâmî gibi

9. Bir suhandur mazâhir-i ıtlâk
Zât-ı ʿankâ-zuhûr-ı Nâmî gibi

130

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. İntizâr eyledi helâk beni
Gel meded itme gussanâk beni

2. Eyle ey pâdşâh-ı mülket-i nâz
Zîr-i pâyunda hem-çü hâk beni

3. Çeşmüne eyledükde nezzâre
Nigehün itdi çâk çâk beni

4. Eyledi sırr-ı vahdete vâkıf
ليس فى جبتى سواک beni

5. Eyle teşrîfün ile Sâmîyi şâd
İntizâr eyledi helâk beni

131

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Tecerrüd ile Mesîhâ felek-nişest oldı
Cihânda mâl ile Kârûnı gör ki pest oldı

2. Sun ol piyâleyi ey sâkî-i hakîkat kim
Cihâniyân kemîn neşvesiyle mest oldı

3. Sanem sanem diyerek buldı şâhid-i tahkîk
O dem künişt-i mecâzîde büt-perest oldı

4. Revâ mıdur ki nazardan düşürdün ey Sâmî
Hezâr pâre olup câm-ı dil şikest oldı

132

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Muttasıldur menzil-i tahkîke râh-ı mevlevî
Meşʿal-efrûz-ı hüdâdur sûz-ı âh-ı mevlevî

2. Bir yere gelmiş tecerrüd-pîşegân-ı ʿaşk-ı Hak
Mecmaʿ-ı rûhâniyândur hânkâh-ı mevlevî

3. Peyk-i zerrîn-tâc-ı şâhî kişver-i tecrîddür
Sâlik-i çâbük-rev-i sâhib-külâh-ı mevlevî

4. Mülk-i istignâda sultân oldugın telmîh ider
Deste nây aldukça halka kec-külâh-ı mevlevî

5. Rûh-ı Mevlânâdan itse kesb-i feyz-i Mesnevî
Kürsî-i çerh-i berîndür cilvegâh-ı mevlevî

6. Çerh urup tennûre ile olsa ser-germ-i semâʿ
Sûz-ı ʿaşk ile döner şemse cibâh-ı mevlevî

7. Bî-def ü nây ü rebâb olmaklıgıdur Sâmiyâ
Hücresinde zühd-i huşk ile günâh-ı mevlevî

133

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Mînâ-yı çeşm-i ʿibrete vazʿ eyle lâleyi
Seyr eyle bezm-i devlet-i devr-i piyâleyi

2. ʿÂlem-nümâ-yı her dü cihândur bahârda
Gör câm-ı dûr-bîn-i şarâb-ı dü-sâleyi

3. Zahm-ı dili kanar ya akar eşki dem-be-dem
Rengîn ider hezâr-ı dil ey gonçe nâleyi

4. Mânend-i dâye açdı fem-i tıfl-ı gonçeyi
Ebr-i bahâr itdi agız miski jâleyi

5. Açdukda gonçe-i güli üstâd-ı nev-bahâr
Şerh itdi ders-i bülbüle dâ'ir risâleyi

6. Üşkûfelerle hâme-i gül-rîz-bâf-ı nazm
Nesc itdi Sâmiyâ bu girân-kadr kâleyi

134

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Gönül her lahza mest-i bâde-i cân-ı mahabbet mi
Misâl-i çeşm-i sâgar yohsa hayrân-ı mahabbet mi

2. Sirişk-i hûn-feşân mı dîdeden rîzân olan her dem
Yâhud ser-mâye-i sad-mevc-i tûfân-ı mahabbet mi

3. Ruhında ol bütün zülf-i girih-gîri nedür yâ Rab
Sevâd-ı küfr mi yâ nûr-ı îmân-ı mahabbet mi

4. Harâb oldukça gönlüm dahmegâh-ı feyz olur zâhid
Kıyâs it bundan âbâdan mı vîrân-ı mahabbet mi

5. Gönül kurtulmadı cevr-i felekden bilmem ey Sâmî
Melâmet eylemek eshâbını şân-ı mahabbet mi

135

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Bezm-i gülşende ki mutrib elini çenge kodı
Nagmesin savt-ı hezâr ile bir âhenge kodı

2. Kârını sihr-i helâl eyledi meşşâta-ı mey
Gül gibi yâsemen-i ʿârızunı renge kodı

3. Çıkdı eşküm aradan saf-be-saf-ı müjgânı
Reh-i nezzârede birbiri ile cenge kodı

4. Ne bilür anlamayan râbıta-ı vahdeti Hak
Şereri âhene mi yohsa reg-i senge kodı

5. Sâmiyâ fehm idegör neş’e-i sırr-ı ezeli
O neşâtı meye ol hâleti kim benge kodı

136

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. Gördüm fürûg-ı hüsn ile bir ak sâdeli
Mihr-i seherveş eyledi işrâk sâdeli

2. Dönmiş beyâz-ı şîşede bir kırmızı güle
Olmış o rûy-ı al ne berrâk sâdeli

3. Âgûşumı miyânına âh eylesem nitâk
İtdi o mâh tâkatümi tâk sâdeli

4. Nâ-dîdedür gönül bu açılmış gül-i sefîd
Gel gel şikâf-ı sîneye pek bak sâdeli

5. Sâmî beyâz-ı safhada ol şûh-ı sîm-ten
İtdi zebân-ı kilkümi intâk sâdeli

137

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

1. O nahl-i nâzun olur pençe-i muhannâsı
Yediviren gülinün gonçe-i mutarrâsı

2. Bakup sirişk ile ol sîm-sâka ferş itdüm
Reh-i niyâza nigâhumla bir su dîbâsı

3. N’ola libâs-ı kemândâr-ı âhum olsa siyâh
Nişâna irmedi tîr-i heves budur yası

4. Gönül seni göreli gayra nazra-pâş olamaz
Anunçün âyinesinde nigâh ider pâsı

5. Hayâl-i çeşmün ile sürmedân-ı kalbinde
Misâl-i kuhl ezilür ʿâşıkun süveydâsı

6. Rahîk-ı neş'e-i mînâyı gösterür bî-reng
Perî-be-şîşedür îmâ-yı çeşm-i gûyâsı

7. Bu denlü teşne-i ʿaşkı suvardı hayrânam
O ince belden iken âb-ı tîgi mecrâsı

8. Görince dil o siyeh hâli çak miyânında
Mukaʿar-ı zekan-ı yâra düşdi sevdâsı

9. Çü dûd-ı şemʿa-ı kâfûr Sâmiyâ yakışur
O gerden üzre siyeh-zülf-i ʿanberâsâsı

138

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Kâkül üftâde-be-hâk olmış o âfet kopdı
Fitne basıldı velî başka kıyâmet kopdı

2. Tîşe-i şuʿle-i âh ile o sengîn-dilden
Hele bir pâre dil-i zâruma şefkat kopdı

3. Bâd-ı âhum ayırup gonçeleri şâhından
Yüregi bülbülün ey verd-i melâhat kopdı

139

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Bâde kim revnak-fezâ-yı şîşedür her katresi
Gâze-i ruhsâre-i endîşedür her katresi

2. Dürd-i nâ-çîzi cerâhat-şûy-ı derd ü gussadur
Merhem-i zahm-ı dil-i pür-rîşedür her katresi

3. Cân-ı Ferhâdı o mey mest-i ser-endâz itdi kim
Âbdâr-ı cevher-i ser-tîşedür her katresi

4. Ol hum-ı pür-feyzden kim cürʿa-nûş-ı hikmetüz
Mâye-i ʿaklı-ı Felâtûn-pîşedür her katresi

5. Âteş-i seyyâle-i ʿaşk itdi Sâmî câna kâr
Kim şerâr-ı şîr-sûz-ı bîşedür her katresi

140

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. O şûh-ı mevlevî hüsniyle reşk-i âftâb oldı
Tenûreyle derûn-ı hâlede çün mâh-tâb oldı

2. Görüp dil germ-cevlân şuʿle-i cevvâleveş rûyın
Misâl-i mûy-ı âteş-dîde vakf-ı pîç ü tâb oldı

3. Semâʿ içre olınca hoy-feşân gül-berg-i ruhsârı
Zenahdân-ı latîfi şîşe-i mevc-i gül-âb oldı

4. Ruhı zîr-i külehde şemʿ-i fânûs-ı hayâlâsâ
Yanınca cân ü dil pervâne-i pür-sûz ü tâb oldı

5. Tolaşdı pâyına çün tavk-ı kumrî rişte-i enzâr
O serv[i]-kad semâʿ itdükçe dil pür-ıztırâb oldı

6. İdâre itmede mestân-ı ʿaşka sâkî-i hüsni
Lebi peymâne-i çeşm-i temâşâda şarâb oldı

7. Hemân fevvâre-i âb-ı hayâta döndi ey Sâmî
O dem kim gerden-i pâki ʿarak-rîz-i hicâb oldı

141

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Cûşiş-i eşke dil-i pür-hûn bir mecrâ iki
Hayf kim fülk-i güher-meşhûn bir deryâ iki

2. Saklarum âyîneyi ol hod-perest-i nâzdan
İstemez ʿaşk olmaga Mecnûn bir Leylâ iki

3. Hatt-ı püşt-i leb ider îhâm şemm-i bûseyi
Mısraʿ-ı ber-ceste-i mevzûn bir maʿnâ iki

4. Mümtezic dârû-yı ikbâli humâr ü neş'eden
Rûzgârun virdügi maʿcûn bir eczâ iki

5. Zevk-yâb-ı lutf-ı şîrîn ü ʿitâb-ı telhiyüz
Sâgar-ı laʿl-i leb-i mey-gûn bir sahbâ iki

6. Vahdeti seyr idemez ahvel-nigâh-ı iştibâh
Hestî-i eşyâ'-ı gûn-â-gûn bir gûyâ iki

7. Müttehid maʿnâda sûretde digerdür hüsn ü ʿaşk
Nûr-ı hurşîd ü meh-i gerdûn bir ammâ iki

8. Bir gerekdür ârzû hâtırda ger Hak-cûy isen
Sâmiyâ olmaz dil-i mahzûn bir sevdâ iki

142

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Hat-ı siyâh ruh-ı dil-rübâ yerin tutdı
Husûfdur ki meh-i pür-ziyâ yerin tutdı

2. Belürdi dîdeden ʿaks-efgenî-i hûn-ı ciger
ʿİzâr-ı yârde reng-i hayâ yerin tutdı

3. Hayâl-i zülf ile âmed-şud-ı nefes dilde
Bürîde-nâfe şemîm-i sabâ yerin tutdı

4. Gedâ-yı şâh-nihâdam ki dâmen-i külehüm
Serümde sâye-i perr-i hümâ yerin tutdı

5. O güm-sürâg-ı cünûnam ki reng-i hayrânî
Ruh-ı delâlet-i Hızr-ı hevâ yerin tutdı

143

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Hudânun vahdet-i zâtın ʿıyân eyler zuhûrâtı
Belî şâhid yeter envâr-ı şemse kendü zerrâtı

2. Basîretle nigâh it cümle eşyâ mahv-ı nûr olmış
Ki ʿaks-i vechi zâhir gördügün sanma hayâlâtı

3. Tecellîdür bu eşyâ cilvegerdür nûr-ı vahdetden
Ki kudret gösterür bunlarla zâhirdür kemâlâtı

4. Hicâb-ı kesreti çekmiş cemâl-i vahdete tâ kim
Bu kesretden bakan ancak göre ol ʿaks-i mir'âti

5. Ne kesretden ne vahdetden her-âyîne tesellî var
Velî senden murâdı küllî geçmekdür murâdâtı

144

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. ʿÂlemde yok hulûs ü mahabbet didükleri
Ser-mâye-i nifâkdur ülfet didükleri

2. Bîrûna sâz-kârî-i mihr der-i dünyedür (?)
Subha cebîn-güşâ-yı tarâvet didükleri

3. Çün kurs-ı meh sirişte-i bâzû-yı mihr olur
Nân-pâre-i simât-ı kanâʿat didükleri

[RUBÂʿÎLER]

1

Sözdür olan ârâyiş-i mecmûʿa-ı cûd
Sözden düzilür dü-mısraʿ-ı bûd ü ne-bûd
Söz olmasa kâf ü nûn ile cilve-nümâ
Gelmezdi bu kâʾinâta âsâr-ı vücûd

2

Bâkînün idüp meşreb-i ʿasrı üzre
Tâk-i kalemi hûşe-i eşʿârı bedîd
Çün neşʾe-i tâze mey-i köhne henûz
Maʿnâ-yı kühen-lafz ü ʿibârâtı cedîd

3

Ol sâhib-i kibr ü nahvet ü bugz ü hased
Kim makdemidür belâ-yı her mısr ü beled
Firʿavn ile hem-zebân-ı daʿvî-i galat
İblîs ile şâyeste-i nefrîn-i ebed

4

İmsâk-i vefâ ʿâdeti bir mâye-i nûr
Virdi dile çün rûze cefâsıyla fütûr
Şâm-ı hat-ı nev gelince öpdürdi lebin
Hengâm-ı gurûb eyledük zevk-ı fatûr

5

Ey tâlib-i kurb-ı hâlik-ı cinn ü beşer
Kıl şirk-i celîdinde hafîdinde hazer
Maksûd ise sırr-ı لی مع الله şühûd
لا تدع مع لله الها

6

İshâk gönül olalı sana müştâk
Pür oldı sadâ vü nâlemüzle âfâk

Şeb tâ-be-seher itmede Fâ'ik feryâd
Bir pây ile mânende-i murg-ı ishâk

7

Tedbîr ü tasarrufda o kec-re'y ü rekîk
Mervân-ı hımârun halefi çü mürde-rîk
Her kârda kethudâ-yı murdârı ile
Mânend-i husyeteyn-i har oldı şerîk

8

Bir âfet-i dil-firîbe meftûn oldum
Şemşîr-i cefâ ile ciger-hûn oldum
Zencîr-be-gerden-i firâk itdi beni
Pehnâ-yı fezâ-yı gamda mecnûn oldum

9

Allâhdan özge yok hakîkatda hakîm
Mü'min bunı bi'z-zarûrî eyler teslîm
Eflâk muharriki yed-i kudret iken
Pek zâhirdür dürûg-ı ehl-i tencîm

10

Mehcûrî-i cân itmede ey şûh-ı cihân
Hemvâre nukûd-ı eşk-i çeşmi rîzân
Hûn-âbe-feşânî-i dil-i pür-gam ile
Müjgânlarum oldı şâhsâr-ı mercân

11

Ey nahvet-i câh ile olan gûşe-nişîn
Ebrûda girihle tâ-be-key çîn-i cebîn
Âhir felek ebruvânun eyler gözün aç
Çün naʽlçe zîr-i kefş-i idbâra karîn

12

Yenbûʿ-ı vücûd yaʿnî ser-çeşme-i hû
K'olmış bu nigûn tâs anunla memlû
Feyzinde anun buhl bulınmaz ammâ
Her kişi alur âbını mikdâr-ı sebû

13

Rûyında görüp sebz hat-ı maʿşûkı
Pâ-zehr ile yâd itmeyelüm Fârûkı
Her zâhid-i mâr-hilkatün kûrligine
Ey dil görelüm zümürrüd-i meshûkı

14

Ol şûh-ı cihân bana dirîgâ yâd oldı
Gönlüm gam ü endûh ile nâ-şâd oldı
Maʿmûre-i dil seng-i cefâdan hayfâ
Kâşâne-i bûm misâl ber-bâd oldı

[KITʿALAR]

1

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Çalındı zîr-i kelîm-i hafâda tabl-ı umûr
Belürmedi negamât-ı hafiyye-i rişvet

2. Karârgâhı makâm-ı rehâvîdür şimdi
Fireng [ü] Çîn usûline bestedür devlet

2

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Kâr-ı aʿlâmda Hatîboglı
Hem-çü Yahyâ-yı ibni Ektemdür

2. Fazlı var gerçi kim elif bâda
Lîk bu echel ü o aʿlemdür

3

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Kibriyâ-yı satvetün ey câhil-i nâ-dân-nevâz
Kendi zuʿmınca berây-ı maslahat der-kârdur

2. Lîk fikr itsen girân-cism ü girân-cân oldıgun
Fehm iderdün halka evzâʿun ne gûne bârdur

4

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Hatmiyyet-i nübüvvet-i şâriʿ beyân ider
ʿUnvân-tırâz-ı fazl idügin şîve-i selef

2. Gerdûn çeker usûle sakın darb-ı dest ile
Bezm-i safâdayum diyü germe gögüs çü def

5

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. Bu kasr-ı pür-safâ bir şûh-ı müstesnâya benzer kim
Revân oldukça âbı selsebîl-i dil-nişîninden

2. Olup hoy-kerde tâb-ı neş'e-i câm-ı meserretden
Letâfet mevc mevc-i ʿişvedür çîn-i cebîninden

6

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Meclisde mushaf-ı ruh-ı dildârı dün gice
Bûs itmege teveccüh iderken rakîb-i dûn

2. O gül-ʿizâr geldi didi لا يمسه
Ben bûs idüp didüm الا المطهرون

7

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Yâ İlâhî bu tuhfe mecmûʿa
Ser-be-ser toldugın nasîb eyle

2. Hatt-ı dil-berle zülf-i yâr gibi
Dil-firîb oldugın nasîb eyle

8

feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Karha-ı zulmi ne işler geçeyor
Cümleten halka ulaşdı renci

2. Gizlice tutdı taşakdan kâfir
Hem-çü dest-i maraz-ı efrencî

9

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Zihî belâ-yı beled makdemi o şahsun kim
   Nuhûseti sebeb-i kesret-i vebâ oldı
2. Vücûd-ı şâhid-i devlet ne pâk idi evvel
   Dirîg şimdi firengîye mübtelâ oldı

10

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Çeşm-i kebûdın itdi o âfet fiten-hurûş
   ʿUşşâka âsmânî belâlar mübârekî
2. ʿÂşıkların dem-â-dem alur dûd-ı âhını
   Ol şûha âsmânî belâlar mübârekî

[NAZMLAR]

1

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Dil çeşmüne nice ola hem-râz der-ʿakab
Her gûşede nigâh-ı suhan-sâz der-ʿakab

2. Bîm-i nigehle zülfüne cân atdı murg-ı dil
Bir âşyâna düşdi ki şeh-bâz der-ʿakab

2

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Şeh-bâzlar şikâr-ı gurâb oldı ʿâkıbet
Mânend-i bûm hâne-harâb oldı ʿâkıbet

2. Yek-lahza hod-nümâyî-i pâ-der-rikâbdan
Ehl-i gurûr berk-şitâb oldı ʿâkıbet

3

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

1. Mahv olur çünki vücûdun gider isneyniyyet
Sâmiyâ ʿâlem-i kesretde görürsin vahdet

2. Şübhesüz bil ki ene'l-Hak dimesi Mansûrun
Oldı kalbinde nümâyân hemân bu hâlet

4

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Yek-reng-bîn-i evc ü hazîz ol taleb budur
Şeb-nem ile telakkî-i mihre sebeb budur

2. Ol mû-miyânı seyre zarîfâne nazrayı
Kıl der-pes-i kafesçe-i müjgân edeb budur

5

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Şehr içinde şimdi bir hurşîd-i meh-ruhsâre var
   Hüsn-i ʿâlem-sûzına yılduz kadar âvâre var
2. Ey perî-rû çarpılur mı her büte mînâ-yı dil
   Cânda bîm-i kalb-i sahtun gibi seng-i hâre var

6

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. Gönül şitâbdadur pûyegâh-ı gussada hayf
   Kümeyt-i tîz-rev-i câm ile yetişmez keyf
2. Sakın sakın nigehi mest-i hâb-ı sengîndür
   Bile fesân-zededür hancer-i müjeyle o seyf

7

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

1. Pür-sûz olıcak gerdişi mînâ-yı niyâzun
   Âteş saçılur katrelerinden mey-i nâzun
2. Dikkatle nigâh eyle kim eşkâl-i hakîkat
   ʿAks-efgen-i âyînesidür deyr-i mecâzun

8

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

1. Nûş eyledükçe câm-ı mey-i âbgîneden
   Dil zevrak-ı kadehle geçer âb-ı kîneden
2. Râz-ı dile olur suhan-ı âteşîn delîl
   Şuʿle zuhûr ider ser-i genc-i defîneden

9

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

1. Olma dil-beste visâl-i sanem-i nev-nâza
Bâgda virmez imiş mîve nihâl-i tâze

2. Hüsnün evrâkını eylerdi perîşân âhum
Rişte-i hattun ile baglamasa şîrâze

[MATLALAR]

1

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Metâliʿdür kulûb-ı nükte-sencân-ı suhan-pîrâ
Cemâli oldı gûyâ âftâb-ı ʿâlem-i maʿnâ

2

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Celâli cânibin terk it ne lâzım başuna gavgâ
Cemâli semtin ohşa pek mülâyimdür sana zîrâ

3

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Dil ögretmek olurmış tûtîye mir'ât ile hakkâ
Cemâli eylemişdür murg-ı tabʿ-ı pâkümi gûyâ

4

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Bagrına taş basup almış eline âhen-ʿasâ
Kûy-ı cânânı arar ditreyerek kıble-nümâ

5

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Muʿammâyı geçüp kendin öger nâ-dân-ı bî-pervâ
Bu tarz ile yine bir ad çıkarmak ister ol hod-râ

6

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Bûse-cûyâ olıcak sîb-i zekan virme bana
Karnumuz tok çeneye lebleri eyle iʿtâ

7

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Surh haftân giyüp agyâr ile gördüm tenhâ
Kızılı çıkdı o sîmîn-bedenün vâ-hayfâ

8

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zevrak-ı câmı meded virmen bana
Bendeniz çekdüm ko tursun sâkiyâ

9

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

ʿAks-i cânâneye hem-dem olayum dir şâhâ
Baksam âyîneye ʿaksüm girü dönmez aslâ

10

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Kays virse serine lâne-i murgân-ı hevâ
Hep başumuzdadur ol bî-hude eyler şekvâ

11

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Yedi iklîme nazar salmadadur çeşmi dilâ
Sefer-ender-vatan itmekde durur kıble-nümâ

12

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Karşu varsam ben o hurşîde dir iken tenhâ
Arduma düşdi hemân sâyem o dem bî-pervâ

13

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Menzil aldurdı hadeng-i müjeye ey kaşı ya
Hattuna toz koparan dinse bu vech ile sezâ

14

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Suhanum bedraka-ı râh-ı kemâl oldı bana
Kalemüm şemʿ-i şebistân-ı hayâl oldı bana

15

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Ayaklandurdı râh-ı gamda kalmışken dil-i şeydâ
Kümeyt-i câm ile geldi yetişdi neşve-i sahbâ

16

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Kendüsi oldugıçün ol sanemün ehl-i edeb
Vezn ile söyledür ʿâşıklarına sözleri hep

17

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Dönse mânend-i dûlâb itse ʿaceb mi ıztırâb
Taşı taş üzre komak lâzımı idi âsyâb

18

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Ser-i kûyından ırag itmeg içün kıldı firîb
Âdeme gör nice mekr eyler imiş dîv rakîb

19

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Gözleyüp itdi o çerh hüsn-i ehibbâya gazab
Eşk-bârânlıguma işte budur şimdi sebeb

20

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Çerh-i hüsnem dirse dildârum ben itmem irtiyâb
Hâller encüm ruhı hurşîd alnı âftâb

21

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Nice bin zer sakladı ceybine diyü nüh kıbâb
Mihrden tâs geydürüp başına eylerler ʿazâb

22

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Nice olsun dil-i üftâdeye ʿaşkında şikîb
O koyun kuzısın âgûş ide çûbân rakîb

23

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Seni ser-defter-i hûbân diyü yazmış küttâb
Kimsenün alnına yazılma eyâ mihr-cenâb

24

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Her ne dinürse eger vasf-ı cevânda mergûb
Söz yatımında gerek lîk anılursa mahbûb

25

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Tîrveş togrılık itsek yine itmez ragbet
Çillesüzdür o kaşı yay ile olmaz ülfet

26

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Kemânın aldı deste hadden efzûn çekdi ol âfet
Yine bir toz koparmakdur murâd-ı dil-rübâ elbet

27

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Dehen-i yâra didüm hokka-ı laʿl [ü] yâkût
Agzınun ölçüsini aldı hemân itdi sükût

28

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ne belâ gûş oluna gayr dilinden ʿişret
Câna minnet yarım agızla iderse daʿvet

29

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Cümle eşyâda nümâyân durur nûr-ı sıfât
Hem sıfât âyinesinde görinür maʿnî-i zât

30

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Yâl ü bâl-i yârı anma itme bî-hûde refes
Bal dimekle agzunı tatlı olur sanma ʿabes

31

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Virme ser-rişte yeter sana bu söz pend-i nasûh
Seni agyâr ya[y]ar ʿâleme ey ruhları yûh

32

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Bezmi itse ekşiliklerle n'ola dildâr telh
Bâgda elbette hâm olsa olur esmâr telh

33

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Ruhında hâl görüp tavk-ı âhum oldı bülend
Gedâ-yı dil ne ʿaceb yılduza atarsa kemend

34

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Didüm üftâde-i ʿaşkuna olur mı âzâd
Düşüşe baglu didi ol şeh-i mülk-i bî-dâd

35

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Sûret-i yârı hayâl itmedeyüm ben nâ-şâd
Bir dahı deste nice hâmesin alsun Bih-zâd

36

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Bu da bir başka hüner diyü olur mı taʿdâd
Çıkara nakşını her gördügi şahsun Bih-zâd

37

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

İntizâr itdüm bu şeb içre olınca bâmdâd
Çıkmadı hurşîdüm âyâ oldı mı vakt-i tenâd

38

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

Zencîr-i cünûn oldı benüm tavkuma muʿtâd
Mecnûn-ı İlâhînün olur sübhası pûlâd

39

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

N'ola dehânın emsem o laʿl güher lezîz
Cemʿ olur mûr ü meges oldugıçün sükker lezîz

40

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

Âh ile cünbiş itse ʿaceb mi ten-i nizâr
Çûb deprenür mi esmese ʿâlemde rûzgâr

41

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Görmedi te'sîrini çok akdı hem-çün cûybâr Göz
yaşın gözden gönülden bıragur ʿuşşâk-ı zâr

42

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Cigerüm pişdi diyü göz yaşın itdüm izhâr
Su koma pişmiş aşa didi o şûh-ı gaddâr

43

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Anı âh-ı dilüm yandurdı gönlüm yakdı ol dil-ber
Dil ü dil-ber ikisi hem-dem oldukda yakışmışlar

44

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Halkaveş kâmetüni cevr ile pür-pîç eyler
O başı pek kaşı ya şûha kiriş çeksek eger

45

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Güle hem-demligin ʽayb itmesün gülşende sünbüller
Konuşmasun da n'itsünler nihâl-i gülde bülbüller

46

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Gayra nâzır olamam bana ruhun kâfîdür
Yüzünün gösterişi âyineden sâfîdür

47

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Hevâdan nem kapar zann itmesün mir'ât-ı rûşenger
O şûha yüz yüze geldügine şerm eyledi dirler

48

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ele âyîne alan olsa eger İskender
Âhen ü senge hîç el mi uzadurdı berber

49

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Varsa mey-hâneye kim varını ifsâda virür
Nakd-i ʿömrini alup mug-beçeler bâda virür

50

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Dime ekdâr-ı derûn yâda anı bâde alur
Ey gül efsûn ile ʿaklun o harâm-zâde alur

51

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Tevâzuʿ ehlidür sâgar ayagın bûs ider bekler
Sürâhî ser-keş oldugıçün âhir ser-fürû eyler

52

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Bize sâkî lebün emdür de dilün tâbını gör
Dursun ol duhter-i rez didügün erbâbını gör

53

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

O tuzlu lebler ile gerçi kim piyâza çeker
Kebâb idüp dil-i mecrûhı sîh-i nâza çeker

54

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Geçmiyor kûçe-i hüsninde anun sîm ile zer
Hîç degül câna satar hüsni metâʿın dil-ber

55

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Togrı özlülerden olmasa cihân içre menâr
Ser-firâz olmaklıga kor mıydı anı rûzgâr

56

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Fasl-ı şitâda böyle hevâ Hak ʿatâsıdur
Kırtâs-ı meşki destüne al yaz hevâsıdur

57

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Yâr koynında bulup ʿâşıkın itdi âzâr
Buldugın söylemege başladı şûh-ı gaddâr

58

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bürûdet vâkiʿ oldı beynümüzde diyicek dil-ber
Hemân dem pûstîn-i cismüm içre cân ü dil ditrer

59

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Çekse humlar gayrılar kimse dimez ser-hoş olur
Bendeniz çeksem eger dirler ne deryâ-nûş olur

60

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Târını rişte idüp keş-me-keş itme zînhâr
Yanar âteşdür o hurşîd tolaşma yüri var

61

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Geçdügiçün bendesinden geçdi vakt-i hüsn-i yâr
Geç geçenden sen dahı ey ʿâşık-ı bî-çâre var

62

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Gelmez âgûşa virürken varını ʿuşşâk-ı zâr
Yok bahâsına rakîb eyler miyânın der-kenâr

63

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Hırâm eyle giyüp haftân-ı alı dirse bî-diller
Kad-i bâlânı âl ile temâşâ itmek isterler

64

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Vefâ adlu cevânun destin almış destine agyâr
Bu tarz ile vefâdârum dimek ister o şîrîn-kâr

65

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Derleyüp nâz eylese evzâʿ-ı mahcûbâne ger
Dil şikârına saçar meydân-ı ʿaşka dâneler

66

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

Tutmazken o âhû-revişi silsile-i zer
Hat geldi diyü şimdi anı kulla yederler

67

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Kilk-i mûy[î]ndür müjen mir'âte tasvîrün yazar
Bü'l-ʿacebdür bu ki ʿaks anlar anı ehl-i nazar

68

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Bî-vefâ olmazdı elbet ceybüm eylerdi makar
Âdemî şekliyle meskûk olmasaydı sîm ü zer

69

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

N'ola mâ'il ise tahsîl-i dînâr itmege dil-ber
Ki tıfl iken anun keffine eyler nakş-ı zer mâder

70

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Her varan soyınmada bir nev-heves dîvânedür
Gûyiyâ hammâmlar şehr içre Bektâş-hânedür

71

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Tıfl-ı nev-res disem ol kaşları yasın söyler
Hattın ansam o döner zülf-i dütâsın söyler

72

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

Âlüftegân-ı şehr dem-â-dem şarâb içer
Zâhid geçüp rakîb-i siyeh-rû harâb içer

73

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Dehânın nagme-perdâz eyledükde itdüm istifsâr
Sorarsan bu makâmı bûselikdür didi ol dildâr

74

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Tıfl-ı hakkâke didüm çekme fakır yayını var
Er olan etmegi taşdan çıkarur didi o yâr

75

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Cevân-ı derzî içün şahne dir yolsuz edebsüzdür
Güzel hilʿat biçer ʿuşşâkına ammâ kesimsüzdür

76

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

İstikâmet idemez başına kaksan sad bâr
Ekserî ugrılık ile geçinür hep neccâr

77

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Remedden baglamış çeşmânını zann itmesün iller
O şeh bir gözi baglı cürredür sayd ü şikâr ister

78

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ne olur kâ'il-i nezzâreye harf ü güftâr
Kapusın kapamaca almış o şûhı agyâr

79

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bile sürür it rakîbi kanda gitse ol nigâr
İt süri akça kazan pendine itmiş iʿtibâr

80

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hidmet-i yârı rakîbân birbirine diseler
Gûyiyâ it ite vü it kuyrugına emr ider

81

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bendesin geçse n'ola dâdârına gammâz har
Bu meseldür cânı acıyan eşek atı geçer

82

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Zînhâr inanma hâtırumuz dirse sendedür
Dilden degül mahabbet-i cânân dehendedür

83

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Misâl-i tûtî-i şekker-leb-i suhan-perver
Semâʿ-ı nâtıka-ı sohbetün gözümde uçar

84

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Dün itdi pîr-i mugân duhter-i rezi ikrâr
Fakîre yine anun vaʿde-i kerîmesi var

85

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Sâʿati mahbûba sâʿat gösterüp bir fitne-bâz
Sâʿatiyle vaʿde-i vasl eylemiş ol mest-i nâz

86

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Eşk-rîz olsa n'ola çeşm ser-â-pâ pür-[h]îz
Dökilür katreleri sâgar olınca leb-rîz

87

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

İtmege bâ'is odur zülfini tâ böyle dırâz
Kurtara çâh-ı zekandan dili o bende-nevâz

88

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

Serdâr olınca hüsne o mîr-i serîr-i nâz
Bayrakdar oglı oldı ʿalemdâr-ı yekke-tâz

89

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Ne disem rûyına tevcîh idüp anlar maʿkûs
Ne ʿaceb âyineci yâr ile olduk me'nûs

90

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Âstânun bendesi olmaklıgı kıldum heves
El benüm ayak senün ey sâkî-i ʿÎsâ-nefes

91

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Salıncak seyrine ʿazm itmiş ʿuşşâkı alındurmış
Nihâl-i nev-resüm yanınca agyârı salındurmış

92

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Didüm pîr-i mugâna sâkî dir hum içre mey bitmiş
Didi kim kaldurun ayagını güstâhlık itmiş

93

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Gönülde oldı hayâli dahı çü nakş-ı Fusûs
Kitâb-ı Hüsn ü Dil oldı fakîre ders-i husûs

94

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Mû diyüp eyledüm huzûruna ʿarz
Yok ne dinsün miyânuna bi'l-farz

95

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Mansıb-ı ʿişveden ʿazl oldı diyü itme galat
Hüsni te'yîdine çıkmışdur o meh-rûnun hat

96

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Bahs-i bâlâ-yı dırâz itmek olur vakt-i zıyâ'
Servden kaddinün a'lâlıgına var mı nizâ'

97

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Bagladı havf eyleyüp vurdukda bâzum üzre dâg
Didüm ey meh-rû ne korkarsın bana dag üsti bâg

98

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Bî-peder gelmese zûr ile olunmaz teklîf
İhtiyâr ile gelür meclise ol rind-i zarîf

99

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ne sitemler çeker agyârdan ol şûh-ı zarîf
Geçmişi var gibi evzâ' ideyor ana harîf

100

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Bilürken gül-'izârum bûselikden hazz ider 'uşşâk
O şeh-nâz ile dir ey hâce gerdâniyyeden alçak

101

fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

'Arz-ı dînâr idüp ol şûha didi mankura bak
Altun adını bakır eyledi sûfî ahmak

102

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Derûnın yakmagı nâr-ı sitem agyâr-ı bed-kârun
Bana işletdi idi şemʿ-i bezmi dün gice yârun

103

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Cefâsın çekmege âdem gerek sâʿatçi dildârun
Demirdendür çekilmez yayı ol şûh-ı cefâ-kârun

104

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Tâ-be-key zülfüni medh eyleyem egüp bükerek
Hoş gelür vasf-ı kadün bendene söz togrı gerek

105

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Tolaşur pâyı görüp şevketini dâdârun
Dili tutılsa n'ola düşmen-i bed-kirdârun

106

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Eksügini tutmaga mâhun felek
Döndi terâzû ile tâ subha dek

107

mefʿûlü fâʿilâtü mefâʿîlü fâʿilün

İnkâr olur mü'ebbed[en] ikrârı kâzibün
Sekrâna vasfı şâhididür mest-i ...âz...ün (?)

108

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Görüp selâse-i câmı mey-i mürevvakdan
Yakar çerâgı gönül üç fenerli zevrakdan

109

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Tekellüf b[e]r-taraf râhat-dih-i germ-ülfetândur bu
Olur yek-reng-i sûret bunda her kes câmekândur bu

110

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Bir karakullukçı yakdı sîneme dâg-ı siyâh
Hâne-i kalbüm tutuşmışdur ocakdan şimdi âh

111

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Zemîn ü âsmânı bilmez ol kim eyleye teşbîh
Hazîz-i âstân-ı dergehin çerh-i muʿallâya

112

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Rişte-i mısraʿ-ı mevzûn ile olmış beste
Suhanum maʿnî-i rengîn ile çün gül-deste

113

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Gel ey sûfî içüp câm-ı tahûrı selb it idrâki

Bu kudsîler makâmıdur komazlar bunda nâ-pâki

114

fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Dilleri bende itdi her târı
Oldı zülfün esîr bâzârı

115

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

Ruhsâr-ı al-i yâra tagıldukça kâküli
Geh Gülşenî ider kişi[yi] gâh Sünbülî

****

Muʿammâlar

116

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Câm-ı mînâdan içince bir iki katre şarâb
Sonra devr itdi el üzre sâkî-i vâlâ-cenâb

117

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Âteş-i ruhsâr-ı gülden irdi tâb
Oldı cânâ bâgda bülbül kebâb

118

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Leb-i peymâne ide pençe-i dil üzre çü devr
Kor iki katre ana bâde sipihr-i pür-cevr

119

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Ararken dür dişün mânendi bir lü'lü'-i hâsü'l-hâs
Çevürdi büsbütün deryânun altın üstine gavvâs

120

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Tokundukda leb-i nezzâre ol laʿl-i şeker-handa
Müjem çûb-ı nebâta döndi dîdem şîşe-i kanda

121

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Olur fütâdelerün kârı cümle nâle vü âh
Ruhında ol meh-i tâbun belürse hatt-ı siyâh

122

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Tîgi vü tîri hisâr-ı bedene varınca
Burc-ı dilde oturur her biri mikdârınca

[MÜFREDLER]

1

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Bend-i şelvârın çözüp öpsem küs-i nermi n'ola
Yarma şeftâlûsı bâg-ı vuslatun gâyet lezîz

2

feʿilâtün feʿilâtün feʿilâtün feʿilün

Tîr-i müjgânun ile âh-ı derûndur sanma
Toz kopardı yine menzilgeh-i dilde tîrün

3

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

Vücûdun mahv idüp Mansûrveş hestîden ey ʿârif
Temâşâ eyle sırr-ı vahdeti mir'ât-ı kesretden

4

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

Bu nefesle bu mücevvidlik ki vardur ʿâkıbet
Hazret-i sultân-ı devrâna imâm-ı ileri (?)

***

[Muʿammâ]

5

feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

Şeş-der-i kalbe oldı ârâyiş
Fikr-i zülfiyle ol meh-i sâmin

[FARSÇA ŞİİRLER]

[KASÎDELER]

1

Kasîde Der-Sitâyiş-i Sadr-ı Şehîd ʿAlî Paşa

Nazîre-i ʿÖrfî

mefʿûlü mefâʿîlü mefâʿîlü feʿûlün

1. ای ساخته فرمانبر خود تیغ و قلمرا
وی برده به بالای همم شان کرمرا

2. ابروی تو ننموده بکس شیوۀ لارا
ناداده لبت جای بجز لفظ نعمرا

3. جود تو که گوهر بسر خلق فشاند
فواره کند کیسۀ دینار و درمرا

4. سرپوش شود در بر او اطلس گردون
احسان تو آنجا که کشد خوان نعمرا

5. قوت دهد از ناطقۀ خارقه رایت
دست سخن لال رسد گوش اصمرا

6. در عرصۀ ایجاد اثرش تا ننماید
شاهنشه شبه تو حکم کرده عدمرا

7. پیش از سخنم بلبل شیراز معانی
بهر گل وصف تو چنین کرده نغمرا

8. اگه نیماز شبه تو دانم که نزا دست
دوشیزۀ از دودۀ شبه تو عدمرا

9. معلوم شود از عدل حقیقی تو که اسلاف
ز انصاف شمردند همه جور و ستمرا

10. از بس که بعهد تو فرح دوشبدوشست
جایی بدل تنگ نماندست المرا

11. دندان و زبان در دهنش شد در و یاقوت
شخصی که بخاک در تو خورد قسم را

12. هرچند که در کشمکش خصم ضعیفی
زره تن خود ساخت حباب کف یمرا

13. با تقویهٔ پنجهٔ عدلت نگرفتست
از موجهٔ شمشیر عدو ساحل یمرا

14. آسان نبود تا دل خود را نکند حل
تصویر حدوث تو هیولای قدمرا

15. میداشت ز یکرنگیء همتای تو اقبال
زان روی تقدم بوجودست عدمرا

16. شقه زشفق مهجهٔ خورشید بدیدست
دست تو بدوش فلک افراخت علمرا

17. آنکس که فرو داد به پشت سر تعظیم
طاق سر افلاک کند قامت خمرا

18. در راه کند هر که در آید بحر یمست
ابستن گوهر صدف نقش قدمرا

19. شق قمر اندر شب تاریک مدادست
بشکافته انگشت ثنای تو قلمرا

20. می بافت نسیجی فلک از رشتهٔ انظار
انداخته آن که بدرت فرش حرمرا

21. آنان که بدریوزۀ احسان تو آیند
گیرند بکف همچو کدو ساغر جمرا

22. يك نقطه نکاهد زمدار کرم تو
افزون کنی کر تا به ید صفر رقمرا

23. برعکس نگردد ز گشایش در جودت
مفتوح بود باب تو اصناف اممرا

24. در عدل تو بی باک دم روبۀ ناچیز
شد بادزن گرمیء تب شیر اجمرا

25. گرگان بسر خویش چو بالش بنهادند
از آشتیءیکدیگری صوف غنمرا

26. بر ذروۀ ادراک نهد شخص عته پای
فیضت چو بغلگیر شود طبع هرمرا

27. نکهت دهد از چین گل تصویر نگاهش
در روم چو کس یابد از اخلاق تو شمرا

28. ترکیب تو از بس که مخمر شده از نور
در هر سر موی تو توان دید ارمرا

29. کرده ز لبم فیض ستایشگریء تو
یک لخت کهر تا بدرون رشتۀ دمرا

30. وصف تو نکنجد بگریبان عبارت
گیرم که نهایت نبود نظق رقمرا

31. کرد آمده ارواح معانی بهم آیند
در مدحت تو کر بگشایم ورقمرا

32. آن عیسیء معجز نفس سحر بیانم
گر نطق دهم جان تن بی روح قلمرا

33. بلبل به گلستان سخن گرچه هزار
در گلبن وصفت که زد این گونه نغمرا

34. آن خسرو پر شوکت نظمم که باقبال
در ملک هنر خامه ام افراشت علمرا

35. تنها نه کلامم شرف ملکت رومست
صیت سخنم رفته بخارا و عجمرا

36. ابیات بمانند دهن باز تحیر
آن دم که بدست آرم اگر لوح و قلمرا

37. ای آنکه تویی موی شکاف همه دانش
بنگر که چسبان طبع من آراست حکمرا

38. اکنون که بجز من که تواند بده انصاف
در روم چنین ساخت عبارت عجمرا

39. خاقانی و عرفی و کلیم سخن آرای
رفتند و من آورده ام این تازه رقمرا

40. بیرون ز گریبان فنا سر ننمایند
کردم خجل این قافلهٔ رو بعدمرا

41. ممدوح من المنة لله که تو بودی
فخر است و مباهات درین معجز دمرا

42. یک گوشهٔ چشمست ز تو غیر نخواهم
هرچه دلم دانی چه گویم غرضمرا

43. گویی بدل قانع من فال بخیراست
این بیت که دارد شده حسان عجمرا

44. یک منعم و یک نعمت بی منت و یک شهر
صد شکر که تقدیر چنین راند قلمرا

45. سامی بکن آغاز دعا زود که تنگست
جولانکدۀ قافیه شبدیز قلمرا

46. تا از اثر قدر شناسی بگدایان
بی فاصله بخشد کف جود تو درمرا

47. عمر تو فزون باد به آرایش دولت
در عرصۀ جاوید زنی تا که خیمرا

48. نفرین همه جا بر سر بد خواه تو بادا
ذاتت سبب فخر شود جاه و حشمرا

2

Kasîde-i Fârsî

Nazîre-i Şevket

fâʽilâtün fâʽilâtün fâʽilâtün fâʽilün

1. برگ پنهانی بود کیفیت صهبای من
از خمیر بوی گل باشد گل مینای من

2. شوخی رفتارم از مژگان وحشت جاده داشت
هیچ کس آکه نبود از خویش رفتن جای من

3. میخورد کشت من آب از چشمه سار کهربا
گردباد از گردش رنگ است در صحرای من

4. چون پرد رنگم ز پیشانی شود موج فنا
اشیان سازد ز نقش بوریا عنقای من

5. همچو می در شیشها از جامۀ گلگون لفظ
خویش را بیرون زند رنگینئ معنای من

6. منت خشکم ز آب چشمۀ خورشید نیست
چشم تر روید بجای ترس از صحرای من

7. آسمان سیرم بزیر سایۀ مژگان خویش
سرمه شد مغز هما در دیدۀ بینای من

8. مسطر لوح بیانم از رگ یاقوت شکست
معنئ رنکین چکد از کلک گوهر زای من

9. بادۀ کام دو عالم را بیک ساغر کشم
چون گل رعناست امروز من و فردای من

10. کجروئ بخت چون نقش نگینم کرده است
کر روم از خویشتن خالی نکردد جای من

11. جلوۀ پنهانیم رنگینتر از بوی گلست
میشود رنگ شکست من صدای پای من

12. رنگ عیشم در دم پیری دو بالا میشود
ورد رعنا بشکفد از پنبۀ مینای من

13. چون کف افسوس من برهم زند هنگام یأس
از صدایش رم کند آهوی مطلبهای من

14. خوابکاهم از سبک روحی حریر نشئه بود
شد حباب موج صهبا بالش دیبای من

15. آن سبک رفتار نازک خلقت ضعفم که هست
سایۀ مژگان چشم مور خار پای من

16. حلقۀ خلخال پای خاکساری گشته است
بس که شد در زیر سنگ غم دوتا بالای من

17. از فراز عقل تا دشت جنون غلطیده ام
حلقه شد چون حلقهٔ زنجیر دست و پای من

18. آب رویم بسکه در هر قطره دارد زندگی
خشک گردد آب حضر از جوش استغنای من

19. بر قد نظاره چون موج هوا پیچیده است
تار موهومست از ضعف بدن رگهای من

20. میکند در هر نگاه تیر قطع دوستی
جوهر شمشیر شد کجبینئ اعدای من

21. مینماید رگ برگ لب تشنگان عشقرا
چشمهٔ آب گهر هر زخم خون پالای من

22. زان بود کوته بقدش جامهٔ طول امل
همتمرا برد بالا دوش استغنای من

23. طینتم تخمیر از شیر لطافت یافته است
صافتر از پرتو مهتاب باشد لای من

[GAZELLER]

1

mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün mefâʿîlün

1. سمند حسن کاغوش نگه باشد رکابشرا
بکرد خط کند رنگ پریده پر شتابشرا

2. دل من تهمت آسودگی هرگز میدارد
مگر از پنبۀ داغ کنم بالین خوابشرا

3. بشوخیهای حسن عکس افکنی گر جام صهبا را
پری جوشد ز میناخانۀ مغز حبابشرا

4. خیال تیغ او از بس که دارد منع بهبودی
بپای ریشها زنجیر سازد موج آبشرا

5. به عمری عقد ها از کاکل طالع گشادم لیک
سفیداج بیاض دیده را کردم خضابشرا

6. دل ناپختگانرا به ز دخل راست طبعان نیست
به زخم سیخ آید لذت دیگر کبابشرا

7. در آن چاهی که یوسف میشود عاری ز پیراهن
کتان باشد فتیلی در چراغ ماهتابشرا

8. در آن بزمی که از یاد لب او رنگ برخیزد
بیاض کردن مینا بود حکم شرابشرا

2

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

1. فتد چو عکس لبت بی حجاب در ته آب
برنگ لعل شود در ناب در ته آب

2. بجز دلم که ز جوش سرشک سوزانست
دیده ام شده ماهی کباب در ته آب

3. ز گرمئ نظرم همچو آتش گل یافت
رخت ز شبنم خوی آب و تاب در ته آب

4. دل بتان بخیال لبت ز گریه کداخت
چنان که سنگ نمک شد خراب در ته آب

5. دگر ز چرخ بزیر محیط اشکم نیست
که می کند حرکت آسیاب در ته آب

6. مپرس حال گهرچین دل در استغراق
که وقت غوص نباید جواب در ته آب

7. بغور صافدلان چرب طینتان نرسند
چو روغنی که نشد راهیاب در ته آب

8. ز بسکه نظمترم ساميا سليس افتاد
ز دست موج ز هر بیتم آب در ته اب

3

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. اندرین رهرو که روشن دل شد از توحید و رفت
همچو روز آویخت در دنبالۀ خورشید و رفت

2. سر برون کرد از حباب سیل هستی یک نفس
چون هوا دل شیوۀ افلاک را خندید و رفت

3. شعلۀ شمع ملایم جلوه را ماند بدن
کز ره پنهان روغن دامنش را چید و رفت

4. چون شرار آن کس ز سختیهای دهر آزاده است
گر میان سنگ و آهن خویش را دزدید و رفت

5. جست از بحر عدم ابر کهر بار وجود
بر رخ خوابیدهٔ دل قطرهٔ پاشید و رفت

6. این جواب آن غزل سامی که صائب فته است
صد سخن کفتیم بادی یک سخن نشنید و رفت

4

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. پادشاهئ گدا در گوشهٔ میخانه است
پایهٔ خم پای تخت مشرب شاهانه است

2. می دهد آرایش دیگر سیه مستی بدل
موج صهبا کاکل این نشئه را چون شانه است

3. نرم طبعان را توان از گردش چشمی گشاد
موج مژگان بر کلید قفل شان دندانه است

4. صاف دل ز آمیزش بد طینتان یابد خلل
خانهٔ ایینه پیش زنکیان ویرانه است

5. شیشه ام بالد زیاد سروقد او بخویش
طوق قمری در کف من گردش پیمانه است

6. شهر استانبول بنزد مملکتهای دکر
در میان هفت دریا گوهر یکدانه است

7. این غزل سامی جواب آنکه نامی کفته است
عزت مهمان بقدر فهم صاحب خانه است

5

mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün

1. ساقی ز رنگ باده رخت شعله یاب کن
از پرتوش بنان نکاهم خضاب کن

2. برقع ز رخ فگن بشب و روز را نمای
مهتاب را ز گردش رنگ آفتاب کن

3. از جوهرش تموج بال و پری ببین
آیینه زار کرمئ رخساره آب کن

4. از مصحف جبین تو مقدار نقطۀ
جایی بخاکبوسئ من انتخاب کن

5. ای دل ز خود بیا و پری طلعتان گذر
بر سوی شان چو رنگ پریده شتاب کن

6. از خویش رفتنیست چو سیلابۀ فنا
دل را باین خروش بساز و خراب کن

7. بالا نشین مشو به بر بحر مشربان
در یک نفس نمایش خود چون حباب کن

8. ای دل ز سایۀ فلک اسوده گی مخواه
از داغ پنبه در کش و بالین خواب کن

9. زین ساغر تهی مطلب رشحۀ نشاط
خونین دل چو خوشه فشار و شراب کن

10. دل را کذار موج دویی را یکی شمار
در بزم وحدت از گل رعنا گلاب کن

11. سامی پسند نامئ رنگین سخن که گفت
پایی برنگ گل زن و دستی خضاب کن

12. این خوش قماش رومیم ای چاکر
فرش ره وزیر شه جم جناب کن

13. آن صدر کامران که بگوید فلک بمهر
خود را بخاکبوس درش کامیاب کن

14. داماد پادشه که بمه نیر آفتاب
گوید که خویش را به سمندش رکاب کن

15. ای دل تو هم بدامن مدهش جبین بسای
با این وسیله جا بسر آفتاب کن

16. اول لب نیاز باب گهر بشو
وآن گه زبان بدرج دهن لعل ناب کن

17. پای امید را ببهشت قبول نه
از فیض حق بدست دعا فتح باب کن

18. یا رب ببارکاه شهنشاه ملک دین
این آصف یگانه شرف انتساب کن

19. بر پاست تا به دشت وجود این خیام سبز
تأیید را به خیمه و جاهش طناب کن

[RUBÂʿÎ]

1

عارف که نگه بر سمن و بید کند
در باغ فنا عشرت جاوید کند
هر برگ چمن سر بر آورد ز خاک
انگشت اشارتی بتوحید کند

[MATLAʿLAR]

1

fâʾilâtün fâʾilâtün fâʾilün

یا رب این مجموعهٔ رنگین نوشت
بی خزان باشد چو گلهای بهشت

2

mefâʾilün feʾilâtün mefâʾilün feʾilün

دو برگ غنچهٔ رعناست لعل کلفامش
نهان بهار وفا در خزان دشنامش

3

mefâʾilün feʾilâtün mefâʾilün feʾilün

بنام پاک تو یا رب جریدهٔ سامی
شود کزیدهٔ عالم چو نسخهٔ جامی

4

feʾilâtün mefâʾilün feʾilün

جمع کرد این جریدهٔ نامی
کمتر از ذره مصطفی سامی

***

[Muʿammâlar]

5

mef'ûlü mefâ'ilün fe'ûlün

ساقی چو بسر گرفت می را

دائم شنود زهی زهی را

6

mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

گرفتم نیمۀ از لب بدندان

دهانم از دهان شد کوهر افشان

[MÜFREDLER]

1

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

همان چو می شدم از شیشۀ شکسته زدان

اگر چو آبله صد شیشه ام براه شکست

2

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

ترقی سلوک معنوی در پستئ صورتیست

مقام اوج زیر پرده های ساز می باشد

3

mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

ثمر پخته نگیرد بسر شاخ قرار

سر منصور ز خامیست که بردار بود

4

mefâʿilün feʿilâtün mefâʿilün feʿilün

ثبات نیست درین بارگاه شیشه اساس

ز یک گشایش مستانگی خراب شود

5

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

بال طاوس از گلاب و عود رضوان پرورد

تا بسازد مروحه در موسم گرمای من